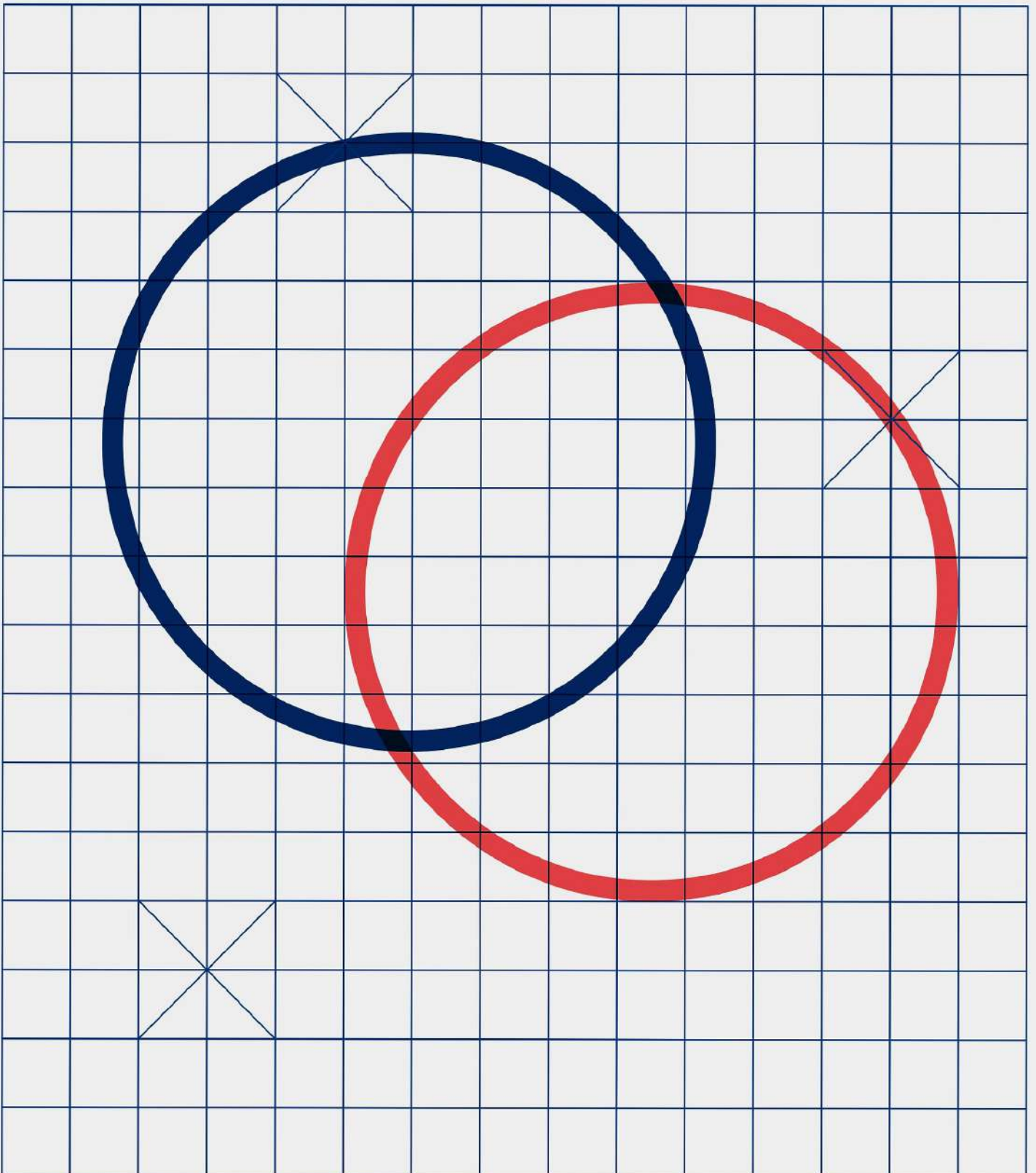

ეკონომიკური პროფილი ტომი 17, N2(24), 2022
ECONOMIC PROFILE Volume 17, Issue 2(24) 2022

**ქუთაისის უნივერსიტეტის რეფერირებადი
და რეცენზირებადი საერთაშორისო
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი**

**ჟურნალში გამოქვეყნებული სტატიის სიზუსტეზე
პასუხისმგებელია ავტორი**

**ამასთან, მისი პოზიცია შესაძლოა არ ემთხვეოდეს ჟურნალის
სარედაქციო კოლეგიის მოსაზრებებს**

**აკრძალულია ჟურნალში გამოქვეყნებული მასალების გამრავლება
და გამოქვეყნება კომერციული მიზნებისათვის**

**REFEREED AND PEER-REVIEWED INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL JOURNAL
OF KUTAISI UNIVERSITY**

**Each author is responsible for the accuracy of the article in
this journal. His/her position may not coincide with the
opinions of the editorial board**

**Reproduction on distribution of the materials published in
this journal for commercial purposes is strictly prohibited**

<http://economicprofile.org/>
ISSN 1512-3901
eISSN 2587-5310
DOI: <https://10.52244/ep>

სარედაქციო საბჭო

ორგანიზაციულ-ადმინისტრაციული საბჭო: გოჩა თუთბერიძე (თავმჯდომარე, ქუთაისის უნივერსიტეტის რექტორი); თეონა გრიგოლაშვილი (ქუთაისის უნივერსიტეტი); ნიკოლოზ ჩიხლაძე (ქუთაისის უნივერსიტეტი); გივი ბედიანაშვილი (ევროპის უნივერსიტეტი);

სარედაქციო კოლეგია: პროფესორი ნიკოლოზ ჩიხლაძე (მთავარი რედაქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტი); პროფესორი იოსებ არჩვაძე (ქუთაისის უნივერსიტეტი); პროფესორი გივი ბედიანაშვილი (ევროპის უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი ბადრი გეგზაია (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); პროფესორი როსტომ ბერიძე (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); პროფესორი ლია ელიავა (საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი); პროფესორი მირზა ხიდაშელი (ქუთაისის უნივერსიტეტი); პროფესორი პანტელეიმონ კლდიაშვილი (ქუთაისის უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი ნაირა ვირსალაძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი ხათუნა შალამბერიძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი გურამ უფლისაშვილი (ქუთაისის უნივერსიტეტი); ლაშა ბერიძე (წმ. ტბელ აბუსერიძის უნივერსიტეტი); პროფესორი აზა იფშირაძე (ქუთაისის უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი გოდერძი შანიძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); პროფესორი ნანა შონია (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი აკაკი ბაკურაძე (აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი მურმან ცეცხლაძე (ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); პროფესორი ციური დურული (გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); პროფესორი იური პაპასქუა (სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ეკონომიკის დოქტორი გოჩა უგულავა (ქუთაისის უნივერსიტეტის ეკონომიკის კვლევითი ინსტიტუტი); პროფესორი გიორგი ლავთაძე (საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი); პროფესორი

რევაზ შენგელია (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი); პროფესორი პაატა კოლუაშვილი (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი); პროფესორი ევგენი ბარათაშვილი (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი); პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი ავთანდილ სილაგაძე (ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი ლიოდ ქარჩავა (კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი); ნანა რინკიაშვილი (იაკობ გოგებაშვილის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი ინეზა გაგნიძე (ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოც. პროფესორი ნინო ფარესაშვილი (ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); პროფესორი მიხეილ თოქმაზიშვილი (წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული ქართული უნივერსიტეტი); პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი მიხეილ ჯიბუტი (ანდრია პირველწოდებულის სახელობის საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული ქართული უნივერსიტეტი);

სარედაქციო კოლეგიის უცხოელი წევრები: პროფესორი სერგეი ლუკინი (ბელორუსის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); ასოცირებული პროფესორი იულიან იგნატოვი (ალექსანდრუ იოან კუზას უნივერსიტეტი, რუმინეთი); ასოცირებული პროფესორი, წამყვანი მეცნიერთანამშრომელი, ვერა კომაროვა (დაუგავპილსის უნივერსიტეტი, ლატვია); ასოცირებული პროფესორი ევგენი გაიდანკა (ტრნავას უნივერსიტეტი, სლოვაკეთი); პროფესორი ლევან ჩიხლაძე (რუსეთის ხალხთა მეგობრობის უნივერსიტეტი); პროფესორი სერგეი ზახარინი (ეკონომიკური განვითარების კვლევითი ინსტიტუტი, უკრაინა); ასოცირებული პროფესორი თეიმურაზ აბესაძე (სამხრეთ ნორვეგიის უნივერსიტეტი, ნორვეგია); პროფესორი ელენა ბაკულიჩ (ტრანსპორტის ნაციონალური უნივერსიტეტი, უკრაინა); პროფესორი გინდრუტ კასნაუსკინენ (ვილნიუსის უნივერსიტეტის, ლიეტუვა)

EDITORIAL BOARD:

ORGANIZATIONAL-ADMINISTRATIVE BOARD:

Gocha Tutberidze (Chairman, Rector of Kutaisi University); **Teona Grigolashvili** (Kutaisi University), **Nikoloz Chikhladze** (Kutaisi University); **Givi Bedianashvili** (European University);

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD:

Professor **Nikoloz Chikhladze** (Chief Editor, Kutaisi University); Professor **George Gvatzadze** (Georgian National University); Professor **Joseph Archvadze** (Kutaisi University); Professor **Givi Bedianashvili** (European University); Associated Professor **Badri Gechbaia** (Batumi Shota Rustaveli State University); Professor **Rostom Beridze** (Batumi Shota Rustaveli State University); Professor **Lia Eliava** (Georgian National University); Professor **Mirza Khidasheli** (Kutaisi University); Professor **Panteleimon Kldiashvili** (Kutaisi University); Associated Professor **Guram Uphlisashvili** (Kutaisi University); Professor **Aza Iphshiradze** (Kutaisi University); Associated Professor **Akaki Bakuradze** (Akaki Tsereteli State University); Associated Professor **Khatuna Shalamberidze** (Akaki Tsereteli State University); Associated Professor **Lasha Beridze** (St. Tbel Abuserisdze University); Associated Professor **Naira Virsaladze** (Akaki Tsereteli State University); Associated Professor **Goderdzi Shanidze** (Akaki Tsereteli State University); Professor **Nana Shonia** (Akaki Tsereteli State University); Professor **Tsiuri Duruli** (Gori State Teaching University); Professor **Iury Papasqua** (Sokhumi State University); Doctor of Economics **Gocha Ugulava** (Research Institute of Economics, Kutaisi University); Associated Professor **Murman Tsetskhladze** (Batumi Shota Rustaveli State University); Professor **Revaz Shengelia** (Georgian Technical University); Professor **Paata Koguashvili** (Georgian Technical University); Professor **Evgeniy Baratashvili** (Georgian Technical University); Professor, Academician of the National Academy of Science of Georgia **Avtandil Silagadze** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University); Associated

Professor **Loyd Karchava** (Caucasus International University); Associated Professor **Ineza Gagnidze** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University); Associated Professor **Nino Paresashvili** (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University); Professor **Mikheil Tokmazishvili** (St. Andrew the First Called Georgian University of Patriarchate of Georgia); Professor **Nana Rinkiashvili** (Iakob Gogebashvili Telavi State University); Professor, Academician of the National Academy of Science of Georgia **Mikheil Jibuti** (St. Andrew the First Called Georgian University of Patriarchate of Georgia);

FOREIGN PART OF EDITORIAL BOARD

MEMBERS:

Professor **Gindrute Kasnauskiene** (Vilnius University, Lithuania); Professor **Levan Chikhladze** (Peoples' Friendship University of Russia, Russia); Associate Professor **Iulian Ilnatov** (Alexandru Ioan Cuza University, Romania); Professor **Siarhei Lukin** (Belarus State University, Belarus); Lead Researcher, Ph.D., **Vera Komarova** (Daugavpils University, Latvia); Professor **Sergii Zakharin** (Research Institute for Economic Development, Ukraine); Associated Professor **Teimuraz Abesadze** (University of Southeast Norway, Norway); Professor **Olena Bakulich** (National Transport University, Ukraine); Associate Professor **Yevheniy Haydanka** (Trnava university, Slovakia);

სარჩევი CONTENT

ფინანსები და გადასახადები FINANCE AND TAXES

Adeshola Olunuga FINANCIAL GLOBALIZATION, ECONOMIC GROWTH AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN EMERGING ECONOMY.....	8
ადემოლა ოლუნუგა ფინანსური გლობალიზაცია, ეკონომიკური ზრდა და მდგრადი განვითარება განვითარებად ეკონომიკაში.....	17
Mirza Khidasheli CONVENTIONAL RESULTS OF UNCONVENTIONAL MONETARY POLICY.....	18
მირზა ხიდაშელი არატრადიციული მონეტარული პოლიტიკის ტრადიციული შედეგები	
გურამ უფლისაშვილი არაპირდაპირი გადასახადები საქართველოში - პრობლემები და შესაძლებლობები.....	23
Guram Uphlisashvili INDIRECT TAXES IN GEORGIA: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES.....	30
მალხაზ ძაძუა რას შეცვლის ახალი კანონი მიკრო ბანკების შესახებ საქართველოს ფინანსურ ბაზარზე.....	32
Malkhaz Dzadzua THE NEW LAW ON MICRO BANKS AND WHAT IT WILL CHANGE IN THE FINANCIAL MARKET OF GEORGIA	39
ლია ხელაძე, ნათია კურდგელია დამატებული ღირებულების გადასახადის ფისკალური მნიშვნელობა და მისი გავლენა ეკონომიკურ ზრდაზე.....	41
Lia Kheladze, Natia Kurdgelia FISCAL SIGNIFICANCE OF VALUE ADDED TAX AND IT'S IMPACT ON ECONOMIC GROWTH.....	46
პანტელეიმონ (პაატა) კლდიაშვილი კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის მარეგულირებელი ეროვნული კანონმდებლობის ევროპული დირექტივების მოთხოვნებთან შესაბამისობის შეფასება.....	48
Panteleimon (Paata) Kldiashvili ASSESSMENT OF THE COMPLIANCE OF THE NATIONAL LEGISLATION OF CORPORATE REPORTING SYSTEM WITH THE REQUIREMENTS OF THE EUROPEAN DIRECTIVES.....	56

მდგრადი განვითარება და უსაფრთხოება SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SECURITY

Olena Bakulich, Viktoriia Holodenko

THE EXTERNAL FACTORS' INFLUENCE ON THE TRANSPORT ENTERPRISE'S
MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC SAFETY.....59

ელენა ბაკულიჩი, ვიქტორია ჰოლოდენკო

გარე ფაქტორების გავლენა სატრანსპორტო საწარმოს

გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური უსაფრთხოების მართვაზე65

გივი თალაკვაძე, გიორგი თალაკვაძე

სარესურსო პოტენციალის ნეოინდუსტრიული პარადიგმა.....66

Givi Talakvadze, Giorgi Talakvadze

NEOINDUSTRIAL PARADIGM OF RESOURCE POTENTIAL.....72

პაატა კოღუაშვილი, ოსებ არჩვაძე, ნიკოლოზ ჩიხლაძე

ფარმერთათვის სახელმწიფო მხარდაჭერის ერთი ასპექტის შეხახე.....74

Paata Koghuashvili, Joseph Archvadze, Nikoloz Chikhladze

ABOUT ONE ASPECT OF STATE SUPPORT FOR FARMS80

Tsitsino Dzotsenidze, Zurab Mushkudiani

PROBLEMS AND PROSPECTS OF NATIONALIZATION AND IMPLEMENTATION
OF SDG INDICATORS IN GEORGIA.....82

ციცინო ძოცენიძე, ზურაბ მუშკუდიანი

მდგრადი განვითარების მიზნების ინდიკატორების ნაციონალიზაციისა

და განხორციელების პრობლემები და პარსპექტივები საქართველოში.....87

Lasha Beridze

THE IMPACT OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR ON
THE TRADE BALANCE OF THE WORLD AND GEORGIA.....89

ლაშა ბერიძე

რუსეთ-უკრაინის ომის გავლენა მსოფლიოსა და საქართველოს სავაჭრო ბალანსზე.....101

ალიმ ხერხაძე

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების როლი ეკონომიკაში

და მათი სტიმულირების მექანიზმი104

Alim Kherkhadze

THE ROLE OF FORING DIRECT INVESTMENTS IN THE ECONOMY
AND THEIR STIMULATION MECHANISM.....114

ტურიზმი და რეგიონების განვითარება TOURISM AND REGIONAL DEVELOPMENT

ციცინო დავითულიანი, მაია აზმაიფარაშვილი

ტურიზმის ინდუსტრიის აღდგენის ტენდენციები პოსტკოვიდურ

პერიოდში (იმერეთის მაგალითზე).....118

Tsitsino Davituliani, Maia Azmaipharashvili

TRENDS IN THE RECOVERY OF THE TOURISM INDUSTRY

(ON THE EXAMPLE OF IMERETI).....126

ნაირა ვირსალაძე, მალვინა ყიფიანი

იმერეთის რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ზოგიერთი ასპექტები..... 128

Naira Virsaladze, Malvina Kipiani

SOME ASPECTS OF THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION OF IMERETI.....135

გოდერძი შანიძე

ტურისტული ბიზნესის პოლიტიკა საქართველოში პოსტ-პანდემიურ პერიოდში.....138

Goderdzi Shanidze

POLICY OF TOURISM BUSINESS IN GEORGIA IN THE POST-PANDEMIC PERIOD143

გამოსმაურება ახალ წიგნებზე RESPONSE TO NEW BOOKS

ასოც. პროფ. თ. გრიგოლაშვილის ნაშრომი „საქართველოს ფულად-საკრედიტო

პოლიტიკის სრულყოფის მეთოდოლოგიური საფუძვლები”146

REVIEW OF ASSOCIATED PROFESSORS TEONA GRIGOLASHVILI'S MONOGRAPH

“METHODOLOGICAL BASICS TO PERFECTION GEORGIAN MONETARY POLICY”.....146

პროფ. ი. არჩვაძისა და პროფ. ლ.ქურხულის ნაშრომი „ეკონომიკური ფსიქოლოგია“148

REVIEW TO THE BOOK «ECONOMIC PSYCHOLOGY» BY PROFESSOR

JOSEPH ARCHVADZE AND PROFESSOR LIA KURKHULI148

ფინანსები და გადასახადები

FINANCE AND TAXES

FINANCIAL GLOBALIZATION, ECONOMIC GROWTH AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN EMERGING ECONOMY

Adeshola Olunuga

Ph.D., Department of Finance, Faculty of Management Sciences

University of Lagos, Lagos, Nigeria

E-mail: oluadeshola2001@yahoo.com

KEYWORDS: Financial Globalisation; Economic Growth; Sustainable Development; Financial Assets; Emerging Market

J.E.L. classification: F63

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.02>

For citation: Olunuga A., (2022) Financial globalization, economic growth and sustainable development in emerging economy. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 8-17. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.02>

Abstract. *This research analysed the impact of globalisation on Nigeria's economic growth and sustainable development. Financial globalisation has paved the opportunity for corporations and governments to get access to competitive sources of foreign funds. Rather than depending on investors in the domestic financial markets corporate entities and governments can take advantage of international investors in the global financial markets for essential money. The research utilised time series data. Data pertaining to economic growth and development were analysed utilising pertinent statistical data analysis methodologies. According to the research completed, it can be stated that financial globalisation influences economic growth and sustainable development in Nigeria. Due to access to external sources of capital, the study concluded that stringent regulation and strong policies on the part of regulators are required to sustain the benefits of financial globalisation.*

Introduction

Financial globalization has created a channel for corporations, governments and financial institutions to have access to cheap sources of funds outside their country of operations (Hochstain, 2020). Rather than relying on investors in the domestic financial markets, corporations, banking institutions and governments can tap into pockets of global investors in the international financial markets for much needed capital (Franker, 2020). The nexus between financial globalization and Nigerian economic growth and sustainable development is expected to be dynamic, such that the former influences the latter. However, with over three decades of engagement in financial globalization by African countries and particularly Nigeria, the last financial crisis and global economic meltdown and the attendant consequences such as highly skill labor migration, migration of Nigerians to the industrialized countries, capital flight, high interest rate and inflation rate, unstable exchange rate, access to external capital, stringent lending requirements on external borrowing, low productivity by African and Nigerian companies, and weak regulatory institutions have impacted negatively on econom-

ic growth and sustainable development of Nigeria. These have constituted growth constraint and contributed immensely to wide gap between financial globalization, economic growth and sustainable development in emerging African countries (Adegbite & Adetiloye, 2013). However, there is a mixed beneficial effect of financial globalization on economic growth and development in some emerging markets like Nigeria. Despite the increasing and inherent benefit of financial globalization especially in recent years, Nigeria has not been better off after embracing financial globalization. Nigeria like other developing countries in Africa has been experiencing indebtedness-globalization (Egbetunde & Akinlo, 2019). Gaies, Goutte & Guesmi (2019) correctly observed that financial globalization and investment-globalization increase growth while indebtedness-globalization increases the effect of financial instability on growth and sustainable development.

Nigeria, as a developing country, is also a participant in financial globalisation, say Lawal et al. (2016). Nigeria's financial markets are made up of money and capital markets. The money market is where short-term and liquid (near-money) financial assets are created, sourced and traded. In contrast, the debt and stock markets make up the capital market, which is responsible for mobilising and trading long-term financial assets. Two of the CBN's reform pillars, aimed at developing Nigeria's financial markets and ensuring the stability of the financial system, have been implemented through the progressive growth of tradeable and investible financial instruments anchored by policy guidelines and regulations (Aenyuma & Oga, 2016).

When it comes to foreign investors, the deepening of Nigeria's financial markets is expected to play a significant part in their decision-making processes, according to Aderemi et al (2020). For Idowu and Babatunde (2012), Nigeria's financial markets are gradually emerging in an effort to become a global financial centre for West Africa and the African continent that is organized, liquid

and diverse. Demand for financial services has risen as a result of deregulation and privatization, new technology and products, and the emergence of new competitors (Iheanacho, 2016). The purpose of the study is to determine, among other things, the extent to which financial globalization policies are applied in Nigeria in relation to economic growth and sustainable development.

Literature Review

Financial globalization, is a collective term for cross-border financial flows. It refers to an increase in global linkages as a result of these financial movements. The phrase "globalization of finance" is frequently employed (Jamel & Malktouf, 2017). Financial globalization is the integration of a country's domestic financial system with international financial markets and organizations. According to Elkhuizen et al. (2018), globalization of the financial markets has resulted in a more uniform set of terms and conditions for obtaining foreign loans across national borders.

According to Balcilar et al (2019), through integration with the rest of the world, the financial systems of emerging markets are able to fully realize their full potential. One of the most important components of any economy has been identified as its financial system. Various macroeconomic variables are supposed to be transmitted through it, resulting in the acceleration of national economic growth and sustainable development (Kassi, Nasiri & Edjoukou 2017). When it comes to financial globalization, which refers to the expansion of global linkages created by cross-border financial flows, capital flows from industrialised countries to developing countries are the most noticeable (Le, Ho & Vu, 2019).

Financial globalization combines the world's financial markets, and this integration necessitates similar terms and conditions for obtaining international loans across national borders. Through integration with the rest of the world, the potential of the financial systems of emerging markets is fully realized (Ananzeh & Othman, 2019). It has

been determined that the financial system is the linchpin of an economy. It is believed to be the transmission mechanism for the behavior of many macroeconomic variables, pushing the growth and sustainable development of the national economy (Charles, Takaa & Akilo, 20 2014).

According to Lipovina and Smolvic (2016), financial globalization is defined by capital flows from industrial economies to emerging economies. Financial globalization refers to the increasing global links produced by cross-border financial movements. Thus, capital inflows have been connected with strong growth rates in several developing nations, albeit with accompanying macroeconomic consequences (Abudulahi & Andrew, 2014). This is illustrated by the fact that capital flows from developed countries to developing ones generate greater profits, whereas capital flows between developed economies yield poorer returns on investment. Because labor in emerging nations is less expensive than in industrialized nations, the profit potential of capital invested in developing nations is greater than that of capital flowing between industrialized nations. Therefore, capital inflows have been linked to strong growth rates in some emerging nations, albeit at the expense of macroeconomic consequences in other instances (Ibrahim & Alagidede, 2018).

Ibhagui, (2019, assert that since financial globalization is a phenomenon of increasing integration or interaction in national economic financial markets as a result of an increase in international investment and capital flows; this phenomenon ultimately leads to economic growth. According to Maijeed & Malik (2016) the contagion effects have been responsible for the rapid spread of the currency and stock market crises from one country to another. This means that the presence of a crisis in one country increases the likelihood of a similar crisis occurring in a different country. Asongu, Koomson, & Tchamyu conclude that when inflows into one economy are transmitted to other economies that are linked to the first

economy through trade and finance, this is referred to as a contagion effect.

Theoretical Issues

To accomplish economic growth and sustainable development, the Solow model, the Harrod-Domar model, and Porter's theory can be used to validate the financial globalisation advancement route. Both the Solow model (SM) and the Harrod-Domar model (HDM) are applicable to the independent variable. Solow (2000) presented a model that is primarily used to examine the long-term economic growth of any economy. This model eased several of the HDM model's unreasonable assumptions. The HDM model is based on a single element, and the factors that account for growth in this model to assure a worldwide economy are a rise in capital stock via savings and investment, as well as an increase in the quality and quantity of labour through education and population expansion. The noteworthy contribution of Solow's theories was to push the government of each country to prioritise the growth of education and research as a means of enhancing the many financial sectors of the economy, and the thrust of this model is obvious in the modern global economy. The Hecksher-Ohlin Samuelson-Stolper (HOSS) framework, which focuses on the structural and factorial effects of greater cross-border trade and capital flows on the structure of a country's inputs and outputs, provides the theoretical foundation for the model. It is determined and based on the notion that greater interdependence can be achieved through trade openness and capital flows.

The theory of Porter supports the dependent variable. The importance of Porter's theory rests on the notion that there should always be a strategy to compare the domestic and international competitiveness of enterprises in order to enhance a nation's competitive edge. Any nation that integrates with the global environment must also have the capacity to absorb any negative tendencies that may arise as a result of this integration. This implies that such detrimental effects would not

manifest in the receiving nation. The theory is strongly entrenched in the set of determinants, which includes a nation's factor input endowment. These determinants are significantly influenced by other variables such as chance and government policy.

Empirical Issues

Theoretical debate on the effects of financial globalization on achieving economic growth and sustainable development has spawned empirical studies aimed at establishing a causal relationship between financial globalization and economic growth, as well as the variables that influence this relationship. Numerous studies have explored the effects of certain (functional) globalization categories. Aderemi, Ogunleye, Lucas, and Okoh (2020) utilized the ARDL and Bounds tests to examine the relationship between globalization and economic growth in European nations between 1990 and 2018. The data was provided by the United Nations Conference on Trade and Development and the World Development Indicator, respectively. The following are the study's most significant findings. There exists a significant positive association between the lag value and the present value of economic growth. Aspects of the globalization index such as net FDI inflows and trade openness contributed to the expansion of the European economy. This demonstrates that globalization has had a positive impact on European economy over the past four decades.

Egbetunde and Akinlo (2019) studied the relationship between financial globalization and Sub-Saharan African economic growth (SSA). Data was estimated using a dynamic panel GMM test. The study shows that financial globalization hurts Sub-Saharan Africa's economy. Data suggest that institutional quality (measured by government efficiency) mitigates the detrimental effects of financial globalization on SSA economic growth. The authors concluded that institutional integrity ameliorates financial globalization's detrimental consequences on SSA economic growth.

Osu (2020) examined the connection between globalization and economic growth in Nigeria. The study spanned the years 1980 to 2018. The variables included as independent variables are Foreign Direct Investment, Official Development Assistance, Portfolio Investment, and Trade Openness. Log-form ordinary least square multiple analysis, unit root test employing Philip-Perron, Cointegration, and Error Correction Mechanism were utilized in this work. Throughout the duration of the investigation, the structural stability tests suggest that the entire model is structurally stable. There is a long run relationship in the model, and all variables were integrated of order 1 according to the results (1). The ECM result indicates that the rate of correction is 40%. The study concludes that emphasis should be placed on official development assistance because it has a major impact on GDP.

Awoyemi and Jabar (2014) examine the globalisation's economic effects on the Nigerian economy. This was achieved by utilising the domestic savings channel and the technology transfer channel, both of which have a large impact on economic growth in Nigeria, and the study concluded that Nigeria's financial system is still being integrated gradually into this globalisation process.

Methodology

The research utilized time series data. The secondary data was gathered from the statistical bulletin of the Central Bank of Nigeria (CBN) for the time in question. The secondary sources were chosen due to their history of generating credible, sufficient, accurate, and accessible data. In addition, descriptive analysis and economic technique were used to estimate the link between independent and dependent variables. Using e-view software, a summary of statistics was applied in order to do a descriptive analysis of the study's many variables. Multiple regressions with error correlation model were employed as the technique.

Regression models used to examine the effect of financial globalization on economic growth and sustainable development are specified in equations (1) and (2):

$$GDPR_{it} = f(FLN_{it} \quad ERB_{it} \quad FRB_{it} \quad FDI_{it} \quad DIR_{it} \quad EXR_{it} \quad IFR_{it} \quad ITR_{it}) \text{ -----}$$

--- equ 1

$$GDPR_{it} = \beta_0 + \beta_1 FLN_{it} + \beta_2 ERB_{it} + \beta_3 FRB_{it} + \beta_4 FDI_{it} + \beta_5 DIR_{it} + \beta_6 EXR_{it} + \beta_7 IFR_{it} + \beta_8 ITR_{it} + \varepsilon_{it}$$

----- equ 2

Where: GDPR= GDP growth rate to proxy economic growth, FLN = foreign loan, ERB = Eurobond, FRB=Foreign Bond, FDI= Foreign Direct Investment, DIR=Diaspora Remittances,

EXR= Foreign Exchange Rate, IFR= Inflation Rate, ITR = Interest rate for the given year, ECM = Error correction Model, β_0 = Constant/ intercept, β_n = Beta (Regression) score for the given year and ε = Error term

Data Analysis and Presentation

Regression analysis was employed to analyze the relationship between the variables of interest. A stationarity test was conducted on the variables. Before applying a normal econometrics technique, economic theory stipulates that variables must be stationary. In order to avoid erroneous results, the stationarity test uses a maximum of 1 lag and includes the intercept. The ADF’s performance was stated in the table 1 below.

Table 1: Augmented Dickey-Fuller Unit root Stationarity Test

Variables	Test at Levels			Test at 1 st difference			Inference
	A D F statistic	t-statistic	Prob.*	ADF statistic	t-statistic	Prob.*	
GDPR	-3.489987	-2.963972	0.0154	-8.978540	-2.967767	0.0000	I(0), I(1)
LFLN	-0.7157 02	-2.963972	0.8278	-5.741018	-2.967767	0.0001	I(1)
LERB	0.914093	-2.976263	0.9941	-4.327299	-2.976263	0.0022	I(1)
LFRB	-0.111482	-2.963972	0.9393	-5.147573	-2.967767	0.0002	I(1)
LFDI	-3.184753	-2.963972	0.0309	-5.871283	-2.967767	0.0000	I(0), I(1)
DIR	-1.835759	-2.963972	0.3568	-5.669451	-2.967767	0.0001	I(1)
EXR	-1.719725	-2.963972	0.4115	-5.288618	-2.967767	0.0002	I(1)
IFR	-4.058313	-2.963972	0.0038	-6.637575	-2.971853	0.0000	I(0), I(1)
ITR	-2.382215	-2.963972	0.1550	-4.522272	-2.967767	0.0012	I(1)

Source: Author’s computation using E-views

This is required to determine whether the relevant variables are stationary and to calculate their orders of integration. Utilizing the Augmented Dickey Fuller (ADF) test, the existence of unit roots in each of the time series was determined. As indicated in

Table 2, the variables utilised in this investigation are a combination of I(0) and I(1) series. In other words, the variables have integrated orders of zero and one, which is one of the reasons why the ARDL model is utilized.

Table 2 ARDL- Error Correction Model

ARDL-ECM				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(LFLN)	-12.00974	5.003338	-2.400346	0.0335
D(LERB)	1.245140	0.949418	1.311477	0.2142
D(LFRB)	5.984106	2.740253	2.183779	0.0496
D(LFDI)	6.406455	2.024128	3.165045	0.0081
D(DIR)	0.559419	0.216573	2.583050	0.0240
D(LEXR)	0.213696	0.415897	0.513819	0.6167
D(LIFR)	-23.07634	8.832315	-2.612717	0.0227
D(LITR)	-11.31560	1.449128	-7.808556	0.0000
ECM(-1)*	-1.172585	0.102342	-11.45753	0.0000
R-squared	0.888504	Mean dependent var		0.053285
Adjusted R-squared	0.851338	S.D. dependent var		3.429871
S.E. of regression	1.322445	Akaike info criterion		3.625792
Sum squared resid	36.72605	Schwarz criterion		4.002977
Log likelihood	-44.57398	Hannan-Quinn criter.		3.743921
Durbin-Watson stat	2.067497			

Source: Author's computation using E-views

The findings of the error correction model (ECM) are shown in Table 2 above. Clearly, the results reveal a well-defined error correcting term ECM(-1) with the expected negative coefficient. The coefficient reflects the rate of readjustment of GDP disequilibrium to equilibrium. The ECM coefficient of -1.172585 implies that around 1.17 of the GDP disequilibrium from the previous year is corrected over the long term. GDP is certainly co-integrated with the explanatory factors, as demonstrated by the statistical significance of the error correction coefficient at the 5% significance level. In addition, the adjusted coefficient of determination (R-squared=0.851338) demonstrates that approximately 85.1 percent of the systematic variations in gross domestic product growth rate (GDP) are jointly explained by foreign loan (FLN), euro bond (ERB), foreign bond (FRB), foreign direct investment (FDI), diaspora remittances (DIR), exchange rate (EXR), inflation rate (IFR), and interest rate (ITR).

The regression results on table 2 show a positive coefficient (0.559419) between diaspora remittances

and Nigerian economic growth (GDP), t-statistic (2.583050), with a probability of 0.0240 which is statistically significant at 5 percent level of significance. This shows that there is significant relationship between diaspora remittances and Nigerian economic growth. It implies that a unit increase in diaspora remittances leads to a corresponding increase in Nigerian economic growth when other variables are held constant. The implication of this finding is that diaspora remittances are positively associated with Nigerian economic growth. Put differently, diaspora remittances is one of the drivers of Nigerian economic growth and sustainable development.

The regression results on table 2 show a negative coefficient (-12.00974) between foreign loans and Nigerian economic growth (GDP), t-statistic (-2.400346), with a probability of 0.0335 which is statistically significant at 5 percent level of significance. This shows that there is significant relationship between foreign loans and Nigerian economic growth. It implies that a unit increase in foreign loans leads to a corresponding decrease in

Nigerian economic growth when other variables are held constant. The implication of this finding is that foreign loans are negatively associated with Nigerian economic growth. Put differently, foreign loans have not been judiciously utilized to achieve Nigerian economic growth and sustainable development objectives.

The regression results on table 2 show a positive coefficient (6.406455) between foreign direct investment and Nigerian economic growth (GDPR), t-statistic (3.165045), with a probability of 0.0081 which is statistically significant at 5 percent level of significance. This shows that there is significant relationship between foreign direct investment and Nigerian economic growth. This implies that a unit increase in foreign direct investment leads to a corresponding increase in Nigerian economic growth when other variables are held constant. The implication of this finding is that foreign direct investment is positively associated with Nigerian economic growth. Put differently, foreign direct investment can be seen as one of the drivers of Nigerian economic growth and sustainable development.

The regression results on table 2 show a positive coefficient (1.245140) between euro bond and Nigerian economic growth (GDPR), t-statistic (1.311477), with a probability of 0.2142 which is statistically insignificant at 5 percent level of significance. This shows that euro bond has an insignificant relationship with Nigerian economic growth. This implies that a unit increase in euro bond leads to a corresponding increase in Nigerian economic growth when other variables are held constant. The implication of this finding is that euro bond is positively associated with Nigerian economic growth and sustainable development. However, the result is not statistically significant.

Finally, the regression results on table 2 show a positive coefficient (5.984106) between foreign bond and Nigerian economic growth (GDPR), t-statistic (2.183779), with a probability of 0.0496 which is statistically significant at 5 percent level

of significance. This shows that there is significant relationship between foreign bond and Nigerian economic growth. The implication of this finding is that foreign bond is positively associated with Nigerian economic growth. Put differently, foreign bond can be seen as one of the determinants of Nigerian economic growth and sustainable development.

Conclusion and Recommendations

The study examined the effect of financial globalization on economic growth and sustainable development in Nigeria. To achieve this, a model was formulated for empirical analysis using error correlation model with statistical test of significance. The research results reveal that financial globalization influence economic growth and sustainable development in Nigeria. Furthermore the results show that (i) financial globalization and investment-globalization influence economic growth and sustainable development (ii) indebtedness-globalization increases the influence of financial instability on economic growth and sustainable development and (iii) investment-globalization decreases the influence of financial instability on economic growth and sustainable development. Consequently, strict regulation and strong policy on the part of regulatory authorities are fundamental to sustain the advantage of financial globalization. Government decision on foreign capital policy should encourage judicious use of foreign loans to reduce burden of external debt or indebtedness-globalization. Government should also encourage diaspora remittances and reduce negative exchange rate volatility Furthermore government should establish sustainable measures and policy crucial to support the gains of globalization. Nigerian government should relax trade limitations on certain aspects of production in order to boost local industries, the real sector of the economy in general, and the country's export basis. As a result, domestic output will be increased, particularly in the actual productive sector of the home economy, which will undoubtedly raise

Nigeria's profits from economic globalization. Finally, government should make attempt to stimulate investment globalization through FDI and portfolio investment.

References

- Abdullahi, A. & Andrew H. (2014), Financial globalization in Botswana and Nigeria: A critique of the thresholds paradigm. *The Review of Black Political Economy*, 2(15), 177-203.
- Adegbite, E. O. & Adetiloye, K.A. (2013). Financial globalization and domestic investment in developing countries: Evidence from Nigeria. *Economic Journal*, 4(2), 11-23.
- Adenyuma, I. G. & Oga, S. O, (2019). Foreign direct investment in Nigeria: Examining the Statutory reach, *Global Journal of Politics and Law Research*, 7(4), 71-84.
- Adesola, W.A. (2009), Debt servicing and economic growth in Nigeria: An empirical investigation, *Journal of Social Sciences*, 8(2), 111-112
- Aderemi, T. A., Ogunleye, A. G., Lucas, B. O., & Okoh, J. I. (2020), Globalization and economic growth: Evidence from European countries. *European Financial and Accounting Journal*, 15(1), 67-82.
- Adu, G., Marbuah, G. & Mensah, J.T. (2013), Financial development and economic growth in Africa: Does the measure of financial development matter? *Review of Development Finance*, 3(4), 192-203.
- Ananzeh, I. E. N., & Othman, M. D. (2019), Analyzing the effect of financial development on economic growth—the Jordanian experience, *Investment Management & Financial Innovations*, 16(1), 119- 130.
- Awoyemi, B. O., & Jabar, A. A. (2014), Financial globalization: Economic implications for Nigeria. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 19(4), 113-117.
- Ayadi, F.S & Ayadi, F.O (2008), The impact of external debt on economic growth: A comparative study of Nigeria and South Africa. *Journal of Sustainable Development in Africa*, 10(3), 234-264.
- Balcilar, M., Gungor, H., & Olasehinde-Williams, G. (2019), The Impact of Globalization on Financial Development: A Multi-Country Panel Study. *European Journal of Sustainable Development*, 8(1), 350-364.
- Charles, Y. H, Takaaki, N., & Akiko, T. H, (2014). Explaining foreign holdings of Asia's debt securities. *ADB journal*, 12(1), 1-30.
- Elkhuizen, L., Hermes, N., Jacobs, J., & Meesters, A. (2018), Financial development, financial liberalization and social capital. *Applied Economics*, 50(11), 1268-1288.
- Enisan, A. A. & Olufisayo, A.O. (2009). Stock market development and economic Grow: Evidence from seven Sub-Sahara African countries. *Journal of Economics*, 2,(23) 44-56
- Esso, L.J. (2010). Re-examining the finance-growth nexus: Structural break, threshold cointegration and causality evidence from the Ecowas. *Journal of Economic Development*, 35(3), 57-79.
- Egbetunde, T., & Akinlo, A. E. (2019), Financial globalization and economic growth in sub-Saharan Africa: The role of institutional quality. *Acta Universitatis Danubius Economica*, 15(4) 15-25.
- Frankel, Jeffrey, (2020). Experience of and lessons from exchange rate regimes in emerging economies, in monetary and financial cooperation in East Asia: *Asian Development Bank: Macmillan*.
- Gaies, B., Goutte, S., & Guesmi, K. (2019), What interactions between financial globalization and instability?—Growth in developing countries. *Journal of International Development*, 31(1), 39-79.
- Gaies, B., Goutte, S., & Guesmi, K, (2020), Does financial globalization still spur growth in emerging and developing countries? Considering exchange rates. *Research in International Business and Finance*, 52(10),111- 124.

- Hochstein, A. (2020). The Harrod-Domar model, the money market and the elasticity of the investment demand curve. *International Advance Economic Resolution* 4(26), 197–208.
- Ibhagui, O. W. (2019). Financial capital flows and economic growth: Evidence from OPEC Countries. *The Quarterly Review of Economics and Finance, African Journal of Economics and Sustainable*, 3(1), 48-63
- Ibrahim, M., & Alagidede, P., (2018), Effect of financial development on economic growth in Sub-Sahara Africa, *Journal of Policy Modeling*, 40(6), 1104-1125.
- Idowu, A. & Babatunde., M. A, (2012). Effect of financial reforms on capital market development in Nigeria. *Asian Journal of Business and Management Sciences*, 8(2), 44-52.
- Iheanacho, E. (2016). The impact of financial development on economic growth in Nigeria: An ARDL analysis, *Economies*, 4(4), 26-38.
- International Monetary Fund, (2019), *World economic outlook*. Washington, D.C
- Jamel, L., & Maktouf, S. (2017). The nexus between economic growth, financial development, trade openness and CO2 emissions in European countries. *Cogent Economics & Finance*, 5(1), 134-145.
- Kassi, D. F., Nasiri, A., & Edjoukou, A. J. R. (2017). Financial development, economic growth, and energy consumption Nexus in Cote d'Ivoire. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 6(3), 1-21.
- Kazar, A., & Kazar, G. (2016), Globalization, financial development, and economic growth. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(2), 578-587.
- Lawal, A. I., Nwanji, T. I., Asaleye, A., & Ahmed, V. (2016). Economic growth, financial development, and trade openness in Nigeria: An application of the ARDL bound testing approach, *Cogent Economics & Finance*, 4(1), 1258810.
- Le, Q., Ho, H., & Vu, T. (2019), Financial depth and economic growth: Empirical evidence from A SEAN+ 3 countries. *Management Science Letters*, 9(6), 851-864.
- Lipovina-Božović, M., & Smolović, J. C, (2016), Evidence on economic growth and financial development in Montenegro, *Management*, 11(4), 185- 197.
- Majeed, M. T., & Malik, A, (2016), E-government, financial development, and economic growth in Pakistan, *Pakistan Journal of Applied Economics*, 26(2), 107-128.
- Osu, A. K. (2020). Globalization and Economic Growth in Nigeria: 1980-2018. *International Journal of Advanced Research in Social Sciences, Environmental Studies & Technology*, 5(1), 1-13.
- Udoka, C. A. & Anyingang, A.R. (2012), The effect of interest rate fluctuation on the economic growth of Nigeria. *International Journal of Business and Social Science*, 3 (20), 295-302.

**ფინანსური გლობალიზაცია, ეკონომიკური
ზრდა და მდგრადი განვითარება
განვითარებად ეკონომიკაში**

ადემოლა ოლუნუგა

Ph.D., მენეჯმენტის მეცნიერებების

ფაკულტეტი,

ფინანსური დეპარტამენტი, ლაგოსის

უნივერსიტეტი, ნიგერია,

E-mail: oluadeshola2001@yahoo.com

KEYWORDS: ფინანსური გლობალიზაცია;
ეკონომიკური ზრდა; მდგრადი განვითარება;
ფინანსური აქტივები; განვითარებადი ბაზარი

J.E.L. classification: F63 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.02>

ციტირებისთვის: Adeshola O., (2022) Financial globalization, economic growth and sustainable development in emerging economy. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 8-17. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.02>

რეზიუმე

კვლევამ გააანალიზა გლობალიზაციის გავლენა ნიგერიის ეკონომიკურ ზრდასა და მდგრად განვითარებაზე. ფინანსურმა გლობალიზაციამ საშუალება მისცა კორპორაციებს და მთავრობებს მიიღონ წვდომა უცხოური სახსრების კონკურენტულ წყაროებზე. იმის ნაცვლად, რომ დამოკიდებულნი იყვნენ ინვესტორებზე და შიდა ფინანსურ ბაზრებზე, კორპორატიულ სუბიექტებსა და მთავრობებს შეუძლიათ ისარგებლონ საერთაშორისო ინვესტორებით გლობალურ ფინანსურ ბაზრებზე მნიშვნელოვანი ფინანსური წყაროების მოსაპოვებლად. კვლევაში გამოყენებული იქნა დროითი მწკრივების მონაცემები. ეკონომიკური ზრდისა და განვითარების მონაცემები გააანალიზდა სტატისტიკურ მონაცემთა ანალიზის მეთოდოლოგიების გამოყენებით. დასრულებული კვლევის მიხედვით, შეიძლება ითქვას, რომ ფინანსური გლობალიზაცია გავლენას ახდენს ნიგერიის ეკონომიკურ ზრდასა და მდგრად განვითარებაზე. კაპიტალის გარე წყაროებზე ხელმისაწვდომობის გამო, კვლევამ დაასკვნა, რომ ფინანსური გლობალიზაციის სარგებლის შესანარჩუნებლად საჭიროა მკაცრი რეგულაციები და მარეგულირებლების მხრიდან მკაცრი პოლიტიკის გატარება.

CONVENTIONAL RESULTS OF UNCONVENTIONAL MONETARY POLICY

Mirza Khidasheli

Professor of Kutaisi University

Mirza.khidasheli@unik.edu.ge

KEYWORDS: Stagflation; inflation; financial crisis; monetary policy.

J.E.L. classification: E4, E5

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.06>

For citation: Khidasheli M., (2022) Conventional results of unconventional monetary policy. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.06>

Abstract: *The financial crisis of 2008 was a major crisis after 1929. It reminded once again us about the contradictory nature of fractional reserve Banking. The Great Depression taught us that the financial crisis of 2008 would result in a substantial reduction in economic activity and a sharp deterioration of key economic indicators. To “avoid” recessionary risks, the Federal Reserve System and other central banks of developed countries actively adopted monetary easing measures. A large amount of money was injected into the credit system. At the initial stage, the “explanation” of the mentioned measure was liquidity and recession risks. However, the time has shown us that the number of “colored papers” does not create wealth, it only distributes it in favor of those who have the privilege to “spend” it first, until a quantitative increase of money will be reflected in prices. As expected, the unconventional monetary policy gave very conventional results: inflation, stagnation, and an overheated credit system. The results would be more unambiguous without the Russia-Ukraine war, which affected inflation in the EU. The results of the monetary experiment conducted after the financial crisis of 2008 and its consequences, once again showed us that finance does not create wealth, it only promotes, distributes, and insures it. Therefore, every attempt to improve the picture of the real economy with monetary interventions is futile and cannot change the final result. With monetary interventions, it is only possible to*

postpone the consequences of the crisis, at the expense of their aggravation and intensification.

Introduction: The 2008 financial crisis was a major global economic downturn since 1929. The crisis broke down widespread assumptions about “too big to fail”. In this way, the Austrian business cycle theory once again demolished prevailing views about financial derivatives’ miraculous futures. But, faith in miracles didn’t end with it. Central banks start unprecedented, large-scale monetary interventions to revive the financial sector and economy as a whole. The legitimacy and theoretical coherency of this policy was settled down on faith (in monetary policy abilities) and fear (of the full-scale collapse of the system). In other words, central banks started the unconventional monetary policy with the hope to overcome liquidity issues in the financial sector and downturn tendencies in the real economy, without significant deterioration of market forces.

Reflection: To prevent history from repeating itself, central banks around the world implemented several unconventional monetary policies, including large-scale asset purchases of government and private-sector assets, forward guidance on interest rates, and policies targeted to directly stimulate lending. But the extent to which these different policies had a material impact on output and inflation is still not well understood. (Boneva, 2016)

During this unprecedented monetary experiment balance sheets of major central banks increased more than twice and in some cases four-fold. (see chart 1). It was impossible to reach the same or proportional growth rate of GDP. Therefore, the missing artist in this “comedy” was inflation.

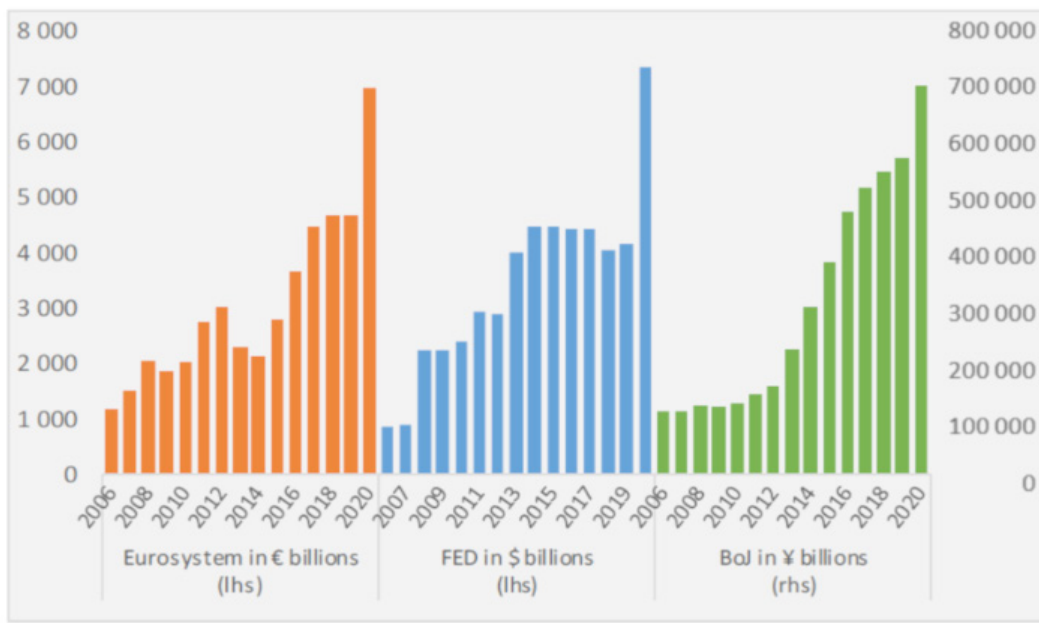
Monetary policy is in an unusual spot at this point in a record-long expansion. After a decade of unprecedented monetary stimulus around the world, actual inflation and inflation expectations remain stubbornly low in most major economies. Inflation is falling persistently short of central bank targets even in economies operating beyond full employment – notably the US. It is even more unusual to see a drop in inflation expectations in the late-cycle stage when concerns would typically

focus on overheating. (Bartsch, 2019)

“The factor missing” has two main reasons:

- Printing money doesn’t mean credit expansion. The secondary impact of a financial crisis is mistrust and uncertainty, which halts credit expansion and business activity consequently;
- Central banks can’t control the money multiplier effect and the credit expansion process completely;

Chart1: Balance sheets of the Eurosystem, the FED,

and the BoJ

Source: ECB, FED, BoJ, Eurostat

As we know time is the best remedy of all and it is a valid thesis for shocks and uncertainties. As unconventional monetary policy becomes a new normal, credit expansion has taken momentum and inflation has become a key player in the “monetary amphitheater”.

After all, debt ratios in advanced economies and most emerging markets were much lower in the 1970s, which is why stagflation has not been associated with debt crises historically. If anything, unexpected inflation in the 1970s wiped out the real value of nominal debts at fixed rates, thus reducing many advanced economies’ public-debt burdens. Conversely, during the 2007-08 financial crisis, high debt ratios (private and public) caused a severe debt crisis – as housing bubbles burst – but the

ensuing recession led to low inflation, if not outright deflation. Owing to the credit crunch, there was a macro shock to aggregate demand, whereas the risks today are on the supply side. We are thus left with the worst of both the stagflationary 1970s and the 2007-10 period. Debt ratios are much higher than in the 1970s, and a mix of loose economic policies and negative supply shocks threatens to fuel inflation rather than deflation, setting the stage for the mother of stagflationary debt crises over the next few years. (Roubini, 2022)

Ukraine Factor: 2022 Russian military invasion in Ukraine only exacerbated the looming inflation waves, especially in the case of the US, which has no dependence on Russian energy resources or tourists

from Ukraine. As was written down by Wall Street Journal: U.S. consumer inflation accelerated to 9.1% in June, a pace not seen in more than four decades, adding pressure on the Federal Reserve to act more aggressively to slow rapid price increases throughout the economy. (WSJ, 2022) The same problems we see in the EU and other developed economies. The key question now is about the possibility of a “soft landing”. If FED and other key central banks will react aggressive manner and take rapid measures, there is a high probability of another financial crisis and economic downturn.

As 2022 continues to unfold, two major growth risks loom large against a backdrop of alarmingly high inflation. The first risk, centered in the US, is the prospect of a policy mistake as the Fed embarks on a tightening cycle to rein in inflation, which was already running at multi-decade highs before the tragic Russia-Ukraine conflict delivered a sizable commodity supply shock. Whether the Fed will be able to pull off a soft landing in such a challenging macro environment—or will instead end up triggering a recession—is a growing question. The second risk, centered in Europe, is the prospect that the Russia-Ukraine conflict deals a crippling economic blow given Europe’s dependence on Russian energy, which could see Europe experience a stagflationary period of persistently higher inflation and low (or even negative) growth. How US and European policymakers navigate these risks. (Goldman Sachs, 2022)

Old lessons with new evidence: In monetary policy, there is not any possibility to start history again. Unlike natural science, there is not at least a second chance to do an experiment again and reset all previous conditions. So, we have some results of previous policy actions, and these results shape current conditions and some fixed determinants of future policy paradigms. Therefore, we have some limitations in planning future policy actions, but in any case, the final goal should be to return the market forces in-game.

Stagflationary winds are more likely to be a part of the global economy’s upcoming journey than a feature of its destination. But how policymakers navigate this journey will have major implications for longer-term economic well-being, social cohesion, and financial stability (El-

Erian, 2021)

From a scientific point of view, the coherent logic of research is to fully understand the phenomenon about what you try to make decisions. The ground for an effective policy-making process starts with putting all factors and forces together in one place, for making a full picture of the puzzle. Without a perfect understanding of money as a social institution, there is no way to find where fundamental deviations was and how to correct them.

There could be endless disputes, about the most important invention of mankind. But from my point of view, it is money as a social institution. The progress of mankind is based on labor division and specialization of the workforce. Internet, smartphones, cars, and other complex instruments are developed by scientists and made by plants with plenty of highly skilled workers. Therefore, money as a basis of the labor division process is a driving force of progress. (Khidasheli M, 2022)

The monetary system has a huge influence on business and progress as a whole. As I mentioned above the Austrian business cycle theory proved itself again in the last two decades. When mainstream media and influential pundits were toking about the impossibility of failing big financial institutions, we saw that Lehman Brothers were bankrupted and the whole financial sector was in a liquidity trap as ABCT predicted it. At the onset of unconventional monetary policy, Austrian economists explained that painted papers (fiat currency) printing didn’t produce wealth, it is only about the distribution of existing wealth. As a result, we get more deteriorated wealth inequality in most developed economies where unconventional monetary policies were conducted.

In a free-market economy, where there is no fractional reserve banking practice, the source of credit resources is savings, temporarily free money funds, which, through the banks as the mediators, flow from the savings holders to business operators in the form of loans. The existence of savings is, on the one hand, the means for obtaining credit resources for business, and on the other hand, the indicator of the existence of additional demand, which should provide support for economic growth, as well as the application of the additional issue. Everything

changes in the conditions of a fractional reserve system, when the source of the loan is not real savings but a monetary multiplier (Khidasheli & Chikhladze, 2019)

Conclusions: Empirical observation showed us once again that There is no middle. The system should be managed by market forces or we have a socialistic planning model packaged with market cartoons. 2008 and 1929 we saw the consequences of failing fractional reserve banking and the inherent problems in credit creation out of thin air. If we are working for a sustainable monetary environment the cornerstone of the monetary policy paradigm should be more market forces in the credit creation and allocation process, and more restrictions for monetary interventions.

The faith and notions about “too big to fail” or “anticyclical monetary policy” were merely wrong and it is an empirical fact, but the truth is that both cases were predictable. Before 2008 financial derivative market created an illusion that finances are separated from the real economy and existed separately. After 2008 the same circus continued in different formulations, about monetary policy’s ability to eliminate recession and outcomes of the financial crisis. Figuratively the plot is the next: “for filling the hole we have to dig dipper”. Therefore, we have Conventional results of unconventional monetary policy: central banks’ balance sheets are unprecedentedly high, credit markets are overheated, prices are skyrocketing and economic growth is slowing down globally. The same picture that we had in 2008 but in a bigger size.

Reference:

1. Bartsch E., (2019) Dealing with the next downturn: From unconventional monetary policy to unprecedented policy coordination. SUERF Policy Note Issue No 105. ([link](#))
2. Boneva L., (2016) The Effect of Unconventional Monetary Policy on Inflation Expectations: Evidence from Firms in the United Kingdom. CEPR. ([link](#)).
3. El-Erian M., (2021) Taming the Stagflationary Winds. project-syndicate.org. ([link](#))
4. Goldman Sachs. Stagflation risk. Global Macro

Research. ISSUE 107 | March 14, 2022| ([link](#))

5. Khidasheli M., (2022) Central bank digital currency effects on fractional reserve banking. Economic Profile. Vol. 17, 1(23), p.8-14. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.06> ([link](#));
6. Khidasheli M., Chikhladze N., (2019) Financial system stability threats after 2008 anti-cyclical policies. *Social science bulletin*, Daugavpils University. ([link](#)).
7. Roubini N., The Looming Stagflationary Debt Crisis, project-syndicate.org, Jun 30, 2021. ([link](#)) ;
8. WSJ - U.S. Inflation Hits New Four-Decade High of 9.1%. July 13, 2022 ([link](#))

არატრადიციული მონეტარული პოლიტიკის ტრადიციული შედეგები

მირზა ხიდაშელი

ქუთაისის უნივერსიტეტის პროფესორი

Mirza.khidasheli@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: სტაგფლაცია; ინფლაცია; ფინანსური კრიზისი; მონეტარული პოლიტიკა.

J.E.L. classification: E4, E5 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.06>

ციტირებისათვის: Khidasheli M., (2022) Conventional results of unconventional monetary policy. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.06>

რეზიუმე

2008 წლის ფინანსური კრიზისი იყო მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომლის მსგავსიც 1929 წლის შემდეგ კაცობრიობას არ ენახა და რომელმაც კიდევ ერთხელ შეგვახსენა ნაწილობრივი დარეზერვების სისტემის წინააღმდეგობრივი ბუნება. 1929 წელის დიდი დეპრესიიდან მხოლოდ ის ვისწავლეთ, რომ 2008 წლის ფინანსური კრიზისი გამოიწვევდა ეკონომიკური აქტივობის არსებით შემცირებას და ძირითადი ეკონომიკური ინდიკატორების

მკვეთრ გაუარესებას. რეცესიული რისკების თავიდან აცილების მიზნით, ფედერალური სარეზერვო სისტემისა და განვითარებული ქვეყნების სხვა ცენტრალური ბანკების მიერ აქტიურად დაიწყო მონეტარული შერბილების ღონისძიებები. საკრედიტო სისტემაში, რომელიც ჭარბი დაკრედიტების (გადახურების) შედეგად გამოწვეულ კრიზისს ებრძოდა, მონეტარული ინტერვენციების შედეგად დიდი რაოდენობით ფული მიეწოდა. საწყის ეტაპზე აღნიშნული ღონისძიების „ახსნა“ საფინანსო სისტემაში ლიკვიდურობის უზრუნველყოფითა და ეკონომიკის რეცესიისაგან დაცვის მიზნებით მოხერხდა. თუმცა, დრომ გვაჩვენა, რომ „ფერადი ქაღალდების“ რაოდენობა არ ქმნის სიმდიდრეს, ის მხოლოდ ანაწილებს მას მათ სასარგებლოდ, ვისაც აქვს პრივილეგია პირველმა „გახარჯოს“, მანამ სანამ ბაზარი გაჯერდება და ფულის რაოდენობრივი ზრდა ფასებში აისახება. როგორც მოსალოდნელი იყო, არატრადიციული მონეტარული პოლიტიკის შედეგად ტრადიციულად უსიამოვნო შედეგები მივიღეთ: ინფლაცია, სტაგნაცია და გადახურებული საკრედიტო სისტემა. შედეგები უფრო არაორაზროვანი იქნებოდა, რომ არა რუსეთ-უკრაინის ომი, რომელმაც ევროკავშირში ინფლაციაზე გავლენა ნამდვილად მოახდინა. 2008 წლის ფინანსური კრიზისისა და მისი შედეგების ნიველირებისათვის გატარებული მონეტარული ექსპერიმენტის შედეგები კიდევ ერთხელ გვაჩვენებს, რომ ფინანსები არ ქმნის სიმდიდრეს, ის მხოლოდ ხელს უწყობს, ანაწილებს და აზღვევს მას. შესაბამისად, ყოველი

მცდელობა მონეტარული ინტერვენციებით გავაუმჯობესოთ რეალური ეკონომიკის სურათი არის უშედეგო და ვერ ცვლის საბოლოო შედეგს. მონეტარული ინტერვენციებით შესაძლებელია მხოლოდ კრიზისის შედეგების გადადება დროში, მათი დამძიმებისა და გამძაფრების ხარჯზე.

ლიტერატურა:

1. Bartsch E., (2019) Dealing with the next downturn: From unconventional monetary policy to unprecedented policy coordination. SUERF Policy Note Issue No 105. ([link](#))
2. Boneva L., (2016) The Effect of Unconventional Monetary Policy on Inflation Expectations: Evidence from Firms in the United Kingdom. CEPR. ([link](#)).
3. El-Erian M., (2021) Taming the Stagflationary Winds. project-syndicate.org. ([link](#))
4. Goldman Sachs. Stagflation risk. Global Macro Research. ISSUE 107 | March 14, 2022| ([link](#))
5. Khidasheli M., (2022) Central bank digital currency effects on fractional reserve banking. Economic Profile. Vol. 17, 1(23), p.8-14. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.06> ([link](#));
6. Khidasheli M., Chikhladze N., (2019) Financial system stability threats after 2008 anti-cyclical policies. *Social science bulletin*, Daugavpils University. ([link](#)).
7. Roubini N., The Looming Stagflationary Debt Crisis, project-syndicate.org, Jun 30, 2021. ([link](#)) ;
8. WSJ - U.S. Inflation Hits New Four-Decade High of 9.1%. July 13, 2022 ([link](#))

არაპირდაპირი გადასახადები საქართველოში - პრობლემები და შესაძლებლობები

გურამ უფლისაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის

ასოცირებული პროფესორი. guram.uphlishashvili@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს საგადასახადო კოდექსი; არაპირდაპირი გადასახადები; დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ); აქციზი.

J.E.L. classification: G38, K20

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.12>

ციტირებისთვის: უფლისაშვილი გ., (2022) არაპირდაპირი გადასახადები საქართველოში - პრობლემები და შესაძლებლობები. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 23–31. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.12>

ანოტაცია. სტატიაში განხილულია არაპირდაპირ გადასახადებთან დაკავშირებული პრობლემური საკითხები. განხილულია საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობაში განხორციელებული ცვლილებები დამატებული ღირებულების გადასახადის და აქციზის კუთხით. სხვადასხვა შემთხვევებში ეს ცვლილებები განპირობებული იყო ფისკალური მიზნებით, საგადასახადო ურთიერთობების ლიბერალიზაციის მოსაზრებებით ან/და ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებებით. უდავოდ პოზიტიურ შედეგებთან ერთად, გამოიკვეთა გარკვეული პრობლემები, რისკები და საფრთხეები. ვინაიდან არაპირდაპირი გადასახადები უმნიშვნელოვანეს ფისკალურ ფუნქციას ასრულებს, ცვლილებების შედეგები გათვლილი უნდა იყოს დეტალურად. ასევე გამოიკვეთა საგადასახადო სისტემის სამართლიანობის, ადეკვატურობის და საგადასახადო ადმინისტრირების სიმარტივის პრინციპების დაცვის აუცილებლობა.

შესავალი

გადასახადები საბიუჯეტო შემოსავლების ფორმირების მთავარი წყარო და შესაბამისად სახელმწიფოს ფუნქციონირების საფინანსო

საფუძველია. ამაში მდგომარეობს გადასახადების ფისკალური (სახელმწიფოს ფინანსური უზრუნველყოფის) ფუნქცია. გადასახადები ასრულებს ასევე მარეგულირებელ (ეკონომიკურ) ფუნქციასაც - გადასახადებით მეშვეობით ხდება ეროვნული შემოსავლის გადანაწილება, მისი განაკვეთები ხელს უწყობს ან უშლის კაპიტალის დაგროვებას და ინვესტიციებს, არეგულირებს ექსპორტ-იმპორტის თანაფარდობას, ბიზნესის განვითარებაზე ზემოქმედების გზით აჩქარებს ან ანელებს ეკონომიკურ ზრდას.

თითოეული ქვეყნის საგადასახადო კანონმდებლობით დადგენილი გადასახადების, მათი დაწესების, შეცვლის, გაუქმებისა და გადახდევინების პრინციპების, ფორმებისა და მეთოდების ერთობლიობა განაპირობებს ამ ქვეყნის საგადასახადო სისტემის თავისებურებებს.

მსოფლიოში არსებული საგადასახადო სისტემები საკმაოდ მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან დაწესებული გადასახადების სახეების, განაკვეთების, შეღავათების, ასევე საგადასახადო ადმინისტრირების მეთოდების, საგადასახადო ორგანოების და გადასახადის გადამხდელების ურთიერთობების ფორმების მიხედვით. მნიშვნელოვანი განსხვავებები ფიქსირდება პირდაპირი და არაპირდაპირი გადასახადების როლის და თანაფარდობის მიხედვით - როგორც მარეგულირებელი, ისე ფისკალური ფუნქციების რეალიზაციის თვალსაზრისით.

მირითადი ტექსტი

არაპირდაპირი გადასახადი დგინდება მიწოდებული საქონლის ან/და გაწეული მომსახურების ფასზე დანამატის სახით და რომელიც ფაქტიურად ეკისრება მომხმარებელს გაზრდილი ფასით საქონელის შექმნისას. მიუხედავად იმისა, რომ არაპირდაპირი გადასახადის ადმინისტრირება სამეწარმეო სუბიექტს ეკისრება, ის ფაქტობრივად მოხმარებლის გადასახადია.

საქართველოში დაწესებული და შემოღებულია სამი სახის არაპირდაპირი გადასახადი: დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ), აქციზი და იმპორტის გადასახადი.

მთელ რიგ მიზეზთა გამო საქართველოში შედარებით მეტი მნიშვნელობა შეიძინა არაპირდაპირმა გადასახადებმა. ქვემოთ მოყვანილია ამის დამადასტურებელი სტატისტიკური მონაცემები (იხ. ცხრილი 1 და ცხრილი 2). მაგალითად, 2021 წლის საქართველოს ნაერთი ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლებიდან (სულ 13,380 მლრდ ლარი) 6,029 მლრდ ლარი მოდიოდა დამატებული ღირებულების გადასახადზე, ხოლო 1,868 მლრდ ლარი - აქციზზე, რაც ჯამური საგადასახადო შემოსავლების 45,06%-ს და 13,97%-ს შეადგენს შესაბამისად.

ცხრილი 1

საქართველოს ნაერთი ბიუჯეტის წლიური მონაცემები გადასახადების სახეების მიხედვით (2015 -2021წწ. მლნ.ლარი)

გადასახადის სახეობა	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
საშემოსავლო გადასახადი	2223.2	2414.1	2,918.9	3247.1	3482.8	3326.7	3,775.70
მოგების გადასახადი	1025.2	1055.9	756.6	736.6	866.2	919.4	1,015.30
დამატებული ღირებულების გადასახადი	3505.4	3286.4	4,122.5	4426.9	5239	4837.2	6,029.50
აქციზი	870.7	1069.6	1,450.9	1465.7	1506.7	1619.4	1,868.80
იმპორტის გადასახადი	69.2	70.1	71.6	73.4	79.1	74.4	86.40
ქონების გადასახადი	290.2	363.4	394.8	441.2	474.3	433.7	510.70
სხვა გადასახადები	27.0	526.6	63.6	115.4	-230.3	-246.4	93.60
სულ გადასახადები	8010.9	8786.1	9778.9	10506.3	11417.8	10964.4	13380.0

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, https://www.mof.ge/finansebis_statistika_naerti_biujeti

ცხრილი 2

გადასახადების ხვედრითი წილი საქართველოს ნაერთი ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლებში 2015-2021 წლებში (%)

გადასახადის სახეობა	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
საშემოსავლო გადასახადი	27.75	27.48	29.85	30.91	30.50	30.34	28.22
მოგების გადასახადი	12.80	12.02	7.74	7.01	7.59	8.39	7.59
დამატებული ღირებულების გადასახადი	43.76	37.40	42.16	42.14	45.88	44.12	45.06
აქციზი	10.87	12.17	14.84	13.95	13.20	14.77	13.97
იმპორტის გადასახადი	0.86	0.80	0.73	0.70	0.69	0.68	0.65
ქონების გადასახადი	3.62	4.14	4.04	4.20	4.15	3.96	3.82
სხვა გადასახადები	0.34	5.99	0.65	1.10	-2.02	-2.25	0.70
სულ გადასახადები	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, https://www.mof.ge/finansebis_statistika_naerti_biujeti

ამრიგად, არაპირდაპირი გადასახადებზე მოდის საგადასახადო შემოსავლების თითქმის 60% და მისი ხვედრითი წილი ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. ერთის მხრივ, ეს აიხსნება მოგების გადასახადის ახალი, ე.წ. ესტონური მოდელის შემოღებით, რის შედეგადაც მოგების გადასახადის წილი საერთო საბიუჯეტო შემოსავლებში მკვეთრად შემცირდა.

მნიშვნელოვან ფაქტორად შეიძლება მივიჩნიოთ ბოლო წლების განმავლობაში გაძლიერებული ინფლაციური პროცესები, რომლის შედეგი უფრო უშუალოდ ისახება არაპირდაპირი გადასახადების დარიცხვის ზრდაზე. ეს ბუნებრივია, რადგან როგორც დღე, ისე აქციზი შესაბამისი საგადასახადო განაკვეთებით უშუალოდ არის მიბმული სარეალიზაციო საქონელის/მომსახურების მზარდ ფასებზე. ასეთი პირდაპირი გადაცემა არ ახასიათებს სხვა გადასახადებს (მაგ. ხელფასებზე დაკავებულ სამშრომლო გადასახადს).

კიდევ ერთი ფაქტორი, რომელიც განაპირობებდა საბიუჯეტო შემოსავლებში არაპირდაპირი გადასახადების მნიშვნელობის მატებას, დაკავშირებულია აქციზის განაკვეთების მკვეთრ ზრდასთან, განსაკუთრებით თამბაქოს ნაწარმზე. ამას, ერთის მხრივ, ხსნიან საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებებით თამბაქოს მოხმარების შემცირებასთან და ევროკავშირის სატარიფო პოლიტიკასთან დაკავშირებით. მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია, რომ აქციზი საქართველოში არის ერთადერთი საერთო-სახელმწიფო გადასახადი, რომლის განაკვეთის გაზრდა შესაძლებელია რეფერენდუმის გარეშე (ორგანული კანონი: მუხლი 1). ამიტომ, აქციზის განაკვეთების ზრდა ერთგვარი გამოსავალი გახდა მოგების გადასახადის ე.წ. ესტონური მოდელის შემოღებით გამოწვეული ფისკალური დანაკარგების კომპენსირებისათვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ არაპირდაპირი გადასახადების მობილიზება საგადასახადო ორგანოებისთვისაც უფრო მოსახერხებელია, რადგან ის შედარებით მარტივად ექვემდებარება საგადასახადო ადმინისტრირებას, პირდაპირი გადასახადებისაგან (მ.შ. მოგების დასამშრომლო

გადასახადებისაგან) განსხვავებით, რომელთა სწორად გამოანგარიშება უფრო მეტად არის დამოკიდებული გადასახადის გადამხდელის კეთილსინდისიერების ხარისხზე. საქართველოში კი საგადასახადო კანონმდებლობისადმი ლოიალობის თვალსაზრისით ჯერ კიდევ მნიშვნელოვანი პრობლემებია, რომელთა დაძლევა დასჭირდება დროის საკმაოდ ხანგრძლივი პერიოდი - ისიც იმ შემთხვევაში, თუ იქნება საკმარისად მძლავრი სტიმულები მოსახლეობის პოზიტიური საგადასახადო კულტურის ფორმირებისათვის.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აშკარაა, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს სახელმწიფოსათვის არაპირდაპირი გადასახადებს, განსაკუთრებით ფისკალური თვალსაზრისით. თუკი სახელმწიფო ხელისუფლება პირდაპირ გადასახადებთან დაკავშირებით თავს უფლებას აძლევდა, ადგილი გამოენახა მასტიმულირებელი ფუნქციების რეალიზებისათვის (მოგების გადასახადის ე.წ. ესტონური მოდელი, დაბეგვრის სპეციალური სტატუსები სამშრომლო გადასახადში), არაპირდაპირი გადასახადების კუთხით ფისკალური (სახელმწიფოს ფინანსური უზრუნველყოფის) ფუნქცია გადაწყვეტად მნიშვნელოვანია.

ამიტომაც არის აქტუალური არაპირდაპირი გადასახადებთან (დღე-სთან და აქციზთან) დაკავშირებით არსებული პრობლემების და რისკების სწორი იდენტიფიცირება და დროული მოგვარება.

2021 წლიდან ძალაში შევიდა რადიკალური ცვლილებები საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობაში. კერძოდ, სრულად შეიცვალა საგადასახადო კოდექსის დამატებული ღირებულების გადასახადთან დაკავშირებული ნაწილი. ეს აუცილებლობა განაპირობა ევროკავშირთან 2014 წელს გაფორმებულმა ასოცირების შეთანხმებამ, რომლითაც საქართველომ აიღო საგადასახადო კანონმდებლობის ევროკავშირის შესაბამის სამართლებრივ სტანდარტებთან ეტაპობრივი დაახლოების ვალდებულება. ევროკავშირი წარმოადგენს ერთიან სავაჭრო-ეკონომიკურ

სივრცეს, ამიტომ მასში გაერთიანებული ქვეყნების კანონმდებლობები, მ. შ. გადასახადების კუთხით, საჭიროებს ჰარმონიზირებას. აუცილებელია, როგორც ორმაგი დაბეგვრის, ისე გადასახადის თავიდან არიდების შემთხვევების პრევენცია. ვინაიდან ჩვენს ქვეყანას მიზნად დეკლარირებული აქვს ევროკავშირში გაერთიანება, ევროკავშირის საბჭოს შესაბამისი დირექტივები (მ.შ.112/2006/EC) გასათვალისწინებელია ჩვენთვისაც.

საგადასახადო კოდექსის ამ ცვლილებებში, რომლითაც დღგ-ის მარეგულირებელი ნორმები სრულიად ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა, გამოსაყოფია რამდენიმე მნიშვნელოვანი სიახლე:

- რამდენადმე განსხვავებულად განიმარტა მომსახურების გაწევის ადგილი. გაზიარებულ იქნა ევროკავშირში არსებული შესაბამისი პრაქტიკა, რომლის მიხედვით, არასამეწარმეო სუბიექტებისათვის მომსახურების გაწევის ადგილად ითვლება მომსახურების გამწევის ადგილმდებარეობა, სხვა შემთხვევაში - მომსახურების მიმღების ადგილმდებარეობა. თუმცა ამ ზოგადი წესისასაგან განსხვავებით, ზოგიერთი მომსახურების (მ.შ. ტელესაკომუნიკაციო, საკონსულტაციო, სარეკლამო, საბანკო-საფინანსო) გაწევის ადგილად მომსახურების მიმღების ადგილმდებარეობა დაფიქსირდა. ამ ცვლილებამ ხელი უნდა შეუწყოს ჩვენი ქვეყნის საერთაშორისო სერვის-ცენტრად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას;

- დაზუსტდა დასაბეგრი საქონელის მიწოდების ადგილები, რომლის კვალიფიცირება დამოკიდებულია სხვადასხვა მომენტზე, მ.შ. ტრანსპორტირება, დამონტაჟება-გაშვება და ა.შ.;

- გადამხდელებისათვის შედარებით სასარგებლოდ ჩამოყალიბდა საკუთარი ძალებით აშენებული შენობა-ნაგებობების ეკონომიკურ საქმიანობაში გამოყენებისას დაბეგვრის წესი;

- სამეწარმეო სუბიექტებს გაუადვილდათ უსასყიდლო მიწოდებების განხორციელება, რაც ადრე მოქმედი წესით უპირობოდ იბეგრებოდა. ამისათვის შემოღებულ იქნა ე.წ. მცირე (50

ლარამდე) ღირებულების საჩუქარის ცნება. დაბეგვრა ასევე დამოკიდებულია უსასყიდლო მიწოდების მიზნობრიობაზე და შესყიდვის მომენტში დღგ-ის ჩათვლის არსებობაზე. გარდა ამისა, ამიერიდან უსასყიდლო მიწოდება იბეგრება არა სარეალიზაციო საბაზრო ფასით, არამედ შესყიდვის ღირებულების მიხედვით;

- შემოღებულ იქნა მეორადი ნივთების, ხელოვნების ნიმუშების, საკოლექციო ან ანტიკვარული ნივთების მიწოდების დაბეგვრის სპეციალური სქემა, რომლის მიხედვით დილერს შეუძლია დაბეგროს მხოლოდ მოგების მარჟა (მიწოდება-შემქნის ფასთასხვაობა);

- მოწესრიგდა დაბეგვრის სქემა ე.წ. ვაუჩერების მეშვეობით მიწოდებების განხორციელების შემთხვევაში;

- გარკვეულად გაფართოვდა შეღავათები სამედიცინო, განათლების, კულტურის, სპორტის და სოციალურ სფეროში;

- ავანსების დაბეგვრის წესი გავრცელდა უწყვეტ და რეგულარულ მიწოდებების ნაწილზე, მ.შ. იჯარის, საკონსულტაციო და დაცვის მომსახურებებზე;

- დღგ-ის, მ.შ. დღგ-ის რეგისტრაციის მიზნებისათვის დამატებით განიმარტა სხვადასხვა ტერმინები, მ.შ. დაკავშირებული ეკონომიკური საქმიანობასთან, არარეგულარული ხასიათის ოპერაციებთან;

- დღგ-ის რეგისტრაციის მიზნისთვის დღგ-ით დასაბეგრი ოპერაციების ჯამურ თანხაში ამიერიდან ჩაირთვება ექსპორტიც, ასევე უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული და დღგ-ისგან გათავისუფლებული ფინანსური და სხვა ოპერაციები;

საგადასახადო კანონმდებლობაში დღგ-ის კუთხით განხორციელებული მასშტაბური ცვლილებები მეტად საყურადღებოა და მას შეიძლება ჰქონდეს მნიშვნელოვანი შედეგები ევროინტეგრაციის პროცესების განვითარების კუთხით, ასევე სამეწარმეო გარემოს ცვლილების და საგადასახადო ურთიერთობების ლიბერალიზაციის მიმართულებით. არ უნდა დაგვავიწყდეს ისიც, რომ სახელმწიფოს

შემოსავლების მეტი წილი სწორედ ამ გადასახადებზე მოდის, ხოლო ზემოაღნიშნული ცვლილებები, ისევე როგორც საგადასახადო კანონმდებლობაში ჯერ კიდევ დარჩენილი ხარვეზები, გარკვეული ფისკალური რისკების მატარებელია.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი რისკების შემცველი აღმოჩნდა საგადასახადო ზედმეტობების დაბრუნების წესების გამარტივება. ეს ღონისძიებები ძირითადად სწორედ დამატებული გადასახადის რეფორმის ფარგლებში განხორციელდა. სრულად ავტომატიზირებული გახდა დღგ-ის ზედმეტობის დაბრუნების სისტემა, რამაც მართალია გადამხდელებს გაუმარტივა ზედმეტობის დაბრუნება, მაგრამ ახალი დატვირთვების მომტანი აღმოჩნდა, როგორც საგადასახადო მონიტორინგის, ისე საგადასახადო აუდიტის კუთხით.

პრობლემურია ის, რომ დაბალი საგადასახადო კულტურის პირობებში, ზოგიერთმა უპასუხისმგებლო გადასახადის გადამხდელმა დღგ-ის ზედმეტობის დაბრუნების პროცესების გამარტივებაში, საგადასახადო ადმინისტრირების სუსტი ადგილების გამოყენების გზით, უკანონო სარგებლის მიღების შესაძლებლობა დაინახა. ამჟამინდელი საგადასახადო ბაზების ელექტრონიზაციის მაღალი ხარისხი თითქმის გამორიცხავს ამგვარი (განსაკუთრებით კი მსხვილი) თაღლითობების კანონისმიერი რეაგირების გარეშე დატოვების შესაძლებლობას. მაგრამ ასეთი დანაშაულების სიხშირე და მასშტაბები მაინც მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ხოლო საგადასახადო ორგანოებს ძირითადად უკვე მომხდარ შემთხვევებზე უწევდათ რეაგირება.

შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ ამგვარი გამოწვევების საპასუხოდ, საგადასახადო ადმინისტრირების სისტემაში პრევენციული მექანიზმების შექმნის მიმართულებით მნიშვნელოვანი ცვლილებები განხორციელდა, კერძოდ: გაუმჯობესდა კანონშესაბამისობის რისკების იდენტიფიცირების და მართვის

პროცესი; განხორციელდა გადასახადის გადამხდელთა ელექტრონული ბაზის სრულყოფა; მოხდა დღგ-ის არაკვალიფიციური გადამხდელის სტატუსის შემოღება და მათ შეეზღუდათ საგადასახადო ანგარიშ-ფაქტურების გამოწერის, დადასტურების და ჩათვლის უფლება; გაჩნდა სავარაუდო დარიცხვის მექანიზმი დღგ-ის იმ გადამხდელებისათვის, რომელთაც შესაბამის ვადაში დღგ-ის დეკლარაცია არ აქვთ წარმოდგენილი. მაინც აღვნიშნავთ, ამ ნოვაციებთან დაკავშირებით ასევე გასათვალისწინებელია სხვადასხვა კოლიზიური შემთხვევების აღმოცენების შესაძლებლობები და საგადასახადო ადმინისტრირების სისტემის კიდევ უფრო გართულების ნეგატიური შედეგები.

დამატებული ღირებულების გადასახადთან, ისევე როგორც სხვა გადასახადებთან, დაკავშირებით ზოგჯერ გამოითქმის მოწოდებები საგადასახადო განაკვეთების შესაძლო დიფერენცირებასთან დაკავშირებით, რასაც ამ ეტაპზე არ ვიზიარებთ. ჯერ ერთი, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ამგვარი ცვლილებების შესაძლებლობა შეზღუდულია კანონით «ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ». ასევე გასათვალისწინებელია გადამხდელთა საგადასახადო კულტურის პრობლემატურობიდან და ადმინისტრირების სისტემის გართულებიდან გამომდინარე რისკები. ამასთან, საგადასახადო განაკვეთების დიფერენცირება/გაზრდა შესაძლოა ცუდი სიგნალი აღმოჩნდეს უცხოური ინვესტიციებისთვის, რისი დეფიციტიც საქართველოს ეკონომიკაში ისედაც სახეზეა.

შესაძლებელი იქნებოდა დაბეგვრის წნეხის გაზრდა ზოგიერთ დარგში/სფეროში, რომელიც მონოპოლიის მაღალი დონით გამოირჩევა (მაგ. კავშირგაბმულობა), მაგრამ ვინაიდან დღგ არაპირდაპირი გადასახადია, ეს მყისიერად გამოიწვევს სამომხმარებლო ფასების შესაბამის ზრდას. ამასთან, ამგვარ სფეროებში დაბეგვრის წნეხის ზრდა, როგორც წესი, უფრო აქციზის განაკვეთების დიფერენცირებითაა მიღებული.

აქციზი ჩვენი ქვეყნისათვის ასევე

მნიშვნელოვანი გადასახადია. დღგ-ისგან განსხვავებით, რომელსაც არის უნივერსალური განაკვეთები ახასიათებს, აქციზი არის ინდივიდუალური არაპირდაპირი გადასახადი, რომელიც უწესდება საქონელის/მომსახურების მხოლოდ ზოგიერთ ჯგუფს - დიფერენცირებული სატარიფო განაკვეთებით. ამიტომ, სწორი სააქციზო პოლიტიკის გატარება, უპირველეს ყოვლისა, ნიშნავს ოპტიმალური საგადასახადო განაკვეთების შერჩევას სხვადასხვა აქციზური საქონელისათვის.

სააქციზო პოლიტიკის გატარებას ერთგვარად ართულებს ის გარემოება, რომ აქციზს, ჩვეულებრივი გადასახადებისაგან განსხვავებით, ასევე აკისრებენ მკაფიოდ გამოხატულ სოციალურ-საზოგადოებრივ მნიშვნელობასაც - აქციზით უმეტესად იბეგრება საზოგადოებრივი და ეკოლოგიური საფრთხეების მატარებელი საქონელი: თამბაქოს, ალკოჰოლური და ნავთობის პროდუქტები. ამიტომ, სააქციზო პოლიტიკას, ფისკალურის გარდა, უკავშირებენ ამ საზოგადოებრივი საფრთხეების მართვის ფუნქციასაც. ამ მხრივ საქართველოსაც გააჩნია შესაბამისი საერთაშორისო ვალდებულებები. მხედველობაში გვაქვს თამბაქოს კონტროლის შესახებ ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის ჩარჩო-კონვენციასთან შეერთება, აგრეთვე ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში ევროკავშირის 2011 წლის 21 ივნისის 2011/64/EU დირექტივის დანერგვის ვალდებულება. ორივე შემთხვევაში ვიკისრეთ სააქციზო პოლიტიკის გატარება თამბაქოს მოხმარების შესამცირებლად და დაბეგვრის ტვირთის გასაზრდელად.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება, რაც ზემოთ ვახსენეთ, არის ის, რომ საქართველოში არსებულ გადასახადებს შორის, მხოლოდ აქციზის განაკვეთების გაზრდა არის დასშვები რეფერენდუმის გარეშე. აქედან გამომდინარე, წლების განმავლობაში, მზარდი სახელმწიფო ხარჯების დაბალანსების მიზნით, სისტემატიურად ხდებოდა აქციზის განაკვეთების ზრდა, რამაც ზედმეტად გაზარდა

დაბეგვრის წნეხი განსაკუთრებით თამბაქოს ნაწარმზე. საქართველოს სააქციზო პოლიტიკის პრობლემები და მისი განხორციელების უარყოფითი შედეგები ჩვენ ადრე უკვე განვიხილეთ უფრო დეტალურად (უფლისაშვილი, 2022:58). აღვნიშნეთ, რომ სააქციო განაკვეთების მკვეთრმა და დაბეგვრის ტვირთის მნიშვნელოვანმა ზრდამ თამბაქოს მოხმარებაზე გამოიწვია რიგი პრობლემები: მ.შ. უკვე რეალური გახდა თამბაქოს ნაწარმის კონტრაბანდის და არალეგალური მიმოქცევის რისკები.

მიგვაჩნია, რომ საქართველოში სააქციზო პოლიტიკის დაგეგმვისას საჭიროა მისი განხორციელების შესაძლო პოზიტიური თუ უარყოფითი შედეგების განჭვრეტა, განსაკუთრებით კი სხვადასხვა მხრიდან არსებული რისკების უფრო სწორად და კომპლექსურად შეფასება.

დასკვნა

არაპირდაპირმა გადასახადებმა უმნიშვნელოვანესი როლი შეიძინა საქართველოს საგადასახადო სისტემაში, განსაკუთრებით ფისკალური ფუნქციის რეალიზების თვალსაზრისით, რისი განმაპირობებელი ფაქტორებიც განვიხილეთ. ამჟამად დამატებული ღირებულების გადასახადზე და აქციზზე მოდის ნაერთი ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების თითქმის 60% და ეს ხვედრითი წილი ძირითად მზარდია.

2021 წლიდან მოყოლებული საგადასახადო კოდექსში მთლიანად შეიცვალა დამატებული ღირებულების გადასახადის თემა. აღნიშნული ცვლილებები მნიშვნელოვანია ჩვენი საგადასახადო კანონმდებლობის ევროკავშირის შესაბამის სტანდარტებთან ჰარმონიზირებისათვის, ასევე სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესების და საგადასახადო ურთიერთობების ლიბერალიზაციის თვალსაზრისით. ამავე დროს, იკვეთება, რომ ეს ცვლილებები გარკვეული ფისკალური რისკების მატარებელია. ისევე როგორც ბოლო პერიოდში

განხორციელებული სხვა ღონისძიებებიც, მ.შ. საგადასახადო ზედმეტობების დაბრუნების წესების გამარტივება.

ბოლო წლების განმავლობაში ასევე ადგილი ჰქონდა აქციზის განაკვეთების მნიშვნელოვან ზრდას, რაც განპირობებული იყო, როგორც ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებებით, ისე აშკარა ფისკალური მოტივაციით. ამან შესამჩნევად გაზარდა თამბაქოს ნაწარმის კონტრაბანდის და არალეგალური მიმოქცევის რისკები.

იქიდან გამომდინარე, რომ არაპირდაპირი გადასახადები გადამწყვეტ როლს ასრულებს სახელმწიფო შემოსავლების ფინანსური უზრუნველყოფაში, ყოველგვარი ახალი ცვლილების შესაძლო ფისკალური შედეგი გათვლილი უნდა იყოს დეტალურად და ყველა შესაძლო მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის გათვალისწინებით.

ლიტერატურა:

1. ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0> (ხელმისაწვდომია 10.11.2022);

2. დაბეგვრა, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის (CSRDG) ანგარიში პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ინიციატივა“ ფარგლებში. ანგარიშის ავტორი: ალექსანდრე რაიბული, 2018. URL: <https://www.asocireba.ge/files/Aleksandre-Raibuli-taxes-2018.pdf> (ხელმისაწვდომია 10.11.2022);

3. საქართველოს ორგანული კანონი ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ, URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1405264?publication=3> (ხელმისაწვდომია 10.11.2022);

4. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, კონსოლიდირებული ვერსია, საქართველოს

საკანონმდებლო მაცნე, <https://matsne.gov.ge/document/view/1043717?publication=152> (ხელმისაწვდომია 10.11.2022);

5. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (საქსტატი), სახელმწიფო ფინანსების სტატისტიკა. URL: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/91/sakhelmtsifo-finansebis-statistika> (ხელმისაწვდომია 10.11.2022);

6. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების სამსახურის წლიური ანგარიშები, URL: <https://rs.ge/AboutUs?cat=5&tab=1> (ხელმისაწვდომია 10.11.2022);

7. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, სახელმწიფო ფინანსების სტატისტიკა, ნაერთი ბიუჯეტი, 2022. URL: https://www.mof.ge/finansebis_statistika_naerti_biujeti (ხელმისაწვდომია 10.11.2022);

8. უფლისაშვილი გ. (2022), საქართველოს სააქციზო პოლიტიკის პრობლემური საკითხები. ჟ: „ეკონომიკური პროფილი“, ტომი 17, N23)1, გვ.66-56. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.15>

9. უფლისაშვილი გ. (2021), საქართველოს საგადასახადო სისტემის ლიბერალიზაციის ზოგიერთი პრობლემატური საკითხი. ჟ: „ეკონომიკური პროფილი“, ტომი 16, N21)1, გვ.-33 42. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2021.21.04>

INDIRECT TAXES IN GEORGIA: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES

Guram Uphlisashvili

PhD, associate professor of Kutaisi University

guram.uphlisashvili@unik.edu.ge

KEY WORDS: *Tax Code of Georgia; indirect taxes; value added tax (VAT); excise.*

J.E.L. classification: G38, K20 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.12>

For citation: Uphlisashvili G., (2022) Indirect taxes in Georgia: problems and opportunities (in Georgian). Vol. 17, 2(24), p. 23–31. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.12>

The current tax systems in the world are quite substantially differ from each other in many parameters, including the role and ratio of direct and indirect taxes - both in terms of the implementation of the regulatory and fiscal functions.

In the tax system of Georgia, indirect taxes have assumed an important role, especially in terms of the implementation of the fiscal function. Currently, the value added tax and the excise tax account for around 60% of consolidated budget revenues, and this percentage mostly keeps getting bigger. The article discusses the factors responsible for this, including the introduction of the new, so-called Estonian profit tax model, resulting in rapid decline in the percentage of the profit tax in the overall budget incomes; the inflationary processes have become more active, the results of which were directly reflected in the increase of mobilized indirect taxes; relative simplicity of administration of indirect taxes, as well as a sharp increase in excise rates (which, unlike other taxes, is allowed even without a referendum).

The article discusses also legislative changes, as a result of which the topic of value added tax has been completely changed in the Tax Code. This necessity was caused by the association agreement signed with the European Union, through which Georgia has committed to obligation regarding gradual convergence between the tax legislation and the

relevant legal standards of the European Union. These changes are also important in terms of improving the business environment and liberalizing tax conditions. However, along with undoubtedly positive results, certain problems, risks and threats have also been identified..

The simplification of the rules for return of tax surplus, which was mostly carried out within the framework of the reform of the main added tax, proved to be associated with particularly significant risks. The VAT excess refund system has become fully automated. This made it easier for taxpayers to claim back the excess, but resulted in increased burdens in term of tax control.

Recent years, have seen a significant increase in the excise rates, especially on tobacco products. This, on the one hand, was due to the country's international obligations, as we are connected to the World Health Organization's Framework Convention on Tobacco Control, and we also have an association agreement with the European Union. In both cases, we undertook excise policies to reduce tobacco consumption and increase the burden of taxation. However, fiscal motivation is also an important factor - over the years, in order to balance the growing state expenses, excise rates have been systematically increased, which is allowed by Georgian legislation even without a referendum.

We noted that an abrupt increase in excise rates and substantial increase in the burden of taxation on tobacco consumption caused a number of problems, including the risks of smuggling and illegal circulation of tobacco products have increased substantially.

Given that indirect taxes play a crucial role in the financial provision of state revenues, the possible fiscal consequences of any new change must be calculated in detail and taking into account all possible causal relationships.

References:

1. Association Agreement between Georgia, on the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and their member

- States, on the other part URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0> (available 10.11.2022);
2. Raibuli A. Taxation. Report of the Georgian Center for the Strategic Research and Development (CSRDG) within the project “Civil Society Development Initiative” URL: <https://www.asocireba.ge/files/Aleksandre-Raibuli-taxes-2018.pdf> (available 10.11.2022);
 3. Organic Law of Georgia on Economic Freedom, 2022. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1405264?publication=3> (available 10.11.2022);
 4. Annual reports of the Revenue Service of the Ministry of Finance of Georgia, 2022. URL: <https://rs.ge/AboutUs?cat=5&tab=1> (available 10.11.2022);
 5. National Statistical Service of Georgia. State finance statistics. URL: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/91/sakhelmtsifo-finansebis-statistika> available 10.11.2022);
 6. Tax Code of Georgia (codified), 2022. URL: <https://matsne.gov.ge/document/view/1043717?publication=152> (available 10.11.2022);
 7. Ministry of Finance of Georgia, State Finance Statistics, Consolidated Budget, 2022. URL: https://www.mof.ge/finansebis_statistika_naerti_biujeti (available 10.11.2022)
 8. Uphlisashvili G., (2022) Problematic issues of the excise policy of Georgia (in Georgian). Vol. 17, 1(23), p. 56-66. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.15>
 9. Uphlisashvili G., (2021) On some problem issues related to liberalization of the tax system in Georgia. (in Georgian). Economic Profile, №1(21), pp. 33-45. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2021.21.04>

რას შეცვლის ახალი კანონი მიკრო ბანკების შესახებ საქართველოს ფინანსურ ბაზარზე

მაღსაზ ძაძუა

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი
ფინანსების მაგისტრი, ფრანკფურტის ფინანსებისა და მენეჯმენტის სკოლა
malkhaz.dzadzua@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: მიკროფინანსები; მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია; მიკრო ბანკი; მიკრო სესხი; ფინანსური მომსახურება.

J.E.L. classification: G230, K20

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.11>

ციტირებისთვის: ძაძუა მ., (2022) რას შეცვლის ახალი კანონი მიკრო ბანკების შესახებ საქართველოს ფინანსურ ბაზარზე. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 32–40. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.11>

ანოტაცია. ნახევარ მილიონამდე საქართველოს მოქალაქე რეგულარულად სარგებლობს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების (მისო) მომსახურებით, განსაკუთრებით რეგიონებში. 2022 წლის ივლისში საქართველოს პარლამენტში დარეგისტრირდა კანონპროექტი „მიკრო ბანკების საქმიანობის შესახებ“, რომლის მიხედვითაც 2023 წელს ბაზარზე შემოდის სამეწარმეო და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის დაკრედიტების ხელშეწყობაზე ორიენტირებული ახალი ფინანსური ინსტიტუტი - მიკრო ბანკი. სტატიაში მიმოხილულია საქართველოს დღევანდელი მიკროსაფინანსო გარემო და გაანალიზებულია, თუ რა მოსალოდნელი ეფექტი შეიძლება ჰქონდეს მიკრო ბანკების შემოსვლას ფინანსურ ბაზარზე.

შესავალი

მიკროფინანსები წარმოადგენს ფინანსური მომსახურების მიწოდებას დაბალი შემოსავლების მქონე პირებისთვის. კლასიკური განსაზღვრებით იგი ხელს უწყობს მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას,

შემოსავლების გენერირების ზრდას, ფინანსური თვითუზრუნველყოფის გაძლიერებასა და ცხოვრების საერთო სტანდარტების ამაღლებას.

მიკროფინანსების მომხმარებელთა უმეტესობა მცირე საოჯახო მეურნეობებსა და არაფორმალურ ბიზნესში დასაქმებული ან თვითდასაქმებული ფიზიკური პირებია, რომლებიც თავიანთ საქმიანობას შეზღუდულ გეოგრაფიულ არეალებსა და ეკონომიკის ლიმიტირებულ სექტორებში ახორციელებენ (Basel Committee on Banking Supervision, 2010:9).

1976 წელს ბანგლადეშში პროფესორ მოჰამედ იუნუსის მიერ შექმნილი ჯგუფური სესხების პროგრამა და მის საფუძველზე დაარსებული “გრამინ ბანკი” ითვლება პირველ თანამედროვე მიკროსაფინანსო ორგანიზაციად მსოფლიოში.

ჯგუფური საგარანტიო პრინციპის გამოყენებამ, მოქნილმა დაკრედიტების პირობებმა, ნაკლებმა ბიუროკრატია და გამარტივებულმა პროცედურებმა საშუალება მისცა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს სწრაფად გაზრდილიყვნენ ბაზარზე და მოეცვათ დაბალშემოსავლიან მსესხებელთა ის სეგმენტი, რომელსაც მაღალი რისკების გამო ბანკები უარს ეუბნებოდნენ დაფინანსებაზე.

დღეისათვის მსოფლიო მასშტაბით მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები ემსახურებიან 156 მილიონამდე მსესხებელს და მართავენ 187

მილიარდი დოლარის საკრედიტო პორტფელს (Impact Finance Barometer, 2022: 3).

მიკროდაფინანსების უმსხვილესი რეგიონებია ლათინური ამერიკა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზია, რომლებზეც მოდის მთლიანი მიკროსაკრედიტო პორტფელის 85% და მსესხებლების 92%. მიკროსესხის საშუალო ზომა კი შეადგენს 900 აშშ დოლარს (Microfinance Barometer, 2019: 3).

საქართველოში მიკროსაფინანსო ბაზრის ფორმირება გასული საუკუნის 90-იან წლებიდან დაიწყო და ძირითადად იგივე სცენარით ვითარდებოდა, როგორც ბალკანეთის, აღმოსავლეთ ევროპისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებში.

საქართველოს მიკროსაფინანსო სექტორი დღეს

დღეისათვის დაახლოებით ნახევარ მილიონამდე საქართველოს მოქალაქე რეგულარულად სარგებლობს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მომსახურებით, როგორცაა: სესხები 100,000 ლარამდე, ფულადი გზავნილები, ვალუტის გაცვლა, კომუნალური გადახდების სერვისი, საყოფაცხოვრებო ნივთების განვადებით შეძენა, სალომბარდე მომსახურება და ა.შ.

მისო-ების მომხმარებელთა უმეტესობა მცირე საოჯახო მეურნეობები და არაფორმალურ სექტორში დასაქმებული ან თვითდასაქმებული ფიზიკური პირებია, რომლებიც თავიანთ საქმიანობას მცირე მასშტაბის სოფლის მეურნეობის, მომსახურებისა და ვაჭრობის სფეროებში აწარმოებენ.

ტრადიციულად, მიკროფინანსებზე მოთხოვნა

განსაკუთრებით მაღალია რეგიონებსა და სასოფლო დასახლებებში. ეს უმთავრესად განპირობებულია იმით, რომ ბანკების მხრიდან ადრეულ ეტაპზე ნაკლებად ხდებოდა ამ მაღალრისკიანი სეგმენტის აქტიური მოცვა. შესაბამისად, აღნიშნულ ბაზარზე შეღწევა და დამკვიდრება მისოებისთვის შედარებით ადვილი აღმოჩნდა.

2006 წელს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ კანონის მიღებიდან პირველი 10 წლის განმავლობაში ფიქსირდება სექტორის სწრაფი ზრდა და განვითარება, რაც 2017 წლიდან იცვლება უარყოფითი ტენდენციით და ბაზრის შემცირების დინამიკით.

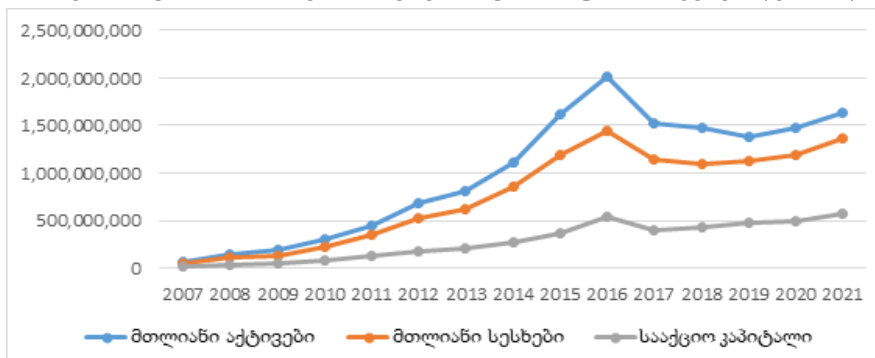
საქართველოს ეროვნული ბანკის ოფიციალური ანგარიშების მიხედვით, 2006-2016 წლებში 15-დან 80-მდე გაიზარდა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების რაოდენობა, 21-დან 430-მდე მათი ფილიალები და სერვის ცენტრები, ხოლო დასაქმებულთა საერთო რაოდენობამ მიაღწია 5,900-ს.

2017 წლიდან კი დგება საკმაოდ რთული და კრიზისული პერიოდი სექტორში. კერძოდ, 2017-2021 წლებში 80-დან 38-მდე შემცირდა ორგანიზაციების საერთო რაოდენობა. 385-მდე დაიკლო ფილიალების, ხოლო 4,041-მდე დასაქმებულთა რაოდენობამ (31%-იანი კლება).

1-ლი ნახაზი ასახავს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების ზრდის დინამიკას მთლიანი აქტივების, გაცემული სესხებისა და სააქციო კაპიტალის მიხედვით 2007-2021 წლებში.

ნახაზი 1

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების ფინანსური მაჩვენებლები (ლარი)

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი. www.nbg.gov.ge

საყურადღებოა, რომ 2017-2019 წლებში მკვეთრად (32%-ით) შემცირდა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მთლიანი აქტივები. იმავე პერიოდში კი გაზრდილია კომერციული ბანკების (36%-ით) და სადაზღვევო კომპანიების (47%-ით) აქტივები. ანუ კრიზისი უშუალოდ მისოებს შეეხო და არა მთლიანად საფინანსო სექტორს.

მნიშვნელოვნად შემცირდა სექტორის მომგებიანობაც: 2014-2019 წლებში კაპიტალის უკუგების მაჩვენებელი (ROE) დაეცა 29.5%-დან 0.02%-მდე, ხოლო აქტივების უკუგება (ROA) კი 7.2%-დან 0.01%-მდე.

აღნიშნული კრიზისის გამომწვევ მთავარ მიზეზებს შორის შეიძლება გამოვყოთ: გამკაცრებული რეგულაციები, მიზნობრივი ბაზრის გაჯერება, მზარდი კონკურენცია კომერციული ბანკების მხრიდან, ჭარბვალიანობა, სუსტი კორპორაციული მმართველობა და ა.შ.

განსაკუთრებული გავლენა სექტორზე იქონია 2016 წლიდან ამოქმედებულმა ახალმა რეგულაციებმა. მათ შორის აღსანიშნავია:

- საპროცენტო განაკვეთის ზედა ზღვარის დაწესება. პირველ ეტაპზე 100%-ის, ხოლო 2019 წლიდან 50%-ის ფარგლებში. მიუხედავად იმისა, რომ არც 50% არის დაბალი განაკვეთი, ეს შეზღუდვა რთულად შესასრულებელი აღმოჩნდა მთელი რიგი მისოებისთვის, განსაკუთრებით, ძვირიან ონლაინ სესხებზე ორიენტირებული კომპანიებისთვის.

- გაზრდილი საწესდებო კაპიტალი. პირველ ეტაპზე ეს მოთხოვნა გაიზარდა 250,000-დან 500,000 ლარამდე, 2018 წლიდან კი 1,000,000 ლარამდე. განსაკუთრებით რთულად შესასრულებელი აღმოჩნდა ეს მცირე ზომის და კერძო პირების მიერ დაფუძნებული მისოებისთვის.

- სესხის გაცემა მხოლოდ ეროვნულ ვალუტაში. დედოლარიზაციის ფარგლებში საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა გაატარა მთელი რიგი ღონისძიებები, რომელთა შორის აღსანიშნავია ფიზიკური პირებისთვის 100,000 ლარამდე სესხის დაშვება მხოლოდ ეროვნულ ვალუტაში. 2019 წლიდან კი ეს ლიმიტი 200,000

ლარამდე გაიზარდა.

აღსანიშნავია სხვა ცვლილებებიც: საზედამხედველო კოეფიციენტების შემოღება; ჯარიმებისა და საკომისიოს ლიმიტირება; პასუხისმგებლიანი დაკრედიტების პრინციპის დამკვიდრება, ანგარიშგების სტანდარტის დახვეწა; ფულის გათეთრების საწინააღმდეგო პროცედურები (AML) და ა.შ.

ამ ცვლილებებმა საგრძნობლად გაართულა მისოების მართვის პროცესი, მოითხოვა დამატებითი კვალიფიციური საკადრო რესურსი, მნიშვნელოვანი ინვესტიციები აღრიცხვა-ანგარიშგების სისტემაში, რისკების მართვის გაუმჯობესება და ა.შ. ასეთი ცვლილებებისთვის კი მისოების დიდ ნაწილს არ აღმოაჩნდა სათანადო მზადყოფნა და რესურსი.

ეროვნული ბანკის ოფიციალური მონაცემებით 2022 წლის მესამე კვარტლისთვის მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს სულ გაცემული აქვთ 1.5 მილიარდი ლარის კრედიტები (რაოდენობრივად 810 ათასი). მათგან ყველაზე მეტია სალომბარდე სესხი (პორტფელის 51% და რაოდენობის 73%), რასაც მოსდევს სამომხმარებლო სესხი (პორტფელის 25% და რაოდენობის 10%). ეკონომიკის პროდუქტიულ დარგებში კი, როგორცაა სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა და მომსახურეობა, მისოებს მხოლოდ 19% აქვთ დაბანდებული (რაოდენობრივად - 6%), რაც ძალიან დაბალი მაჩვენებელია.

აქვე უნდა ავღნიშნოთ, რომ მისოები არ არიან მიკროსაფინანსო სერვისის ერთადერთი მიმწოდებლები ბაზარზე. ამ სეგმენტზე უკვე აქტიურად არიან წარმოდგენილი კომერციული ბანკები, რაც განსაკუთრებულად ამდაფრებს კონკურენტულ ბრძოლას.

კომერციული ბანკების უპირატესობა გამოიხატება დაბალი საპროცენტო განაკვეთებით, განვითარებული სისტემებით, პროდუქტების ნაირსახეობით და იაფი რესურსებით. თავის მხრივ კი ბაზარზე მორგებული ბიზნეს მოდელით, გამარტივებული პროცესებით, ნაკლები ბიუროკრატიითა და მეტი მოქნილობით მისოების საკმაო კონკურენციას უწევენ ბანკებს.

განსაკუთრებით სასოფლო დასახლებებსა და 10,000 ლარამდე სესხების სეგმენტზე.

მიკრო ბანკების შესახებ ახალი კანონი და მოსალოდნელი ეფექტი

2022 წლის ივლისში საქართველოს პარლამენტში დარეგისტრირდა კანონპროექტი „მიკრო ბანკების საქმიანობის შესახებ“, რომლის მიხედვითაც 2023 წლიდან ბაზარზე შემოდის ახალი, სამეწარმეო და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის დაკრედიტების ხელშეწყობაზე ორიენტირებული ფინანსური ინსტიტუტი - მიკრო ბანკი.

კანონპროექტი მომზადდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციის საფუძველზე, რომელმაც სტრუქტურული ცვლილებებისთვის სწორედ ამ ახალი ინსტიტუციური ფორმის შემოღება ურჩია ეროვნულ ბანკს (International Monetary Fund, 2020: 19).

მიკრო ბანკის სახით შეიქმნება ისეთი სახის ფინანსური ინსტიტუტი, რომელიც სამეწარმეო საქმიანობისა და რეალური ეკონომიკის დარგების დაკრედიტებას განახორციელებს იმ სექტორში, სადაც მაღალი საოპერაციო ხარჯების გამო კომერციული ბანკების ინტერესი შედარებით დაბალია.

დღეს მოქმედი კანონმდებლობა არ მიჯნავს ე.წ. „კლასიკურ“, ანუ მცირე მეწარმეობასა და სოფლის მეურნეობის დაფინანსებაზე ორიენტირებულ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს „სამომხმარებლო“ და „სალომზარდე“ ტიპის საკრედიტო დაწესებულებებისგან. ეს ფაქტობრივად ორი განსხვავებული ბიზნეს მოდელია და მათი მოქცევა რეგულირების ერთიან ჩარჩოში ნაკლებად ეფექტურია. აღნიშნული, ასევე ხელისშემშლელ ფაქტორს წარმოადგენს ბევრი ინვესტორისთვის ფინანსური გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

გარდა ამისა, ლარის რესურსზე ხელმისაწვდომობის ნაკლებობის გამო მისო-ებს უწევთ დიდი ოდენობით უცხო ვალუტაში მოზიდული სახსრების ჰეჯირება. ეს ზრდის

მათ ფინანსურ ხარჯებს და აქედან გამომდინარე პროდუქტის ფასსაც კლიენტისთვის, რაც ბანკებთან მიმართებით მისო-ებს არაკონკურენტ მდგომარეობაში აყენებს.

დღევანდელი კანონმდებლობით მისოები ასევე ვერ აწვდიან მომხმარებელს ისეთ საბაზისო პროდუქტებს, როგორცაა დეპოზიტები, ანგარიშების გახსნა და მისი მომსახურება. ეს ზღუდავს როგორც კლიენტების ფინანსურ ჩართულობას (განსაკუთრებით რეგიონებში), ასევე დამატებითი არასაპროცენტო შემოსავლების მიღების შესაძლებლობას მისო-ებისთვის, რაც საბოლოოდ ისევ გაძვირებული კრედიტის ფასში ისახება.

სწორედ აღნიშნული პრობლემების ეფექტურად გადაწყვეტის, პოტენციური რისკების შემცირებისა და ფინანსური ჩართულობის გაზრდის მიზნით იქმნება ეროვნული ბანკის ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი ახალი ფინანსური ინსტიტუტი - მიკრო ბანკი.

კანონპროექტის მიხედვით მიკრო ბანკი წარმოდგენილია როგორც საშუალო ზომის, სტაბილური ბიზნეს მოდელისა და მაღალი რეპუტაციის მქონე ფინანსური ინსტიტუტი, რომელიც უმთავრესად სამეწარმეო და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის დაკრედიტებაზე იქნება ორიენტირებული.

კანონმდებელი იმედოვნებს, რომ მიკრო ბანკების შექმნა გაზრდის კონკურენციას ბაზარზე და გამოიწვევს საკრედიტო პროდუქტებზე საპროცენტო განაკვეთების ეტაპობრივ შემცირებას; გაუმჯობესდება კრედიტების ხელმისაწვდომობა და ფინანსური ჩართულობა; მოიმატებს დაინტერესება საერთაშორისო ინვესტორების მხრიდან; მეტი მცირე ბიზნესის დაკრედიტების შედეგად შეიქმნება ახალი სამუშაო ადგილები და ა.შ.

შესაბამისად, ახალი კანონის დანერგვის შედეგად საქართველოს საკრედიტო-საფინანსო ბაზარზე წარმოდგენილი იქნება 4 ტიპის ფინანსური ინსტიტუტი: კომერციული ბანკები, მიკრო ბანკები, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები და სესხის გამცემი სუბიექტები.

მიკრო ბანკების საქმიანობის სამართლებრივი მოწესრიგება და ზედამხედველობა განხორციელდება კომერციულ ბანკებთან მიახლოებული რეგულირების ჩარჩოთი და სალიცენზიო მოთხოვნებით მკაფიოდ განსაზღვრული ნებადართული საქმიანობების საფუძველზე.

კანონპროექტის მიხედვით ძირითადი განსხვავება მიკრო ბანკსა და არსებულ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას შორის მდგომარეობს შემდეგში:

- მიკრო ბანკის საკრედიტო პორტფელის არანაკლებ 70 პროცენტი უნდა შედგებოდეს სამეწარმეო მიზნობრიობით გაცემული სესხებისგან და/ან იმ სესხებისგან, რომელთა დაფარვის წყაროს წარმოადგენს სამეწარმეო საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი. ამასთან, სამეწარმეო საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი მსესხებლის ჯამური შემოსავლის ორმოცდაათ პროცენტზე მეტი უნდა იყოს (მუხლი 3.1). სწორედ აღნიშნული კრიტერიუმი ადგენს უმთავრეს სხვაობას მიკრო ბანკებს, როგორც სამეწარმეო დაკრედიტების ხელშემწყობ „კლასიკურ“ მიკროსაფინანსო ინსტიტუტსა და სამომხმარებლო-სალომბარდე ტიპის ორგანიზაციებს შორის.

- 3.3.ბ. მუხლის მიხედვით მიკრო ბანკს უფლება ენიჭება მოიზიდოს დეპოზიტები (როგორც მოთხოვნამდე, ასევე ვადიანი) „დეპოზიტების დაზღვევის სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი ზღვრის ფარგლებში. ასევე ზღვრის ზემოთ, მიმდინარე ანგარიშების მომსახურება საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ განსაზღვრული ლიკვიდობის მოთხოვნების დაცვით. ასევე სხვა დაბრუნებადი ფულადი სახსრების მოზიდვა, მათ შორის ფიზიკური პირებისაგან

- ფიზიკური პირისგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მეწარმისგან) დაბრუნებადი ფულადი სახსრების მოზიდვის შემთხვევაში, თითოეული პირისაგან მიღებული სახსრების ოდენობა არ უნდა იყოს 100,000 (ასი ათას) ლარზე ან უცხოური ვალუტით მის ეკვივალენტზე

ნაკლები (მუხლი 3.6).

- მიკრო ბანკებს ენიჭებათ ეროვნულ ბანკში საკორესპონდენტო ანგარიშების გახსნის და მომსახურების უფლება (მუხლი 3.3.გ). ამით იზრდება მათი პირდაპირი წვდომა მონეტარულ ინსტრუმენტებზე, რაც გააიოლებს ლარის რესურსების მოზიდვას და შეამცირებს ჰეჯირების ხარჯებს. ეს გარემოება კი, არასაპროცენტო შემოსავლების ზრდასთან ერთად, გავლენას მოახდენს საკრედიტო პროდუქტების საპროცენტო განაკვეთის შემცირებაზე.

- ერთ მსესხებელზე ან ურთიერთდაკავშირებულ მსესხებელთა ჯგუფზე გაცემული კრედიტებისა და სხვა ვალდებულებების ჯამური ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 1,000,000 ლარს (მუხლი 22.1.გ). ამასთან, სესხი უნდა გაიცეს მხოლოდ ეროვნულ ვალუტაში (მუხლი 3.4).

თუ მიკრო ბანკის მთლიანი აქტივები გადააჭარბებს საფინანსო სექტორის მთლიანი აქტივების 2%-ს, საქართველოს ეროვნული ბანკი უფლებამოსილია მიკრო ბანკს მოსთხოვოს აღნიშნული ლიმიტის ფარგლებში დაბრუნების გეგმა ან განუსაზღვროს დამატებითი და/ან განსხვავებული საზედამხედველო მოთხოვნები.

36-ე გარდამავალი დებულების მე-2 მუხლის მიხედვით, 2023 წლის 1 იანვრამდე მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ მიკრო ბანკის საქმიანობის ლიცენზიის მისაღებად განაცხადის წარდგენისას, მათი მიმდინარე საკრედიტო პორტფელის არანაკლებ 50% უნდა შედგებოდეს სამეწარმეო მიზნობრიობით გაცემული სესხებისგან და/ან სესხებისგან, რომელთა დაფარვის წყაროს წარმოადგენს სამეწარმეო საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი.

მიკრო ბანკებზე გავრცელდება დაბეგვრის იგივე რეჟიმი, რომელიც ამჟამად მოქმედებს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიმართ. ამასთან, წესდება სალიცენზიო მოსაკრებელი 100 000 ლარის ოდენობით.

კანონის 2023 წლის იანვრიდან ამოქმედების შემთხვევაში, დღეისათვის მოქმედი

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებიდან (38) სავარაუდოდ მხოლოდ 3–4 მათგანი შეძლებს მიკრო ბანკის ლიცენზირების კრიტერიუმების სრულად დაკმაყოფილებას. მათ შორის უმთავრესია ორი მათგანი: (1) ათი მილიონი ლარის საწესდებო კაპიტალის ქონა; (2) საკრედიტო პორტფელის არანაკლებ 50%-ის სამეწარმეო მიზნობრიობით გაცემულ სესხებში დაბანდება.

თავად მიკრო ბანკებს, არსებულ მისო-ებთან შედარებით, ახალი მარეგულირებელი ჩარჩო შემდეგ უპირატესობას მისცემს:

- ერთ მსესხებელზე გასაცემი სესხის მაქსიმალური მოცულობა იზრდება 100,000-დან 1 მილიონ ლარამდე, რაც მიკრო ბანკებს საშუალებას აძლევს აქტიურად შევიდნენ მცირე და საშუალო ბიზნესის დაკრედიტების სეგმენტზე, შეინარჩუნონ კარგი მსესხებლები, უფრო სწრაფად გაზარდონ პორტფელი და მეტი კონკურენცია გაუწიონ ბანკებს.

- ფიზიკური პირებისგან დეპოზიტების მიღების უფლებით მიკრო ბანკებს საშუალება ექნებათ მოახდინონ დაფინანსების წყაროების უკეთესი დივერსიფიცირება, გააიფონ ლარის რესურსი (ჰეჯირების ხარჯის ეკონომიის საფუძველზე) და შესაბამისად შეამცირონ სესხის საპროცენტო განაკვეთიც კლიენტისთვის, რაც ასევე გაზრდის მათ კონკურენტუნარიანობას ბანკებთან მიმართებით.

- კლიენტებისთვის ანგარიშების გახსნისა და მართვის მომსახურების შეთავაზებით, მიკრო ბანკებს შეეძლებათ ფაქტობრივად სრული საბანკო სერვისის მიწოდება მომხმარებლისთვის. ეს ერთი მხრივ, გაზრდის სტანდარტებისა და ხარისხის მოთხოვნას თავად მათი სერვისის მიმართ, მეორეს მხრივ კი პრატიკულად თანაბარ კონკურენტულ გარემოში ამყოფებს კომერციულ ბანკებთან მიმართებით, ხოლო გაცილებით უპირატეს მდგომარეობაში - მისო-ების მიმართ.

- „სამომხმარებლო“ და „ლომბარდული“ ტიპის მისო-ებისგან გამიჯნვა და მეწარმეობის დაკრედიტებაზე ორიენტირებული სამართლებრივი სტატუსი მიკრო ბანკებს

საშუალებას მისცემს მოიზიდონ მეტი ინვესტიცია პასუხისმგებლიანი და რეპუტაციული საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტებისგან.

ამასთან, ახალი კანონპროექტის განხორციელება შეიცავს გარკვეულ რისკებსაც, რაც სათანადოდ უნდა იქნას შეფასებული და გაანალიზებული.

- სესხის ლიმიტის 100 ათასიდან 1 მილიონამდე გაზრდა რატქმაუნდა დადებითი მოვლენაა პორტფელის ზრდისთვის. თუმცა, მისო-ების უმეტესობას არ გააჩნია საკმარისი გამოცდილება, კვალიფიკაცია და სისტემები, რომ სათანადოდ შეაფასოს და მართოს აღნიშნული სეგმენტის რისკები. წარსულის გამოცდილებაც ადასტურებს, რომ მისოების პორტფელში ყველაზე ცუდი ხარისხის და პრობლემურ სესხებს სწორედ მაღალი (10,000 ლარზე მეტი) ზომის სესხები შეადგენენ.

გარკვეულ სირთულეებს შეიცავს კანონის 3.1. მუხლის ადმინისტრირება, რომლის მიხედვითაც მიკრო ბანკის საკრედიტო პორტფელის არანაკლებ 70% უნდა შედგებოდეს სამეწარმეო მიზნობრიობით გაცემული სესხებისგან. დღეის მდგომარეობით საეჭვოა რომელიმე მისო სრულად აკმაყოფილებდეს ამ კრიტერიუმს. გარდა ამისა, მისოების უმეტესობას არ გააჩნია სათანადო დონეზე განვითარებული კლიენტის სწორად იდენტიფიცირებისა და აღრიცხვის სისტემები, რაც ადგილს ტოვებს მონაცემებით მანიპულირებისა და ინტერპრეტაციებისთვის.

- ახალი პროდუქტების დამატება (დეპოზიტები, ანგარიშების მართვა) თავის მხრივ მოითხოვს გამართული, პროფესიული, მაღალი ხარისხის აღრიცხვის სისტემებისა და ავტომატიზაციის დანერგვას. კომერციული ბანკის მომხმარებელთა უმეტესობა დისტანციურად მართავს საბანკო ანგარიშებს და სავარაუდოდ იგივე მოლოდინი და მოთხოვნა იქნება მიკრო ბანკების მიმართაც. შესაბამისად, მიკრო ბანკებს მოუწევთ დამატებითი ფინანსური და ადამიანური რესურსების მობილიზება ამ ინფრასტრუქტურის შესაქმნელად, რასაც შეიძლება რამდენიმე წელიწადი და დიდი

დანახარჯების გაღება დაჭირდეს.

- მიკრო ბანკების სახით მეწარმეობის დაფინანსებაზე ორიენტირებული (და უფრო განვითარებული) ინსტიტუტების ცალკე გამოყოფით, პრაქტიკულად მხოლოდ სამომხმარებლო-სალომბარდე ტიპის მისოები დარჩებიან ამ სტატუსით, რაც დამატებით რისკებს გამოიწვევს ბაზარზე.

დასკვნა

კანონპროექტი სავარაუდოდ ზოგად პოზიტიურ გავლენას მოახდენს ქვეყნის საფინანსო სექტორზე და მთლიანად ეკონომიკაზე, თუმცა მის განხორციელებას ასევე თან ახლავს გარკვეული რისკები და საფრთხეები.

ძირითად მოსალოდნელ ეფექტებს შორის შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი:

- გაიზრდება ჯანსაღი კონკურენცია საბანკო-საფინანსო სექტორში, რაც გამოიწვევს უკეთესი ხარისხისა და მრავალფეროვანი ფინანსური მომსახურების მიწოდებას მომხმარებლისთვის.

- მიკრო ბანკების მხრიდან ლარის ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა გამოიწვევს მათი ფინანსური ხარჯების შემცირებას, რაც საბოლოოდ აისახება მომხმარებლისთვის საპროცენტო განაკვეთის კლებაში და კონკურენტული პროდუქტების შეთავაზებაში.

- გაიზრდება ინვესტიციები, რაც გამოიწვევს ორგანიზაციული შესაძლებლობებისა და ბიზნეს აქტივების ზრდას.

- მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას ექნება მეტი ფინანსური მხარდაჭერა, რაც გამოიწვევს მათ მომგებიანობის ზრდას და მეტი ადამიანის დასაქმებას, განსაკუთრებით რეგიონებში.

- გაუმჯობესდება ხელმისაწვდომობა საბანკო პროდუქტებზე და გაიზრდება მოსახლეობის ფინანსური ჩართულობა.

- პირველ მიკრო ბანკებს სავარაუდოდ დაჭირდებათ დრო (3-2 წელი), რათა ორგანიზაციულად კარგად მოემზადონ

ამ ცვლილებებისთვის. უნდა მომზადდეს დაკრედიტების ახალი მეთოდოლოგია და საკადრო რესურსი 100,000 ლარზე მეტი სესხებისთვის; შეიქმნას დეპოზიტების მოზიდვისა და მართვის ბიზნეს მოდელი; დაიხვეწოს მონაცემთა აღრიცხვა-მართვისა და ინტერნეტ ბანკინგის სისტემები, გაუმჯობესდეს კორპორაციული მართვის სტანდარტები და ა.შ.

ლიტერატურა

1. საქართველოს ეროვნული ბანკი. URL:www.nbg.gov.ge
2. საქართველოს პარლამენტი. კანონპროექტი 10/167/2-07 „მიკრო ბანკების საქმიანობის შესახებ“ URL: <https://parliament.ge/legislation/24469> (ხელმისაწვდომია 11.11.2022)
3. Basel Committee on Banking Supervision. Microfinance activities and the Core Principles for Effective Banking Supervision. Basel, Switzerland. 2020, გვ. 9. URL:www.bis.org/publ/bcbcs175.pdf (ხელმისაწვდომია 11.11.2022)
4. Impact Finance Barometer. Convergences. Paris, France. 2022, გვ. URL:www.convergences.org/en/bfi-2022-en/ (ხელმისაწვდომია 11.11.2022)
5. International Monetary Fund. Georgia Technical Assistance Report 20/273. Washington D.C. 2020, გვ. 19. URL:<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/05/27/Georgia-Technical-Assistance-Report-Updating-the-Balance-Sheet-and-Quantifying-Fiscal-Risks-518383> (ხელმისაწვდომია 11.11.2022)
6. Microfinance Barometer. Convergences. Paris, France. 2019. გვ. 3. URL:www.convergences.org/wp-content/uploads/2019/09/Microfinance-Barometer-2019_web-1.pdf (ხელმისაწვდომია 11.11.2022)

THE NEW LAW ON MICRO BANKS AND WHAT IT WILL CHANGE IN THE FINANCIAL MARKET OF GEORGIA

Malkhaz Dzadzua

Doctor of Economics, Assistant Professor at Kutaisi
University.

Master of Leadership in Development Finance,
Frankfurt School of Finance & Management.

malkhaz.dzadzua@unik.edu.ge

KEY WORDS: *Microfinance; microfinance organiza-
tion; microbank; microloan; financial services.*

J.E.L. classification: G230, K20 DOI:[https://doi.
org/10.52244/ep.2022.24.11](https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.11)

For citation: Dzadzua M., (2022) The new law on
micro banks and what it will change in the financial
market of Georgia (in Georgian). Economic Profile,
Vol. 17, 2(24), p. 32-40. DOI: [https://doi.org/10.52244/
ep.2022.24.11](https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.11)

Summary

Microfinance is the provision of financial services to
low-income groups. By classical definition it contributes
to the improvement of the socio-economic condition
as well as financial self-sufficiency of the low-income
customer and improves their living standards. Today,
microfinance institutions around the world serve up to
156 million borrowers and manage a loan portfolio of
USD 187 billion (Impact Finance Barometer, 2022: 3).

Formation of Georgian microfinance market began
in the 1990s and was developed mainly with the same
scenario as in Balkans, Eastern Europe and Central Asia.
During the first 10 years after adoption of the new Law
on Microfinance Organizations and commercialization
of the industry, a rapid growth and fast development of
the sector was recorded (2006-2016), which has been
then changed by a negative trend and market decline. The
main reasons of the crisis are: tighter regulation, market
saturation, growing competition from commercial
banks, over-indebtedness, weak corporate governance,
etc.

In July 2022, the draft law on the activities of micro
banks was registered in the Parliament of Georgia,
according to which a new financial institution focused
on lending to entrepreneurial and agricultural activities
- a micro bank - will enter the market from 2023. The
draft law was prepared based on the recommendation
of the International Monetary Fund, which advised the
National Bank to introduce a micro bank as a new
institutional form (International Monetary Fund,
2020: 19).

As a result of the law, 4 types of financial
institutions will be presented in the financial market
of Georgia since 2023: commercial banks, micro banks,
microfinance organizations and loan issuing entities.

The new regulatory framework should give
microbanks the following advantages over the current
status of MFIs:

- The maximum loan amount per borrower
will be increased from GEL 100,000 to GEL 1 million,
which allows microbanks to actively enter the SME
lending segment, retain good borrowers, grow faster
faster in the market and compete with banks.
- Having the right to mobilize the deposits, mi-
crobanks will be able to better diversify their funding
sources, reduce the cost of local currency borrowing
(based on savings in hedging) and, accordingly, re-
duce the interest rate on loans for their clients, which
will also increase their competitiveness with banks.
- By offering bank account services, micro-
banks will be able to provide customers with an al-
most full range of banking services.
- After legally differentiating from “consump-
tion” and “pawnshop” type of financial institutions,
microbanks will be able to attract more investments
from responsible and reputable international financial
institutions.

At the same time, the new draft law contains certain
potential risks that need to be properly assessed and
analyzed:

- The increase of loan size limit from 100,000
to 1 million GEL is a good for portfolio growth. How-

ever, most companies lack the experience and qualification to properly manage risks of such large loans. Past experience also confirms that the worst portfolio quality and problem loans MFIs have in large loans (over GEL 10,000).

- Administration of the article, according to which at least 70% of the loans of a microbank must be disbursed for business purposes, seems very difficult. As of today practically no MFIs can meet this criteria.

- Adding the new products (deposits, account management) requires a high-quality core banking systems and automation of many processes. Consequently, microbanks will have to mobilize additional financial and human resources to build this infrastructure, which may take several years and entail significant costs.

In conclusion, it can be said that the draft law is likely to have a positive impact on the financial sector. Competition in the financial sector will increase, which will lead to the provision of better quality and diverse financial services to customers.

References:

1. National Bank of Georgia. URL:www.nbg.gov.ge
2. Parliament of Georgia. Draft law on micro banks 07-2/167/10 URL:<https://parliament.ge/legislation/24469> (Available 11.11.2022)
3. Basel Committee on Banking Supervision. Microfinance activities and the Core Principles for Effective Banking Supervision. Basel, Switzerland. 2020. URL:www.bis.org/publ/bcbs175.pdf (Available 11.11.2022)
4. Impact Finance Barometer. Convergences. Paris, France. 2022, გვ. URL:www.convergences.org/en/bfi-2022-en/ (Available 11.11.2022)
5. International Monetary Fund. Georgia Technical Assistance Report 20/273. Washington D.C. 2020. URL:<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/05/27/Georgia-Technical-Assistance-Report-Updating-the-Balance-Sheet-and-Quantifying-Fiscal-Risks-518383> (Available 11.11.2022)
6. Microfinance Barometer. Convergences. Paris, France. 2019. URL:www.convergences.org/wp-content/uploads/2019/09/Microfinance-Barometer-2019_web-1.pdf (Available 11.11.2022)

დამატებული ღირებულების გადასახადის ფისკალური მნიშვნელობა და მისი გავლენა ეკონომიკურ ზრდაზე

ლია ხელაძე

ქუთაისის უნივერსიტეტის დოქტორანტი
kheladze.lia@unik.edu.ge

ნათია კურდღლია

ეკონომიკის დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
natiakurdgelia1976@gmail.com

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ზრდა; დამატებული ღირებულების გადასახადი; სახელმწიფო ბიუჯეტი.

J.E.L. classification: E6, O01 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.07>

ციტირებისთვის: ხელაძე ლ., კურდღელია ნ., (2022) დამატებული ღირებულების გადასახადის ფისკალური მნიშვნელობა და მისი გავლენა ეკონომიკურ ზრდაზე. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.07>

ანოტაცია

ბიუჯეტში ფინანსური რესურსების მობილიზაციის კუთხით დამატებული ღირებულების გადასახადს სხვა გადასახადთა შორის წამყვანი პოზიცია უჭირავს. ანალიზი იმისა, თუ როგორია დამატებული ღირებულების გადასახადის ფისკალური მნიშვნელობა, როგორ ზემოქმედებს იგი ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესებზე და ზოგადად ეკონომიკურ ზრდაზე, მეტად აქტუალურია. სწორედ არაპირდაპირი გადასახადები წარმოადგენს მექანიზმს, რომელიც გავლენას ახდენს პროდუქციის საბოლოო ფასის ფორმირებაზე, სამეწარმეო პირების მოგებაზე, მის რენტაბელობაზე და ზოგადად, სამეურნეო სუბიექტების ფინანსურ მდგომარეობაზე.

წინამდებარე სტატიის მიზანს წარმოადგენს

გაანალიზდეს, თუ რა მნიშვნელობა გააჩნია დამატებული ღირებულების გადასახადს, რა როლს ასრულებს იგი სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირებაში და რა მექანიზმების მეშვეობით ახდენს ზემოქმედებას ეკონომიკურ ზრდაზე.

შესავალი

დამატებული ღირებულების გადასახადი წამყვან როლს ასრულებს როგორც ბიუჯეტის შემოსავლების ფორმირებაში, ასევე სხვადასხვა დარგების განვითარებაში. უკანასკნელი წლების მანძილზე დამატებული ღირებულების გადასახადით (დღგ) დაბეგვრის სისტემა სულ უფრო ვითარდება, იხვეწება მისი ადმინისტრირების ღონისძიებები, წესდება გონივრული შეღავათები სხვადასხვა სახის საქონლის მიწოდებასა და მომსახურების გაწევაზე. დაბეგვრის მექანიზმი მეტად მიახლოებული ხდება ევროკავშირის სტანდარტებთან, თუმცა ნაკლოვანებები მაინც უხვად რჩება. უდავოა, რომ რაც უფრო სრულყოფილ სახეს მიიღებს არაპირდაპირი გადასახადებით დაბეგვრის სისტემა, მით უფრო ეფექტიანად შეასრულებს ეკონომიკის მარეგულირებელ ფუნქციას. თავის მხრივ,

აღნიშნული გამოიწვევს წარმოების ზრდას, საზოგადოების კეთილდღეობის ამაღლებას და ეკონომიკურ აღმავლობას.

თუ გადავხედავთ სახელმწიფო ბიუჯეტის სტრუქტურას და მის შემოსულობებს, დავრწმუნდებით რომ დღგ-ის ფისკალური მნიშვნელობა დროთა განმავლობაში იზრდება, ვინაიდან სულ უფრო იმატებს იმ ფულადი საშუალებების ოდენობა, რაც აღნიშნული გადასახადის სახით მიედინება სახელმწიფო ბიუჯეტში.

ძირითადი ტექსტი

თანამედროვე საგადასახადო სისტემაში დღგ ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გადასახადია. მისი აკრეფის სქემის შემუშავება 1954 საფრანგეთში შემოიღეს, ხოლო გერმანიაში მისი დაწესების იდეას „გაუმჯობესებული ბრუნვის გადასახადის“ სახელით 1918 წელს ჩაეყარა საფუძველი. 1958 წლიდან დღგ საფრანგეთის საგადასახადო სისტემაში გამოჩნდა, სწორედ ამ გადასახადის მეშვეობით ხდებოდა მათი საბიუჯეტო შემოსულობების 50%-ის ფორმირება.

1974 წლიდან დღგ ჩნდება დიდი ბრიტანეთის საგადასახადო სისტემაში, თუმცა მისი დაწესება მხოლოდ ფუფუნების საგნებზე განხორციელდა. დღესდღეობით დამატებული ღირებულების გადასახადი მსოფლიოს 170-ზე მეტ ქვეყანაში არსებობს და მისი მეშვეობით მობილიზდება საგადასახადო შემოსავლების დიდი ნაწილი. მის ფართომასშტაბიან გავრცელებას ხელს უწყობდა მთავარი თვისება - თანხების სწრაფი და ეფექტური მობილიზება სახელმწიფო

ბიუჯეტში (Victor, 2010).

1960 წლის შემდეგ დღგ წარმატებით დაინერგა მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. მას აქვს უნივერსალური ბუნება და მისი დაბეგვრის არეალი ვრცელდება ბიზნესის ყველა სტადიაზე, შესაბამისად საგადასახადო ტვირთი ყველა სტადიაზე ნაწილდება. დღგ-ს რეჟიმების უმრავლესობა ხასიათდება მრავალფეროვანი განაკვეთებით, მრავალგვარი საშელავათო პირობებით და ა.შ. მთავარი თავისებურებები, რომლითაც დღგ-ს გადასახადი გავლენას ახდენს ეკონომიკაზე, არის: კონკრეტული საქმიანობების დღგ-საგან გათავისუფლების და გადასახადის უკან დაბრუნების გზების განსხვავებული შესაძლებლობები. (Enache, 2022).

დღგ-ის ამ მახასიათებლებების ყურადღებით და დეტალურად განხილვა არის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იმისათვის, რომ ჩამოყალიბდეს დღგ-ს გადასახადის სწორი (ოპტიმალური) მოდელი, რომელიც იქნება მორგებული/მოსახერხებელი მეთოდი საგადასახადო წესრიგის ანალიზისათვის (პაპავა, 2015:82).

ის ფაქტი, რომ დამატებული ღირებულების გადასახადს მნიშვნელოვანი ფისკალური ფუნქცია აკისრია, ნათლად ჩანს საქართველოს საბიუჯეტო შემოსავლების ანალიზისას. ქვემოთ მოცემული მაჩვენებლები ადასტურებს, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტში დამატებული ღირებულების გადასახადის მეშვეობით მობილიზებული ფულადი საშუალებების ოდენობა ყოველწლიურად იზრდება.

ცხრილი 1

2020-2022 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში საგადასახადო შემოსულობების მაჩვენებლები (მლნ.ლარი)

გადასახადის სახეობა	2020 წელი	2021 წელი	2022წ. პირველი კვარტალი	2022წ. მეორე კვარტალი	2022წ. მესამე კვარტალი
საშემოსავლო გადასახადი	3 079,8	3 491,5	1 126,4	1 132,8	1 186,9
მოგების გადასახადი	919,4	1 015,3	690,0	448,9	421,8

დღგ	3 918,2	4 883,9	1 305,1	1 444	1 623
აქციზი	1 619,4	1 868,8	319,8	454,8	626,9
იმპორტის გადასახადი	74,4	86,4	22,4	26,6	35
სხვა გადასახადები	-247,2	93,6	224,4	-429,5	-374,1
სულ გადასახადების ჯამი	9 364,8	11 439,5	3 688,1	3 080,6	3 519,5

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო <https://mof.ge/4568>

ბოლო წლებში დღგ-ის როლი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი გახდა არა მხოლოდ ცენტრალური ბიუჯეტის ფორმირების, არამედ ადგილობრივი ბიუჯეტის შევსების თვალსაზრისითაც. საბიუჯეტო კოდექსის თანახმად, გაუქმდა გათანაბრებითი ტრანსფერი და აღნიშნულის ნაცვლად შემოდებულ იქნა ადგილობრივ ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტში დღგ-ის ჩარიცხვა შესაბამისი მუნიციპალიტეტების მიხედვით. დღგ-ის 81% სახელმწიფო ბიუჯეტში ჩარიცხება, ხოლო 19% - შესაბამისი ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების ბიუჯეტებში. ამგვარი მიდგომა მრავალ განვითარებულ ქვეყანაში არის მიღებული. აღნიშნული მეთოდი თითოეული ადგილობრივ თვითმმართველი ერთეულისათვის დამატებითი სტიმულია, რადგან მათ ეძლევათ საშუალება, უფრო მიზნობრივად დაგეგმონ ბიუჯეტი, რომელიც შესაბამისი ტერიტორიული ერთეულის ეკონომიკურ განვითარების საფუძველი იქნება.

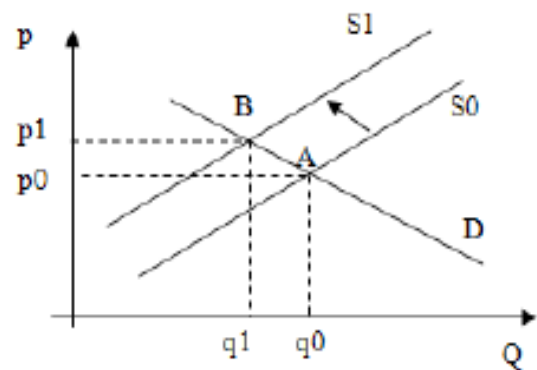
გარდა ზემოთ აღნიშნული ფისკალური მნიშვნელობისა, დღგ და მისი განაკვეთის ცვლილება მოქმედებს ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე (Зыченко, 2017). ზოგადად, არაპირდაპირი გადასახადები გავლენას ახდენს როგორც მოთხოვნაზე, ასევე მიწოდებაზე, ე.ი. ეკონომიკური ზრდის ფაქტორებზე, რამდენადაც ისინი შედიან საქონლისა და მომსახურების ფასში დანამატის სახით და ზრდის მათ ღირებულებას. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია განხილვა იმისა, თუ რა გავლენას ახდენს დღგ მოთხოვნასა და

მიწოდებაზე და შესაბამისად ეკონომიკურ ზრდაზე.

დღგ-ის გადახდა რეალურად მყიდველს ეკისრება, ნომინალურად კი მის გადამხდელად გამოიძველი გვევლინება. საბოლოოდ, მომხმარებელი ახორციელებს დღგ-ის გადახდას საქონლის ან მომსახურების ღირებულების ანაზღაურებისას. მიუხედავად ამისა, დღგ-ს განაკვეთის აწევა ან დაწევა სასესებით არ იწვევს დაუყოვნებლივ ფასების ზრდას საქონელზე და მომსახურებაზე. დღგ-ს განაკვეთის ამალღებისას დაუყოვნებლივ იზრდება გამოიძველის ხარჯები (იხ.ნახ. 1)

ნახაზი 1

წონასწორობის წერტილის გადანაცვლება დღგ-ს განაკვეთის ზრდისას

დღგ-ს ზრდისას მიწოდების მრუდი S_0 გადაადგილდება S_1 დონეზე, რაც გამოიწვევს წონასწორობის წერტილის გადანაცვლებას. დგინდება მოხმარების ახალი წონასწორული მოცულობა - B წერტილში, სადაც P_1 ფასი მაღალია, ხოლო გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა შემცირებული. გამოიძველი გაყიდულ საქონელზე იგივე თანხას იღებს

ფულად გამოხატულებაში, მაგრამ სხვაობა P_1 და P_0 -ს შორის მასთან არ მიდის - ის მიიქცევა ბიუჯეტში გადასახადის სახით. აღნიშნული ამცირებს გამყიდველის მოგებას და აქედან გამომდინარე, აფერხებს მისთვის გაფართოებული წარმოების შესაძლებლობებს, ზღუდავს ეკონომიკურ ზრდას.

ზემოთ მოყვანილი მსჯელობები სამართლიანია ელასტიური მოთხოვნის საქონლის შემთხვევაში, როდესაც ბაზარზე არის კონკურენცია. თუ მოთხოვნა დაბალელასტიურია და საქონელს ბაზარზე უჭირავს მონოპოლიური მდგომარეობა, საქონლის ფასის ზრდა დღგ-ს კურსის ზრდის გამო ვერ შეამცირებს მოთხოვნის მოცულობას. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ დღგ-ის განაკვეთის უსაფუძვლო ზრდა გამოიწვევს რიგ საქონელსა და მომსახურებაზე ფასების ზრდას და მოთხოვნის შემცირებას, საბოლოოდ კი ეს უარყოფითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

აღსანიშნავია, რომ დაბალი შემოსავლის მქონე მოსახლეობა უფრო მწვავედ განიცდის დღგ-ს კურსის მომატებას, ვიდრე საზოგადოების მაღალშემოსავლიანი ნაწილი. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დღგ, მისი განაკვეთის ცვლილება უდავოდ

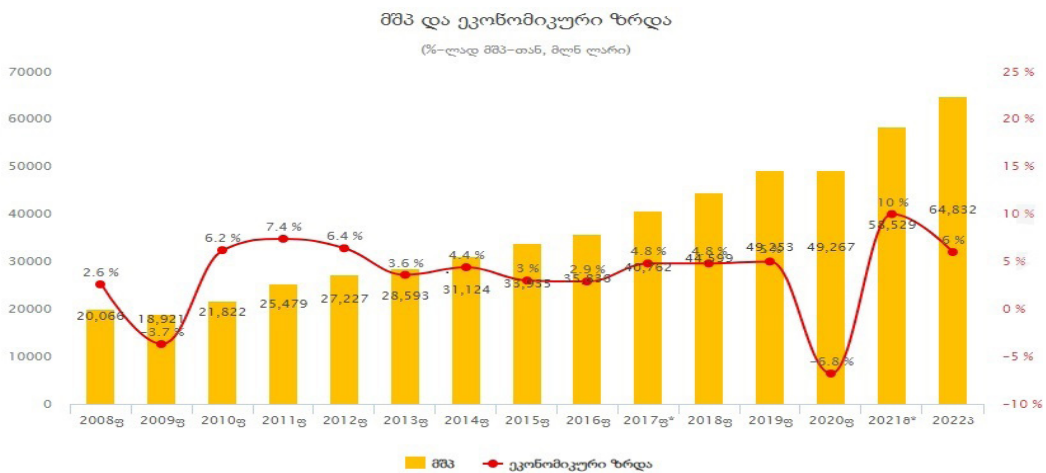
დიდ გავლენას ახდენს ეკონომიკაზე.

თუ გადავხედავთ ბოლო პერიოდში ეკონომიკური ზრდის დინამიკას, დავრწმუნდებით, რომ შეინიშნება ეკონომიკური ზრდის ტენდენცია. ამის ერთ-ერთ მიზეზად სხვა უამრავ ფაქტორთან ერთად შეიძლება მივიჩნიოთ ბოლოდროინდელი ცვლილებები დღგ-ში, რამაც უფრო ლოიალური გახადა არაპირდაპირი გადასახადით დაბეგვრის სისტემა.

მიგვაჩნია, რომ მოქმედი დაბეგვრის მექანიზმი გამოირჩევა მეტი ჰუმანურობით გასულ წლებთან შედარებით. ამასთანავე დაბეგვრის პრინციპები და წესები მაქსიმალურად დაახლოებულია ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების ანალოგიურ მონაცემებთან. ყოველივე ზემოაღნიშნული კი საფუძველია იმისა, რომ კონკრეტულმა სამეწარმეო სუბიექტებმა იგრძნონ უფრო მეტი თავისუფლება დაბეგვრის თვალსაზრისით, მაქსიმალურად მიმართონ თავიანთი ძალისხმევა თვითგანვითარებასა და ბიზნესის გაფართოებაზე, რაც გააძლიერებს თითოეულ მათგანს, გაზრდის გამოშვებული პროდუქციის ღირებულებას, ბიუჯეტში მობილიზებული თანხების ოდენობას და ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ ზრდას.

ცხრილი 2

მშპ სა და ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლები 2008-2022 წლებში
(%-ად მშპ-თან, მლნ. ლარი)

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო https://www.mof.ge/mshp_ekonomikuri_zrda

დასკვნა

სახელმწიფოს წინაშე არსებული სხვადასხვა გამოწვევები მოითხოვს გადასახადების ფისკალური ფუნქციის გაძლიერებას. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ეროვნული ეკონომიკის განვითარებისა და სტიმულირებისათვის აუცილებელია საქონელმწარმოებლების მხარდაჭერა.

აუცილებელია ყურადღება გავამახვილოთ დღგ-ით დაბეგვრის სისტემაში არსებულ რამდენიმე პრობლემაზე, რომლებიც ნეგატიურ გავლენას ახდენს სამეწარმეო სუბიექტების საქმიანობაზე და აფერხებს მათ განვითარებას. ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხად შეიძლება მივიჩნიოთ სიტუაცია ფასების ზრდის ტენდენციასთან დაკავშირებით. არსებული ვითარება ცხადყოფს, რომ ადგილი აქვს ფასების ზრდას თითქმის ყველა სექტორში. დღგ-ის რეგისტრაციისათვის დადგენილ ზღვარზე მიღწევა სულ უფრო მარტივი ხდება, რის გამოც ხშირ შემთხვევაში ახლად დარეგისტრირებულ მეწარმე სუბიექტებს სწრაფად უწევს დღგ-ს სავალდებულო რეგისტრაციის გავლა, რაც მათთვის მძიმე საგადასახადო ტვირთია. აღნიშნული იწვევს სამეწარმეო სუბიექტების დასუსტებას და აფერხებს ეკონომიკურ ზრდას ქვეყანაში. ვფიქრობთ, აუცილებელია გადაიხედოს დამატებული ღირებულების გადამხდელად რეგისტრაციის ზღვარი ან გახდეს დიფერენცირებული, რაც ახლად გააქტიურებული ბიზნესისათვის სტიმულის მომცემი იქნება და საერთო ჯამში ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას.

მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ დიფერენცირებული ზღვრის არსებობა, არამედ ადმინისტრირების სისტემაში რიგი ცვლილებების განხორციელება. მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფონზე არაერთი ლოიალური მიდგომა შემუშავდა დაბეგვრის მექანიზმთან დაკავშირებით, კონკრეტულ საკითხებთან მიმართ მაინც გვხვდება ხისტი მიდგომები დღგ-ის ადმინისტრირებისას.

მაგალითისთვის შეიძლება მოვიყვანოთ საწარმოთა მიერ მიღებული ავანსების დღგ-ით დაბეგვრა, რომელიც გარდა იმისა, რომ საქონლის მწარმოებელს „აიძულებს“ საქონლის წარმოებამდე/მიწოდებამდე განახორციელოს მიღებული თანხის მიხედვით დღგ-ის ბიუჯეტში გადახდა, ასევე ართულებს ადმინისტრირების ღონისძიებებს, იწვევს სამეწარმეო სუბიექტების მხრიდან უნებლიე შეცდომებს, რასაც თან ახლავს ჯარიმებისა და სანქციების მთელი პაკეტი და მძიმე ტვირთად აწვება ბიზნესს, იწვევს მის დასუსტებას.

ქვეყანაში არსებულმა არაპირდაპირი გადასახადებით დაბეგვრის სისტემამ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფოს წინაშე დასმული ამოცანებისა და ღონისძიებების შესრულება. ამავდროულად, საგადასახადო განაკვეთის ოდენობა უნდა იყოს გონივრული და დიფერენცირებული, ხოლო გადასახადების ადმინისტრირების ღონისძიებები უფრო მარტივი, რაც ხელს შეუწყობს სამეწარმეო სუბიექტებს შეფერხების გარეშე განახორციელონ თავიანთი საქმიანობა.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, კონსოლიდირებული ვერსია. URL: <https://matsne.gov.ge/document/view/1043717?publication=186> (გადამოწმებულია 8.11.2022)
2. პაპავა ვ., (2015) საქართველოს ეკონომიკა, რეფორმები და ფსევდორეფორმები. თბილისი.
3. საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი, კონსოლიდირებული ვერსია. URL: <https://matsne.gov.ge/document/view/91006?publication=51> (გადამოწმებულია 8.11.2022)
4. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო URL: <https://mof.ge>
5. Зуенко М., (2017) Основы влияния косвенных налогов на экономический рост. Российский государственный социальный университет. URL: http://www.vectoreconomy.ru/images/publications/2017/9/economic_theory/Zuyenko.pdf

(გადამოწმებულია 8.11.2022)

6. Enache C., (2022) 2022 VAT Rates in Europe. Tax Foundation. URL: <https://taxfoundation.org/publications/value-added-tax-rates-vat-by-country/>
(გადამოწმებულია 8.11.2022)

7. Victor A., (2010) VAT: a brief history of tax. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/money/2010/dec/31/vat-brief-history-tax>
(გადამოწმებულია 8.11.2022)

FISCAL SIGNIFICANCE OF VALUE ADDED TAX AND ITS IMPACT ON ECONOMIC GROWTH

Lia Kheladze

The Candidate of Doctor Degree
Kutaisi University, Georgia
Lia.kheladze@unik.edu.ge

Natia Kurdgelia

PhD., Akaki Tsereteli State University
natiakurdgelia1976@gmail.com

KEY WORDS: Economic Growth; value-added tax; state budget

J.E.L. classification: E6, O01 DOI:<https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.07>

For citation: Kheladze L., Kurdgelia N., (2022) Fiscal Significance of Value Added Tax and Its Impact on Economic Growth (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 41–47. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.07>

Summary

In terms of mobilizing financial resources in the budget, value added tax has a leading position among other taxes. The analysis of the fiscal value of the value added tax, how it affects the current processes in the economy and economic growth in general, is highly relevant. Indirect taxes are a mechanism that affects the formation of the final price of products, the profit of entrepreneurs, its profitability and, in general, the financial situation of economic entities.

Over the last few years, the system of taxation with value added tax (VAT) is developing more and more, its administration measures are being improved, reasonable benefits are established for the supply of various types of goods and services. The taxation mechanism is becoming closer to the European Union standards, although there are still a lot of shortcomings. Undoubtedly, as soon as the system of taxation with indirect taxes takes a more complete form, it will be a prerequisite for it to effectively perform the regulatory function of the economy. In turn, this will lead to an increase in production, an increase in the well-being of the society and economic growth.

Value added tax has an important fiscal function in the formation of budget revenues. According to the Budget Code, the equalization transfer was canceled and instead of this, VAT was introduced into the budget of local territorial units according to the respective municipalities. 81% of VAT will be credited to the state budget, and 19% - to the budgets of relevant local self-governing units. This approach is adopted in many developed countries. The mentioned method is an additional incentive for each local self-governing unit, as they are given the opportunity to plan the budget in a more targeted way, which will be the basis for the economic development of the respective territorial unit.

In general, indirect taxes affect both demand and supply. They are added to the price of goods and services and increase their value. Therefore, it is important to consider the impact of VAT on demand and supply and thus on economic growth.

If we look at the dynamics of economic growth in the recent period, we can be sure that there is a trend of economic growth. One of the reasons for this, along with many other factors, can be considered the recent changes in VAT, which made the indirect tax system more loyal.

The existing system of indirect taxes in the country should, first of all, ensure the fulfillment of the tasks and measures set before the state, however, at the same time, the amount of the tax rate should be reasonable

and differentiated and tax administration measures are simpler, which will help business entities to carry out their activities without interruption.

References:

1. Tax Code of Georgia, URL: <https://matsne.gov.ge/document/view/1043717?publication=186> (is available from 08.11.2022)
2. Papava v. (2015), Georgia's economy, reforms and pseudo-reforms
3. Budget Code of Georgia, URL: <https://matsne.gov.ge/document/view/91006?publication=51> (is available from 08.11.2022)
4. Ministry of Finance of Georgia, URL: <https://mof.ge>
5. Зуенко М., (2017) Основы влияния косвенных налогов на экономический рост. Российский государственный социальный университет.
URL: http://www.vectoreconomy.ru/images/publications/2017/9/economic_theory/Zuyenko.pdf
6. Enache C., (2022) 2022 VAT Rates in Europe. Tax Foundation. URL: <https://taxfoundation.org/publications/value-added-tax-rates-vat-by-country/> (is available from 08.11.2022)
7. Victor A., (2010) VAT: a brief history of tax. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/money/2010/dec/31/vat-brief-history-tax> (is available from 08.11.2022)

კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის მარეგულირებელი ეროვნული კანონმდებლობის ევროპული დირექტივების მოთხოვნებთან შესაბამისობის შეფასება

პანტელეიმონ (პაატა) კლდიაშვილი

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის პროფესორი

paata.kldiashvili@yahoo.com

საკვანძო სიტყვები: კორპორაციული ანგარიშგება; ფინანსური ანგარიშგება; მმართველობის ანგარიშგება; ბიუჯეტის მიმართ განხორციელებული გადახდების ანგარიშგება.

J.E.L. Classification: M5, M21, K2

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.15>

ციტირებისთვის: კლდიაშვილი პ., (2022) კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის მარეგულირებელი ეროვნული კანონმდებლობის ევროპული დირექტივების მოთხოვნებთან შესაბამისობის შეფასება. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 48–57. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.15>

ანოტაცია. საქართველოში თანამედროვე ევროპული სტანდარტის კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის დამკვიდრება, რაც წარმოადგენს ქვეყნის მიერ „ასოცირების შესახებ შეთანხმებით“ აღებულ ვალდებულებას, არის მნიშვნელოვანი მასტიმულირებელი ფაქტორი დამატებითი ინვესტიციების მოზიდვის, ბიზნესის განვითარების, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის და საბოლოო ჯამში, სოციალური კეთილდღეობის გაზრდისათვის.

აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მუდმივად ვაკონტროლოთ აღნიშნული ვალდებულებების შესრულების მიმდინარეობა, შევაფასოთ მიღწეული შედეგები და ვიფიქროთ არსებული გამოწვევების დაძლევის ოპტიმალურ გზებზე. წინამდებარე სტატიაში კოპლექსურადაა გაანალიზებული კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის მარეგულირებელი ეროვნული ნორმები და შესაბამისი ევროდირექტივის მოთხოვნები.

შესავალი

2014 წლის ივნისში გაფორმებული „ასოცირების შესახებ შეთანხმება“, მხარეებს მთელი რიგი ვალდებულებების შესრულებას აკისრებს. მათ შორის, კარი VI-ში - თანამშრომლობის სხვა სფეროები, მოცემული თავი 6 - კორპორაციული სამართალი, ბუღალტრული აღრიცხვა და აუდიტი და კორპორაციული მმართველობა, მუხლი 319 ადგენს, რომ „საქართველო მოახდენს ეროვნული კანონმდებლობის დაახლოებას ევროკავშირის საკანონმდებლო აქტებთან და საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებთან“. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ეს ნიშნავს, თანამედროვე ევროპული სტანდარტის კორპორაციული მართვის, მათ შორის კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის დანერგვას საქართველოში. აღნიშნულის უზრუნველყოფისათვის, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისობაში მოყვანა ევროპულ რეგულაციებთან (ასოცირების შესახებ შეთანხმება, 2014).

ნაშრომის მიზანია კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის მარეგულირებელი ეროვნული კანონმდებლობის, ევროდირექტივების მოთხოვნებთან შესაბამისობის შეფასება.

ძირითადი ნაწილი

„ასოცირების შესახებ შეთანხმების“ XXVIII-ე დანართში, სხვა მიმართულებებთან ერთად მოცემულია ბუღალტრული აღრიცხვისა და კორპორაციული ანგარიშგების სისტემის

მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების ნუსხა, რომლებთანაც უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისობა წევრი და ასოცირების შეთანხმების მონაწილე ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს მიერ.

ცხრილი 1

ასოცირების შესახებ შეთანხმების XXVIII დანართში აღრიცხვისა და ანგარიშგების მიმართულებით მოცემული ნორმატიული აქტები

#	ნორმატიული აქტი	შესრულების ვადები
1	1978 წლის 25 ივლისის საბჭოს მეოთხე, 78/660/EEC დირექტივა, რომელიც ეფუძნება ხელშეკრულების 54-ე მუხლის 3(გ) ქვეპუნქტს გარკვეული კატეგორიის კომპანიების წლიური ანგარიშების შესახებ	ამ დირექტივის დებულებები შეზღუდული პასუხისმგებლობის საჯარო კომპანიებისთვის უნდა შესრულდეს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან სამი წლის განმავლობაში. წინამდებარე დირექტივის გეგმიური გამოყენება სხვა კატეგორიის კომპანიებთან მიმართებით განიმარტება და საბოლოო გადაწყვეტილება წარედგინება ასოცირების საბჭოს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან არაუგვიანეს ერთი წლის ვადაში
2	1983 წლის 13 ივნისის საბჭოს მეშვიდე, 83/349/EEC დირექტივა, რომელიც ეფუძნება ხელშეკრულების 54-ე მუხლის 3(გ) ქვეპუნქტს კონსოლიდირებული ანგარიშების შესახებ	ამ დირექტივი დებულებები შეზღუდული პასუხისმგებლობის საჯარო კომპანიებისათვის უნდა შესრულდეს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან სამი წლის განმავლობაში. წინამდებარე დირექტივის გეგმიური გამოყენება სხვა კატეგორიის კომპანიებთან მიმართებით განიმარტება და საბოლოო გადაწყვეტილება წარედგინება ასოცირების საბჭოს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან არაუგვიანეს ერთი წლის ვადაში
3	2002 წლის 19 ივლისის ევროპარლამენტისა და საბჭოს (EC) N 1606/2002 რეგულაცია საერთაშორისო საბუღალტრო სტანდარტების გამოყენების შესახებ	ამ რეგულაციის დებულებები შეზღუდული პასუხისმგებლობის საჯარო კომპანიებისთვის უნდა შესრულდეს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან სამი წლის განმავლობაში. ამ რეგულაციის გეგმიური გამოყენება სხვა კატეგორიის კომპანიებთან მიმართებით განიმარტება და საბოლოო გადაწყვეტილება წარედგინება ასოცირების საბჭოს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან არაუგვიანეს ერთი წლის ვადაში.
4	2006 წლის 17 მაისის ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2006/43/EC დირექტივა წლიური ანგარიშებისა და კონსოლიდირებული ანგარიშების კანონით დადგენილი აუდიტის განხორციელების შესახებ	ამ დირექტივის დებულებები შეზღუდული პასუხისმგებლობის საჯარო კომპანიებისთვის უნდა შესრულდეს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან სამი წლის განმავლობაში. წინამდებარე დირექტივის გეგმიური გამოყენება სხვა კატეგორიის კომპანიებთან მიმართებით განიმარტება და საბოლოო გადაწყვეტილება წარედგინება ასოცირების საბჭოს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან არაუგვიანეს ერთი წლის ვადაში

2013 წლის 26 ივნისს, ევროპარლამენტისა და საბჭოს მიერ მიღებული იქნა დირექტივა და დაკავშირებული ანგარიშების შესახებ“, 2013/34/EU – „ზოგიერთი კატეგორიის რომელიც ცვლის ევროპარლამენტისა და საბჭოს საწარმოს წლიური ფინანსური ანგარიშგებების, 2006/43/EC დირექტივას (ცხრილი 1-ში მეოთხე

პოზიცია) და აუქმებს საბჭოს 78/660/EEC და 83/349/EEC დირექტივებს (ცხრილი 1-ში პირველი და მეორე პოზიცია).

გამომდინარე აქედან, კვლევის მიზნის მიღწევისათვის, რელევანტურია განვიხილოთ ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2013/34/EU და 2002 წლის 19 ივლისის ევროპარლამენტისა და საბჭოს N1606/2002 რეგულაცია (ცხრილი 1-ში მესამე პოზიცია), ასევე საქართველოს კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ (მიღების თარიღი: 08.06.2016).

2002 წლის 19 ივლისის, ევროპარლამენტისა და საბჭოს (EC) N 1606/2002 რეგულაცია საერთაშორისო საბუღალტრო სტანდარტების გამოყენების შესახებ, რომ გაერთიანების წევრ სახელმწიფოებში, ღია სააქციო საზოგადოებების კონსოლიდირებული ანგარიშგებები მომზადებული უნდა იქნეს ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, ყოველი ფინანსური წლისათვის, რომელიც იწყება 2005 წლის 1 იანვარს, ან ამ თარიღის შემდეგ. ამასთან, წევრ სახელმწიფოებს აქვთ უფლება ნება დართონ ან მოითხოვონ იგივე ვალდებულების შესრულება დახურული სააქციო საზოგადოებებისგანაც (ევროპარლამენტისა და საბჭოს რეგულაცია, 2002).

დირექტივა 2013/34/EU – „ზოგიერთი კატეგორიის საწარმოს წლიური ფინანსური ანგარიშგებების, კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგებების და დაკავშირებული

ანგარიშგების შესახებ“, ადგენს, რომ დირექტივით გათვალისწინებული მოთხოვნები გამოიყენება წევრი სახელმწიფოების კანონების, რეგულაციებისა და ადმინისტრაციული დებულებების მიმართ, რომლებიც ეხება ამავე დირექტივის დანართი 1-ში და დანართი 2-ში ჩამოთვლილ საწარმოთა ტიპებს. აღნიშნული საწარმოები არიან კერძო და სახელმწიფო კომპანიები, რომლებსაც აქვთ სააქციო კაპიტალი, ან რომელთა მფლობელები არიან სააქციო კაპიტალის მქონე საწარმოები (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

დირექტივაში მოცემულია ძირითადი ცნებების განმარტებები, მათ შორის განსაზღვრულია „საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე სუბიექტის“ კატეგორიაში შესაყვანი ორგანიზაციების ნუსხა.

დირექტივით დადგენილია საწარმოთა ზომითი კატეგორიის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები, როგორც საწარმოთათვის, ისე საწარმოთა ჯგუფისათვის, კერძოდ გამოყოფილია ოთხი ზომითი კატეგორიის საწარმო - მიკრო, მცირე, საშუალო და მსხვილი და სამი ზომითი კატეგორიის საწარმოთა ჯგუფი - მცირე, საშუალო და მსხვილი (ემთხვევა საწარმოთა შესაბამისი კატეგორიის მაჩვენებლებს), სამი ძირითადი ფინანსური მაჩვენებლის საფუძველზე, რომელთაგან ამა თუ იმ კატეგორიაში მოსახვედრად კომპანია/ჯგუფი არანაკლებ ორს უნდა აკმაყოფილებდეს (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

ცხრილი 2

საწარმოთა ზომითი კატეგორიები დირექტივა 2013/34/EU-ის შესაბამისად

მაჩვენებელი	მიკრო (არა უმეტეს)	მცირე (არა უმეტეს)	საშუალო (არა უმეტეს)	მსხვილი (მეტი, ვიდრე)
ბალანსის ჯამი	EUR 350 000	EUR 4 000 000	EUR 20 000 000	EUR 20 000 000
წმინდა ბრუნვა	EUR 700 000	EUR 8 000 000	EUR 40 000 000	EUR 40 000 000
დასაქმებულთა საშუალო წლიური ოდენობა	10	50	250	250

წინამდებარე დირექტივა წევრ სახელმწიფოებს აძლევს უფლებას, მცირე საწარმოთა ზომითი კატეგორიის განსაზღვრელი კრიტერიუმები გაზარდონ, მაგრამ ისე, რომ ზღვრები არ აღემატებოდეს ბალანსის ჯამისა 6 000 000 ევროს, ხოლო წმინდა ბრუნვა - 12 000 000 ევროს. აღნიშნული გამონაკლისი დაშვებულია ასევე მცირე საწარმოთა ჯგუფებისთვისაც (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

წევრმა სახელმწიფოებმა, რომლებიც იყენებენ არა ევროს, არამედ საკუთარ ეროვნულ ვალუტას, საწარმოს/ჯგუფის ზომითი კატეგორიის განსაზღვრისათვის, დადგენილი მაჩვენებლების კონვერტაცია ეროვნულ ვალუტაში უნდა მოახდინონ, წინამდებარე დირექტივის ძალაში შესვლის თარიღისათვის არსებული ოფიციალური გაცვლითი კურსით. ამასთან, წევრ სახელმწიფოებს, უფლება აქვთ მოახდინონ მაჩვენებლების კორექტირება არა უმეტეს 5%-ით, რათა მიღებული იქნეს მრგვალი მაჩვენებლები ეროვნულ ვალუტაში (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

დირექტივის შესაბამისად, ფინანსური ანგარიშგება ყველა საწარმოსთვის უნდა შეიცავდეს, როგორც მინიმუმ, ბალანსს, მოგება-ზარალის ანგარიშს და ფინანსური ანგარიშგების შენიშვნებს. დირექტივა უშვებს შესაძლებლობას, წევრმა სახელმწიფოებმა მცირე საწარმოებისათვის გამოიყენონ ბალანსის და მოგება-ზარალის ანგარიშგების გამარტივებული (შემოკლებული) ფორმები და იძლევა კონკრეტულ მიდგომებსა და მითითებებს, თუ რომელი მუხლების/პუნქტების გაერთიანების შედეგად უნდა მოხდეს ნიმუშად წარმოდგენილი ანგარიშგების ფორმების გამარტივება. დირექტივაში დეტალურად არის განსაზღვრული, რა ინფორმაცია უნდა იქნეს მოცემული ფინანსური ანგარიშგების ახსნა-განმარტებით შენიშვნებში ყველა საწარმოს მიერ და იქვე დაზუსტებულია, რომ წევრ სახელმწიფოს არ აქვს უფლება მცირე საწარმოსაგან მოითხოვოს უფრო მეტი განმარტებითი ინფორმაცია, ვიდრე დირექტივის შესაბამისი მუხლი მოითხოვს,

ან უშვებს (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

დირექტივით განსაზღვრულია მსხვილი კომპანიებისათვის მენეჯმენტის (მმართველობის) ანგარიშგების მომზადება-წარდგენა, რომელიც უნდა შეიცავდეს საწარმოს ბიზნესის განვითარების ობიექტურ მიმოხილვას და მის წინაშე არსებული ძირითადი რისკებისა და გაურკვევლობების აღწერას. მიმოხილვა უნდა იყოს დაბალანსებული და ყოვლისმომცველი ანალიზი საწარმოს ბიზნესის, მისი საბაზრო პოზიციის განვითარების და დასახული მიზნების შესრულების შესახებ, რომელიც შეესაბამება ბიზნესის ზომას და სირთულეს.

რამდენადაც საჭიროა საწარმოს განვითარების, საქმიანობის ან პოზიციის გასაგებად, ანალიზი უნდა მოიცავდეს როგორც ფინანსურ, ისე, საჭიროების შემთხვევაში, არაფინანსურ ძირითად ინდიკატორებს, რომლებიც ეხება კონკრეტულ ბიზნესს, მათ შორის ინფორმაციას გარემოსდაცვით და დასაქმების საკითხებთან დაკავშირებით.

აღსანიშნავია, რომ დირექტივა ამ შემთხვევაშიც აძლევს წევრ სახელმწიფოებს შესაძლებლობას, დააწესონ გარკვეული შეღავათები მცირე საწარმოებისათვის.

მსხვილი საწარმოები, რომლებიც არიან საზოგადოებრივი დაინტერესების სუბიექტები და რომელთა მიერ დასაქმებული პირების საშუალო წლიური რაოდენობა ბალანსის შედგენის წლისათვის აღემატება 500-ს, მენეჯმენტის ანგარიშის ფარგლებში ამზადებენ არაფინანსურ ანგარიშგებას, რომელიც როგორც მინიმუმ, უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას გარემოსდაცვით, სოციალურ და დასაქმების საკითხებზე, აფიქსირებდეს ადამიანის უფლებების, მ.შ. დასაქმებულთა შრომითი უფლებების პატივისცემას, ანტიკორუფციულ და მექრთამეობის საკითხებზე კომპანიის პოზიციას, კერძოდ კი მასში მოცემული უნდა იყოს: საწარმოს ბიზნეს მოდელის მოკლე აღწერა; ზემოთ მოცემულ საკითხებთან დაკავშირებით საწარმოს მიერ გატარებული პოლიტიკის

აღწერა; ამ პოლიტიკის შედეგი; ძირითადი რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია საწარმოს საქმიანობასთან; საქმიანობის არაფინანსური ძირითადი ინდიკატორები, რომლებიც ეხება კონკრეტულ ბიზნესს (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

საზოგადოებრივი დაინტერესების პირები, რომელთა ფასიანი ქაღალდები დაშვებულია ვაჭრობაში ნებისმიერი წევრი სახელმწიფოს ფინანსურ ბაზრებზე, ვალდებულნი არიან მენეჯმენტის ანგარიშის შემადგენლობაში ასევე მოამზადონ კორპორაციული მართვის ანგარიშგება. ამასთან, დირექტივა ადგენს მასში შესატანი ინფორმაციის ნუსხას.

დირექტივით განსაზღვრულია კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების და კონსოლიდირებული მმართველობის ანგარიშგების მომზადება საწარმოთა ჯგუფების მიერ, ასევე კონსოლიდაციის ვალდებულებისაგან გათავისუფლების პირობები.

დირექტივა მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობს ანგარიშგებების გამოქვეყნების საკითხს და ავალდებულებს წევრ სახელმწიფოებს უზრუნველყონ, რომ საწარმოებმა გონივრულ ვადაში, რომელიც არ უნდა აღემატებოდეს ბალანსის თარიღიდან 12 თვეს, გამოაქვეყნონ სათანადოდ დამტკიცებული წლიური ფინანსური ანგარიშგება და მენეჯმენტის ანგარიში, აუდიტორის დასკვნასთან ერთად. ამასთან, წევრ სახელმწიფოებს შეუძლიათ გაათავისუფლონ მცირე საწარმოები ანგარიშგების ცალკეული კომპონენტების გამოქვეყნების ვალდებულებისაგან, ხოლო საშუალო ზომის საწარმოებს, დართონ ნება გამოაქვეყნონ შემოკლებული ანგარიშგებები, დირექტივაში მოცემული კონკრეტული მითითების შესაბამისად (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

წლიური ფინანსური ანგარიშგების და მენეჯმენტის ანგარიშის სრულად გამოქვეყნების შემთხვევაში, ისინი უნდა გამოქვეყნდეს იმ ფორმით, რომლის საფუძველზეც აუდიტორმა ან აუდიტორულმა ფირმამ შეადგინა დასკვნა.

ამასთან, გამოქვეყნებულ მმართველობის ანგარიშგებას თან უნდა დაერთოს აუდიტის დასკვნის სრული ტექსტი.

დირექტივის შესაბამისად, წევრმა სახელმწიფოებმა, ეროვნული კანონმდებლობით უნდა დააწესონ ფინანსური ანგარიშგების სავალდებულო აუდიტის ჩატარების ვალდებულება საჯარო ინტერესის მქონე პირების, საშუალო და მსხვილი საწარმოებისათვის.

წევრ სახელმწიფოებს უფლება აქვთ, მიკრო საწარმოებს ნება დართონ, მოამზადონ ბალანსი და მოგება-ზარალის ანგარიშგება შემოკლებული ფორმით, დირექტივით მოცემული კონკრეტული მითითებების შესაბამისად. ასევე, მათ უფლება აქვთ, დირექტივით განსაზღვრული ჩარჩოების ფარგლებში დააწესონ შეღავათები სხვა კატეგორიის საწარმოებისთვისაც, თუმცა თუ ამ დირექტივით პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული, მათმა არ უნდა დააწესონ დირექტივით განსაზღვრული გამარტივებები და შეღავათები საჯარო ინტერესის მქონე სუბიექტებისთვის. ვინაიდან, საჯარო ინტერესის მქონე სუბიექტი განიხილება, როგორც მსხვილი საწარმო, მიუხედავად მისი ბრუნვის, ბალანსის ჯამის, ან დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობისა (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

დირექტივის შესაბამისად, გაერთიანების წევრმა სახელმწიფომ უნდა მოსთხოვოს მსხვილ საწარმოებს და ყველა საჯარო ინტერესის მქონე სუბიექტს, რომლებიც საქმიანობენ მომპოვებელი მრეწველობის სფეროში ან ტყის რესურსების პირველად ჭრაში, ყოველწლიურად მოამზადონ და გაასაჯაროვონ ანგარიშგება მთავრობის მიმართ განხორციელებული გადახდების შესახებ.

მთავრობის მიმართ განხორციელებულ გადახდებში შედის: გადახდები წარმოების უფლებისათვის; კომპანიების შემოსავალზე, წარმოებაზე ან მოგებაზე დაწესებული გადასახადები, მოხმარებაზე დაწესებული გადასახადების გარდა, როგორცაა დამატებული ღირებულების გადასახადი, პირადი

საშემოსავლო გადასახადი ან გაყიდვების გადასახადი; როიალტი; დივიდენდი; აღმოჩენისა და წარმოების პრემიები; სალიცენზიო მოსაკრებლები, იჯარის საფასური და სხვა გადასახდელები ლიცენზიებისა და/ან შეღავათებისთვის და გადახდები ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებისთვის.

ანგარიშგებაში შეტანილი უნდა იქნეს ნებისმიერი გადახდა, რომელიც განხორციელდა ერთჯერადი გადახდის სახით, ან დაკავშირებული გადახდების სერიის სახით და რომლის ღირებულება ზემოთ მოცემულ ჩამონათვალში წარმოდგენილი თითოეული პუნქტისათვის (გადახდისათვის) არ არის ნაკლები 100 000 ევროზე, ფინანსური წლის განმავლობაში (ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა, 2013).

საქართველოს კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ, საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა 2016 წლის 8 ივნისს. ამასთან, თუ დავაკვირდებით ასოცირების შეთანხმების ძალაში შესვლის

თარიღსა (2016 წლის 01 ივლისი) და კანონის მიღების თარიღს, ასევე ამ კანონით განსაზღვრული ძირითადი ვალდებულების აღსრულების ვადებს, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ასოცირების შეთანხმებით აღებული ვალდებულებების აღსრულება შესაბამის ვადებში ხორციელდება.

აღნიშნულმა კანონმა შემოიღო საწარმოთა ზომით კატეგორიებად დაყოფა, რომლის თანახმად, ევროპული დირექტივის შესაბამისად, სამი ეკონომიკური მაჩვენებლის - აქტივების ჯამური ღირებულების, შემოსავლის და დასაქმებულთა რაოდენობის მიხედვით, დადგენილია საწარმოთა ოთხი ზომითი კატეგორია: პირველი, მეორე, მესამე და მეოთხე (საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი საწარმოთა მეოთხე კატეგორია შეესაბამება განხილული ევრო დირექტივით დადგენილ მიკრო საწარმოთა კატეგორიას, მესამე - მცირე, მეორე - საშუალო, ხოლო პირველი - დიდ საწარმოს) (იხ. ცხრილი 3).

ცხრილი 3

საწარმოთა ზომითი კატეგორიები საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად

მაჩვენებელი	IV კატეგორია (არა უმეტეს)	III კატეგორია (არა უმეტეს)	II კატეგორია (არა უმეტეს)	I კატეგორია (მეტი, ვიდრე)
აქტივების ჯამური ღირებულება (ლარი)	1 000 000	10 000 000	50 000 000	50 000 000
წმინდა ბრუნვა (ლარი)	2 000 000	20 000 000	100 000 000	100 000 000
დასაქმებულთა საშუალო წლიური ოდენობა (კაცი)	10	50	250	250

კანონის მიღების თარიღისათვის (08.06.2016), ეროვნული ვალუტის ოფიციალური გაცვლითი კურსი ევროსთან მიმართებით იყო: 1 EUR = 2.4244 GEL, რომლის საფუძველზე, ევროდირექტივის მიერ საწარმოთა ზომითი კატეგორიის განმსაზღვრელი მაჩვენებლების კონვერტირება ქართულ ლარებში, დაშვებული კორექტირებების გათვალისწინებით, მესამე, მეორე და პირველი კატეგორიის საწარმოებისათვის სრულად შეესაბამება დირექტივით დადგენილ ნორმებს,

მეოთხე კატეგორიის საწარმოებისათვის კი ცდომილება არსებობს, თუმცა მისი ოდენობა არაარსებითია და შეგვიძლია ჩავთვალოთ, რომ კანონში დამრგვალებული მაჩვენებლების გამოყენებისათვის საკითხის ასე გადაწყვეტა მიზანშეწონილიც იყო.

კანონით ცალკე გამოიყო საწარმოთა კიდევ ერთი ჯგუფი - საზოგადოებრივი დაინტერესების პირი (სდპ), რომელსაც მიეკუთვნება: საწარმო, რომლის ფასიანი ქაღალდები საფონდო ბირჟაზე

სავაჭროდ დაშვებულია; კომერციული ბანკი; მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია; სადაზღვევო კომპანია; არასახელმწიფო საპენსიო სქემის დამფუძნებელი; საინვესტიციო ფონდი; არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულება; საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული კრიტერიუმების საფუძველზე, ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახურის მიერ სდპ-ად განსაზღვრული პირი (კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის..., 2016).

ამავე კანონით დადგენილია, თუ რომელი კატეგორიის საწარმომ, რა სააღრიცხვო სტანდარტის მიხედვით უნდა მოამზადოს ფინანსური ანგარიშგება. პირველი კატეგორიის და სდპ-თვის სავალდებულოა ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების (IFRS) გამოყენება. მეორე და მესამე კატეგორიების საწარმოები ბუღალტრულ აღრიცხვასა და ფინანსურ ანგარიშგებას აწარმოებენ მცირე და საშუალო საწარმოების ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების (IFRS for SMEs) შესაბამისად. მეოთხე კატეგორიის საწარმოებისთვის განკუთვნილია ფინანსური ანგარიშგების ეროვნული სტანდარტი, რომელიც მომზადებული და დამტკიცებულია ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახურის მიერ. გამომდინარე აქედან, სააღრიცხვო სტანდარტების გამოყენების კუთხით ევროდირექტივის მოთხოვნები სრულად დაკმაყოფილებულია, ვინაიდან კანონით, საერთაშორისო სტანდარტები აღიარებულია ქვეყანაში ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოების საფუძველად (კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის..., 2016).

გარდა იმისა, რომ კანონმა განსაზღვრა საწარმოთა ზომითი კატეგორიები, დაადგინა მათ მიერ ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის, აგრეთვე მისი გამოქვეყნების ვალდებულება საზოგადოების დაინტერესებული პირებისთვის, პირველი, მეორე და მესამე კატეგორიების საწარმოებისათვის. ხოლო მეოთხე კატეგორიის საწარმოებს კი აქვთ

მათთვის განკუთვნილი გამარტივებული სტანდარტის შესაბამისად მომზადებული ანგარიშგების სამსახურისათვის წარდგენის ვალდებულება, რომლის დაინტერესებული პირისათვის მიწოდების წესს ადგენს სსიპ ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახური (კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის..., 2016).

უნდა აღინიშნოს, რომ დირექტივის შესაბამისად, ანგარიშგებების გამოქვეყნების სისტემის შექმნა სახელმწიფო ორგანოს ვალდებულებას წარმოადგენს, შესაბამისად მისი უზრუნველყოფა ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახურის მიერ, ანგარიშგების პორტალის შექმნით (www.reportal.ge) ცალსახად დადებითად უნდა იქნეს შეფასებული (კლდიაშვილი, 2019).

კანონით საწარმოთა ზომით კატეგორიებად დაყოფასთან დაკავშირებით, დამატებით უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული კლასიფიკაცია ვერ მოიცავს ყველა სამეურნეო სუბიექტს და შესაბამისად, მათი ნაწილი რჩება საკანონმდებლო რეგულაციების მიღმა, კერძოდ, ინდივიდუალური მეწარმეები, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან მესამე, მეორე ან პირველ კატეგორიას, არ შეიყვანებიან არც მეორთხე კატეგორიაში. რაც არ შეესაბამება განხილული დირექტივის მოთხოვნებს.

ფინანსური ანგარიშგების აუდიტი კანონით სავალდებულოდ არის მოთხოვნილი პირველი და მეორე კატეგორიის საწარმოებისა და საზოგადოებრივი დაინტერესების პირებისთვის (სდპ), ასევე პირველი და მეორე კატეგორიის ჯგუფებისათვის. თუ გავითვალისწინებთ აღნიშნულთან დაკავშირებით დირექტივის მოთხოვნას, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეროვნული რეგულაცია სრულ შესაბამისობაშია მასთან. მოქმედი კანონით, სდპ-ებისა და პირველი და მეორე კატეგორიის საწარმოებისათვის სავალდებულოდ განისაზღვრა მმართველობის ანგარიშგების მომზადება და ზედამხედველობის სამსახურისათვის წარდგენა.

ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა

და აუდიტის შესახებ საქართველოს კანონის მიხედვით, ევროდირექტივის მოთხოვნების შესაბამისად, მმართველობის ანგარიშგება მოიცავს: ა) საქმიანობის მიმოხილვას; ბ) კორპორაციული მართვის ანგარიშგებას; გ) არაფინანსურ ანგარიშგებას. კანონით დადგენილი მათი სტრუქტურა და შინაარსი, სრულად შეესაბამება დირექტივით დადგენილ მოთხოვნებს (კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის..., 2016).

საქართველოს კანონით გათვალისწინებულია სახელმწიფოს მიმართ განხორციელებული გადახდების შესახებ ანგარიშგების მომზადება-წარდგენა, სდპ-ებისა და პირველი კატეგორიის საწარმოებისათვის, რომელთა საქმიანობა მოიცავს წიაღით სარგებლობას (მათ შორის, ნავთობისა და გაზის მოპოვებას) ან ბუნებრივი წარმოშობის ტყეში ხე-ტყის დამზადებას. აღნიშნულ ანგარიშგებასთან დაკავშირებით კანონით დადგენილი ეროვნული რეგულაციები სრულ შესაბამისობაშია ევროდირექტივით დადგენილ ნორმებთან, გარდა ერთი საკითხისა. კერძოდ კანონით, ამ ანგარიშგებაში უნდა აისახოს მხოლოდ ისეთი გადახდები, რომლებიც საანგარიშგებო პერიოდში/წელში გადახდის თითოეული სახისათვის ერთჯერადად ან ჯამურად 100 ათას ლარს აღემატება. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ანალოგიური მაჩვენებელი დირექტივით დადგენილია 100 ათასი ევროს ოდენობით, რაც ეროვნულ ვალუტაში, ჩვენს მიერ გამოყენებული კურსის მიხედვით შეადგენს, დაახლოებით 242 ათას ლარს. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ეროვნული რეგულაცია ამ შემთხვევაში უფრო მკაცრია, ვიდრე ევროდირექტივის მოთხოვნა, თუმცა იმავე დირექტივით ეს აკრძალული არ არის (კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის..., 2016).

დასკვნა

ჩატარებული კვლევის საფუძველზე, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს პარლამენტის მიერ 2016 წლის 8 ივნისს მიღებული კანონი “ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და

აუდიტის შესახებ”, ყველა არსებითი ასპექტის გათვალისწინებით შეესაბამება ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული ევრო დირექტივების მოთხოვნებს კორპორაციული ანგარიშგების რეგულირების კუთხით. ცალკეული საკითხები კი სადაც გამოვლენილი იქნა გარკვეული განსხვავებები, არსებით გავლენას ვერ ახდენენ საერთო შესაბამისობაზე და ვერ ცვლიან კორპორაციული ანგარიშგების ეროვნული სისტემის ევროპული მოდელით ჩამოყალიბება-განვითარების კურსს. თუმცა, ეს სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ არსებული ნორმატიული ბაზა, მათ შორის კანონი, არ საჭიროებს შემდგომ დახვეწას. ერთერთი პირველი საკითხი, რაც ამ კონტექსტში უნდა დაისვას, ეს არის ის, რომ კანონი უცილობლად ვრცელდებოდეს ყველა ბიზნეს სუბიექტზე და არ არსებობდნენ ქვეყანაში კერძო სამართლის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის სუბიექტები, მიუხედავად მათი ზომის, საქმიანობის სფეროს და ა.შ. რომელთა აღრიცხვა-ანგარიშგება არ ხვდება აღნიშნული კანონის რეგულირების სფეროში.

ლიტერატურა

1. კლდიაშვილი ჰ., (2019) ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტორული საქმიანობის რეგულირების სრულყოფა საქართველოს კერძო სექტორის საწარმოებში.
2. „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, 2014.
3. ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2013/34/EU – „ზოგიერთი კატეგორიის საწარმოს წლიური ფინანსური ანგარიშგებების კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგებების და დაკავშირებული ანგარიშგების შესახებ“; 26 ივნისი, 2013.
4. ევროპარლამენტისა და საბჭოს N 1606/2002 რეგულაცია საერთაშორისო საბუღალტრო

სტანდარტების გამოყენების შესახებ; 19 ივლისი, 2002.

5. საქართველოს კანონი ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ; 8 ივნისი, 2016.

**ASSESSMENT OF THE COMPLIANCE OF
THE NATIONAL LEGISLATION
OF CORPORATE REPORTING SYSTEM
WITH THE REQUIREMENTS
OF THE EUROPEAN DIRECTIVES**

Panteleimon (Paata) Kldiashvili

Doctor of business administration, Professor of
Kutaisi University
paata.kldiashvili@yahoo.com

KEY WORDS: Corporate reporting; Financial statements; Governance statement; Statements of payments to the budget.

J.E.L. Classification: M5, M21, K2 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.15>

For citation: Kldiashvili P., (2022) Assessment of the compliance of the national legislation of corporate reporting system with the requirements of the European directives (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 48-57. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.15>

Summary

The establishment of a modern European standard corporate reporting system in Georgia, which represents the country's commitment under the "Association Agreement", is, in turn, an important stimulating factor for attracting additional investments, business development, creating new jobs and, ultimately, increasing social well-being.

For the introduction of a modern corporate reporting system, one of the most important prerequisites is to bring the national legislation and regulatory norms into

compliance with the relevant European regulations. Such is the Directive 2013/34/EU of the European Parliament and the Council - "On annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain categories of enterprises" and Regulation N1606/2002 of the European Parliament and the Council of July 19, 2002 on the application of international accounting standards. This regulation establishes that in the member states of the Union, the consolidated statements of open joint-stock companies must be prepared in accordance with international accounting standards. In addition, member states have the right to allow or require the same obligation from closed joint-stock companies.

Directive 2013/34/EU establishes that the requirements contained therein shall apply to the laws, regulations and administrative provisions of the Member States and shall apply to private and public companies which have share capital or whose owners are enterprises with share capital.

The directive contains the definitions of the main concepts, the criteria for determining the size category of enterprises, as well as the list of organizations to be included in the category of Public-interest entity. The accounting standard to be used for each category of entity, the list of mandatorily prepared reports and the rules of their preparation and publication are established.

The directive allows the member states to use simplified forms of reporting for small enterprises and provides specific approaches and instructions as to which articles/points should be combined to simplify the reporting forms.

On June 8, 2016, the Parliament of Georgia approved the law on Accounting, Reporting and Auditing, however, if we look at the date of entry into force of the Association Agreement (July 01, 2016) and the date of adoption of the law, as well as the deadlines for the implementation of the main obligation defined by this law, we can conclude that Obligations under the association agreement are fulfilled within the relevant time frame.

The law, as defining the categories of enterprises, as established the obligation of them to prepare and

submit financial statements, as well as to publish them for public stakeholders, for enterprises of the first, second and third categories. And the enterprises of the fourth category have the obligation to submit to the Accounting, Reporting and Audit Supervision Service (SARAS) the statement prepared in accordance with the simplified standard intended for them. The rules of delivery of which to the interested person are established by the SARAS.

It should be noted that the regulation of the law of Georgia, regarding the division of enterprises into categories, cannot include all economic subjects, and therefore, some of them remain outside the legal regulations, in particular, individual entrepreneurs who do not belong to the third, second or first category, are not included in the second category either. which does not comply with the requirements of the discussed directive.

Conclusions

Based on the conducted research, it can be said that the law on accounting, reporting and auditing adopted by the Parliament of Georgia on June 8, 2016, taking into account all essential aspects, complies with the requirements of the European directives provided for in the association agreement in terms of the regulation of corporate reporting, and individual issues where certain differences were identified, they cannot significantly affect the overall compliance and cannot change the

course of formation and development of the national corporate reporting system according to the European model. However, this does not mean that the existing normative framework, including the law, does not require further improvement. One of the first issues that should be raised in this context is that the law should necessarily apply to all business entities and there should be no entities of the organizational-legal form of private law in the country, regardless of their size, field of activity, etc. whose accounting-reporting does not fall within the scope of regulation of the mentioned law.

Reference

1. Kldiashvili P., (2019) Improving the regulation of accounting and auditing activities in private sector enterprises of Georgia.
2. Association agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part; 2014
3. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and the Council - On annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain categories of enterprises; June 26, 2013
4. Regulation N 1606/2002 of the European Parliament and the Council on the application of international accounting standards; July 19, 2002
5. Law of Georgia on accounting, reporting and auditing; June 8, 2016

მდგრადი განვითარება და უსაფრთხოება

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SECURITY

THE EXTERNAL FACTORS' INFLUENCE ON THE TRANSPORT ENTERPRISE'S MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC SAFETY

Olena Bakulich

Ph.D., Professor of National Transport University, Ukraine bakulich.elena@gmail.com

Viktoriia Holodenko

Ph.D Student of National Transport University, Ukraine
f-v-o@ukr.net

KEYWORDS: ecological and economic security; management of ecological and economic security; influence of external factors; transport enterprise.

J.E.L. classification: O100, O110, O190 DOI:<https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.01>

For citation: Bakulich O., Holodenko V., (2022) The external factors' influence on the transport enterprise's management of environmental and economic safety. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 59-65. DOI:<https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.01>

Abstract. *Improving the production capacity of modern transport enterprises requires increased attention to the environmental component of their activities. The close connection between the transport enterprises' environmental and economic activities contributed to the formation and popularization of the concept of ecological and economic safety management. The conducted research allows us to identify the directions and features of the environmental factors' influence on the ecological and economic safety management of transport enterprises. As part of the research, the legal framework in the field of environmental and economic safety management of a transport enterprise was studied, and the peculiarities of the influence of external environmental factors on the environmental and economic safety management of enterprises were analysed.*

The purpose of the study is to explore the environmental factors that affect the management of environmental and economic safety of the enterprise. As part of achieving the goal, the following tasks were solved: groups of environmental factors affecting the ecological

and economic safety management of the transport enterprise were identified; the primary importance of factors was determined; the legal framework in the field of environmental and economic safety of transport enterprises has been studied; the intricacies of the influence of environmental factors on the ecological and economic safety of transport enterprises were analysed. The conducted analysis of the environmental factors' influence on the management of ecological and economic safety of transport enterprises can be used to form a system of indicators for assessing the level of ecological and economic safety of a transport enterprise, direct assessment and development of a mechanism for increasing the level of ecological and economic safety of a transport enterprise.

Introduction. Thanks to the high rates of scientific and technical development, the modern world is becoming more and more united. Accordingly, the events and problems of individual countries have a greater impact on other countries and humanity as a whole. In such conditions, the development of humanity is largely determined by its ability to solve global problems, namely environmental ones. The main reasons contributing to the emergence of the ecological crisis are a terrible attitude towards nature, multi-functional use of natural resources, imperfection of technological processes, environmental illiteracy of people, etc.

All these reasons contributed to the emergence and formation of the concept of environmental safety, in particular at the level of a separate (transport) enterprise.

The state of the natural environment is inextricably linked with the socio-economic development of society, with the protection of its health, the creation of favorable conditions for natural reproduction and life activities not only of the current population, but also of future generations. This means that no transport company can carry out its activities in isolation and without taking into account the interests of society, which is affected by the negative impact of its activities. Solving the problem of ensuring environmental safety on the part of enterprises, including transport enterprises, is possible due to the development and compliance with national and international norms of maximum permissible emissions and discharges of harmful substances into the natural environment, as well as compliance with environmental requirements for finished products, their operation and disposal. Unfortunately, nowadays there are practically no enterprises in the territory of the post-Soviet space that are ready to voluntarily carry out comprehensive environmental control of raw materials and technologies used for the production process, operation and disposal. This is explained by the need for large financial costs for environmentally friendly technologies, the use of environmentally friendly raw materials by enterprises, etc. In such conditions, the only motivating factor for compliance with environmental legislation and preservation of the natural environment is the application of existing fines for violation of current legislation and strengthening of preventive measures for its violation. The ideas mentioned above confirm the impossibility of studying the environmental safety of the enterprise without taking into account the economic component, that is, without taking into account economic safety.

Main Part. The factors affecting the company's activities are divided into external factors that cannot be influenced and are quite difficult to predict, and internal factors that the company is able to regulate and predict. It is important that each factor that directly affects the environmental and economic safety of a transport

enterprise has both a positive and a negative impact, that is, it has a dual nature.

The first among the external factors that affect the environmental and economic safety of a transport enterprise is the regulatory and legal framework. It is from the level of its development that the level of state support for environmental protection activities, the level of control in the field of protection and preservation of the natural environment depends. In addition, both the level of development of the regulatory and legal framework in the field of environmental protection and the appropriate mechanism for its implementation are important. This is one of the key problems of many countries. So, despite the fact that in recent years, most countries, including developing ones, have developed many normative legal acts in the field of environmental protection, only some of them have been put into practice.

The leading countries in the field of environmental protection are the EU countries, Japan and the USA. The environmental legislation of these countries is based on three main principles: protection of the natural environment and improvement of its quality, protection of public health, rational use and preservation of natural resources. In addition, one of the main legislative trends of foreign countries is the stimulation of resource conservation and waste minimization programs. Serious attention in European countries and the USA is paid to work with the population and the formation of an ecologically thinking society. This approach to the formation of a regulatory and legal system in the field of environmental protection has already proven its effectiveness. The regulatory and legal framework of Ukraine, which regulates the management of environmental and economic safety of the enterprise, continues to expand (Laws of Ukraine; Strategy of environmental security...)

The next external factor is the influence of scientific and technological progress. The use of the results of scientific and technical progress is one of the conditions for the effective operation of each transport enterprise and its achievement of a high level of environmental and economic safety. The level of scientific and technical

progress can ensure the functioning of the enterprise in ecologically and economically safe conditions due to several possibilities.

First, scientific and technological progress affects production equipment and production technology. That is, if the external environment provides the appropriate opportunity to use the most efficient equipment and technology, this will allow the enterprise to carry out its activities as efficiently as possible. To use the influence of such a factor on the ecological and economic safety of the enterprise, the external environment in the form of the state must create appropriate conditions. This can be described using a category such as technological device. A technological system is a set of connected productions that have a single technical level and develop synchronously at a certain stage of historical progress. The change of dominant economic technological systems is defined as the course of scientific and technological progress and the inertia of society's thinking: new technologies appear much earlier than their mass development (Vasylenko, 2013:68). Therefore, sustainable development, preservation of technological sovereignty and technological achievements, the level of competitiveness and sales markets of transport enterprises are possible on the condition that they carry out their activities in accordance with the developing technological frameworks. Currently, enterprises of only developed countries carry out their activities almost completely in accordance with the development of technological cycles. 30% of the production systems of these countries are systems of the 6th technological system. Unfortunately, about 85% of Ukrainian enterprises are enterprises of the 3rd and 4th technological orders. The degree of technological backwardness of the country is estimated from 10 to 25 years from various sources (Ladychenko, 2019:256).

Secondly, carrying out the enterprise's activities using effective technologies and efficient production equipment will allow rational use of natural resources and minimize the negative impact on the surrounding natural environment by reducing the volume of waste. This, in turn, will positively affect the state of the surrounding natural environment, the preservation of

natural resources and the social development of our society.

Therefore, scientific and technical progress within the scope of achieving a high level of ecological and economic security plays a primary role. However, in order to obtain the maximum possible effect, appropriate actions of the state to ensure a high level of scientific and technical progress on the one hand, and appropriate actions of the enterprise to implement and use the results of scientific and technical progress on the other hand are necessary.

An important external factor that affects the environmental and economic safety of a transport enterprise is the environmental policy of the state. Drawing a parallel between the level of development of the national economy and the environmental policy of the state, it is important to consider that the main contradiction between them is that environmental needs are often opposed to economic interests. In most countries of the world, it has long been realized that the growth of economic activity and the increase of national income are the reasons for the deterioration of the quality of the natural environment and, as a result, the deterioration of the social and physiological well-being of millions of people. But, despite this, economic interests prevail. One of the ways to deal with the existing situation is environmental policy, which is an integral part of state policy. The strategic goal of the state policy in the field of environmental development is to solve socio-economic tasks that ensure ecologically oriented growth of the economy, preservation of a favorable environment, biological diversity and natural resources to meet the needs of current and future generations, realization of the right of every person to a favorable environment, strengthening of law and order in the field of environmental protection and environmental safety. («On Ensuring Sanitary and Epidemic Welfare of the Population», 2021).

A feature of environmental management tools is state support. The goals, tasks, principles and features of their use are fixed in the regulatory and legislative acts of many states. Therefore, an effective mechanism for using environmental management tools can ensure a

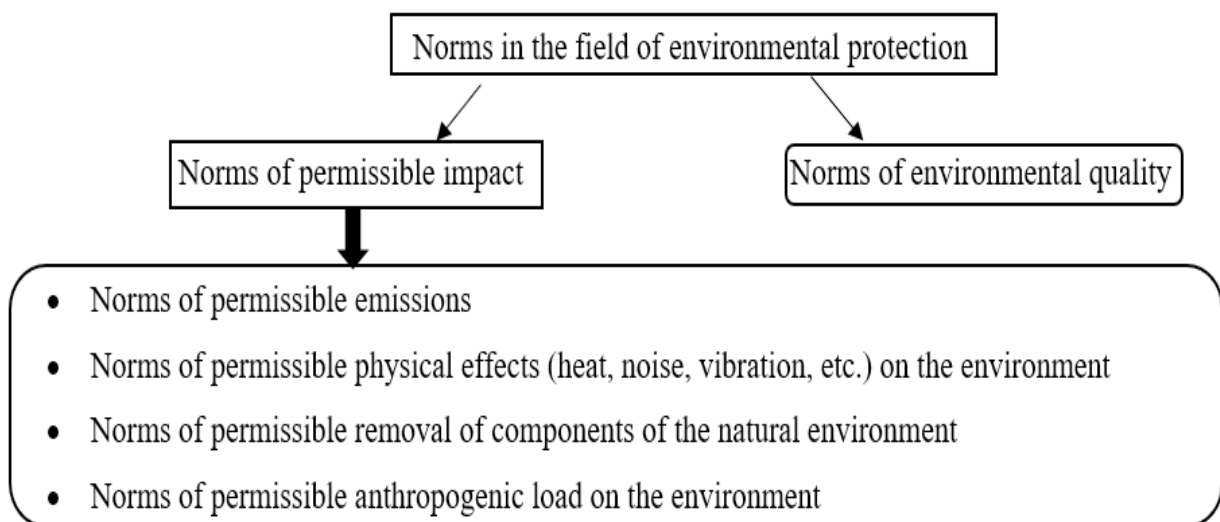
high quality level of the environment. An ecologically clean natural environment is important for the ecological and economic security of the enterprise, because:

– It affects the quality of raw materials used for the manufacture of finished products (with the exception of factories that cannot use environmentally safe raw materials in the production process);

- It determines the level of financial burden on the enterprise, as an unfavorable environmental situation increases the amount of payments from the enterprise to social funds and the amount of payments for environmental impact.

To regulate the negative impact on the natural environment on the part of transport companies, rationing is used. Standardization in the field of environmental protection is carried out for the purpose of state regulation of the impact of economic and other activities on the environment, which guarantees the preservation of a favorable environment and ensuring environmental safety («On Environmental Protection», 1991). According to the legislation of Ukraine, standards are divided into standards of environmental quality and standards of permissible impact on the environment is shown in figure 1.

Figure 1. Norms in the field of environmental protection

Source: formed by the author on the basis of researches.

This factor directly affects the ecological and economic safety of the enterprise, because: first, it determines the maximum permissible norms of pollution of the natural environment, exceeding which requires the enterprise to incur significant financial costs; secondly, it ensures the preservation of the natural environment, from which the company will take raw materials for its products in the future. Therefore, depending on the regulation policy in the field of environmental protection, including, the level of environmental safety of the company's products

depends. In addition, the enterprise, depending on its activity, affects the standardization process to some extent. This is due to the fact that the lack of desire of enterprises to comply with the established regulations, the introduction of ineffective environmental policy can cause the strengthening of current regulations.

Another important factor affecting the ecological and economic safety of the enterprise, within the framework of environmental policy, is the level of state support and stimulation of environmental protection measures. The

influence of state support on the ecological and economic safety of the enterprise is primarily determined by the fact that the state guarantees the realization of the rights of every person to a natural environment safe for his life and health. The basis for state support for the activities of enterprises within the framework of ecological and economic security is their implementation of actions and measures in the field of environmental protection related to the introduction of energy and resource-saving technologies, the use of secondary raw materials, waste processing, and the use of alternative types of energy. The following methods of state support and stimulation of measures for environmental protection are enshrined in law («On Environmental Protection», 1991):

- assistance in the implementation of investment activities aimed at the implementation of the best available technologies and the implementation of other measures to reduce the negative impact on the environment;
- assistance in the implementation of educational activities in the field of environmental protection and

provision of informational support for measures to reduce the negative impact on the environment;

- assistance in the implementation of the use of renewable energy sources, secondary resources, the development of new methods of environmental pollution control and the implementation of other effective environmental protection measures in accordance with the legislation of Ukraine.

It is important to consider that means of state support and stimulation of measures in the field of environmental protection will have an effect only if there is an appropriate mechanism for their implementation. If in developed European countries this system is established and works effectively, then in Ukraine, despite the presence of an appropriate regulatory and legal framework, state support and stimulation of environmental protection measures is carried out less actively. The characteristics of external factors influencing the management of environmental and economic security are shown in table 1.

Table 1. Characteristics of external factors influencing the management of environmental and economic security

Factor	Characteristic
Regulatory framework	Protection of the natural environment and improvement of its quality, protection of public health, rational use and preservation of natural resources.
Scientific and technical progress	Scientific and technical progress Modern production equipment and production technology, rational use of natural resources and minimization of negative impact on the environment.
Environmental policy of the state	The level of state support of the country, stimulation of environmental protection measures and social development of society.

Source: formed by the author on the basis of researches (Vasylenko, 2013:66)

The effectiveness of the state's environmental policy and the level of development of the national economy determine such a factor as the social development of society. As part of the social development of society, it is necessary to pay attention to such a category as environmental illiteracy of the population. Such a problem is present, despite the fact that environmental

education of people is envisaged at the legislative level. Environmental education is carried out with the aim of forming an ecological culture in society, fostering a thrifty attitude towards nature, rational use of natural resources due to the dissemination of ecological knowledge about environmental safety, information about the state of the environment and the use of

natural resources. Despite the legal establishment of this category, there is no corresponding mechanism for conducting environmental education. The main problem of the low ecological culture of the population is the low level of development and, as a result, the low standard of living of people, since in conditions of low quality of life it is impossible to “force” people to consciously treat the problems of environmental protection.

Conclusions. The analysis of the influence of external factors on the management of environmental and economic safety of the enterprise was carried out and a close connection between them was determined. The perfection of the legal framework of the state and the effective mechanism of its implementation are the basis of each of the considered factors and significantly affect the level of state support for ecological and economic security, the system of regulation in the field of environmental protection, the level of development of the national economy and scientific and technological progress. Given that issues of environmental safety can be investigated and resolved only under the condition of a stable economic situation, the level of development of the national economy as well as the legal framework is one of the main factors. The level of development of the national economy affects the level of state support, social development of society and the effectiveness of the state’s environmental policy. The effectiveness of environmental policy, in turn, is determined by both the level of resource availability and the state of the environment. Such interdependence of external factors indicates the need for their comprehensive accounting in order to achieve the appropriate level of environmental and economic safety of the transport enterprise.

References

1. Law of Ukraine «On Environmental Protection» No. 1264-XII dated June 25, 1991 Document 1264-XII, valid, current edition — Edition dated 07/10/2022, basis - 2321-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Law of Ukraine «On Protection of Atmospheric Air» dated June 21, 2001 No. 2556-III. Document 2707-

XII, valid, current edition — Edition of 19.08.2022, basis - 2468-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>

3. Law of Ukraine «On Environmental Impact Assessment» dated March 15, 2022 No. 2139-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

4. Strategy of environmental security and adaptation to climate change for the period until 2030 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>

5. Law of Ukraine «On Ensuring Sanitary and Epidemic Welfare of the Population» dated January 14, 2021 Document 4004-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>

6. Vasylenko V. Technological devices in the context of striving for ideality of economic systems / V. Vasylenko // Socio-economic problems and the state. — 2013. — No. 1. - pp. 65-72.

7. Ladychenko V.V. Environmental policy and EU law: Study guide / V.V. Ladychenko, I.V. Girenko, L.O. Golovko, V.A. I greeted - K.: Publishing center of NUBiP of Ukraine. – 2019. – 363 p.

**გარე ფაქტორების გავლენა სატრანსპორტო
საწარმოს გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური
უსაფრთხოების მართვაზე**

ელენა ბაკულიჩი

Ph.D., ტრანსპორტის ეროვნული

უნივერსიტეტის

პროფესორი, უკრაინა, bakulich.elena@gmail.com

ვიქტორია ჰოლოდენკო

ტრანსპორტის ეროვნული უნივერსიტეტის

დოქტორანტი, უკრაინა, f-v-o@ukr.net

საკვანძო სიტყვები: ეკოლოგიური და ეკონომიკური უსაფრთხოება; ეკოლოგიური და ეკონომიკური უსაფრთხოების მართვა; გარე ფაქტორების გავლენა; სატრანსპორტო საწარმო

J.E.L. classification: O100, O110, O190
DOI:<https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.01>

ციტირებისთვის: Bakulich O., Holodenko V., (2022) The external factors' influence on the transport enterprise's management of environmental and economic safety. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 59-65. DOI:<https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.01>

რეზიუმე

თანამედროვე სატრანსპორტო ფირმების საწარმოო შესაძლებლობების გაუმჯობესება მათი საქმიანობის გარემოსდაცვით კომპონენტზე გაზრდილ ყურადღებას მოითხოვს. სატრანსპორტო საწარმოების გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური საქმიანობის მჭიდრო კავშირმა ხელი შეუწყო ეკოლოგიური და ეკონომიკური

უსაფრთხოების მენეჯმენტის კონცეფციის ჩამოყალიბებას და პოპულარიზაციას.

ჩატარებული კვლევა საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ გარემო ფაქტორების გავლენის მიმართულებები და მახასიათებლები სატრანსპორტო საწარმოების ეკოლოგიურ და ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე. კვლევის ფარგლებში შესწავლილი იქნა სატრანსპორტო საწარმოს გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური უსაფრთხოების მართვის საკანონმდებლო ბაზა და გაანალიზდა გარე ფაქტორების გავლენის თავისებურებები საწარმოების ეკოლოგიური და ეკონომიკური უსაფრთხოების მართვაზე.

კვლევის მიღწევის ფარგლებში გადაიჭრა შემდეგი ამოცანები: გამოიკვეთა სატრანსპორტო საწარმოს ეკოლოგიური და ეკონომიკური უსაფრთხოების მართვაზე მოქმედი გარემო ფაქტორების ჯგუფები; განისაზღვრა ფაქტორების პირველადი მნიშვნელობა; შესწავლილი იქნა სატრანსპორტო საწარმოების გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური უსაფრთხოების სფეროში საკანონმდებლო ბაზა; გაანალიზდა სატრანსპორტო საწარმოების ეკოლოგიურ და ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე გარემო ფაქტორების გავლენის სირთულებები.

სატრანსპორტო საწარმოების ეკოლოგიური და ეკონომიკური უსაფრთხოების მართვაზე გარემო ფაქტორების გავლენის ჩატარებული ანალიზი შეიძლება გამოყენებულ იქნას სატრანსპორტო საწარმოს ეკოლოგიური და ეკონომიკური უსაფრთხოების დონის შესაფასებლად ინდიკატორების სისტემის ჩამოსაყალიბებლად, მექანიზმის უშუალო შეფასებისა და განვითარებისათვის, სატრანსპორტო საწარმოს ეკოლოგიური და ეკონომიკური უსაფრთხოების დონის ამაღლებისთვის.

სარესურსო პოტენციალის ნეონდუსტრიული პარადიგმა

გივი თალაკვაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის გამოყენებითი ანალიტიკისა და პროგნოსტიკის ცენტრის ხელმძღვანელი, ი. ჟორდანიას სახ. საქართველოს საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების მემსწავლელი ცენტრის განყოფილების გამგე, givitala@yahoo.com

გიორგი თალაკვაძე

ს/ს „გეორესურსის“ დირექტორი
gtala@mail.ru

საკვანძო სიტყვები: ნეონდუსტრიული ეტაპი; ინტეგრალური რესურსები; აჩქარებული რეჟიმები; ორიენტაციის ალგორითმები; ურთიერთობათა მწვავე სტადია.

J.E.L. classification: A1, Q2, Q3

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.10>

ციტირებისთვის: თალაკვაძე გივი, თალაკვაძე გიორგი (2022) სარესურსო პოტენციალის ნეონდუსტრიული პარადიგმა. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 66–73. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.10>

ანოტაცია. მე-20 და 21-ე საუკუნეების მიჯნაზე იწყება იმის აღიარება, რომ კაცობრიობის აწმყო და მომავალი ინტეგრალური რესურსების არა მარტო ფლობაზე, არამედ და უმთავრესად მათი რაციონალური გამოყენებისა და ოპტიმალური მართვის სისტემების ეფექტიანობაზეა დამოკიდებული. გაჩნდა სრულიად რეალური შესაძლებლობები ადამიანთა საცხოვრებელ პირობებზე არა მხოლოდ სამხედრო-პოლიტიკური და ეკონომიკური ბერკეტებით, არამედ ინტელექტუალური რესურსების გამოყენებით შექმნილი მაღალი ტექნოლოგიებით ზემოქმედებისა. უფრო მეტიც: დღევანდელმა ტექნოლოგიურმა მიღწევებმა ადამიანთა ქცევის ალგორითმების ჩამოყალიბებაზე გავლენის მოხდენის და მისი გარკვეული ინტერესების რეალიზაციას დაქვემდებარებულ ჩარჩოებში მოქცევის რეალური შესაძლებლობაც წარმოშვა.

ნაშრომში ხაზგასმულია, რომ ამ პირობებში განსაკუთრებული ყურადღება და ძალისხმევაა საჭირო ყოველი ქვეყნისათვის მხოლოდ მისთვის გამოსადეგი განვითარების მაქსიმალურად

კონკრეტიზირებულ მოქმედებათა პროგრამის ჩამოყალიბებასა და რეალიზაციისათვის. ასეთი პროგრამების საკვანძო საკითხია ქვეყნის განვითარების პრიორიტეტები განსაზღვრა და მათი რეალიზაციის უზრუნველყოფელი ინტეგრალური რესურსების მართვისა და გამოყენების ოპტიმალური სქემებისა და რეჟიმების შემუშავება.

შესავალი

მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ განვლილი თითქმის 80-წლიანი პერიოდი სოციალურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და ეკოლოგიურ პრობლემატიკაში მოღვაწე მკვლევარებისა და ექსპერტებისათვის უპრეცედენტოდ ფართო ასპარეზს წარმოადგენს. გასული საუკუნის 1950-ანი წლებიდან დღემდე აქტიურად მიმდინარეობს ამ პერიოდის მრავალმხრივი გაცნობიერება და ანალიზი, რომელიც რეგულარულად ივსება დაგეგმილი და სპონტანური მოვლენებითა და პროცესებით, ახლებური ხედვებითა და შეფასებებით, განვითარების მრავალრიცხოვანი პროგნოზებითა და სცენარებით, ახალი საარქივო მასალებით.

საბაზრო ეკონომიკის სისტემური კრიზისი, ნეონდუსტრიული ეპოქის თავისებურებები, განვითარების „წყვეტადი“ ხასიათი, ადამიანთა და სახელმწიფოთა ურთიერთობებში დაუფარავი

პრაგმატიზმის დამკვიდრება ცალკე აღებული ადამიანისა და საზოგადოებრივ ცნობიერებას, სიახლეებთან უალტერნატივო ადაპტაციის უნარს ურთულეს გამოცდას უწყობენ, აყალიბებენ მოქმედებებისა და პრაქტიკული საქმიანობის წინანდელთან შედარებით გაცილებით აჩქარებულ და თვისობრივად განსხვავებულ რეჟიმებსა და პირობებს, გლობალური განვითარების ახალ პარადიგმას (თალაკვაძე, 2020:24).

ძირითადი ნაწილი

2019-2021 წლებში და გარკვეული ხარისხით დღესაც (თუმცა „მიღევად“ რეჟიმში), მსოფლიოს ყურადღება კონცენტრირებულია პანდემია კოვიდ-19-ის და მისი შედეგების თემაზე, რომელიც, როგორც ჩანს ერთ-ერთი მორიგი (და არა ყველაზე მწვავე) ეპიდემიაა კაცობრიობის დაკვირვებად ისტორიაში. მიუხედავად მისი გლობალურ რეალიებზე, მსოფლიოს უკლებლივ ყველა ქვეყნისა და 8 მილიარდს მიღწეული მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობაზე უპრეცედენტო ნეგატიური გავლენისა, რჩება შთაბეჭდილება და გონიერი ეჭვი, რომ სხვადასხვა მიზეზის გამო, მოხდა ამ თემის ჰიპერბოლიზაცია გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი გლობალური პროცესების და მოვლენების შენიღბვის მიზნით.

რა პროცესებზეა საუბარი?

- საბაზრო სისტემის უპრეცედენტო კრიზისი და სავარაუდოდ, მისი არსებობის დასკვნით ფაზაში შესვლა.

- დერივატივების და სახელმწიფოთა ურთიერთვალდებულებების მოცულობის გლობალურ მშპ-თან შედარებით თითქმის 2,5-ჯერადი ზრდა.

- შეუქცევადი ეკოლოგიური და კლიმატური პროცესები.

- გლობალურ მშპ-ში რეალური წარმოებისა და მომსახურების სფეროების თანაფარდობის კრიტიკულ ზღვართან სწრაფვის ტენდენცია.

- მთავარი საერთაშორისო სტრუქტურების უუნარობა ძირითად მასშტაბურ პროცესებზე გავლენის მოხდენისა.

- ახალი, მძლავრი ტრანსნაციონალური კონგლომერატების გაჩენა, გაძლიერება და გლობალური განვითარების ტენდენციების ფორმირებაზე მათი მხრიდან არსებითი გავლენის მოხდენა (FAGMA, IC&V, ისტორიულად ჩამოყალიბებული საფინანსო-ინდუსტრიული კლანების გაერთიანებები და სხვ.).

- დაუფარავი პრაგმატიზმის და მხოლოდ მოგებაზე ორიენტირებული მსოფლხედვის უალტერნატივო გაბატონება.

- „განვითარების პარადოქსის“ გამოვლენა ცხოვრების უმეტეს სფეროებში (ხელოვნური ინტელექტი, ინფორმაციული ტექნოლოგიები, ნანო-ტექნოლოგიები და სხვ.).

- მსოფლიოს მოსახლეობის „ბიოლოგიურ პოპულაციად“ ტრანსფორმაციის პროცესის საწყისი სტადიის ფორმირება.

- ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა კლასიკური სისტემების საწინააღმდეგო შინაარსის მქონე „მართვადი ადამიანის“ თეორიების მომძლავრება და ა.შ (თალაკვაძე, 2022; ჭითანავა, 2018:68).

ძალზე საყურადღებოა ტენდენციებიც, რომლითაც ხასიათდება სტრატეგიულად და არსობრივად დიამეტრულად საწინააღმდეგო აქტორების (მაგალითად, ჩინეთი და ტრანსნაციონალური კორპორაციები გამოდგება) ერთობლივ და ერთმანეთის მსგავსი სამოქმედო გეგმები. ვგულისხმობთ გავლენების რესურსების თემას და მის ინტენსიურ განვითარებას.

განსაკუთრებული პროცესები განვითარდა XX საუკუნის მეორე ნახევარსა და XXI საუკუნის პირველ ოცწლეულში: მეოთხე ინდუსტრიულმა რევოლუციამ თვისობრივად ახალი ბიძგი მისცა გლობალურ ტექნოლოგიურ პროგრესს.

გაჩნდა სრულიად რეალური შესაძლებლობები ადამიანთა საცხოვრებელ პირობებზე არა მხოლოდ სამხედრო-პოლიტიკური და ეკონომიკური ბერკეტებით, არამედ ინტელექტუალური რესურსების გამოყენებით შექმნილი მაღალი ტექნოლოგიებით ზემოქმედებისა. უფრო მეტიც: დღევანდელმა ტექნოლოგიურმა მიღწევებმა ადამიანთა ქცევის

ალგორითმების ჩამოყალიბებაზე გავლენის მოხდენის და მისი გარკვეული ინტერესების რეალიზაციას დაქვემდებარებულ ჩარჩოებში მოქცევის რეალური შესაძლებლობაც გააჩინა.

განვითარების მიმდინარე ეტაპზე, რომელსაც „პოსტინდუსტრიულ“ ეტაპს უწოდებენ (თუმცა ის, ჩვენი აზრით, უფრო „ნეოინდუსტრიული“ შინაარსის მატარებელია), სულ უფრო მძლავრად და საშიში აგრესიულობით მიდის მუშაობა ადამიანთა სურვილების და მისწრაფებების ფორმირებაზე „გარედან“ გავლენის მოხდენაზე.

ასეთი პარადიგმა კი, მომავალში მისი რეალიზაციის შემთხვევაში, მაღალი ალბათობით, კარდინალურად შეცვლის კაცობრიობის განვითარების ვექტორს, რომელმაც მკაფიოდ გამოხატული ანიზოტროპიული ხასიათი უკვე მიიღო, რაც ახალი კონფლიქტების, სეგრეგაციის, დემოკრატიული ინსტიტუტების კრახის მიზეზი შეიძლება აღმოჩნდეს.

ამ პირობებში განსაკუთრებული ყურადღება და ძალისხმევაა საჭირო ყოველი ქვეყნისათვის მხოლოდ მისთვის გამოსადეგი განვითარების მაქსიმალურად კონკრეტიზირებულ მოქმედებათა პროგრამის ჩამოყალიბებასა და რეალიზაციისათვის (თალაკვაძე, 2021:34; ჭითანავა, 2018:81).

ასეთი პროგრამების საკვანძო საკითხია ქვეყნის განვითარების პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციის უზრუნველყოფელი ინტეგრალური რესურსების მართვისა და გამოყენების ოპტიმალური სქემებისა და რეჟიმების შემუშავება.

დღეს მსოფლიოში 253 ქვეყანაა, მათ შორის გაეროს წევრია 198, ნაწილობრივ აღიარებული - 32, არ არაღიარებული - 23. ყოველი მათგანისათვის, განურჩევლად მოსახლეობის რაოდენობის, ტერიტორიის, ეკონომიკური და სოციალური განვითარების დონის, პოლიტიკური წყობის - ძირითად პრიორიტეტებს ქვეყნისა და მისი მოსახლეობის უსაფრთხოებისა და განვითარების უზრუნველყოფა წარმოადგენს.

წარმატებას ის ქვეყნები მიაღწევენ, რომლებიც შეძლებენ თავისი მიზნებისა და

სურვილების და საკუთარ შესაძლებლობათა და უნარების დაბალანსებას, ანუ მდგრადი განვითარებისათვის პირობების ჩამოყალიბებას, რაც ბევრად არის დამოკიდებულია მათი ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურასა და მახასიათებლებზე.

როგორი ვითარებაა ჩამოყალიბებული ამ მხრივ საქართველოში?

2022 წელს მიღწეული ძირითადი ეკონომიკური მაჩვენებლების მკაფიოდ გამოხატული გაუმჯობესების მიუხედავად და პანდემიისა და რუსეთ-უკრაინის ომის თემისგან დისტანცირების შემთხვევაშიც, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოში არსებული მდგომარეობას სტაბილურს ვერ ვუწოდებთ.

ჩინეთის, რუსეთ-აზერბაიჯან-სომხეთის, ყაზახეთისა და თურქმენეთის მიერ განხორციელებული მოქმედებებით, 2015-2020 წლებში საქართველომ არა მხოლოდ დაკარგა (იმედია, დროებით) სატრანსპორტო დერეფნის და ენერგეტიკული ჰაბის ფუნქცია, რაც თავისთავად მის გეოპოლიტიკურ და გეოსტრატეგიულ რესურსებს ძალზე ამცირებს, არამედ მისმა საინვესტიციო მიმზიდველობამაც სერიოზული დანაკლისი განიცადა (იხ. ცხრ. 1).

ცხრილი 1

საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (მლნ. აშშ დოლარი)

წელი	სულ	წელი	სულ
1996	3,8	2009	666,8
1997	242,6	2010	865,6
1998	265,3	2011	1 134,0
1999	82,2	2012	1 048,2
2000	131,2	2013	1 039,2
2001	109,8	2014	1 837,0
2002	160,2	2015	1 728,8
2003	334,6	2016	1 654,0
2004	492,3	2017	1 990,5
2005	452,8	2018	1 351,5
2006	1 171,2	2019	1 352,2
2007	1 764,7	2020	589,8
2008	1 575,2	2021	1 241,8

წყარო: სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

როგორც მოყვანილი ცხრილიდან ჩანს, საქართველო აღმოჩნდა ერთგვარ გეოპოლიტიკურ ჩიხში, რასაც შეეძლო გამოეწვია მისი ზოგადი განვითარების ჩიხშიც შესვლა. 2022 წლის ზაფხულიდან ვითარება საქართველოსთვის სასიკეთოდ იცვლება. ამ დროს გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს ხელისუფლების არატრივიალური, ოპერატიული და ქმედითი ნაბიჯები ინტეგრალური რესურსების მართვის სრულყოფისა და, განსაკუთრებით, საკუთარი გოსტრატეგიული რესურსების ეფექტიანად, ქვეყნისა და მისი მოსახლეობის ინტერესების შესაბამისად მათ გამოყენებასთან დაკავშირებით.

ამავე დროს - არსებული მდგომარეობიდან მკვეთრი შემობრუნება სამრეწველო დარგების აღორძინებისა და საექსპორტო პროდუქციის სტრუქტურის გამრავალფეროვნებისკენ და, რაც მთავარია, მისი მოცულობის არსებითი ზრდის მიღწევით გვესახება (თალაკვაძე, 2021).

ეს ამოცანა სავსებით რეალიზებადია, მაგრამ არა მხოლოდ ცალკეული დარგებისა და ეკონომიკური მიმართულებების განვითარების პროგრამების შემუშავების გზით, არამედ ქვეყნის პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სრულყოფილი და თანამედროვე გლობალური პროცესების გამათვალისწინებელი კონცეფციისა და სამოქმედო პროგრამის ჩამოყალიბებისა და ეტაპობრივი რეალიზაციის საფუძველზე (ჭითანავა, 2018:23).

კიდევ ერთხელ გვსურს გავიმეოროთ, რომ დამაიმედებელი ტენდენციები, განსაკუთრებით მიმდინარე წლის ძირითადი ეკონომიკური პარამეტრების გათვალისწინებით, სახეზეა. მთავრობამ მიაღწია კრიტიკული მდგომარეობიდან გამოსვლის გზებს. ამჟამად მთავარია ამ პროცესის მდგრადობის შენარჩუნება, გაძლიერება და ახალი ინიციატივებითა და რეალური ეკონომიკური მიღწევებით მისი გამაგრება. ამის რამდენიმე საშუალება არსებობს.

საქართველოს შეუძლია ტრანსფორმირდეს უპრეცედენტო ინოვაციურ პოლიგონად, პირდაპირი მსხვილი ინვესტიციების,

პრინციპულად ახალი ეკონომიკური რეჟიმებისა და საერთაშორისო და სუვერენული გარანტიებით უზრუნველყოფილი პროექტების კომპლექსური პროგრამების შემუშავებისა და რეალიზაციის სივრცედ, ანუ საქართველოს ინტეგრალური რესურსების ნეოინდუსტრიული პარადიგმის ადექვატურ სადემონსტრაციო და სარეალიზაციო სახელმწიფოდ (თალაკვაძე, 2020; თალაკვაძე, 2022).

სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენიდან განვლილი პერიოდი, განსაკუთრებით კი 1991-2012 წლები, შეიძლება შეფასდეს მაღალი ეროვნული პოტენციალის არასაკმარისად გამოყენების ხანად, რამაც ქვეყნის ეკონომიკის დეგრადაცია, საკუთარი ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილის დროებითი დაკარგვა, მოსახლეობის თითქმის მესამედით შემცირება გამოიწვია.

აღნიშნულ პერიოდში საქართველოში განადგურდა მრავალი სამრეწველო ობიექტი და დარგი, ფაქტობრივად შეწყდა ადგილობრივი სანედლეულო ბაზის შესწავლა და კომპლექსური ათვისება, არარაციონალურად გამოიყენებოდა საექსპორტო პოტენციალი, არასისტემური ხასიათი მიიღო უახლესი ტექნოლოგიების დანერგვამ. ბოლო ათწლეულში მდგომარეობის გაუმჯობესების მიუხედავად (შეწყდა მოსახლეობასა და ბიზნესზე უსამართლო და ძალადობრივი ზემოქმედება, აღმავალი ხასიათი მიიღო ევროკავშირთან და რიგ საკვანძო ქვეყნებთან, პირველ ყოვლისა ამერიკის შეერთებულ შტატებთან ურთიერთობებმა), ქვეყანას ჯერ კიდევ არ გააჩნია საკუთარ რესურსულ პოტენციალზე დაფუძნებული კომპლექსური სამოქმედო პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფდა ეკონომიკის მდგრად განვითარებას, უმთავრესი ეკონომიკური პარამეტრების სასურველი სამიზნე მაჩვენებლების ჩამოყალიბებას, ევროკავშირთან ინტეგრაციის გაღრმავებას, მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას (Reinert, 2017:16).

განვითარების ასეთი პროგრამის

შემუშავებისა და წარმატებით განხორციელებისათვის აუცილებლად მიგვაჩნია ქვეყნის ინტეგრალური რესურსული პოტენციალის (ბუნებრივი, ადამიანური, კომუნიკაციური, საინფორმაციო, ისტორიულ-კულტურული, საინვესტიციო, გეოსტრატეგიული და სხვ.) ოპტიმალური გამოყენება (თალაკვაძე, 2021; თალაკვაძე, 2022).

აღსანიშნავია, რომ ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი კვლევები მიმდინარეობს საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში, კერძოდ ი. ჟორდანიას სახელობის საქართველოს საწარმოო ძალების და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელ ცენტრში, რამაც თავისი ასახვა ჰპოვა აღნიშნული ცენტრის მიერ მომზადებულ კაპიტალურ ნაშრომებში, მათ შორის ორტომეულში - „საქართველოს ბუნებრივი

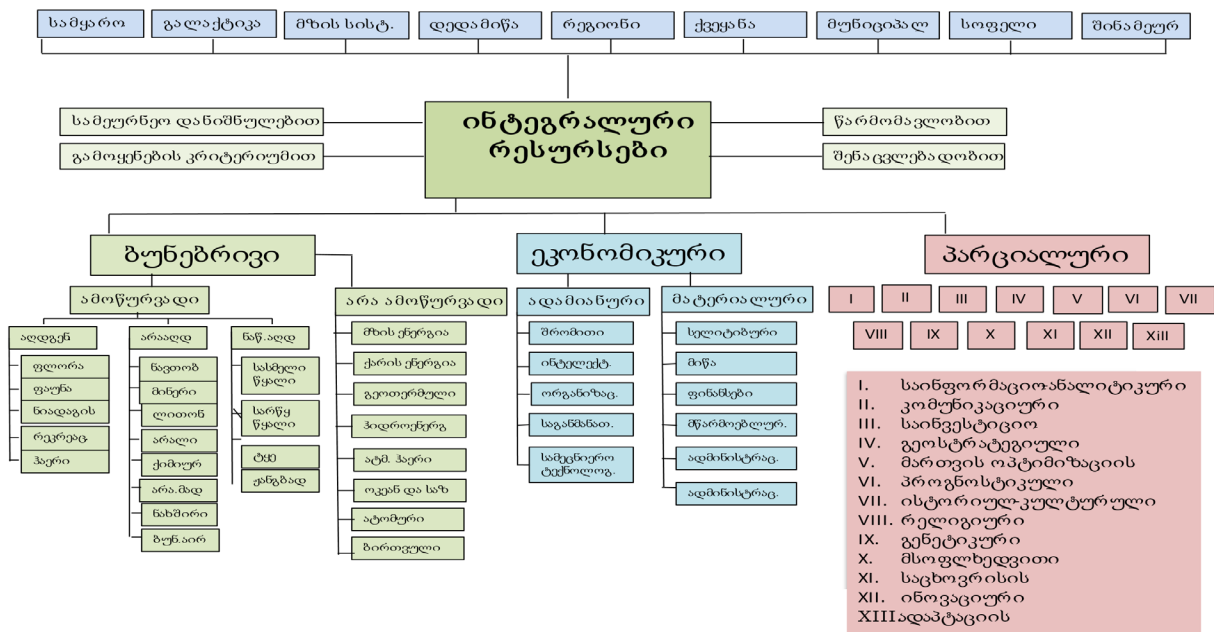
რესურსები“ (2015 წ.) და შემუშავების დასკვნით ეტაპზე მყოფ კრებულში „საქართველოს რესურსები: გამოწვევები, პერსპექტივები“.

საქართველოში შექმნილმა მდგომარეობამ მკაფიოდ გამოკვეთა მნიშვნელოვანი ამოცანა - საქართველოს ინტეგრალური რესურსული პოტენციალის დაზუსტება და ანალიზი, რაც საფუძვლად დაედება მისი მაღალეფექტიანი გამოყენებისა და მართვის სრულყოფილი სისტემის შექმნას.

საქართველოს ინტეგრალურ რესურსებთან დაკავშირებულია 2022-2012 წლებში გამოქვეყნებული და სხვადასხვა ადგილობრივ და საერთაშორისო ფორუმებზე წარმოდგენილი ნაშრომები და პრეზენტაციებიც. თუმცა, ალბათ მიზანშეწონილია კიდევ ერთხელ გადავხედოთ ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურას (იხ. ნახ.1):

ნახაზი 1

ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურა

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ეკონომიკური ავანტურიზმის, ალოგიკური და საშიში სამხედრო მოქმედებებისა და უპასუხისმგებლო პოლიტიკური შანტაჟის ნაზავმა, რითაც მიმდინარე ისტორიული

ეტაპი გამოირჩევა, შესაძლოა გადაულახავი ჯებირები შექმნას ბუნებრივად ჩამოყალიბებულ გლობალური პრიორიტეტული პრობლემების გადაჭრისას (თალაკვაძე, 2022).

დასკვნა

საქართველო საბოლოოდ და სრულად უნდა ჩამოსცილდეს საკუთარი ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური პრიორიტეტების დაფიქსირებასთან დაკავშირებული იმპულსური მოქმედებების სივრცეს და გადაინაცვლოს მკაფიო ორიენტაციებისა და შედეგიანი, არაორაზროვანი მოქმედებების სივრცეში.

ხელშესახები საყოველთაო აღიარების პოტენციალის მქონე პოზიტიური შედეგების მიღწევა, სადღესოდ ჩამოყალიბებული რეალობის გათვალისწინებით, საქართველოს შეუძლია შემდეგი სფეროებში და შემდეგი რესურსების ბაზაზე:

პირველი: გეოსტრატეგიული რესურსი, რომლის ძირითადი მდგენელია პოლიტიკურად ნაკლებ პრობლემური და ეკონომიკურად მაღალ რენტაბელური კომუნიკატორის (და არა „დერეფნის“ და „ხიდის“) ფუნქციის დაუფლება, შესრულება და განვითარება.

მეორე: პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი სამართლებრივი გარანტიების რესურსებისა და ნების მქონე ქვეყნად აღიარება, რაც მსხვილი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოპოვების უმთავრესი ფაქტორია, რის გარეშეც პრაქტიკულად გამორიცხულია ქვეყნის მდგრადი განვითარებისა და მისი მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის ამაღლება.

მესამე: „ნეონდუსტრიული“ ეპოქის, რომლის საწყისს ეტაპზე ვიმყოფებით, გამოწვევების გადამწყვეტი წინმსწრები ინიციატივებისა და მაღალ ეფექტიანი პროექტების ოპერატიული შემუშავება და რეალიზება (ინტეგრალური რესურსების პოტენციალის სრულფასოვანი გამოყენება, ქვეყნის საპროექტო მართვის სისტემის შემუშავება და ამოქმედება, ენერგეტიკული, სასურსათო, ეკოლოგიური და სხვა გლობალური და რეგიონული მასშტაბის პრობლემათა გადაწყვეტაში მონაწილეობა.

დაბოლოს: „განვითარების უნივერსალური პროცესის“ დამკვიდრებასთან ერთდროულად,

სულ უფრო და უფრო მკაფიოდ იკვეთება კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი რეგიონის - „ჩრდილო-დასავლეთი აზიის“ რეგიონის კონტურები. რუსეთთან და ცენტრალური აზიის ქვეყნებთან დაკავშირებული პროცესების გათვალისწინებით, მაღალია იმის ალბათობა, რომ ეს რეგიონი ტრანსფორმირდეს მრავალი საერთაშორისო შინაარსისა და ფუნქციის შემცველი მოვლენისა და პროცესის კონცენტრაციის ცენტრად. რაც შეეხება „ჩრდილო-დასავლეთი აზიის“ რეგიონს, მრავალი პოლიტიკური და ეკონომიკური ფაქტორი მეტყველებს იმ მოსაზრების სასარგებლოდ, რომ ასეთი ცენტრის განთავსების ლოკაცია საქართველოს დედაქალაქი იქნას მიჩნეული.

ლიტერატურა:

1. თალაკვაძე გ., (2020). 30 წელი. საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის მეოთხე ათწლეულის ზღურბლზე. თბილისი, „ნეკერი“;
2. ჟორდანიას ი., და სხვ. (2015) საქართველოს ბუნებრივი რესურსები. I-II ტ. თბილისი, „მეცნიერება“;
3. თალაკვაძე გ., (2021) ინტეგრალური რესურსების მართვის ოპტიმიზაცია -მდგრადი განვითარების საფუძველი. საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის „საქართველოს ბუნებრივი რესურსები და საწარმოო ძალების მდგრადი განვითარები პერსპექტივები“ შრომების კრებული. თბილისი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი;
4. თალაკვაძე გ., (2021) ინტეგრალური რესურსების კლასიფიკაციის საკითხისათვის. ბიზნეს-ინჟინერინგი. N3-4, გვ. 107-111;
5. თალაკვაძე გ., საქართველოს მდგრადი განვითარების პრიორიტეტები და რესურსები. პრეზენტაცია, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ნიკო მუსხელიშვილის სახ. გამოთვლითი მათემატიკის ინსტიტუტის

სამეცნიერო საბჭოს გაფართოებული სხდომა (18.04.2022);

6. ჭითანავა ნ., (2021) გლობალური გამოწვევები ერთპოლუსიან მსოფლიოში. თბილისი, „ივერიონი“;

7. ჭითანავა ნ., (2018) საქართველოს ეკონომიკის გამოწვევები და სტრატეგია., თბილისი, „ივერიონი“;

8. Reinert E., (2017) How rich countries got rich and Why poor countries stay poor. Consiable, London.

NEOINDUSTRIAL PARADIGM OF RESOURCE POTENTIAL

Givi Talakvadze

Head of the Applied Analytics and Prognostics Center of the Technical University of Georgia, Head of the Department of the I.Jordania Center for Studying of Productive Forces and Natural Resources of Georgia, givitala@yahoo.com

Giorgi Talakvadze

Director of the JSC “Georesource”
gtala@mail.ru

KEYWORDS: *Neoindustrial stage of development; Integral Resources; Accelerated modes of progress; Orientation algorithms; Acute stage of relations.*

J.E.L. classification: A1, Q2, Q3 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.10>

For citation: Talakvadze Givi, Talakvadze Giorgi, (2022) Neoindustrial paradigm of resource potential (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 66–73. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.10>

Summary

The systemic crisis of the capitalist mode of production and the rigid market economy, the features of the neo-industrial era are creating much accelerated and qualitatively different modes and conditions of actions and practical activities compared to the

previous ones, a new paradigm of global development. Only at the turn of the 20th and 21st centuries does it begin to be recognized that the present and future of humanity depends not only on the possession of integral resources, but primarily on their rational use and the effectiveness of optimal management systems. Quite real opportunities have emerged to influence people’s living conditions not only with military-political and economic levers, but also with high technologies created using intellectual resources. Moreover: today’s technological achievements have created a real possibility of influencing the formation of algorithms of human behavior and bringing it into the framework subordinate to the realization of certain interests. At the current stage of development, which is called the “post-industrial” stage, the work on influencing the formation of people’s desires and aspirations from the “outside” is going on more and more powerfully and with dangerous aggressiveness. In these circumstances, special attention and efforts are required for each country to formulate and implement the most concrete development action program useful only for it. The key issue of such programs is to determine the development priorities of the country and to develop optimal schemes and modes of management and use of integral resources ensuring their realization. Georgia can be transformed into an unprecedented innovative training ground, a space for the development and realization of complex programs of direct large investments, fundamentally new economic regimes and projects secured by international and sovereign guarantees, i.e., an adequate demonstration and realization state of the neo-industrial paradigm of integral resources of Georgia.

Special processes developed in the second half of the 20th century and the first twenty years of the 21st century: the fourth industrial revolution gave a qualitatively new impetus to global technological progress, completely real opportunities emerged to influence people’s living conditions not only with military-political and economic levers, but also with high technologies created using intellectual resources.

Moreover: today's technological achievements have created a real possibility of influencing the formation of algorithms of human behavior and bringing it into the framework subordinate to the realization of certain interests. In the current stage of development, which is called the "post-industrial" stage (although, in our opinion, it carries a more "neo-industrial" content), the work on influencing the formation of people's desires and aspirations from the "outside" is increasingly powerful and dangerously aggressive. Such a paradigm, in the case of its realization in the future, will most likely radically change the vector of human development, which has already acquired a clearly expressed anisotropic character, which may be the cause of new conflicts, segregation, and the collapse of democratic institutions. In these circumstances, special attention and efforts are required for each country to formulate and implement the most concrete development action program useful only for it. The key issue of such programs is to determine the development priorities of the country and to develop optimal schemes and modes of management and use of integral resources ensuring their realization.

Georgia should finally and completely move away from the space of impulsive actions related to fixing its own economic, social and political priorities and move to the space of clear orientations and effective, unambiguous actions achieving tangible positive and positive results with the potential for universal recognition, taking into account the daily reality, Georgia can in the following areas and on the basis of the following resources:

First: a geostrategic resource, the main component of which is to acquire, perform and develop the function of a politically less problematic and economically highly profitable communicator (and not a "corridor" and "bridge").

Second: recognition as a country with the resources and will for political and economic stability and legal guarantees in accordance with international standards, which is the main factor for obtaining large foreign direct investments, without which sustainable development of the country and raising the quality of

life of its population are practically impossible.

Third: operational development and implementation of initiatives and highly effective projects that face the challenges of the "neo-industrial" era, which we are at the beginning stage of Participation in problem solving.

Reference:

1. Talakvadze G., (2020) 30 years. On the threshold of the fourth decade of restoration of state independence of Georgia. Tbilisi, "Nekeri";
2. Jordania I., and others (2015). Natural Resources of Georgia. Vol. I, II Tbilisi, "Science";
3. Talakvadze G., (2021) Optimization of integrated resource management - the basis of sustainable development. International scientific-practical conference "Natural resources of Georgia and prospects of sustainable development of productive forces", Technical University of Georgia, Tbilisi;
4. Talakvadze G., (2021) For the issue of classification of integral resources. *Business-engineering*. N3-4.
5. Chitanava N., (2021). Global challenges in a unipolar world. Tbilisi, "Iverioni";
6. Talakvadze G., Priorities and resources of sustainable development of Georgia. Presentation, N. Muskhelishvili room of the Technical University of Georgia. Extended session of the Scientific Council of the Institute of Computational Mathematics, 18.04. 2022.
7. Chitanava N., (2018) Challenges and Strategy of Georgian economy. Tbilisi, "Iverioni";
8. Reinert E., (2017) How rich countries got rich and Why poor countries stay poor. Consiable, London.

ფერმერთათვის სახელმწიფო მხარდაჭერის ერთი ასპექტის შესახებ

პაატა კოლუაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
paata_koguashvili@hotmail.com

იოსებ არჩვაძე

ქუთაისის უნივერსიტეტის პროფესორი
daswreba@yahoo.com

ნიკოლოზ ჩიხლაძე

ქუთაისის უნივერსიტეტის პროფესორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
nikoloz.chikladze@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: საწვავის ფასი; სუბსიდია; სახელმწიფო დაკვეთა; სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოები; ფასების პარიტეტი.

J.E.L. classification: Q41; Q48

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.05>

ციტირებისთვის: კოლუაშვილი პ., არჩვაძე ი., ჩიხლაძე ნ., (2022) ფერმერთათვის სახელმწიფო მხარდაჭერის ერთი ასპექტის შესახებ. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 74–81. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.05>

ანოტაცია ეკონომიკის განვითარების უმნიშვნელოვანეს პირობას ძლიერი აგრარული სექტორი წარმოადგენს, რაც სახელმწიფოს აქტიურ მხარდაჭერას ეფუძნება. აგრარული სექტორი სახელმწიფოსაგან მხარდაჭერას საჭიროებს იმ სემენტში, რომელიც მის კონკურენტუნარიანობას ყველაზე მეტად აბრკოლებს (პროდუქციის მაღალი თვითღირებულება და სუსტი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა). მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გამოსწორება შესაძლებელია სახელმწიფო დაკვეთით დაკავებული ფერმერული მეურნეობების სუბსიდირებით საწვავზე, აგრეთვე უმნიშვნელოვანესი სახეობის აგრარულ პროდუქციაზე ფასების პარიტეტის უზრუნველყოფა და აღწარმოების საშუალებებზე ფასების მთელი ნამატის ბიუჯეტზე გადაკისრება.

შესავალი

მსოფლიო გამოცდილება ადასტურებს, რომ წარმატებული და ეფექტიანი აგრარული სექტორი ეფუძნება არა მარტო შესაბამის სფეროში დასაქმებულთა ცოდნას, დარგის ტექნიკურ აღჭურვილობას და ღია, თავისუფალი ბაზრის პოტენციალის სრულად გამოყენების შესაძლებლობას, არამედ გარკვეული პროტექციული ზომების გატარებასაც, რაც გულისხმობს არა იმდენად იმპორტისათვის ბარიერების დაწესებას, რამდენადაც ადგილობრივი მეწარმეებისათვის მხარდაჭერას მათი კონკურენტუნარიანობის ზრდისა და მსოფლიო ბაზარზე პოზიციონირების გაუმჯობესებისათვის. აგრარული სექტორისათვის, სადაც პროდუქციის წარმოება არა მარტო მოსახლეობის სასურსათო უზრუნველყოფისა და სახელმწიფოს უსაფრთხოების უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია, არამედ ხანგრძლივი საწარმოო ციკლისა და ბუნებრივ-კლიმატური ფაქტორების გამო მომეტებული რისკის მატარებელიცაა, სახელმწიფოებრივ მხარდაჭერას

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ამ ასპექტით, უაღრესად მნიშვნელოვანია მიწის როგორც მეურნეობის ობიექტის გამოყენების მაღალი ეფექტიანობის მიღწევა, რაც დიდწილად სწორედ სახელმწიფოს რაციონალური აგრარული პოლიტიკის საფუძველზეა შესაძლებელი. თავის მხრივ, მიწის, როგორც უმნიშვნელოვანესი საწარმოო ფაქტორის გამოყენების ეფექტიანობა სულ უფრო მეტად ხდება დამოკიდებული ენერგეტიკული რესურსების გამოყენებაზე. აგრარულ სექტორში წარმატება სულ უფრო მეტად უკავშირდება ერთეულ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე თუ ერთ დასაქმებულზე ენერგეტიკული სიმძლავრეებისა და რესურსების გამოყენებას. ამიტომაც აღნიშნული სექტორისათვის სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის მაგისტრალური მიმართულება უნდა იყოს აგრარული პროდუქციის წარმოების სხვადასხვა კომპონენტის სუბსიდირება, ამ უკანასკნელში კი, თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით, ცენტრალური ადგილი უნდა დაიკავოს აგრარული პროდუქციის წარმოებაზე საწვავის სუბსიდირებამ.

ძირითადი ნაწილი

საქართველოს სოფლის მეურნეობამ ბოლო პერიოდში ათეული წლების მანძილზე სტაგნაციის მდგომარეობას თავი ფაქტიურად დააღწია. ამ სფეროში შექმნილი დამატებული ღირებულება ბოლო 7 წელიწადში (2021-2016 წწ.) დაახლოებით 10 პროცენტით გაიზარდა, თუმცა ეს დარგი მაინც რჩება ეროვნული მეურნეობის ერთერთ ყველაზე სუსტ რგოლად. ამაზე მეტყველებს სოფლის მეურნეობის ძირითადი პროდუქტებით ქვეყნის მოთხოვნილებების თვითუზრუნველყოფის დაბალი დონე (2021 წლის მონაცემებით, ხორბლით - %22, სიმინდით - %74, ბოსტნეულით - %61, ხორციით - %51) და მეტისმეტი დამოკიდებულება იმპორტზე (საქსტატი, 2022). მხოლოდ 2022 წლის პირველ ცხრა თვეში საგარეო ვაჭრობაში სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო პროდუქციის უარყოფითმა

საღირებულებამ 385.8 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა - 2.9-ჯერ მეტი წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, რაც ნეგატიურად აისახება როგორც ქვეყნის მაკროეკონომიკურ მდგომარეობაზე, ისე ეროვნული ვალუტის კურსზე (საქსტატი, 2022). დიდია დაუმუშავებლად დატოვებული მიწის ფართობი, რომელიც სახნავის 60%-ს აღწევს, რაც სხვა მრავალ მიზეზთან ერთად, გამოწვეული იყო სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოებისათვის საჭირო მატერიალური საშუალებების (ძირითადად, სასუქების, შხამქიმიკატების, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკისა და საწვავის) გაძვირებით.

ცნობილია, რომ ნავთობი განეკუთვნება ძნელად მოსაპოვებელ და ამოწურვადი ენერჯის წყაროს, რაც განაპირობებს საწვავზე მაღალი ფასების შენარჩუნებას. ამასთან, საქართველოში აბსოლუტურად დამოკიდებულია მსოფლიო ბაზარზე, რადგანაც მოპოვებული ნავთობი ქვეყნის მთლიანი მოხმარების მხოლოდ 2.2 პროცენტია. მსოფლიო ბაზარზე ნავთობპროდუქტების გაძვირების გამო საქართველომ 2022 წლის იანვარ-სექტემბერში გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით დამატებით გადაიხადა დაახლოებით 440 მლნ. აშშ დოლარი, საიდანაც მხოლოდ 5/1-მდე ეკონომიკის რეალურ ზრდას, დანარჩენი კი ნავთობის გაძვირების „დამსახურება“ იყო.

ასეთ პირობებში, საკუთარი ნავთობპროდუქტების ფაქტობრივი უქონლობის გამო საქართველოს მთავრობას შეუძლია ფერმერებზე მისაყიდი საწვავის ფასის რეგულირება, ფაქტობრივად, მხოლოდ საწვავზე დარიცხული გადასახადების რეგულირებით (აქციზი, დღგ, ან ორივე ერთად).

საწვავის შესყიდვის ფასის ნაწილის, ან მთლიანად გახარჯული საწვავის ღირებულების სახელმწიფო პროგრამებისა და დაკვეთების შესრულებაში ჩართულ ფერმერისთვის დაბრუნების პრაქტიკას მრავალი ქვეყანა მიმართავს. ზოგ ქვეყანაში სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოებზე გამოსაყენებელ გაიაფებულ საწვავს სრულად ანაზღაურებენ (შვედეთში), ზოგან კი

მხოლოდ ნაწილობრივ (აშშ, გერმანია და სხვ.)

ამ მიმართულებით საინტერესოა სომხეთის გამოცდილება, სადაც განბაჟებული დიზელის ღირებულებას ემატება მხოლოდ 10%, რასაც სოფლისმეურნეობაში იაფი საწვავის გამოყენების აუცილებლობით ხსნიან.

ჩვენი აზრით, საქართველოსთვის ყველაზე მისაღებია სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების ჩასატარებლად შესყიდული დიზელის საწვავის სუბსიდირება არაპირდაპირი გადასახადების ანუ აქციზისა და დღგ-ს მანიპულირებით, რისთვისაც შესაძლებელია მისი გამოყენების გამჭირვალე მექანიზმი და მისაღებია შესაბამისი კანონი საქართველოს პარლამენტის მიერ. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები სახელმწიფოს წინაშე მდგარი სერიოზული შიდა და გარე გამოწვევები, ბიუჯეტის შეზღუდული ხასიათი და აღნიშნული საწვავის სუბსიდირება უნდა გავრცელდეს სოფლად არა ყველა მეურნეზე, არამედ შესაბამის სახელმწიფო პროგრამასა და სახელმწიფო დაკვეთაში ჩართულ ფერმერებზე - ასეთ პროგრამებში მონაწილე სოფლის მეურნის სტატუსის მქონე პირებზე, აგრეთვე მათ მიერ შექმნილი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მწარმოებელ გაერთიანებებზე (კოოპერატივებზე) და ა.შ.

ცნობისათვის მოგვყავს დიზელის საწვავზე საცალო ფასის გაანგარიშების მეთოდიკა: პლატცის ფასს ემატება საქართველოს საზღვრამდე ტრანსპორტირებისა და განბაჟების ხარჯები, ეს არის ე.წ. კომერციული ფასი. საწვავი საბაჟოზე აღირიცხება კილოგრამებში. ყოველ 1000 კილოგრამ საწვავის ღირებულებას ემატება აქციზი 440 ლარის ოდენობით, შემდეგ მას ერიცხება დღგ, რომელიც შეადგენს კომერციული ფასისა და აქციზის საერთო ღირებულების 18%-ს (საგადასახადო კოდექსი, 188:პ1). საცალო ქსელში გატანამდე დიზელის ღირებულებას (კომერციული ღირებულება+აქციზი+დღგ) ემატება კომპანიის მომსახურების და მოგების ღირებულება, შედეგად ყალიბდება დიზელის გასაყიდი საცალო ფასი.

აღსანიშნავია, რომ დიზელის საწვავი

საცალო ქსელში იყიდება ლიტრობით, მაშინ, როდესაც აქციზი და დღგ-ს გაანგარიშება ხდება კილოგრამიდან, ანუ წონიდან, ეს ნიშნავს, რომ 1 ლიტრზე გაანგარიშებული აქციზი იქნება ნაკლები, ვიდრე 1 კილოგრამზე, კერძოდ, აქციზი 1 კგ საწვავზე შეადგენს 44 თეთრს, ხოლო 1 ლ-ზე - 36.7 თეთრს, რაც შეეხება დღგ-ს, მისი ოდენობა უნდა მოგვაწოდოს კონტრაქტორმა კომპანიამ, რამდენადაც იგი დამოკიდებულია პლატცზე არსებულ ფასზე. ამდენად, თუ აქციზის სიდიდე 1 კგ ან 1 ლიტრ საწვავზე მუდმივი სიდიდეა, დღგ, პირიქით, ცვალებადია და ყველა შემთხვევაში ინდივიდუალურ გაანგარიშებას საჭიროებს.

საწვავის განაწილება ფერმერულ მეურნეობებზე შემდეგნაირად წარმოგვიდგენია: მუნიციპალიტეტის თვითმართველობის ორგანოსთან იქმნება საწვავის სუბსიდირების კომისია, რომელიც თითოეული სახელმწიფო პროგრამასა თუ დაკვეთაში ჩართული კომლის მიხედვით სპეციალურ ბარათში აღრიცხავს დასამუშავებელი ფართობის მოცულობას და ადგენს ამისათვის საჭირო დიზელის საწვავის ნორმატიულ რაოდენობას. საწვავში ფერმერი იხდის სრულ ფასს. (კოლუაშვილი, 2022).

ძირითადი სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების (საგაზაფხულო და საშემოდგომო) დამთავრების შემდეგ რაიონული კომისია ატარებს შერჩევით მონიტორინგს, რომელშიც ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე მონაწილეობენ საწვავის კონტრაქტორი კომპანიისა და საწვავის იმპორტიორთა კავშირის წარმომადგენლები და ვიზუალური დაკვირვების, აგრეთვე, საწვავის შესყიდვის დამადასტურებელი ქვითრების საფუძველზე ხელმოწერით ადასტურებს საწვავის ხარჯვის სისწორეს.

ჩატარებული სამუშაოების საფუძველზე ჯამდება გამოყენებული საწვავისა და მასზე დარიცხული აქციზისა და დღგ-ის ღირებულება და კომისიის წევრების ხელმოწერით წარედგინება ფინანსთა სამინისტროს ხაზინის სამსახურს, რომელიც აღნიშნულ თანხას ურიცხავს კონტრაქტორ ბანკს. ბანკი, თავის მხრივ, თანხას

ურიცხავს ფილიალებს მუნიციპალიტეტებში ზემოხსენებულ პროგრამასა და დაკვეთაში ჩართულ ფერმერებზე გასაცემად.

საწვავის სუბსიდირების შესახებ უნდა მომზადდეს მთავრობის დადგენილების პროექტი, სადაც მითითებული უნდა იყოს ნავთობპროდუქტების კონტრაქტორი კომპანიისა და კონტრაქტორი ბანკის შერჩევის წესი. ნავთობპროდუქტების შერჩეულ კომპანიას უნდა მოეთხოვოს დიდ სოფლებში საწვავის საკუთარი ტრანსპორტით შეტანა.

განსახილველია საკითხი ერთ გლეხზე (ფერმერზე) გასაცემი შეღავათების მოცულობის შესახებ, რომელიც შეიძლება დარეგულირდეს, როგორც დასამუშავებელი ფართობის, ისე საწვავის რაოდენობის მიხედვით.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ერთ კილოგრამ თუ ერთ ლიტრ საწვავზე აქციზის ოდენობის გაანგარიშება ადვილია, რადგან მისი სიდიდე საწვავის ერთეულზე მუდმივია. რაც შეეხება დღგ-ს, იგი დამოკიდებულია საწვავის კომერციული ფასზე, ანუ შეიცვლება იმის მიხედვით, თუ როგორია პლატცზე საწვავის ფასი.

აქედან გამომდინარე, უმჯობესი იქნება სუბსიდირებული იქნეს გაყიდული საწვავის თითოეული ლიტრი, ვთქვათ 1.50 ლარით. ამ ეტაპზე გამართლებული იქნება სახელმწიფო პროგრამის რეალიზაციაში ჩართული, სახელმწიფო დაკვეთის მიმღები თითოეული ფერმერის საკუთრებაში ან სარგებლობაში (იჯარა) არსებული სახნავ-სათესი ფართობის დამუშავებისთვის საჭირო საწვავის რაოდენობის დადგენა. შეიძლება მოვახდინოთ ასეთი გაანგარიშება: ერთი ლიტრი დიზელის საწვავი ბენზინგასამართ სადგურზე (2022 წლის ოქტომბრის მონაცემებით), ღირს 4 ლარი და 10 თეთრი, მაშინ 5 ჰა სახნავის მქონე ფერმერს დაჭირდება 100 ლიტრი საწვავი, რომელშიც მან უნდა გადაიხადოს 410 ლარი. ერთ ლიტრზე 1.5 ლარის სუბსიდირების შემთხვევაში ფერმერი მიიღებს 150 ლარს. აქედან გამომდინარე, რეალურად გლეხს (ფერმერს) 100 ლიტრი

საწვავის შეძენა დაუჯდება არა 410 ლარი, არამედ 260 ლარი ($410-150=260$), ანუ 36.6%-ით ნაკლები, რაც სერიოზული შეღავათია.

დიზელის საწვავის ბოლოდროინდელი დინამიკისა და ხელისუფლების კეთილი ნების პირობებში, შესაძლებელია საუბარი აღნიშნული საწვავის უფრო მასშტაბურ სუბსიდირებაზეც (ყოველ ლიტრ დიზელის საწვავზე - 2.50-2.00 ან მეტი ლარი).

ვფიქრობთ, ანალოგიური ხასიათის მუშაობა უნდა წარიმართოს სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების გაიაფების სხვა მიმართულებითაც, იმის გათვალისწინებით, რომ მხოლოდ ნიადაგის დამუშავება (ხვნა, დაფრევა, დაფარვა დათესვა...) ჰექტარზე უკვე 1200 ლარზე მეტი ჯდება.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის დივერსიფიცირების მკაცრი შეზღუდულობის (რაც გამოწვეულია მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის პროდუქციის სასარგებლო ორგანულ-ფიზიკურ თვისებათა, ანუ სამომხმარებლო ღირებულებათა ფაქტობრივი უცვლელობით) გამო სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე ფასების ზრდის ტემპი ბევრად ჩამორჩება მისი წარმოებისათვის საჭირო საშუალებებზე (საწვავი, ელექტროენერგია, მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებები, სასუქები და სხვ.) ფასების ზრდის ტემპს (სწორედ ეს ფაქტი ქმნის სათანადო მოტივაციას ფაქტობრივად ყველა ქვეყანაში აგრარული წარმოების სუბსიდირებისათვის).

მიგვაჩნია, რომ სამომავლოდ ზემოაღნიშნული გაანგარიშება უნდა გაკეთდეს არამარტო საწვავის, არამედ წარმოების ყველა სხვა საშუალების მიმართაც. ამ მიზნით გარკვეული ნაბიჯები უკვე იდგმება. - მიღებულია ახალი სახელმწიფო პროგრამა „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირება“ (პროგრამა, 2022). ათვლის წერტილად აღებული უნდა იქნეს სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე ფასების საშუალო ინდექსი ერთი რომელიმე საშუალო მოსავლიანი წლის მიხედვით და ასეთივე წესით გაანგარიშებული იქნეს წარმოების საშუალებების

ფასების ზრდის საშუალო ინდექსი (კუნჭულია და მჭედლიშვილი, 2013:276). ორივე ინდექსი შესაბამისი კანონით დამტკიცებული უნდა იქნეს მომავლისთვის როგორც ფასების პარიტეტი, სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე და მისი აღწარმოებისათვის საჭირო საშუალებებზე (პარიტეტი გვიჩვენებს, თუ რა რაოდენობის სამრეწველო საქონელი ან მომსახურება შეიძლება მიიღოს სოფლად საქონელმწარმოებელმა მის მიერ წარმოებული პროდუქციის ერთეულზე).

ამდენად, ყველა მომდევნო სამეურნეო წლისთვის გაანგარიშებული ფასების ინდექსებიდან გამომდინარე, სახეზე გვექნება პარიტეტს გადაცილებული საერთო თანხა, რომელიც წარმოების საშუალებათა მწარმოებლების სუბსიდირებისათვის ბიუჯეტიდან უნდა იქნეს გამოყოფილი. (თუ სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე ფასების ზრდის ინდექსმა შეადგინა 5%, ხოლო აღწარმოების საშუალებებზე - 10%, ამ შემთხვევაში ბიუჯეტმა უნდა გაიღოს ხარჯების 5%).

ფასების პარიტეტის შემოდების პირველ წლებში სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დაჩქარებული ტემპებით განვითარების მიზნით, ჩვენი აზრით, საჭირო იქნება აგრარულ პროდუქციაზე დაწესებული ფასების პარიტეტის შენარჩუნება და აღწარმოების საშუალებებზე ფასების მთელი ნამატის ბიუჯეტზე გადაკისრება (ანუ 10-ვე პროცენტისა).

ფასების პარიტეტი დაწესებული უნდა იქნეს ისეთ სტრატეგიულ პროდუქციაზე, როგორცაა სასაქონლო მარცვლეული, ხორცი, რძე, ხილი, ციტრუსი და კიდევ რამდენიმე, რაც უზრუნველყოფს ქვეყნის სასურსათო უშიშროებას და კვებისა და გადამამუშავებელ მრეწველობას ნედლეულით.

„სოფლის მეურნეობის პროდუქციის აღწარმოებისათვის საჭირო საქონელსა და მომსახურებაზე ფასთა პარიტეტის დადგენისა და დაცვის შესახებ“, საქართველოს კანონის მიღება ხელს შეუწყობს აგროპროდუქციის წარმოების გადიდებას და სათავეს დაუდებს სოფლის

მეურნეობის საწარმოო სპეციალიზაციის გაღრმავებას, გაზრდის აგრარული სექტორის ეფექტიანობას, წვლილს ეროვნულ მეურნეობაში, სოფლად ცხოვრებისა და საქმიანობის მოტივაციას, შეამცირებს სოფლიდან ქალაქად და საზღვარგარეთ სოფლის მოსახლეობის მიგრაციას და, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ქვეყნის მოსახლეობის სასურსათო უზრუნველყოფაში იმპორტზე არსებულ ამჟამინდელ მაღალ დამოკიდებულებას.

დასკვნა

სასურსათო უსაფრთხოება ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური უსაფრთხოების ერთერთ ქვაკუთხედს წარმოადგენს. მისი უზრუნველყოფა კი შეუძლებელია ძლიერი აგრარული სექტორის, გამართული სოფლის მეურნეობის, შრომის მწარმოებლურობისა და სასურსათო პროდუქციის ძირითადი სახეობებით თვითუზრუნველყოფის მაღალი დონის გარეშე.

აღნიშნულის მიღწევა კი შესაძლებელია მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ აგრარული სექტორის ძლიერი მხარდაჭერის, ამ სფეროში დასაქმების მაღალი სტიმულირებისა და მოტივაციით, რომლის ერთერთ ყველაზე აპრობირებულ და ეფექტიან ფორმას სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სუბსიდირება წარმოადგენს. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების კონკურენტუნარიანობა ღია ბაზრის პირობებში ერთდროულად აწყდება ორგვარ გამოწვევას: შიდადარგობრივ კონკურენციას - როდესაც სხვა ქვეყნებიდან შემოსული იაფი პროდუქცია ჯაბნის სამამულო პროდუქციას და ფაქტობრივად, არა მარტო აძევებს მას ბაზრიდან, არამედ საერთოდ, არარენტაბელურს და ეკონომიკურად წამგებიანად ხდის მის წარმოებას ქვეყანაში და დარგთაშორის კონკურენციას - როდესაც შრომის უფრო მაღალი მწარმოებლურობის გამო ინვესტიციები უფრო მიმზიდველია ეკონომიკის სხვა დარგებში, ისევე როგორც წარმოების სტიმულირებისათვის აუცილებელი რენტაბელობის დონე.

აღნიშნულის დამლევა შესაძლებელია მხოლოდ აგრარული სექტორის შიდადარგობრივ და დარგთაშორის კონკურენციაში სახელმწიფოს ძლიერი მხარდაჭერით. ამგვარი მხარდაჭერის მაგისტრალური გზა კი წარმოების უმნიშვნელოვანესი, შეუცვლელი და მზარდი ღირებულების მქონე საწვავის სუბსიდირებაზე გადის. სახელმწიფო დაკვეთაზე მომუშავე ფერმერებს სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოებისათვის საწვავი მაქსიმალურად შეღავათიანი ფასით უნდა მიეწოდებოდეთ, ხოლო მთლიანობაში აგრარული პროდუქციის წარმოებისათვის საჭირო რესურსების (საწვავი, ელექტროენერგია, მინერალური სასუქი, ტექნიკა, etc.) ფასების ინდექსი არ უნდა აღემატებოდეს აგრარული პროდუქციის ღირებულების ინდექსს, ასეთის წარმოშობის შემთხვევაში კი სხვაობა ფერმერების სასარგებლოდ უნდა იფარებოდეს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

საფასო პარიტეტის დამყარება აგრარულ პროდუქციასა და დანარჩენ, არააგრარულ პროდუქციას შორის არ არის მხოლოდ აგრარული სექტორის განვითარებისა და სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სტიმულირების უზრუნველყოფი პირობა. იგი აგრეთვე წარმოადგენს მძლავრ მოტივატორს სოფლად აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებისა და მიგრაციული პროცესების სახელმწიფოს სასურველ კალაპოტში წარმართვისათვის.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717?publication=186> (შემოწმებულია 7.11.2022)
2. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. ახალი სახელმწიფო პროგრამა „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირება“. URL: <https://mepa.gov.ge/Ge/Page/AntiCrisisPlan> (შემოწმებულია 7.11.2022)
3. კოლუაშვილი პ., იაფი საწვავი

სახელმწიფო დაკვეთებსა და პროგრამებში ჩართული ფერმერებისთვის. – „რეზონანსი“, 14.07.2022

4. კუნჭულია თ., მჭედლიშვილი ქ., (2013) სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების ჩასატარებლად შესყიდული საწვავის სუბსიდირების შესახებ. – საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე. თბილისი, ტ., 32, გვ.275-276ა.

5. Agricultural Subsidy Programs. By Daniel A. Sumner. URL: <https://www.econlib.org/library/Enc/AgriculturalSubsidyPrograms.html>

(შემოწმებულია 7.11.2022)

6. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მასალები.

ABOUT ONE ASPECT OF STATE SUPPORT FOR FARMS

Paata Koghuashvili

Professor of Technical University of Georgia
paata_koguashvili@hotmail.com

Joseph Archvadze

Professor of Kutaisi University
daswreba@yahoo.com

Nikoloz Chikhladze

Professor of Kutaisi University
nikoloz.chikhladze@unik.edu.ge

KEY WORDS: fuel price; subsidy; state order; agricultural works; Price parity.

J.E.L. classification: Q41; Q48

DOI:

<https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.05>

For citation: Koguashvili P., Archvadze J., Chikhladze N., (2022) About one aspect of state support for farms (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 74–81. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.05>

Summary

Agriculture, despite the relative stabilization of recent years, is still the weakest link in the Georgian economy. This is evidenced by the country's low level of self-sufficiency in many types of agricultural products (for wheat - 22%, for corn - 74%, for vegetables - 61%, for meat - 51%) and its high dependence on imports. In the first 9 months of 2022 alone, the negative balance in foreign trade in agricultural and food products amounted to 385.8 million US dollars, which negatively affects both the macroeconomic state of the economy and the country's exchange rate.

Due to the rise in prices for oil products on the world market, Georgia had to pay USD 440 million more in January-September 2022 compared to the corresponding period last year, of which only less than 1/5 was due to economic growth, and the rest

“was a merit” of the rise in oil prices.

The uncultivated land area remains too large (up to 60%), which, along with other reasons, is due to the rise in the cost of material resources for the production of agricultural products (mineral fertilizers, pesticides, agricultural machinery, fuel).

Due to the virtual lack of domestically produced non-ferrous products, the government can only regulate the price of fuel for farmers through the regulation of taxes (excise, VAT).

Many countries follow the practice of returning part or all of the cost of fuel to farmers involved in the implementation of government programs or orders. In some countries, the state fully (Sweden) or partially (USA, Germany, etc.) covers the cost of fuel used for agricultural work.

In our opinion, it is most acceptable for Georgia to subsidize diesel fuel purchased for agricultural work by manipulating indirect taxes (excise, VAT), for which it is necessary to develop a transparent mechanism for its use. An appropriate law should be adopted by the Parliament of Georgia. Appropriate subsidies should be extended exclusively to farmers involved in the relevant state programs (orders), as well as to the production associations created by them - cooperatives.

The excise tax on 1 kg of fuel in Georgia is currently 44 tetri, and on one liter of fuel, respectively, 36.7 tetri. At the same time, if the amount of excise tax per liter of fuel is a constant value, VAT, on the contrary, is a variable value and in each specific case an individual calculation is required.

We consider it lawful that the subsidization was at least 1.50 lari per liter of diesel fuel. At prices for October 2022, one liter of diesel fuel costs 4.10 GEL. To cultivate 5 hectares of arable land, a farmer needs approximately 100 liters of fuel, i.e. fuel worth 410 GEL. By subsidizing 1 liter of fuel in the amount of 1.50 GEL, the farmer can save 150 GEL, buying 100 liters of fuel will cost only 260 GEL (= 410-150), i.e. more than 1/3.

It seems that in order to reduce the cost of agricultural work, the same work should be carried

out in other areas (plowing, milling, sowing ...), which are currently estimated at 1,200 lari per hectare of agricultural land.

It seems that in the future the same attitude should be shown in relation not only to fuel, but also to all other types of means of production. For this, the starting point should be the average index of prices for agricultural products for one harvest year, and in this way the average index of price growth for the corresponding means of production is calculated. Both indices should be approved as the basis of price parity between agricultural products and the means for its production (the parity will show how much industrial output or services an agricultural commodity producer can receive per unit of output he produces). Thus, if the increase in prices for agricultural products is 5%, and for inputs for agricultural production - 10%, the difference between them - 5% (= 10% - 5%) should be covered by the budget.

Price parity should be established for such strategic products as marketable grain, meat, milk, fruits, citrus fruits and some others. Which provide the country's food security and the processing industry with raw materials.

The adoption of the law "On the establishment and protection of price parity for goods and services necessary for the reproduction of agricultural products" will contribute to the growth of agricultural products and deepen the production specialization of agriculture, increase the efficiency of the agricultural

sector, increase its share in the national economy, motivate life and work in the countryside, reduce the migration of people from rural areas to cities or abroad and, last but not least, reduce the current high dependence on imports in the food supply of the population of Georgia.

Reference:

1. Tax Code of Georgia. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717?publication=186> (Available 7.11.2022)
2. Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia. State program "Stimulation of agricultural land owners". URL: <https://mepa.gov.ge/Ge/Page/AntiCrisisPlan> (Available 7.11.2022)
3. Koghuashvili P., Cheap fuel for farmers involved in state orders and programs. - «Resonance», 14.07.2022
4. Kunchulia T., Mchedlishvili K., (2013) About subsidizing fuel purchased for agricultural works. Georgian Academy of Agricultural Sciences. Tbilisi, N32, p.p.275-276a.
7. Agricultural Subsidy Programs. By Daniel A. Sumner. URL: <https://www.econlib.org/library/Enc/AgriculturalSubsidyPrograms.html> (Available 7.11.2022)
5. Materials of the National Statistical Service of Georgia.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF NATIONALIZATION AND IMPLEMENTATION OF SDG INDICATORS IN GEORGIA

Tsitsino Dzotsenidze

PhD, Associate Professor of
Kutaisi University, tsitsino.dzotsenidze@atsu.edu.ge

Zurab Mushkudiani

PhD, Professor of Tbilisi Guram Tavartkiladze
Educational University, zurab.mushkudiani@gttu.edu.ge

KEYWORDS: *Sustainable development; purpose; Economic Growth; social inclusion; Environmental protection.*

J.E.L. classification: O2, E60 **DOI:** <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.14>

For citation: Dzotsenidze Ts., Mushkudiani Z., (2022) Problems and prospects of nationalization and implementation of SDG indicators in Georgia. Conventional results of unconventional monetary policy. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 82–88. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.14>

Introduction

Achieving sustainable development goals may be overlooked amid the acute economic crisis created by the current pandemic and the Russia-Ukraine war. On September 25, 2015, the 193 member states of the United Nations reached an unprecedented agreement on the sustainable development document “Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development”, which includes 17 goals and 169 tasks (United Nations, 2020). The Sustainable Development Goals are based on three interrelated elements of sustainable development: economic growth, social inclusion and environmental protection.

Whether Georgia will be able to be relevant to the tasks of sustainable development with its economic strategy, reforms and results is a highly important issue.

1.1. Sustainable development goals and objectives

The goals and objectives of sustainable development

should contribute to overcoming such difficulties as: poverty and hunger; inequality between countries; formation of a peaceful and fair society; protection of human rights; reforming education and healthcare in order to promote the development of human capital; gender equality; Protection and rational use of natural resources of the planet. (OECD G20 summit on outlook for global economy. 2020a.)

The administration of the Government of Georgia has expressed strong political support for the goals and objectives of sustainable development.

2. Determining the efficiency of resource consumption

2.1. Transport policy

Transport policy occupies one of the important places in the sustainable development approaches of the United Nations. Its unsustainability is mainly caused by the rapid growth of vehicles, as a result of which both the natural environment and the standard of living of the society are damaged. This unsustainability can be corrected by providing public transport and diversifying the types of transport.

Important steps that will solve this problem are the following:

- Reflecting their public costs in transport prices.
- Giving investment priority to public transport.

So far, economic and financial resources are not used to place less polluted products. Fares are not differentiated between types of public transport. Citizens are not encouraged to use both modern electric and underground transport.

In addition to reducing air pollution and CO2 emissions, electric vehicles offer a number of additional benefits. They require much lower maintenance costs than conventional vehicles; In addition, they are less noisy and easier to manage, reducing society's dependence on imported energy. They can also have a positive effect on the international balance of payments, and contribute to the settlement of international conflicts related to natural resources.

Unfortunately, the production of electric cars is relatively expensive compared to internal combustion engines. It should be noted that electric vehicles have a limited operating range. If they are fully charged, they can travel about 300 km, and charging with electricity is a much longer process than filling the fuel tank. (Sustainable Development Goals. United Nations. Statistical Annex. 2022)

Against this backdrop, some EU member states have set aside subsidies to help build the electric car market, which in turn will help increase production and sales volumes, and lower costs. At the same time, significant attention is paid to battery technologies development. In this regard, creation and production of cheap and light batteries is a priority.

Nowadays, many people still own a personal car. Everyone wants to have a multi-functional vehicle in which there will be enough space for all family members and at the same time it will be able to transport various furniture. It is desirable if it also has air conditioning and heating devices, a large fuel tank and maintenance systems in cities. We face a fact - modern "multifunctional" machines are very massive, heavy, and therefore inefficient. This problem is even more acute for electric cars, because batteries represent a 33% increase in the weight of the car. This indicates that much of the energy stored in the batteries is simply needed to transport the heavier battery.

It is also worth noting that the young generation of recent years is increasingly moving away from the traditional system of owning one personal car. Having cars on a shared basis is becoming popular. Also, sharing companies offer their clients a choice of different vehicles, a single car no longer needs to be as multi-functional as it was in the case of private cars.

Instead, they can be more versatile, lighter, and also offer the user shorter distances for which a lighter battery is designed, which will significantly increase the efficiency of such vehicles.

The price of electricity has always had a big impact on the attractiveness of electric cars. In the worst case scenario, if thousands of EVs are charging at the same time, the grid will inevitably be overloaded, making it unstable. Because of this, additional investments will be necessary. On the other hand, if electric vehicles were charged at a certain time, electricity costs would be reduced and the power grid would become much more stable.

There is a broad consensus that the successful implementation of e-mobility in public life will depend on various public actions, incentives and support programs. All the attention should be shifted on the one hand to the interest of existing car owners in electric cars and the creation of electric charging infrastructure, and on the other hand, the creation of proper infrastructure that will directly allow consumers to use electric cars in the same way as they currently use internal combustion engine cars.

Along with the fact that the state should take care of the production and promotion of new electric cars, emphasis should also be placed on the new generation, which will be more able to engage and adapt to the car sharing process. Promoting car sharing, services and the development of light vehicles is far more appropriate than subsidizing heavy electric vehicles for private individuals who want them to emulate the efficiency of their current cars. We must also focus on how to integrate electric mobility in the future in the next 20 years, when even more private homes will be equipped with PV battery energy storage systems.

In 2019, information about the production of

electronic cars in Kutaisi was announced. which was stopped due to the pandemic and hopefully will be revived someday.

Sustainable development focuses on and involves tackling specific problems and implementing specific approaches.

2.2. Promotion of green products in state procurement

In order to promote green products, the strategy of sustainable development of Europe envisages the activation and introduction of incentive mechanisms on the part of the state, including the privilege of purchasing a number of green products during state procurement. In this regard, the environmental impact factor is considered as one of the criteria in the tenders announced during the implementation of state purchases.

State procurement procedures in Georgia have improved considerably, which is also reflected in the implementation of the electronic procurement mechanism. This contributed to the development of competitive conditions and brought quite high financial savings to the state. The winner of the tender will be the individual who meets the conditions drawn up by the tender commission and at the same time sets the lowest price. (Environmental Performance Index 2020 (2020b))

The procuring organization must ensure, when developing the tender proposal, as much as possible a description of all technical and qualitative objects, which will be practically recognized based on international standards. Purchasing organizations have the right to indicate indicators of various effects on the environment during the description of goods and services.

The basis for the implementation of economic mechanisms for environmental protection is the following principle - "the polluter pays." For the government, its use is manifested in various actions and regulations: these are the setting of permits and taxes on environmental pollution, reducing pollution, imposing costs on individuals who pollute the

environment, imposing the obligation to repair the damage caused in order to compensate etc.

Polluters should have the costs of pollution reflected in the price of their products. The purpose of this is to attract entrepreneurs to use technologies that pollute the environment much less. Such an approach also ensures the deepening of the consumer's interest in such products and makes it much more attractive. This approach is widely used around the world.

It is essential that prices give the right direction to businesses to improve products and services that reduce pressure on the environment.

The "polluter pays" principle has already been introduced in Georgia. But unfortunately, it is not understood that the costs of pollution are distributed equally to all entrepreneurs and consumers, regardless of whether their share in the pollution is large or not, and we cannot call this the "polluter pays" principle. Such an approach does not allow to correct the situation in the direction of less environmental pollution.

The European Union obliges its countries to restore the environmental damage to its original state. According to Georgian legislation, an entrepreneur who has caused damage to the environment must compensate the state. Compensation for damage caused to the environment is borne by both an ordinary person and a legal entity. The received funds are about 4-5 million lari per year, which are used to fill the state budget, while they are used less for the restoration of the damaged environment, and the funds received for the restoration of the environment will go in other directions.

2.3. Social responsibility of business

Involved in the field of social responsibility of business are the state, business and society, which actively communicate with each other. It should be noted that the number of socially oriented companies will increase even more, as the demands on them from the society and the state are growing.

The topic of social responsibility of business has been relevant in Georgia for more than 10

years. Introduction of the principles and practices of social responsibility of business in Georgia is necessary, because it is the most important step for the development of the business sector. It is a tool for effective communication with society, stability, security and sustainable development. It is a fact that due to the difficult social situation, the society of Georgia has to make a choice on the prices of products, which puts enterprises in unprofitable positions. The majority of Georgian companies try to implement social programs at the expense of their own resources. In the West, business chooses priority directions, sets a budget, announces a grant competition and at the same time chooses a non-governmental organization.

There is less trust between business and non-governmental organizations in Georgia, which is reflected in their less communication. In order for trust to build between these two, some time is needed - where they will undoubtedly see each other's need. So far it happens that companies prefer to work with their own resources rather than to announce tenders.

One of the large-scale activities of organizations is social responsibility. Corporate social responsibility is considered a kind of investment that plays a big role in attracting foreign investment. This is especially important if we want to attract investments from the developed countries of the West. The development of corporate social responsibility will have a positive impact on the sustainable development of the country, improvement of foreign relations and many problems in the country.

The public sector should take appropriate steps so that the private sector can make a significant contribution to the development of the country with its own responsibility.

3.1 Nationalization and monitoring of SDG indicators

In order for the nationalization process of SDG indicators to be carried out effectively in Georgia, a horizontal integration module was selected for connecting sustainable development goals and objectives with existing policy documents. The main

objective of the analysis was to determine whether the existing national policy documents correspond to the indicators of the tasks of the Sustainable Development Goals. Correct evaluation of this picture will help the government of our country to discover various problematic areas and then all necessary steps will be taken to eliminate them in the direction of nationalization of sustainable development goals.

In order to determine the degree of integration of the UN sustainable development goals into the public policy system, the principles developed by sustainable development, which are directly related to its goals and objectives, are used. To ensure accountability, information is available on the activities of the Sustainable Development Goals Interagency Coordinating Council, whose task is to oversee and monitor the Sustainable Development Goals process in Georgia, support mechanisms for implementing the Sustainable Development Goals at the local national level, and work closely with civil society and the private sector. (Covid-19: From shock to recovery, 2022.)

We have an open governance partnership principle that serves to promote the participation of stakeholders involved in the implementation of sustainable development goals.

In order to involve the society as much as possible in the processes, it is planned to activate the relevant platforms more and to raise the awareness of people regarding the mentioned tools. It is important that each goal is firmly established and then followed through. The Prime Minister of Georgia has created a Council corresponding to the Sustainable Development Goals, whose head is the Head of the Administration of the Government of Georgia. 4 thematic working groups have been created under the Council. These are: social engagement; economic development; sustainable energy and environmental protection; Democratic governance. The work of all of them is supported by the Secretariat, whose function is combined with the Policy Planning and Coordination Department of the Government of Georgia. All parties from the public, civil, international, academic and private sectors are involved in the work of the council and working

groups.

Initially, the country's government created technical working groups that provided indicators suitable for the country's context. Finally, the government of our country approved 17 goals, 95 tasks and 215 indicators, on the basis of which the national plan was developed. The countries themselves take responsibility for selecting the tasks of this or that indicator. There is a possibility that some tasks and indicators can be removed or added individually for each country. In order to promote and monitor the SDG implementation process, four special monitoring groups were created in our country: social inclusion, economic growth, human rights and sustainable energy and environmental protection. With the support of the Government of Georgia, thematic groups are trying to provide coordination between different organizations in order to actively communicate about data exchange. In order to share experiences with each other, non-governmental and private sector representatives are involved in the relevant process. Working groups meet once a year. (The process of nationalization of sustainable development goals in Georgia)

It is desirable to make a list of responsible organizations that will be diverse and to designate those organizations that are responsible for the performance of the relevant process. All this is favorable for defining strategies for SDG indicators and organizing action plans. Georgia is trying to implement economic growth, however, the analysis and evaluation of the expenses incurred for this purpose is inappropriate. In particular, it does not determine such important factors as: the costs of this growth, how natural resources were used according to their renewable classification, whether the natural environment was degraded or not, and what benefits we received taking into account all this.

conclusion

If the country has resources that have not yet been identified or properly studied, then the government should urgently find every means to ensure the financing of those programs and initiatives that are

intended to eliminate the mentioned problems and thus contribute to the advancement of the country's future, raising the standard of living of the population and job creation. Citizens have the right to participate in decision-making processes, including at the local level. The right of citizen participation is directly related to the citizen's right to influence the exercise of government powers and responsibilities. It is precisely in the process of development and evaluation of public services that the involvement of citizens provides the basis for obtaining better results of the government's policy and promotes the strengthening of trust between citizens and the government. The authorities are obliged to provide the society with the necessary environmental protection information, and in case of request, to give them. Because without correct information it is practically impossible to form a free opinion.

References

1. The process of nationalization of sustainable development goals in Georgia
URL: <https://sdgsgeorgiablog.wordpress.com/?fbclid=IwAR0N-9AwBkHE6MneFEDPIqkIjzM R4FGcnBgQx1zpdwqPvz5ED-exIYow1gA> (Seen on October 20, 2022).
2. Environmental Performance Index 2020 (2020a). URL: <https://epi.yale.edu/epiresults/2020/country/geo> (Seen on October 20, 2022).
3. Covid-19: From shock to recovery. URL: <https://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/rep.html> (seen on October 20, 2022)
4. Organisation for Economic Co-operation and Development (2020a). OECD updates G20 summit on outlook for global economy. 27/03/2020 - Updated 15 October 2021. URL: <http://www.oecd.org/newsroom/oecd-updates-g20-summit-on-outlook-for-globaleconomy.htm> (Seen on October 20, 2022).
5. Sustainable development goals. United Nations. Statistical Annex. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/26391Statistical Annex Georgia.pdf> (Seen on October 20, 2022).

**მდგრადი განვითარების მიზნების
ინდიკატორების ნაციონალიზაციისა
და განხორციელების პრობლემები და
პერსპექტივები საქართველოში**

ციცინო ძოჭენიძე

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის
უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი, tsitsino.dzotsenidze@atsu.edu.ge

ზურაბ მუშკუდიანი

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,
თბილისის გურამ თავართქილაძის
უნივერსიტეტის პროფესორი, [zurab.mushkudiani@gttu.edu.ge](mailto:mushkudiani@gttu.edu.ge)

საკვანძო სიტყვები: მდგრადი განვითარება; მიზანი; ეკონომიკური ზრდა; სოციალური ინკლუზია; გარემოს დაცვა.

J.E.L. classification: O2, E60 **DOI:** <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.14>

ციტირებისთვის: Dzotsenidze Ts., Mushkudiani Z., (2022) Problems and prospects of nationalization and implementation of SDG indicators in Georgia. Conventional results of unconventional monetary policy. Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 82–88. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.14>

ანოტაცია. COVID-19 პანდემიით შექმნილი მწვავე ეკონომიკური კრიზისის ფონზე შეიძლება ყურადღების მიღმა დარჩეს მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევა. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 193 წევრმა ქვეყანამ 2015 წლის 25 სექტემბერს მიაღწია უპრეცედენტო შეთანხმებას მდგრადი განვითარების დოკუმენტზე „ჩვენი სამყაროს გარდაქმნა: 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისათვის“, რომელიც მოიცავს 17 მიზანს და 169 ამოცანას მდგრადი განვითარების მიზნები ეფუძნება მდგრადი განვითარების სამ ურთიერთდაკავშირებულ ელემენტს:

ეკონომიკური ზრდა, სოციალური ინკლუზია და გარემოს დაცვა. თანამედროვე პანდემია სამივე ელემენტზე უკიდურესად მძიმე გავლენას ახდენს: იწვევს ღრმა გლობალურ ეკონომიკურ რეცესიას, ამწვავებს უთანასწორობისა და სიღარიბის პრობლემას, საფრთხეს უქმნის გარემოსდაცვით ღონისძიებებზე ძალისხმევას კონცენტრაციას. შეძლებს თუ არა საქართველო თავისი ეკონომიკური სტრატეგიით, რეფორმებითა და შედეგებით რელევანტური იყოს მდგრადი განვითარების ამოცანებთან - უაღრესად აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს.

ნაშრომში ავტორები აფასებენ ქვეყანაში მიმდინარე რეფორმებს, თუ რამდენად თავსებადია ისინი იმ საქმიანობებთან და პრინციპებთან, რომელსაც გულისხმობს გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნები. განსაზღვრულია მდგრადი განვითარების ინდიკატორების ამსახველ სექტორებში (შერჩევითი წესით) რეფორმების რელევანტურობა გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნებთან. კვლევა შესრულებულია სამაგიდო კვლევისა და თვისებრივი კონტენტ-ანალიზის მეთოდების და გაეროს, საქსტატის და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემთა ბაზაზე დაყრდნობით შედარებითი ანალიზის მეთოდის გამოყენებით.

პოსტკოვიდურ ეპოქაში სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სასურველი მიმართულებით წარმართვის თვალსაზრისით ამჟამინდელი კრიზისი ქმნის შესაძლებლობას, მთავრობებმა პოსტკრიზისულ პერიოდში ეკონომიკის აღდგენის ხელშეწყობ ღონისძიებებში უფრო მეტი აქცენტი გააკეთონ მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევასა და მდგრადი ბიზნეს მოდელების დანერგვის ხელშეწყობაზე. მომავალი პანდემიების რისკების შემცირების მიზნით პოსტკოვიდურ პერიოდში მასტიმულირებელი პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს ადამიანის სიცოცხლის დაცვასა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოებაზე, საარსებო საშუალებების უზრუნველყოფაზე, ბუნების შენარჩუნებასა და გაფრთხილებაზე.

ლიტერატურა:

1. საქართველოში მდგრადი განვითარების მიზნების ნაციონალიზაციის პროცესი

URL:<https://sdgsgeorgiablog.wordpress.com/?fbclid=IwARON-9AwBkHE6MneFEDPIqkIjzMR4FGcnBgQx1zpdwqPvz5ED-exIYowlgA> (ნანახია 20.10.2022)

1. გარემოსდაცვითი საქმიანობის ინდექსი 2020 (2020a) <https://epi.yale.edu/epiresults/2020/country/geo> (ნანახია 20.10.2022)

2. Covid-19: From shock to recovery. URL:<https://www.ebrd.com/what-we-do/econom->

[ic-research-and-data/rep.html](https://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/rep.html) (ნანახია 20.10.2022)

3. Organisation for Economic Co-operation and Development (2020a). OECD updates G20 summit on outlook for global economy. 27/03/2020 - Updated 15 October 2021.

URL: <http://www.oecd.org/newsroom/oecd-updates-g20-summit-on-outlook-for-globaleconomy.htm> (ნანახია 20.10.2022)

4. Sustainable development goals. United Nations. Statistical Annex.

URL:https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/26391Statistical_Annex_Georgia.pdf (ნანახია 20.10.2022)

THE IMPACT OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR ON THE TRADE BALANCE OF THE WORLD AND GEORGIA

Lasha Beridze

Doctor of Business Administration, Associate Professor of
Tbel Abuseridze Teaching University, lberidze@cu.edu.ge

KEY WORDS: export; import; trade balance; sanction; oil products; food products

JEL Classification: F18, F44, F24 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.13>

For citation: Beridze L., (2022) The impact of the Russia-Ukraine war on the trade balance of the world and Georgia. Vol. 17, 2(24), p. 89–103. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.13>

Annotation. *Just when the whole world, which was already almost stopped and reduced as a result of the pandemic, was starting the process of restoring the global economy, the Russian Federation invaded Ukraine, which further stopped the process of economic recovery and deepened the world economic crisis, which was previously dictated by the breakdown of the supply chains. Russia and Ukraine, with their economic scale, are important players in ensuring the world trade balance, both jointly and separately, so the start of the war led to an increase in the prices of a number of goods and services, which particularly affected strategic goods such as oil products, gas, wheat, corn, oil and others. The increase in the prices of strategic goods was quite large-scale at the world level, so in the most countries of the world the rate of inflation increased, which led to the correction of various macroeconomic indicators, while such corrections turned out to be more sensitive for the countries of the European continent, which depended on Russian energy resources. Although the economic and financial sanctions were quite immediate, some countries still failed to join the sanctions and plans were developed to reduce their dependence on Russian energy resources and goods, because joining the sanctions completely would cause the collapse of the economy of such countries, since some countries are completely dependent on Russian resources.*

Russia and Ukraine are one of the most important trade and partner countries for Georgia, that's why the war had a significant impact on the economy of Georgia. Despite the fact that Georgia largely joined the sanctions imposed by the European Union, it still maintained its openness to the Russian economy and trade, which was reflected in the Georgian economy by the inflow of remittances from Russia and the increase by the flow of travelers.

Introduction

The invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine and the start of the war turned out to be unexpected for the whole world. Outright aggression and the threat of its spread throughout the world make the world economic environment even more unpredictable. It is recognized and proven that stabilization of the economic environment cannot be achieved without political stabilization, and war is the most difficult manifestation of such destabilization. The Russia-Ukraine war (perhaps it would be fair to call it Russia's war - based on the initiative of this state) is not only Russia's war with Ukraine, but also with the entire civilized world, which ensures minimum compliance with the norms of international law and justice. The question of helping Ukraine, both from a military and economic point of view, is widely discussed. Moreover, the penetration of cheap Russian energy resources into the European Union and the world market and the non-insurance of energy independence by such markets have led to dependence on Russian energy carriers, and in the last decade, its share in the mentioned sectors of the economy has increased exceptionally.

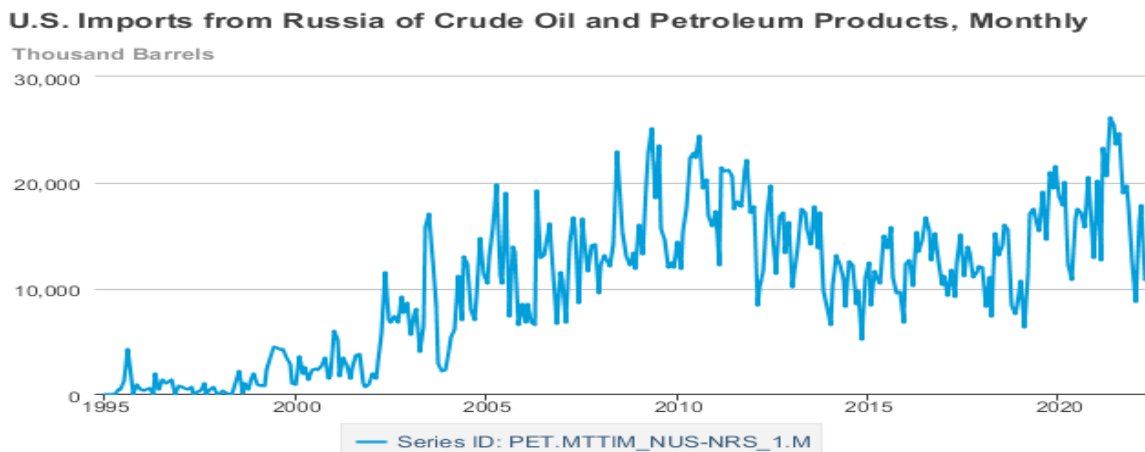
The main text

Due to its economic history, geographical location and population size, Russia has always been considered an important market for institutional investors, that's why most of the world's leading companies It was established by own productions (factories), goods and services in the Russian Federation. For example, the last branded Western car manufacturer - Mercedes-Benz left the Russian market on October 28, 2022 and sold the company's shares in industrial and financial services companies to the local investor "Avtodom", retained a 15% stake only in the "Kamaz" firm, which produces trucks (CGTN, Mercedes-Benz sells off shares to local investor after leaving Russia, 2022). Many such examples can be given, as for Ukraine, it certainly does not represent a country with geographical and production borders on the scale of the Russian Federation, but its share is important, both in the European Union and in the world market in terms of various goods, it can be said that it is special, because the war showed that, together with Russia, Ukraine The important role of the economy in providing the food products of the world, in addition, it should be noted the fact that the Russian Federation exports its energy resources through transit to the EU countries through Ukraine. Before moving directly to the impact of the Russian-Ukrainian war on the

Georgian economy, let's consider the importance of the Russian and Ukrainian economy to the world and the projected results of the war in relation to some macroeconomic indicators and goods (services). According to a WSJ article based on OECD (OECD) forecasting research, Russia's invasion of Ukraine would cost the world's global economy \$2.8 trillion, and more if energy prices remain volatile over the winter. However, according to the latest OECD forecast, the growth of the global economy was reduced from 4.5% to 3% by 2022, and by 2023 to 2.2% from 3.2% (WSJ, 2022).

Export of energy resources is one of the main sources of income of the Russian Federation, energy resources include gas (including liquid - LNG), crude oil, fuel, oils, etc. After the start of the war, a number of states made a decision to limit and ban Russian energy resources. For example, on March 8, 2022, the USA signed an act banning the import of Russian oil, gas (including liquid), coal into the USA (HOUSE, 2022). In the import of petroleum products, Russia had a fairly significant share in the US market, in particular, it occupied 8% of the US oil market, while it should be noted that Russia's crude oil exports to the US have been increasing every month in the last decade, and before the export ban, the monthly volume was even reached 20,000 thousand barrels (see diagram 1).

Diagram 1

Source: U.S. Energy Information Administration

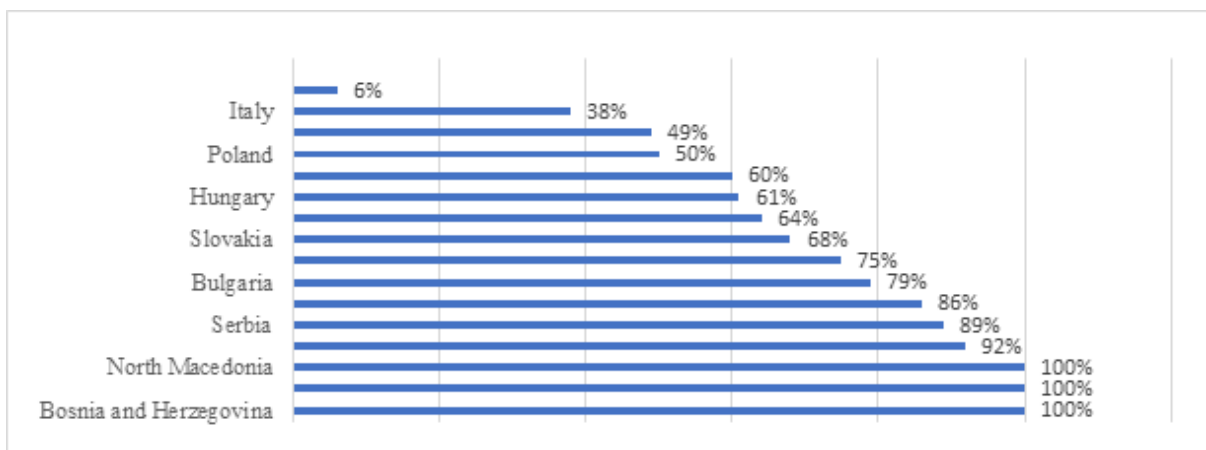
(Administration, 2022)

As for Europe, its attitude towards Russia turned out to be more important and “solid”. Since the 2000s, Europe has continued and expanded the import of energy resources from the Russian Federation, in addition, oil and gas pipelines have been connecting Russia with Europe, examples of this are “North Stream 1” and “North Stream 2”, the construction of which was stopped due to Russia’s invasion of Ukraine. Such a growing dependence of Europe has always been a subject of discussion by both politicians and economists, even in 1983 the export of gas from the Soviet Union to Europe had its opponents, claimed that it would be an economic weapon for the Soviet

Union (Secretary of State Anthony Blinken stated his own position regarding the above in his doctoral thesis “Ally versus Ally” published in 1987). Unfortunately, 40 years later, Europe found itself facing a reality that had previously only been an assumption. 40% of natural gas and 27% of fuel oil imported into the European Union come from Russia, as a result of which the Russian Federation received 400 billion euros from the European Union every year (BCC, 2022). Let us present some information on the dependence of European countries on Russian gas (see diagram 2).

Diagram 2

Share of gas supply from Russia in Europe in 2021, by selected country

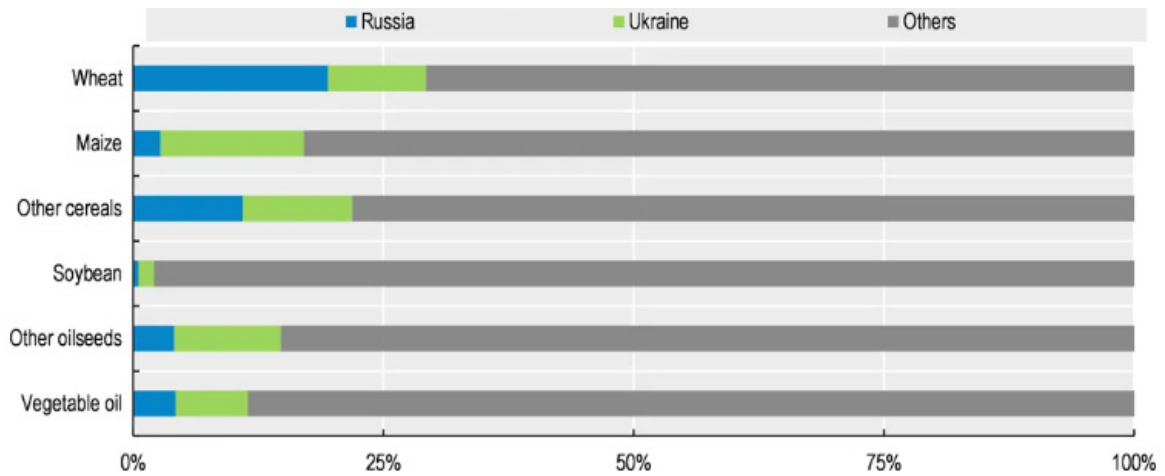
(Department, 2022)

As can be seen from the diagram, the major economies of Europe are connected to Russian gas in a large volume, especially the German economy, which in recent years has increased its dependence on Russian gas within the framework of the softened economic policy with Russia, in addition, it should be noted that the German economy is the fourth in the world and the first in Europe in terms of gross domestic product, therefore, his attitude was contagious to other European countries as well. The lack of energy resources has a direct impact on the economic policy of the country and to some extent it can put the state in a competitive advantage, that is why the increase in dependence on Russian energy

resources in Europe has become irreversible, therefore, it is logical that the rejection of Russian energy resources would itself lead to an increase in the price of gas and oil, which would also be a substitute for inflationary pressure. We must also consider food production by Ukraine and Russia and the volume of exports to the world economy. Russia and Ukraine account for 30% of the world’s wheat exports, which are mainly destined for Central, East and North Africa. As for corn, Ukraine’s export share is high compared to Russia and ranks 3rd in the world, and the share of these two states in sunflower oil exports is also important, which in total represents up to 15% (see diagram 3).

Diagram 3

The share of Russia and Ukraine in the export of world agricultural products

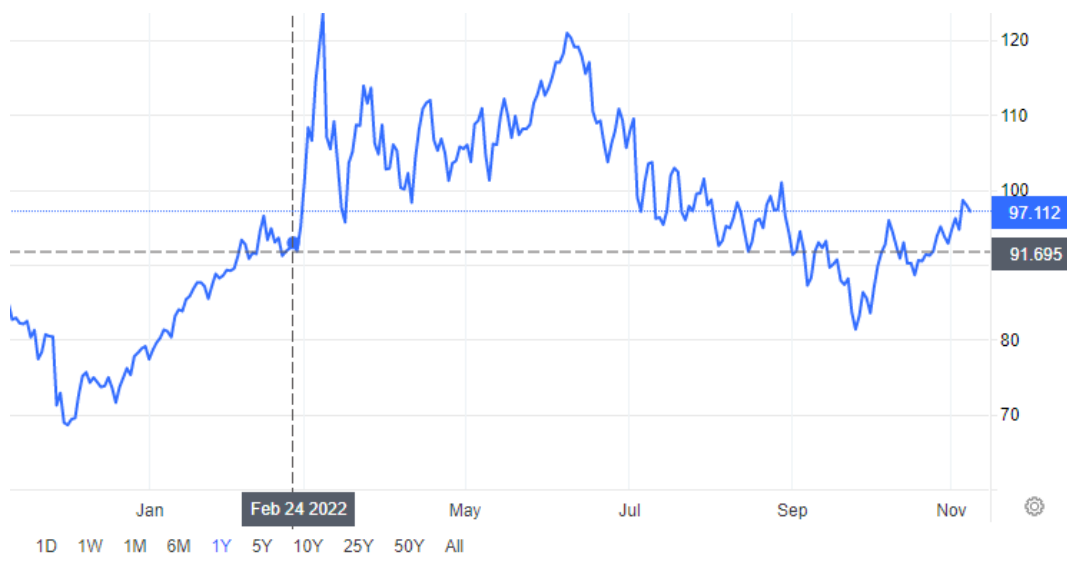
(OECD, 2022)

Based on the presented information, it is logical to conclude that the part of the goods exported by Russia and Ukraine, which is widely included in the world economy, would start to increase in price in the background of the war, which the countries of the world are currently struggling with. We can present some data in this regard as well, for example, 1 barrel of crude

oil on the European stock exchange was traded within the range of \$91 at the beginning of the war, after the war it immediately increased to \$120 and then stabilized. By now will be trading at \$97 by November 9, 2022 (U.S. Crude oil is traded cheaper on the market by approximately 6-7 dollars per 1 barrel). (See diagram 4)

Diagram 4

Brent crude oil price (USD/Bbl)

(ECONOMICS, 2022)

A relative stabilization in relation to the price of oil can be observed 6 months after the start of the war, but after the start of the war, expectations and forecasts were mixed, with various rating companies and experts predicting that the price of oil would be in the range of \$120.

As for the price of wheat, Russia and Ukraine are one of the major exporters, which is why the price of wheat has actually increased by 50% since the start of the war and amounted to 1,258 USD per hundred bushels, by November

08, 2022, wheat is selling for 845 USD on the Chicago wheat futures market (one bushel = 27 kilograms, and 27 kilograms are sold for \$8.45), see diagram 5. Relative stabilization has been observed in the wheat market since the beginning of the war, but recently the threat of the Black Sea corridor being closed again has raised some question marks, initially it was assumed that the price of wheat in the range of \$1,200 It would have been, and today's price is lower than the price at the time of the start of the war.

Diagram 5

Chicago wheat futures prices, (USD/Bu)

(ECONOMICS, TRADING ECONOMICS, 2022)

In the world market, the disruption of the continuity and volume of supply of primary and strategic goods certainly led to price instability, which was associated with additional costs and risks for producers and investors, so the majority of states, including developed countries, had to adjust their macroeconomic and forecast

indicators mainly at the expense of increased inflation, which in itself increased led to strict monetary policy. Let Present the statistical indicators of advanced countries and Georgia's trade partner economies, from the beginning of the year to the current period, see Table 1.

Table 1

Statistical indicators of the countries,

(ECONOMICS, TRADING ECONOMICS, 2022)

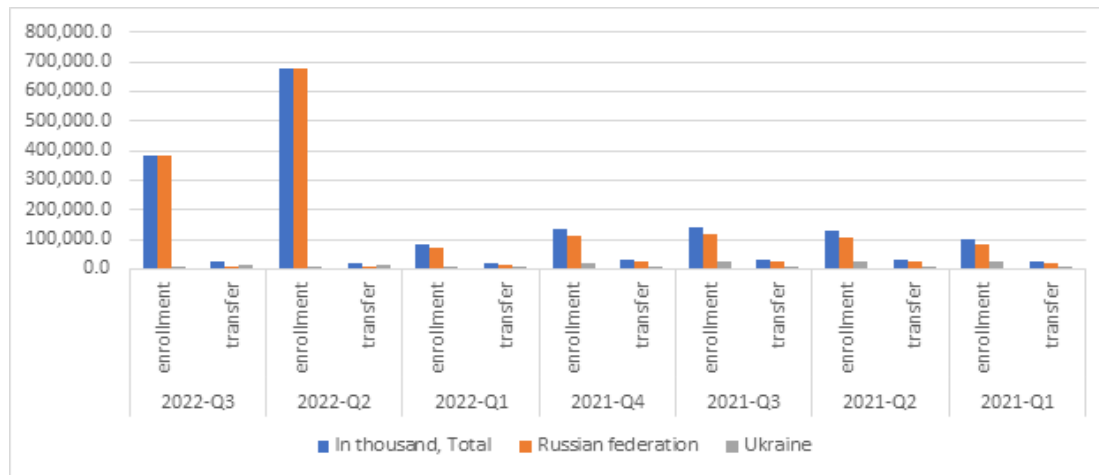
Country	GDP YoY, %	Interest rate, 01.2022	Current interest rate	Inflation rate, 01.2022	Current inflation rate
USA	1.8	0.25%	4.0%	7.5%	8.2%
China	3.9	3.7%	3.65%	0.9%	2.8%
Japan	0.9	-0.1%	-0.1%	0.5%	3.0%
Germany	1.2	0.0	2.0%	4.9%	10.4%
United Kingdom	4.4	0.5%	3.0%	5.5%	10.1%
India	13.5	4.0%	5.9%	6.01%	7.41%
France	1	0.0	2.0%	2.9%	6.2%
Italy	0.5	0.0	2.0%	4.8%	11.9%
Canada	0.8	0.25%	3.75%	5.1%	6.9%
South Korea	3.1	1.0%	3.0%	3.6%	5.7%
Australia	0.9	0.10%	2.85%	2.2%	7.3%
Brazil	3.2	10.0%	13.75%	10.38%	7.17%
Russia	-4.1	8.5%	7.5%	8.73%	13.7%
Turkey	7.6	14.0%	10.5%	48.69	85.51%
Ukraine	-37.20	10.0%	25.0%	10.0%	24.6%
Azerbaijan	51.19	7.4%	8.0%	12.5%	15.6%

It is logical that the current processes in the world had an economic impact on Georgia as well, especially since the beginning of the war coincided with the beginning of the end of the pandemic in Georgia and in the world. In addition, the Russian Federation and Ukraine are trade partner countries of Georgia, therefore the impact of the war would be direct for Georgia. It is also worth noting the fact that the policies pursued by the world powers towards Russia had a significant impact on the economy of specific countries, for example, the Baltic countries banned the import (transit) of Russian goods, as well as restricted the issuance of travel visas, such a list is quite voluminous. The EU and US sanctions on Russia (meaning the imposition of financial and economic sanctions) have affected the Russian economy, but the sanctioning countries have also suffered, of course on purpose, because they well understood the likely economic

and social consequences, but at the policy level, sanctions should work more effectively than weapons, which is seeing by the table from 1. despite the fact that in most of the countries in the presented table inflation and the refinancing rate have increased even more than in Russia, the fact is that the sanctions are working on Russia and the results will be even more difficult. In the advanced economies (USA, Germany, Italy, Great Britain, etc.), the inflation rate is at the historical maximum in recent years and the refinancing rate is increasing, but the consolidation of the countries in relation to the Russian sanctions is still maintained and this process also accelerates replacing of Russian energy resources. Georgia also joined the sanctioning process in a large volume, but Georgia did not impose “personal” sanctions against the Russian Federation. Consider the macroeconomic indicators of Georgia before and after the war.

Diagram 6

Remittances to Georgia from selected countries

(NATIONAL STATISTICAL OFFICE OF GEORGIA, 2022)

As diagram 6 shows, the inflows of cash flows from Russia have tripled compared to the corresponding period of the previous year, in addition, according to the 3rd quarter, we have the same volume of cash transfers from Russia in Georgia than in during 4 quarter of last year, and it amounts to more than 1 billion 200 million US dollars, in cash An increase in remittances from the Russian Federation was expected, because the flow of travelers from Russia increased

exceptionally against the background of the war, and the disconnection of Russian banks from the SWIFT program led to a tripling of financial flows, a clear example of this is the opening of bank accounts of non-residents in resident commercial banks of Georgia. As for Ukraine, after the war, the volume of cash flows actually decreased, and it should be noted that it was not voluminous before either.

Table 2

Top 10 trade partner countries of Georgia, according to exports
(NATIONAL STATISTICAL OFFICE OF GEORGIA, 2022)

			2018	2019	2020	2021	2022, current
In thousand, total			3,379,720.24	3,798,394.35	3,344,474.04	4,242,653.12	4,097,242.04
China	1	2022	199,107.82	207,511.79	477,256.36	615,684.44	574,822.60
Azerbaijan	2	2022	507,644.50	508,680.81	441,298.81	531,725.09	488,600.81
Russian Federation	3	2022	437,749.29	496,974.47	441,105.05	610,060.06	473,210.51
Armenia	4	2022	286,334.81	432,560.31	187,481.49	256,115.83	366,147.10
Turkey	5	2022	241,376.04	202,340.86	190,570.98	322,761.34	353,236.55
Bulgaria	6	2022	259,166.25	299,702.41	312,735.58	253,948.45	295,896.12
USA	7	2022	159,900.05	132,251.35	80,040.25	194,670.65	243,939.62
Ukraine	8	2022	179,520.17	250,923.62	217,533.38	307,435.71	198,684.40
Khasakhstan	9	2022	90,688.49	66,993.77	47,620.93	96,181.63	152,802.44
Peru	10	2022	9,582.81	9,688.36	15,746.10	13,709.31	118,025.26

According to the current situation in 2022, China is the leader in the top exporting countries, from where 574 million US dollars worth of goods were exported, in addition, the volume of exports to China has been increasing for the last 5 years, and mainly metallurgical products are exported from Georgia (ores, slag and ash). It should be noted that Georgia It is a country that produces such goods and has the potential for its growth, in particular, the potential of manganese and coal in the Chiaturi region is quite high, It should be noted here that metallurgical products take the first place in Bulgaria's imported goods from Georgia. As for other top 10 countries, the export of ground vehicles takes the first place in the share of exports of Azerbaijan, Armenia, Kazakhstan, It should be clarified here that Georgia is not a country producing motor vehicles, and in fact we have to finance imports or re-exports in this regard, but, of course, this is not a bad thing either, because leaving the Russian market by car manufacturers has increased the volume of exports to post-Soviet countries, from which it is possible to enter the Russian territory of vehicles manufactured by Western manufacturers. As for

the export share of the USA, ferrous metals are leading, knitted clothes in Turkey, and fertilizers in Peru. In addition, in relation to Peru, we should note, before that in Peru such a large volume of exports from Georgia was not recorded, and suddenly 118 million USD exports were recorded, of which 114 million USD exports come from fertilizers, it is interesting whether Georgia is a country that produces such a large volume of fertilizers, or if this is actually re-export, as in the case of motor vehicles. Let's separate and talk about trade relations between Georgia and Russia-Ukraine according to export. Half of the goods exported to Russia are non-alcoholic and alcoholic beverages and amount to 210 million US dollars, and the share of ferrous metals is also quite voluminous. As for Ukraine, motor vehicles lead in the volume of exports - in the amount of 114 million US dollars, followed by non-alcoholic and alcoholic beverages. The total volume of exports for Russia-Ukraine is 731 million US dollars, of which 427 million come from Russia, 303 million from Ukraine, and if we take the relative economic scales, the share of Russia is clearly less than that of Ukraine, see Table 3.

Table 3

Georgia's foreign trade with Russia-Ukraine, according to exports, 2022, current
(NATIONAL STATISTICAL OFFICE OF GEORGIA, 2022)

	years			2018	2019	2020	2021	2022, current	Total
				558,232.94	621,195.57	615,865.05	772,552.95	731,642.43	3,299,488.94
Russian Federation	Total			371,898.60	408,113.46	390,737.91	529,323.49	427,811.79	2,127,885.25
	Alcoholic and non-alcoholic drinks and vinegar	1	2022	195,265.37	240,584.98	209,934.41	259,457.18	210,711.35	1,115,953.29
	Vehicles	4	2022	12,549.29	8,685.88	10,789.14	18,237.59	47,749.88	98,011.79
	ferrous metals	2	2022	128,786.50	114,532.83	108,523.72	171,802.58	105,332.71	628,978.36
	Edible fruits and nuts	3	2022	30,572.28	36,411.37	53,650.62	72,151.02	55,189.29	247,974.58
	Electrical machines and devices	5	2022	4,725.17	7,898.39	7,840.00	7,675.11	8,828.56	36,967.24

Ukraine	Total			186,334.34	213,082.12	225,127.14	243,229.45	303,830.64	1,171,603.68
	Alcoholic and non-alcoholic drinks and vinegar	2	2022	73,371.88	79,205.62	83,644.51	98,716.17	33,574.80	368,512.97
	Vehicles	1	2022	55,469.33	80,348.53	81,425.77	88,497.85	114,891.18	420,632.66
	ferrous metals	5	2022	224.24	321.61	4,607.91	4,938.53	7,858.01	17,950.29
	fertilizers	3	2022	21,298.44	35,639.36	17,258.90	38,039.84	13,037.06	125,273.60
	Mineral fuel, oil	4	2022	331.09	308.10	150.21		9,195.99	9,985.39

Regarding top 10 trading partner countries and top 10 imported goods. As it is known, Turkey is the N1 trade partner country of Georgia, therefore, Turkey holds the largest share in the import. The volume of imports from Turkey as of 2022 is 1,681 million US dollars. The volume of goods imported from Turkey is quite differentiated and can be said to be equally represented (judging by the top 10 goods imported from Turkey) according to various goods, as for the first place in the share of imports from Turkey, nuclear reactors, machines and mechanical devices are occupied. It should be noted here that in the background of the war, we do not have a significant increase in the import of goods from Turkey. Nuclear reactors and equipment make up a large share of goods imported from China. An increase in imports can be observed from all the top 10 countries, but especially Romania can be noted, from which the current year's figure

in the import of mineral fuel, oil and petroleum products exceeds the total volume of the previous year, in particular, according to the data of the previous year, it was 92 million USD, and as of now it is 144 million USD, the volume of imports from the Russian Federation has also increased, this is especially true as a result of the increase in oil prices, the increase in goods imported from Russia, the current volume of oil products imports already exceeds the total amount of last year. In general, based on the data of the last 5 years, we can conclude that the volume of Russian imports is increasing, if we do not count 2020 (due to the impact of the pandemic). However, the types of goods imported from the top 10 importing countries are quite uniform, in fact three types of goods account for the main import volume and two of them are intended for re-export (partially), i.e. motor vehicles and nuclear reactors. See Table 4.

Table 4

Top 10 trade partner countries of Georgia, according to imports, 2022 (in thousands of US dollars) (Georgia, 2022)

Year	2018	2019	2020	2021	2022	goods
Total	9,361,428	9,519,469	8,053,824	10,099,755	9,514,999	9,514,999
Turkey	1,474,320	1,617,153	1,407,710	1,828,975	1,681,836	Atomic reactors, etc.
Russian Federation	934,715	977,124	888,472	1,023,181	1,243,631	petroleum products, etc.
China	834,139	858,662	709,081	865,021	829,324	Atomic reactors, etc.
USA	500,984	678,836	556,399	648,197	651,095	Vehicles
Azerbaijan	592,761	558,973	513,208	598,391	471,009	petroleum products, etc
Germany	467,405	501,953	406,908	482,007	442,428	Vehicles

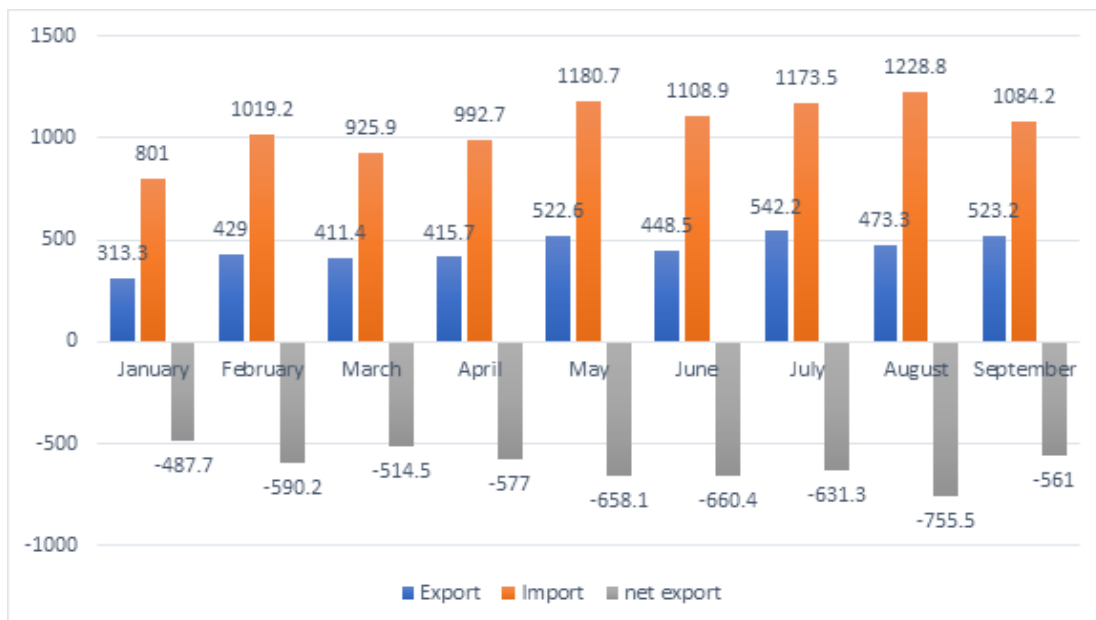
Armenia	335,372	267,678	422,400	418,429	432,632	metallurgical products
Romania	209,212	212,571	119,568	177,601	229,110	petroleum products, etc
Japan	243,647	257,318	161,237	186,749	207,951	Vehicles
Italy	232,085	228,560	183,337	248,397	196,756	Atomic reactors, etc.

Georgia’s trade balance is constantly negative, according to trade partner countries, we do not actually have a positive balance with any country, except for exceptional countries (in the background of the war, Ukraine and Peru can be considered). Georgia’s import volume is actually twice the export volume. Based on the above data, we can conclude that from 2018 to the current state of 2022, the volume of exports ranged from 3 to

4 billion US dollars, while the volume of imports ranged from 9 to 10 billion. This data shows how dependent Georgia is on imports, in fact Imports are 2.5 times higher than exports. Despite the fact that in the background of the Russia-Ukraine war, the volume of exports is increasing, which is confirmed by the monthly analysis of export-import, this does not significantly increase the economic identity of Georgia. See diagram 7.

Diagram 7

External trade of Georgia, export-import volume, 2022, current, (million USD)
(Service, 2022)

Based on the discussion and summary of the data discussed above, we can assume that the inflow of cash flows, the increase in the volume of trade and the increased flow of travelers

would lead to the correction of macroeconomic indicators. To present a comparative analysis according to the beginning of the year and the current situation, see Table 5.

Table 5

Some macroeconomic indicators of Georgia during the Russia-Ukraine war

	01.2022	2022, current (08.11)	2021 year, average
Economic Growth	Forecast 6%	Corrected 8.5%	10%
Inflation rate, real	13,9%	10.5%	13,9%
Refinance rate	10,5%	11%	8-10,5%
Exchange rate of the national currency against the US dollar	3,07	2.73	-3,27
unemployment rate	19,4%	20,1%	20,6%

As can be seen from the table, despite the fact that the economic growth is higher than planned, at the same time, the national exchange rate is strengthened, we must conclude - this is due to the inflow of cash flows and travelers (mainly emigrants from Russia), but the level of unemployment is quite high and the rate of refinancing has increased. In addition, the rate of inflation is in double digits, which is an additional burden (cost) to the population of Georgia. For the sake of fairness, it should be noted that the increased inflation is a characteristic, and in the world, leading countries and trade partner countries of Georgia, for example, Turkey has 84% inflation, and Azerbaijan has 15% inflation, which in itself It affects the increase in the value of imported goods in Georgia in the local market, relatively prices are neutralized by the effect of the exchange rate of the national currency and the refinancing rate, which at this stage is aimed at reducing inflation and stimulating exports, but we understand that the current geopolitical situation is one-time, But its impact will be relatively strategic for those countries that have the potential to show us as a partial or complete substitute for the Russian market. It can be clearly seen from Table 1 that Azerbaijan's economic growth is at 56% and the export of Azerbaijani gas and oil to Europe is actively being considered in the future (compared to last year, the volume of imported gas export from Azerbaijan to

Europe has doubled), while the export of oil and gas from Central Asian countries Passing through Azerbaijan and Georgia to Europe does not seem surreal, therefore, the changed geopolitical and economic circumstances for Georgia opens a window of new opportunities. Georgia can become together with neighboring countries one of the guarantors of Europe's energy independence. It should be noted here that the economy of Georgia is mainly focused on service areas, which, based on the multiplier effect, develops other related services and other branches of the real sector, a clear example of this is the increase in demand for residential houses/apartments by the citizens of Russia and Belarus during the war, for the purchase or for the renting, which led to an increase in real estate prices and additional stimulation of construction and service businesses.

Conclusion

The reduction of export and import from Russia should be done periodically, because this market is considered the most unstable for Georgia, and past experience is enough proof.

Diversification of markets, even for the export of traditional goods for us, because if the war continues, the restriction of trade relations with Russia will probably continue and expand;

- Although the volume of oil products imported from Russia is high and logical, after the full

implementation of the EU sanctions, we will probably have to refuse the import of Russian oil from March 2023, therefore it is important to start the process of replacing Russian oil this year.

During the war, Georgia's export volume grew with similar goods and proportions as in previous years, but it is worth noting that Georgia's exports include a large volume of imported goods, i.e. goods that are not produced by Georgia, and the growth of export volume and import volume is almost the same, which it cannot change the negative trade balance of Georgia, besides, the volume of imports is twice or more than the volume of exports.

In order to ensure the positive trade balance of Georgia, it is most important that the production of imported goods takes place in Georgia, if the country's economy allows it. According to the Statistical Service of Georgia, up to 70% of the goods included in the consumer basket are imported goods, therefore the situation can be said to be very difficult.

The Russia-Ukraine war showed us that in terms of food products, Georgia mainly depends on trade partner countries, it is clear that the production of food products is related to specific conditions, including the geographical environment, but it is possible to produce and export those goods that Georgia has the ability to produce, meaning agricultural products (natural and bio-products) (it turned out that we have the potential to produce half of the total consumption of wheat in Georgia).

The impact of the Russia-Ukraine war on Georgia's economy is obvious, the new geopolitical situation gives Georgia more opportunities in this regard due to its geographical location. Russia's economy clearly has a greater impact on Georgia's economy than Ukraine's, but this should not be considered a positive event due to the unpredictability of Russia's actions. For the future perspective, it may even be better to distance the economy of Georgia

from the economy of Russia (at least the latest developments show this).

Referense:

Administration, U. S. (2022, October 04). *U. S. imports from Russia of crude oil and petroleum products, monthly*. Retrieved from U. S. Energy Information Administration: https://www.eia.gov/opendata/v1/qb.php?sdid=PET.MTTIM_NUS-NRS_1.M

BCC. (2022, November 11). *EU reveals its plans to stop using Russian gas*. Retrieved from BBC: <https://www.bbc.com/news/science-environment-61497315>

CGTN. (2022, October 28). *Mercedes-Benz sells off shares to local investor after leaving Russia*. Retrieved from CGTN: <https://newseu.cgtn.com/news/2022-10-28/Mercedes-Benz-sells-off-shares-to-local-investor-after-leaving-Russia-1etTRJK7wcg/index.html#:~:text=Mercedes%2DBenz%20is%20the%20latest,15%25%20stake%20in%20Kamaz%20trucks.>

Department, S. R. (2022, November 07). *Dependence on Russian gas in Europe 2021, by country*. Retrieved from Statista: <https://www.statista.com/statistics/1201743/russian-gas-dependence-in-europe-by-country/>

ECONOMICS, T. (2022, November 08). *Brent crude oil*. Retrieved from TRADING ECONOMICS: <https://tradingeconomics.com/commodity/brent-crude-oil>

ECONOMICS, T. (2022, November 08). *TRADING ECONOMICS*. Retrieved from Chicago wheat futures prices: <https://tradingeconomics.com/commodity/wheat>

ECONOMICS, T. (2022, November 08). *TRADING ECONOMICS*. Retrieved from statistical indicators of the countries: <https://tradingeconomics.com/>

Georgia, N. B. (2022, November 08). *National Bank of Georgia*. Retrieved from National

Bank of Georgia, Interactive statistic, external trade: https://analytics.nbg.gov.ge/views/External_Trade_GE/sheet0?iframeSizedToWindow=true&%3Aembed=y&%3AshowAppBanner=false&%3Adisplay_count=no&%3A-showVizHome=no

HOUSE, T. W. (2022, MaRCH 08). *ACT SHEET: United States Bans Imports of Russian Oil, Liquefied Natural Gas, and Coal*. Retrieved from THE WHITE HOUSE: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/03/08/fact-sheet-united-states-bans-imports-of-russian-oil-liquefied-natural-gas-and-coal/>

NATIONAL STATISTICAL OFFICE OF GEORGIA. (2022, November 08). Retrieved from External Trade Portal: <http://ex-trade.geostat.ge/en>

OECD. (2022, November 07). *The impacts and policy implications of Russia's aggression against Ukraine on agricultural markets*. Retrieved from OECD: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-impacts-and-policy-implications-of-russia-s-aggression-against-ukraine-on-agricultural-markets-0030a4cd/>

Service, N. S. (2022, November 08). *Service, National Statistics Office of Georgia*. Retrieved from External trade by goods, 2022: <https://www.geostat.ge/media/49204/%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%96%E1%83%A0%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%AC%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%AC%E1%83%90%E1%83%A0%E>

WSJ. (2022, SEPTEMBER 26). *Russia's War in Ukraine to Cost Global Economy \$2.8 Trillion, OECD Says*. Retrieved from THE WALL STREET JOURNAL: <https://www.wsj.com/articles/russias-war-in-ukraine-to-cost-global-economy-2-8-trillion-oecd-says-11664177401>

რუსეთ-უკრაინის ომის ზეგავლენა მსოფლიოსა და საქართველოს სავაჭრო ბალანსზე ლაშა ბერიძე

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი, წმიდა ტბელ აბუსერისძის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, lberidze@cu.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: ექსპორტი; იმპორტი; სავაჭრო ბალანსი; სანქცია; ნავთობპროდუქტები; სასურსათო პროდუქცია

JEL Classification: F18, F44, F24 **DOI:** <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.13>

ციტირებისათვის: Beridze L., (2022) The impact of the Russia-Ukraine war on the trade balance of the world and Georgia. Vol. 17, 2(24), p. 89–103. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.13>

რეზიუმე

რუსეთის ფედერაციის შეჭრა უკრაინის ტერიტორიაზე, აშკარა აგრესია და მისი გავრცელების საფრთხე მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, კიდევ უფრო არაპროგნიზირებადს ხდის მსოფლიო ეკონომიკურ გარემოს. პანდემიის დასრულების დასაწყისი დაემთხვა რუსეთ-უკრაინის ომის დაწყებას და თითქოს მსოფლიო ეკონომიკის აღდგენის პროცესი კიდევ უფრო გაართულა. მიწოდების ჯაჭვების რღვევამ მსოფლიო მასშტაბით გამოიწვია ინფლაცია, განსაკუთრებით აღნიშნული შეეხო სტრატეგიულ საქონელს, მათ შორის სურსათს და ენერგორესურსებს.

ნაშრომში წარმოდგენილი და გამოკვლეულია საქართველოს სავაჭრო საპარტნიორო ქვეყნებისა და მსოფლიო მოწინავე ეკონომიკების მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების დინამიკური ანალიზი ომამდე და ომის პერიოდში. მსოფლიო და სავაჭრო საპარტნიორო ქვეყნები შერჩეულ იქნა მიზნობრივი კვლევის ფარგლებში. საქართველოს ეკონომიკაზე მნიშვნელოვანი

ზეგავლენის გამო, საქართველოს სავაჭრო ბალანსის მუდმივი დეფიციტი, როგორც აღმოჩნდა კიდევ უფრო ართულებს იმპორტირებული საქონლის ინფლაციურ წნეხს საბოლოო მომხმარებლებზე. საქართველოს სავაჭრო ბალანსის სტრუქტურაში ძირითადია ის საქონელი, რომელიც ადგილობრივი ნაწარმი არ არის და ფაქტობრივად გვიწევს ექსპორტის დაფინანსება იმპორტის ხარჯზე (ატომური რეაქტორები, მათი დანადგარები, მიწისზედა ტრანსპორტი და სხვ).

ნაშრომში გამოკვლეული სხვადასხვა სარეიტინგო კომპანიის საპროგნოზო მაჩვენებელი ზოგიერთ საქონელთან მიმართებით (ნავთობი, ხორბალი) და მნიშვნელოვანწილად ვარაუდები აღმოჩნდა მცდარი, მაგრამ არსებული ინფლაციაც გამოწვევაა საქართველოსა და მსოფლიოსათვის. საქართველოს მაკროეკონომიკური მონაცემების ანალიზისას გამოიკვეთა, რომ მოცემულ ეტაპზე შედარებითი სტაბილიზაცია და ეკონომიკური ზრდა გამოწვეულია რუსეთის ფედერაციიდან მგზავრთა და ფულადი ნაკადების შემოდინების პროგრესით წინა პერიოდთან შედარებით. საქართველოსთვის ეს პროცესი ერთჯერადია და ომის დასრულების შემდეგ არსებული ეკონომიკური ვითარების გაუარესებას უნდა ველოდოდ. ამიტომ, სამომავლო ეკონომიკური უსაფრთხოებისათვის მიზანშეწონილად უნდა მივიჩნიოთ რუსეთის ეკონომიკისაგან დისტანცირება.

Reference:

Administration, U. S. (2022, october 04). *U. S. imports from Russia of crude oil and petroleum products, monthly*. Retrieved from U. S. Energy Information Administration: https://www.eia.gov/opendata/v1/qb.php?sdid=PET.MTTIM_NUS-NRS_1.M
BCC. (2022, November 11). *EU reveals its plans to*

stop using Russian gas. Retrieved from BBC: <https://www.bbc.com/news/science-environment-61497315>

CGTN. (2022, october 28). *Mercedes-Benz sells off shares to local investor after leaving Russia*. Retrieved from CGTN: <https://newseu.cgtn.com/news/2022-10-28/Mercedes-Benz-sells-off-shares-to-local-investor-after-leaving-Russia-1etTRJK7wgc/index.html#:~:text=Mercedes%2DBenz%20is%20the%20latest,15%25%20stake%20in%20Kamaz%20trucks>.

Department, S. R. (2022, November 07). *Dependence on Russian gas in Europe 2021, by country*. Retrieved from Statista: <https://www.statista.com/statistics/1201743/russian-gas-dependence-in-europe-by-country/>

ECONOMICS, T. (2022, November 08). *Brent crude oil*. Retrieved from TRADING ECONOMICS: <https://tradingeconomics.com/commodity/brent-crude-oil>

ECONOMICS, T. (2022, November 08). *TRADING ECONOMICS*. Retrieved from Chicago wheat futures prices: <https://tradingeconomics.com/commodity/wheat>

ECONOMICS, T. (2022, November 08). *TRADING ECONOMICS*. Retrieved from statistical indicators of the countries: <https://tradingeconomics.com/>

Georgia, N. B. (2022, November 08). *National Bank of Georgia*. Retrieved from National Bank of Georgia, Interactive statistic, external trade: https://analytics.nbg.gov.ge/views/External_Trade_GE/sheet0?iframeSizedToWindow=true&%3Aembed=y&%3AshowAppBanner=false&%3Adisplay_count=no&%3AshowVizHome=no

HOUSE, T. W. (2022, MaRCH 08). *ACT SHEET: United States Bans Imports of Russian Oil, Liquefied Natural Gas, and Coal*. Retrieved from THE WHITE HOUSE: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/03/08/fact-sheet-united-states-bans-imports-of-russian-oil-liquefied-natural-gas-and-coal/>

NATIONAL STATISTICAL OFFICE OF GEORGIA. (2022, November 08). Retrieved from External Trade Portal: <http://ex-trade.geostat.ge/en>

OECD. (2022, November 07). *The impacts and*

policy implications of Russia's aggression against Ukraine on agricultural markets. Retrieved from OECD: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-impacts-and-policy-implications-of-russia-s-aggression-against-ukraine-on-agricultural-markets-0030a4cd/>

Service, N. S. (2022, November 08). *Service, National Statistics Office of Georgia.* Retrieved from External trade by goods, 2022: <https://www.geostat.ge/media/49204/%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9B%E1>

%83%98%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%96%E1%83%A0%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%AC%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%AC%E1%83%90%E1%83%A0%E

WSJ. (2022, SEPTEMBER 26). *Russia's War in Ukraine to Cost Global Economy \$2.8 Trillion, OECD Says.* Retrieved from THE WALL STREET JOURNAL: <https://www.wsj.com/articles/russias-war-in-ukraine-to-cost-global-economy-2-8-trillion-oecd-says-11664177401>

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების როლი ეკონომიკაში და მათი სტიმულირების მექანიზმი

ალიმ ხერხაძე

ქუთაისის უნივერსიტეტის აფილირებული ასისტენტი, დოქტორანტი
alimi.kherkhadze@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: ინვესტიციები; ეკონომიკური ზრდა; კაპიტალი; მშპ; ტექნოლოგიური სიახლე.

J.E.L. classification: E220, F620, O140

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.03>

ციტირებისთვის: ხერხაძე ა., (2022) პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების როლი ეკონომიკაში და მათი სტიმულირების მექანიზმი. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 104–116. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.03>

ანოტაცია. სტატიაში განხილულია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ტიპები, საქართველოში ამ კუთხით არსებული მდგომარეობა და მაკროეკონომიკური ინვესტიციების მოზიდვის პერსპექტივები. გაანალიზებულია საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ პერიოდში ქვეყანაში შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რაოდენობრივი, ხარისხობრივი მაჩვენებლები და დინამიკა წლების მიხედვით. მიმოხილულია საქართველოში უცხოური ინვესტიციების შემოდინების ხელშეწყობი და ხელის შეშლელი ფაქტორები და ნაჩვენებია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ურთიერთქმედება მშპ-ს ზრდასთან. განხილულია პირდაპირ უცხოური ინვესტიციებზე „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის ეფექტი.

შესავალი

გლობალიზაციის ეპოქაში, ქვეყნების ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობად მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდა უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. ინვესტორები გამუდმებით ეძებენ თავიანთი კაპიტალის დაბანდებისთვის ხელსაყრელ პირობებს,

რაც რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტორის ერთობლიობას გულისხმობს. ინვესტორი, რომელიც ორიენტირებულია მინიმალური დანახარჯით მაქსიმალური მოგების მიღებაზე, საინვესტიციო გადაწყვეტილების მიღებამდე შეისწავლის მიმღები ქვეყნის საინვესტიციო გარემოს, გასაღების მსხვილ ბაზრებთან სიახლოვეს, ინვესტიციის მიმღები ქვეყნიდან საერთაშორისო ბაზრებზე შესვლის ბარიერებს, საწარმოო და ენერგორესურსების ხელმისაწვდომობას, პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობის დონეს, სამუშაო ძალის რიცხოვნობას, კვალიფიკაციას და ა.შ. თანამედროვე მსოფლიოში ინვესტიციების კუთხით ორი სახის ტენდენცია გამოიკვეთა:

1. მაკროეკონომიკური ინვესტიციები, რომლებიც ძირითადად განვითარებულ ქვეყნებში თავსდება, რაც განპირობებულია განვითარებული ქვეყნის ინტელექტუალური რესურსით, გასაღების ბაზრითა და ბიზნესის განვითარების კარგი შესაძლებლობებით.

2. ინვესტიცია, რომელიც იაფი რესურსებისა და სამუშაო ძალის ხარჯზე ორიენტირებულია მაქსიმალური მოგების მიღებაზე და მასში არანაირი ან მინიმალური ტექნიკური სიახლეა. (Dunning, 2008)

უცხოური ინვესტიციები ცვლიან ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკური აქტივობის დონეს, ზრდიან დასაქმებას, მოხმარებასა და ზოგადად ეკონომიკას. ინვესტიცია შეიძლება იყოს კერძო, საოჯახო, შერეული ან სახელმწიფო.

ეკონომიკისა და პოლიტიკის განუყოფლობიდან გამომდინარე, ინვესტიციები ზოგჯერ ერთი ქვეყნის მიერ მეორეზე პოლიტიკური ზეწოლის ინსტრუმენტადაც გამოიყენება. ამიტომ, სახელმწიფოს საინვესტიციო პოლიტიკიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს წარმოშობის ადგილის მიხედვით საინვესტიციო ნაკადების დივერსიფიკაციას, რათა სახელმწიფომ ეკონომიკური სუვერენიტეტი არ დაკარგოს, ან ინვესტორი ქვეყნის რეგიონში მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისი ინვესტიციის მიმღებ ქვეყანაზეც არ გავრცელდეს (გელაშვილი, 2000).

სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანია ისეთი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები მოიზიდოს, რომელიც არა მხოლოდ მოგების მიღებაზე იქნება ორიენტირებული, არამედ უზრუნველყოფს ადგილობრივი კადრების კვალიფიკაციის ამაღლებას, ტექნოლოგიური სიახლეების დანერგვას და დასაქმებულთა სოციალურ დაცვას. განვითარებული ქვეყნებიდან პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განვითარებად ქვეყნებში შესვლას თან სდევს ახალი საწარმოო სიმძლავრეების შეტანაც, რაც გარკვეულწილად ცვლის სამომხმარებლო ბაზრის მოთხოვნის კონფიგურაციას ხარისხობრივ ჭრილში, ადგილობრივი მოსახლეობის მენტალურ, კულტურულ და სოციალურ მდგომარეობას. სახელმწიფო ბიუჯეტში იზრდება გადასახადებით მიღებული შემოსავლები, თუმცა ზოგჯერ კოტრდება ჩანასახში მყოფი ადგილობრივი კონკურენტი წარმოებები, რასაც დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს, ვინაიდან ისინი ვეღარ წვევენ ხარისხობრივ, ტექნოლოგიურ და ფინანსურ კონკურენციას. (გრეჰემი, 1999)

პირითადი ნაწილი

პოსტ-საბჭოთა რყევების შემდეგ განხორციელებული ეკონომიკური რეფორმების წყალობით საქართველო გახდა უცხოური ინვესტიციებისთვის მიმზიდველი ადგილი, თუმცა სამუშაო ძალის სიმცირიდან და დაბალი კვალიფიკაციიდან გამომდინარე,

ქვეყანაში იაფ რესურსებსა და მუშახელზე ორიენტირებული ინვესტიციები უფრო შემოდის, ვიდრე მაღალტექნოლოგიური. შედარებით მსხვილი, მაღალტექნოლოგიური ინვესტიციების შემოსვლას ხელს უშლის, ქვეყნის სამუშაო ძალის სიმცირისა და შედარებით დაბალი კვალიფიკაციის გარდა, ენერგოდამოუკიდებლობის დაბალი დონე, რუსეთის ფედერაციის მიერ ოკუპირებული ტერიტორიები, ზოგადად პოლიტიკურად და ეკონომიკურად არასტაბილური რეგიონი (ცხინვალის, აფხაზეთი, ყარაბაღის რეგიონები), აგრესიული სახელმწიფოს-რუსეთის ფედერაციის მეზობლობა და პოტენციური შეიარაღებული კონფლიქტების მაღალი ალბათობა. დადებითი ფაქტორები, რის გამოც საქართველო მიმზიდველია უცხოური ინვესტორებისთვის, არის ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობა ზღვაზე გასასვლელით, ზომიერი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, კორუფციის დაბალი დონე, სხვა ქვეყნებთან შედარებით ნაკლებად ბიუროკრატიული და მარტივი კანონმდებლობა, საერთაშორისო კანონმდებლობასთან ეროვნული კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის მაღალი დონე, 2014 წელს ევროკავშირთან და 2017 წელს ჩინეთთან გაფორმებული თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებები, რომლებიც უცხოურ ინვესტორს საშუალებას აძლევს საქართველოს სახელით წარმოებული პროდუქცია უპრობლემოდ გაიტანოს მსოფლიოს ორ უმსხვილეს ბაზარზე. დამოუკიდებლობის პირველ წლებში არსებული რთული ეკონომიკური მდგომარეობა მეტწილად უცხოური ინვესტიციების წყალობით შერბილდა, რომელიც განპირობებული იყო საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობით, როდესაც საქართველოზე რეგიონული მნიშვნელობის ნავთობსადენებმა გაიარა. (ხარხერაული, 2013)

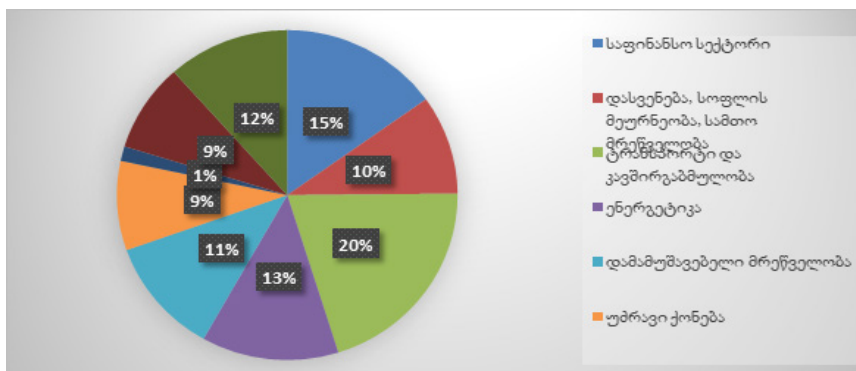
იქედან გამომდინარე, რომ ეკონომიკის ასამუშავებლად წარმოების ფაქტორებიდან ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი - „კაპიტალია“ საჭირო და ეს ამ ეტაპზე ქვეყანას არ გააჩნია, საქართველოს ეკონომიკური ზრდისთვის უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა სასიცოცხლოდ

მნიშვნელოვან ამოცანას წარმოადგენს. საქართველოს მსგავს განვითარებად ქვეყნებში შედარებით დაბალია შიდა დანაზოგების დონე. საბანკო სისტემის გარდა არ არსებობს ისეთი ფინანსური ინსტიტუტი (საფონდო ბაზარი), რომელიც ფრაგმენტულად არსებულ მინიმალურ დროებით თავისუფალ ფულად სახსრებს თავს მოუყრიდა და ბანკებთან შედარებით მაღალ სარგებელს მოუტანდა ამ თანხების მფლობელებს, თავისუფალ ფულად სახსრებს კი საბანკო პროცენტთან შედარებით ნაკლები განაკვეთით მიმართავდა საწარმოო სექტორისკენ. ქვეყანასა და მსოფლიოში (პოსტ პანდემიური პერიოდი და მე-2 მსოფლიო ომის შემდეგ ევროპაში მიმდინარე უდიდესი, რუსეთ-უკრაინის ომი) არსებული რყევებით გამოწვეული რთული ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, საქართველოში ფულის ფასი წარმოუდგენლად დიდია (2021 წელს: წლიური ინფლაცია 9,6%, რეფინანსირების განაკვეთი - 10,5%), ბიზნესს აქვს ფინანსური შიმშილი. თანაფარდობა M2/GDP არ აღემატება 25 პროცენტს, რაც ეკონომიკის და მისი ფინანსური სისტემის სტაბილური განვითარებისათვის აუცილებელ დონეს, სულ ცოტა, 15-20 პუნქტით ჩამორჩება. თუ გვსურს განვითარებული ეკონომიკა ამისთვის საჭიროა კაპიტალი, რასაც განვითარებული ეკონომიკა ქმნის. საქართველოს მთლიან ექსპორტში, უცხოური ინვესტიციებით შექმნილი საექსპორტო პროდუქციის წილი ნახევარზე მეტია, თუმცა ეს პროდუქცია შექმნილია

არა მაღალტექნოლოგიური ინვესტიციებით, არამედ იაფი სამუშაო ძალის გამო შემოსული ინვესტიციებით, რომელთა წამოებასაც მნიშვნელოვანი ცოდნა არსჭირდება. მიუხედავად იმისა, რომ უმუშევრობის დასაძლევად და რთული ეკონომიკური სიტუაციის შესამსუბუქებლად, სამუშაო ძალის სიახვის გამო შემოსული ინვესტიციებიც მნიშვნელოვანია, ქვეყნის მდგრადი და სტაბილური განვითარების გადასახედიდან გამომდინარე, მხოლოდ ამ ტიპის ინვესტიციებზე დამოკიდებულებით, შესაძლოა განვითარებადი ქვეყანა გრძელვადიან პერსპექტივაშიც განვითარებადად განწირული და განვითარებული ქვეყნების სანედლეულო ან მუშახელის ბაზად დარჩეს. მაღალტექნოლოგიური ინვესტიციების მოსაზიდად საჭიროა განათლების სფეროში (პროფესიული და უმაღლესი) ამჟამინდელთან შედარებით გაცილებით მეტი დაბანდებები და მსოფლიო ბაზარზე მოთხოვნილი მაღალტექნოლოგიური პროფესიების სწრაფად ათვისება, რაც თავისთავად გამოიწვევს როგორც ადგილობრივ დონეზე ტექნოლოგიური სიახლეების წარმოშობას, აგრეთვე მაღალტექნოლოგიური ინვესტიციების შემოსვლასაც და, რათქმაუნდა, სოციალურ-ეკონომიკური დონის ნახტომისებურ გაუმჯობესებას. (სიხარულიძე, 2012)

დიაგრამა 1

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში სექტორების მიხედვით (2007-2021 წლები) (მლნ აშშ \$)

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/191/pirdapiri-utskhuri-investitsiebi>)

ბოლო 15 წლის განმავლობაში ყველაზე მეტი ინვესტიცია ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში გაკეთდა, ვინაიდან ეს დარგები ახლა ვითარდება. შემდეგი ყველაზე მსხვილი სფერო საფინანსო სექტორია. საფინანსო სექტორის ეს მაჩვენებელი განპირობებულია, იმით რომ მსხვილი ფინანსური ინსტიტუტები, რამდენიმე გამონაკლისის გარდა უცხოური კაპიტალითაა შექმნილი. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველომ არ უნდა აიღოს ორიენტირი გახდეს აგრარული ქვეყანა, სოფლის მეურნეობის სექტორში განხორციელებული ინვესტიციები მინიმალურია და ჩვენი სასურსათო უსაფრთხოება ფაქტობრივად იმპორტზეა დამოკიდებული. სოფლის მეურნეობის სექტორში ინვესტიციების დაბალი დონე დიდი ალბათობით გამოწვეულია მცირემიწიანობით, უცხოელებზე მიწის მიყიდვის აკრძალვით და რეგისტრირებული მიწების ფრაგმენტაციით. დიაგრამიდან ნათლად ჩანს, რომ ეკონომიკის რეალურ სექტორებში ინვესტიცია მნიშვნელოვნად მცირეა და არსებული ვითარება სწრაფ გამოსწორებას საჭიროებს.

1996-2021 წლებში საქართველოში ჯამურად დაახლოებით 23,12 მილიარდი დოლარის ინვესტიცია შემოვიდა. პირველი და ერთადერთი ინვესტორი ქვეყანა 1996 წელს უკრაინა იყო 3753,45 ათასი აშშ დოლარით. მომდევნო წლებში საქართველოში მნიშვნელოვანი ინვესტიციები გაკეთდა აშშ-დან (1,81 მლრდ აშშ დოლარი), ევროკავშირიდან, დსთ-ს ქვეყნებიდან და დიდი ბრიტანეთიდან. ბოლო მონაცემებით, საქართველოში უცხოური ინვესტიცია 74 ქვეყნიდანაა შემოსული, რაც თითქმის 2-ჯერ ჩამორჩება იმ ქვეყნების რაოდენობას, ვისთანაც საქართველო სავაჭრო ურთიერთობებს (ექსპორტ-იმპორტი) აწარმოებს. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყნის უმსხვილესი ინვესტორები ევროკავშირის ქვეყნები არიან (7,06 მლრდ აშშ დოლარი), რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს ევროკავშირის მიერ საქართველოსადმი გამოხატულ ინტერესსა და საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის

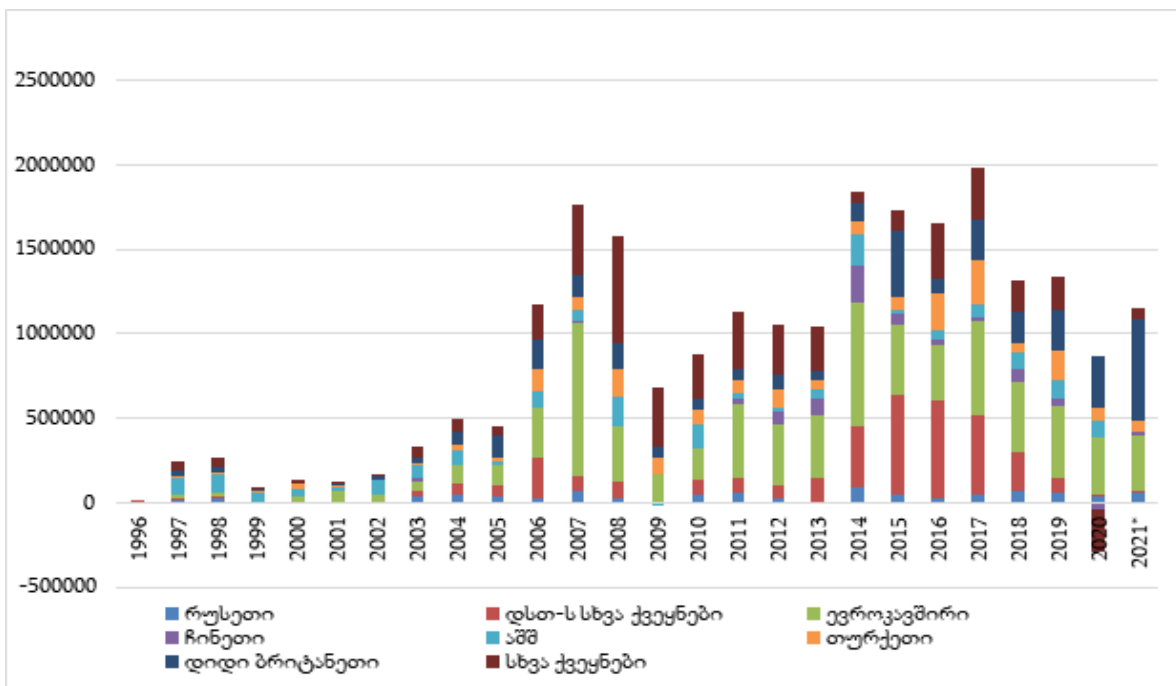
კანონმდებლობასთან მზარდ ჰარმონულობაზე. ევროკავშირის ქვეყნებს შორის 1996-2021 წლებში საქართველოს ყველაზე მსხვილი ინვესტორები იყვნენ ნიდერლანდები (2,68 მლრდ აშშ დოლარი), ჩეხეთი (882,2 მლნ აშშ დოლარი), ლუქსემბურგი (844,44 მლნ აშშ დოლარი), გერმანია (474,81 მლნ აშშ დოლარი) და ავსტრია (359,99 მლნ აშშ დოლარი). ნიდერლანდებზე უფრო მეტად საქართველოს ყველაზე მსხვილი ინვესტორები არიან: გაერთიანებული სამეფო (3,29 მლრდ აშშ დოლარი) და აზერბაიჯანი (2,81 მლრდ აშშ დოლარი). დსთ-ს ქვეყნებიდან აზერბაიჯანის შემდეგ მე-2 ადგილზეა რუსეთი (915,47 მლნ დოლარი), მე-3 ადგილზე კი - ყაზახეთი (267,36 მლნ აშშ დოლარი). აღსანიშნავია, რომ აზერბაიჯანის წილი დსთ-ს ქვეყნების მიერ საქართველოში განხორციელებულ უცხოურ ინვესტიციების (4,24 მლრდ აშშ დოლარი) ნახევარზე მეტია. რაც შეეხება საერთაშორისო ორგანიზაციების წილს, 1998-2021 წლებში საქართველოში საერთაშორისო ორგანიზაციებმა 339,13 მლნ აშშ დოლარის ინვესტიცია განახორციელეს.

2003 წლიდან ინვესტიციების ზრდას შეუქცევადი ხასიათი ჰქონდა, თუმცა 2008 წლის მსოფლიო ეკონომიკურმა კრიზისმა და რუსეთის მიერ საქართველოზე სამხედრო თავდასხმამ ეს მაჩვენებელი მკვეთრად შეამცირა და ომამდელი მაჩვენებლის აღდგენას 6 წელი დასჭირდა. ამასთან, 2017 წლიდან საქართველოში უცხოურ ინვესტიციებს კლების ტენდენცია ახასიათებს. ინვესტიციების კლების კუთხით, განსაკუთრებით გამორჩეული იყო პანდემიური 2020 წელი. მიუხედავად იმისა, რომ 2014 წელს საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების ხელმოწერის შემდეგ, ევროკავშირის ბაზარზე წვდომის სურვილით უცხოური ინვესტიციები უნდა გაზრდილიყო, 2017 წლამდე მათი მოცულობა მცირდებოდა. 2017 წელს დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში, უცხოური ინვესტიციების ყველაზე დიდი დონე - 1,98 მილიარდი აშშ დოლარი დაფიქსირდა. ამავე წელს მოეწერა ხელი საქართველო-ჩინეთს შორის თავისუფალი

ვაჭრობის შესახებ შეთანხმებას, რასაც აგრეთვე ჩინეთის ბაზარზე წვდომის სურვილით უცხოური ინვესტიციები უნდა გაეზარდა, თუმცა ქვეყანა 2017 წელს განხორციელებული უცხოური ინვესტიციების დონეს აღარ დაბრუნებია. მეტიც, 2018-2021 წლებში საქართველოში განხორციელებული უცხოური ინვესტიციების მოცულობა 2009-2013 წლების შემდეგ ასე დაბალი არასოდეს ყოფილა. 2017 წლიდან ინვესტიციები შემცირდა დსთ-ს ქვეყნებიდან, თურქეთიდან და სხვა ქვეყნებიდან, თუმცა ზრდის ტენდენცია აქვს დიდი ბრიტანეთიდან განხორციელებულ ინვესტიციებს. ზრდისა და კლების ტენდენციების ანალიზისას საერთო სურათის აღსაქმელად 2020 წლის მონაცემები არ უნდა გავითვალისწინოთ, ვინაიდან ეს პანდემიური წელი თავისი არსით

ატიპიური იყო საყოველთაო ჩაკეტვებიდან და ეკონომიკური აქტივობის შენელებიდან გამომდინარე. დარგების მიხედვით, ინვესტიციების კლება თითქმის ყველა სფეროში შეინიშნება, თუმცა ყველაზე მეტად გამორჩეულია მშენებლობა, უძრავი ქონება, ენერჯეტიკა, სოფლის მეურნეობა (თუმცა 2021 წელს წინა სამ წელთან შედარებით გაიზარდა), სასტუმროებისა და რესტორნების სფერო, ტრანსპორტი. მნიშვნელოვანი ზრდა ფიქსირდება დანარჩენ სექტორებში როგორცაა ვაჭრობა, განათლება, კომუნალური, პერსონალური მომსახურება, ჯანდაცვა და სოციალური მომსახურება. 2017 წლის მონაცემებთან შედარებით, 2021 წელს მნიშვნელოვნადაა გაზრდილი ინვესტიციები საფინანსო სექტორში (ჭარაია 2015).

დიაგრამა 2
პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში 1996-2021 წწ.
(ქვეყნებისა და წლების მიხედვით)

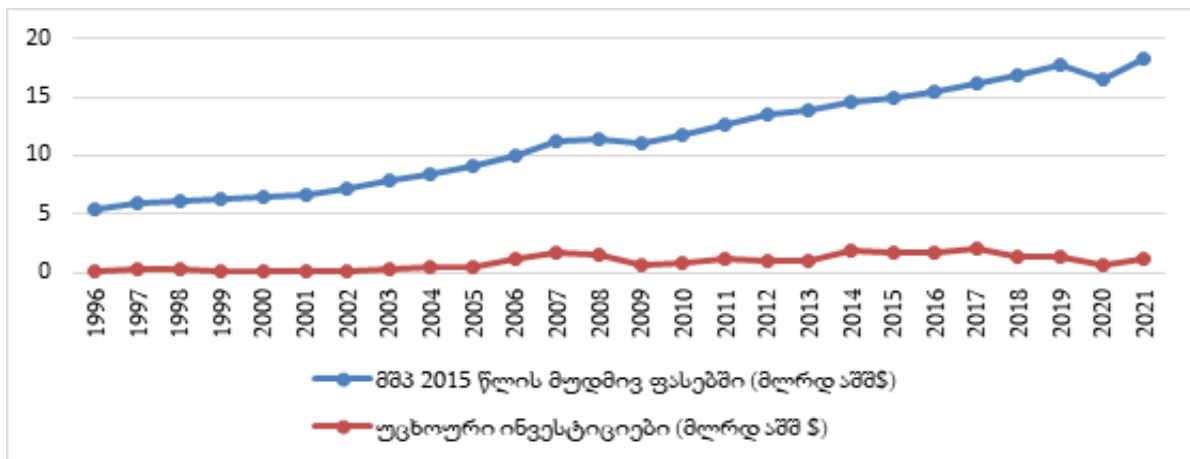
წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/191/pirdapiri-utskhour-i-investitsiebi>)

მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, 2015 წლის მუდმივი ფასებით 1996-2021 წლებში საქართველოს ჯამური მშპ შეადგენდა 294,84 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ამავე პერიოდში განხორციელებული უცხოური ინვესტიციების ჯამური მოცულობა 23,12 მლრდ დოლარია, ანუ მათ შორის ფარდობა დაახლოებით 12,75/1. გრაფიკიდან ჩანს, რომ მშპ-ს ზრდისა და უცხოური ინვესტიციების მოცულობის მრუდები

სინქრონულად მიუყვებიან ერთმანეთს, რაც ეკონომიკის ზრდაში უცხოური ინვესტიციების პოზიტიურ როლზე მეტყველებს. მოცემული ანალიზით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ უცხოურ ინვესტიციებს გავლენა აქვთ საქართველოს ეკონომიკურ ზრდაზე, ვინაიდან მათი შემოდინებით ან გადინებით შესაბამისად იცვლება ექსპორტ-იმპორტი, დასაქმების დონე, ხელფასები, წარმოება, მოხმარება და ბიუჯეტის საგადასახდლო შემოსავლები.

დიაგრამა 3

საქართველოს მშპ 2015 წლის მუდმივ ფასებში და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/191/pirdapiri-utskhour-i-investitsiebi>); მსოფლიო ბანკი (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?locations=GE>)

ცხრილი 1

საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტი და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები 2000-2020 წლებში (მლნ. აშშ დოლარი)

	2000	2005	2010	2015	2020
უცხოური ინვესტიციები	131.232	452.752	865.638	1728.758	571.963
მშპ 2015 წლის მუდმივ ფასებში	6387.071	9091.078	11741.49	14953.95	16557.390
პუი/მშპ, %	2.05	4.98	7.37	11.56	3.45

ცხრილიდან და გრაფიკიდან ნათლად ჩანს, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდა მშპ-ს ზრდას იწვევს, თუმცა მშპ-ში მათი მოცულობა ჯერაც დაბალია. წარმოდგენილი

ცხრილიდან მხედველობაში არ უნდა მივიღოთ პანდემიური 2020 წელი, ვინაიდან სოციალური მიზნებიდან გამომდინარე მშპ-ში მთავრობის ხარჯების წილი მეტი იყო, ხოლო პირდაპირი

უცხოური ინვესტიციები მთელი მსოფლიოს მასშტაბით მაქსიმალურად შენელებული. (კვარაცხელია, 2007)

2013 წლის 31 დეკემბერს ძალაში შევიდა 2011 წელს მიღებული „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი. იგი ერთი მხრივ, აწესრიგებს გადასახადის გადამხდელებისგან მისაღები თანხის ზღვარს - საშემოსავლო, მოგების, დღგ-სა და იმპორტის გადასახადების საგადასახადო განაკვეთების ზრდის სურვილის შემთხვევაში საჭიროა რეფერენდუმის გზით მოქალაქეთა თანხმობა და მეორე მხრივ, კონტროლდება აკრედიტირებული გადასახადების ხარჯვის მოცულობა დადგენილი მაკროეკონომიკური პარამეტრების ზღვრებით. მარტივად რომ ვთქვათ, ეს კანონი არის მოსახლეობის მიერ დაქირავებული მთავრობისთვის ინსტრუქცია, თუ რა ფარგლებში შეუძლიათ აკრიფონ გადასახადები და მაქსიმუმ, რა რაოდენობის ვალი შეუძლია მთავრობას აიღოს საკუთარი ფუნქციების განსახორციელებლად. კანონი მთავრობას ეუბნება, რომ შეზღუდული რესურსების პირობებში, ოპტიმალური გადაწყვეტილებებით უნდა მართოს სახელმწიფო. კანონის მიღება საკმაოდ პროგრესული გადაწყვეტილება იყო. ეს ნიშნავდა სტაბილურობის შეგრძნების გამჩენ სერიოზულ განაცხადს მოსახლეობისა და ინვესტორებისთვის, რომ ქვეყანაში არსებული დაბალი გადასახადები დიდხანს შენარჩუნებოდა, შესაბამისად არსებულ და პოტენციურ ინვესტორებს ამ კუთხით რისკი არ შეექმნებოდათ, ვინაიდან ნაკლებად მოსალოდნელია მოსახლეობამ მხარი დაუჭიროს გადასახადების ზრდას. კანონი ზღუდავდა უკონტროლო ვალის აღებას და სახელმწიფო ხარჯების ზრდას.

კანონის მიხედვით, საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის ახალი სახის შემოღება, გარდა აქციზისა, ან საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის სახის მიხედვით არსებული განაკვეთის ზედა ზღვრის გაზრდა, გარდა აქციზისა, შესაძლებელია მხოლოდ რეფერენდუმის გზით. თუ მთავრობა

მოისურვებს გადასახადის დროებით, არაუმეტეს 3 წლით გაზრდას, ამ შემთხვევაში რეფერენდუმში არ ჭირდება. საპენსიო და სადაზღვევო შენატანებზე განმარტებულია, რომ ისინი არ განიხილებიან როგორც გადასახადები. ჩვენი აზრით, ამ კანონში აქციზის გამონაკლისი სახით არსებობა აქციზური საქონლის ბუნებამ და ამ სახის საქონლისადმი დამოკიდებულების სწრაფად ცვლის ალბათობამ გამოიწვია და არა იმ ფაქტმა, რომ მთავრობას აქციზის ზრდა ბიუჯეტის დეფიციტის შემთხვევაში, სხვა გადასახადების არგაზრდის ხარჯზე გამოეყენებინა. აქციზის გადასახადი დაბეგვრის პრინციპის მიხედვით მრავალი სახეობის საქონელზე მკვეთრად განსხვავებულია. აქციზით იბეგრება არა პირველადი მოხმარების სქონელი და სახელმწიფო მიზნებიდან გამომდინარე, ეკონომიკური ზრდის, ექსპორტის ხელშეწყობის, ეკოლოგიური ვითარების გაჯანსაღებისა თუ ჯანდაცვის მიზნებიდან გამომდინარე შესაძლოა საჭირო გახდეს რომელიმე აქციზური საქონლის მოხმარების საგადასახადო ინსტრუმენტით შეზღუდვა.

ამ კანონის ამოქმედების შემდეგ, გადასახადის გადამხდელთა საგადასახადო დატვირთვა არ უნდა გაზრდილიყო, თუმცა მთავრობამ ისარგებლა კანონში არსებული ჩანაწერით და 2017 წელს აქციზის განაკვეთი მკვეთრად გაიზარდა ავტომობილებზე (მარჯვენა საჭიანი ავტომობილების აქციზი გაორმაგდა), საწვავსა და თამბაქოს ნაწარმზე. აგრეთვე გაიზარდა ქონების გადასახადი, ვინაიდან იგი საერთო სახელმწიფოებრივ გადასახადს არ განეკუთვნება. 2017 წლის 1 იანვრიდან, როდესაც ძალაში შევიდა მოგების გადასახადის ესტონური მოდელი, სახელმწიფო ბიუჯეტში დაახლოებით 500 მლნ ლარით ნაკლები შევიდა. დანაკლისის შესავსებად ან მთავრობის ხარჯები უნდა შემცირებულიყო, ან ვალი უნდა აგველო და ან გადასახადები უნდა გაზრდილიყო. 2017 წელს მთავრობის ხარჯები 800 მილიონი ლარით გაიზარდა, დამატებით ავიღეთ 400 მილიონი ლარის ვალი და გაიზარდა აქციზისა და ქონების გადასახადის განაკვეთებიც,

რომლის მიხედვითაც თუ ოჯახს წლიური შემოსავალი 40000 ლარზე მეტი ექნებოდა, ქონების გადასახადს უკვე ავტომობილზეც გადაიხდიდა. 2013 წელს ეკონომიკა წინა წელთან შედარებით 3,6%-ით გაიზარდა, როდესაც აღნიშნული მაჩვენებელი 2011 წელს 7,4%, ხოლო 2012 წელს 6,4% იყო. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ მთავრობის ხარჯები წლიდან წლამდე იზრდება. სუსტი ეკონომიკის პირობებში საგადასახადო შემოსავლები ვერ უზრუნველყოფს ბიუჯეტში საკმარისი თანხების მობილიზებას და ამიტომ 2013 წლიდან, როდესაც მთავრობის საგარეო ვალი 7 მლრდ ლარი იყო, 2021 წლის მაისის მდგომარეობით საგარეო ვალი 24,8 მლრდ ლარამდეა გაზრდილი და უკვე დარღვეული აქვს ის მაკროეკონომიკური პარამეტრი, რომელიც

მითითებულია ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ კანონში (მთავრობის ვალი არ შეიძლება აღემატებოდეს მშპ-ს 60%-ს). ჩვენი აზრით, «ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ» კანონი გადასახადის გადამხდელთა და სახელმწიფო ინტერესების დაცვის კარგი დოკუმენტია, ვინაიდან ახალგაზრდა დემოკრატიის ისეთ ქვეყანაში, სადაც ჩვენ ვცხოვრობთ დიდია მთავრობის ცდუნება ვიწროპოლიტიკური და მოკლევადიანი გათვლებიდან გამომდინარე, უკონტროლოდ გაიზარდოს გადასახადის ყველა სახე, რაც ისედაც ღარიბ ქვეყანას კიდევ უფრო გაადარბებს, ხოლო გრძელვადიან პერსპექტივაში გადასახადების ზრდა საგადასახადო ბაზის შემცირებას, შავი ბუღალტერიის ზრდას და ეკონომიკის მოშლას იწვევს.

ცხრილი 2

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (პუი) საქართველოში 2011-2021 წლებში

(მლნ. აშშ დოლარი)

წელი	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
პუი	1130	1050	1040	1840	1730	1650	1980	1320	1340	570	1150

2011 წლიდან, კანონის მიღებიდან, 2013 წლამდე როდესაც კანონი ძალაში შევიდა, პირაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობა არ გაზრდილა, პირიქით - შემცირდა კიდევ, თუმცა ეს შეიძლება დავაბრალოთ 2012 წელს ხელისუფლების ცვლილებით გამოწვეულ სიფრთხილეს. - სავარაუდოდ ინვესტორების დააკვირდნენ ქვეყნის პოლიტიკური ვექტორის ცვლილების შესაძლებლობას. 2013 წლის დეკემბერში, როცა კანონი ძალაში შევიდა, ინვესტიციების მოცულობა ნახტომისებურად გაიზარდა და ეს დინამიკა 2017 წლამდე გაგრძელდა, სანამ გადასახადები გაიზრდებოდა. 2018 წლიდან კი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობა თითქმის 2011 წლის დონემდე დაეცა და კოვიდ პანდემიური 2020 წელი რომ არ გავითვალისწინოთ, კლება 2021 წელსაც გაგრძელდა, როცა კანონით გათვალისწინებული

მაკროეკონომიკური პარამეტრი დაირღვა, რომლის მიხედვითაც მთავრობის ვალი არ შეიძლება აღემატებოდეს მშპ-ს 60% -ს.

მნიშვნელოვანი ყურადღებაა გასამახვილებელი საქართველოში შექმნილ თავისუფალ ინდუსტრიულ ზონებზე (თიზ). გარკვეულწილად შეიძლება ჩავთვალოთ, რომ მათი შექმნით ქვეყანამ დანარჩენ ტერიტორიაზე ინვესტიციური შიმშილი განიცადა და დაკარგა საბიუჯეტო შემოსავლები. საქართველო დაბალი საგადასახადო ტვირთით ერთ-ერთი მოწინავეა და არ შეიძლება თავისუფალი ინდუსტრიული ზონები ყველა ტიპის ინვესტიციისთვის იყოს ღია. დღეის მდგომარეობით თიზ-ებში განთავსებულია ტექნოლოგიური სიახლეებით არც თუ ისე გამორჩეული კომპანიები და კრიპტომანიერები, რომლებიც კოლოსალური რაოდენობის ელექტროენერჯიას მოიხმარენ

და ზრდიან ენერგო დეფიციტს. ჩვენი აზრით, სახელმწიფოში შექმნილი თიხ-ები მხოლოდ ისეთი უცხოური ინვესტიციებისთვის უნდა იყოს ღია, რომელიც ტექნოლოგიურ სიახლეზეა დაფუძნებული და გრძელვადიან პერსპექტივაში ქვეყანას კონკურენტულ უპირატესობას მოუტანს მსოფლიო ბაზარზე.

დასკვნა

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ საქართველომ უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდად მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს ის კონკურენტული უპირატესობები, რაც უცხოურ ინვესტორთა ყურადღებას მიიქცევს. ქვეყანას, რომელიც ისტორიულად წარმოადგენს რეგიონულ და მსოფლიო მნიშვნელობის დერეფანს, ჯერ კიდევ ბოლომდე გამოყენებული არ აქვს თავისი სატრანსპორტო ფუნქცია. მიუხედავად იმისა, რომ როგორც სარკინიგზო (ყარსი-ახალქალაქის რკინიგზა) ასევე საზღვაო (ბათუმი, ფოთი) ტვირთების მობილიზების კუთხით გარკვეულ მცდელობებს აქვს ადგილი. საქართველოში არსებული სარკინიგზო, საზღვაო და საგზაო ინფრასტრუქტურა ჯერ კიდევ ვერ პასუხობს თანამედროვე გამოწვევებს. ამ დრომდე უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის დაკარგულ შესაძლებლობად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ანაკლიის პორტთან დაკავშირებული სიტუაცია, რომელიც 2022 წლისთვის მინიმუმ სატესტო რეჟიმში მაინც უნდა ყოფილიყო გაშვებული და გაურკვეველი პოლიტიკური გადაწყვეტილებების გამოა გაყინული. ამ დაკარგულ შესაძლებლობას აგრეთვე ემატება პოტენციურად დაკარგული ტვირთების ნაკადი, რომლებიც 2022 წლის 24 თებერვალს, რუსეთის უკრაინაში შეჭრისა და რუსეთზე დაკისრებული სანქციების შემდეგ, ალტერნატიული მარშრუტების ძიებაშია. ჩინეთსა და ევროკავშირს შორის ტვირთბრუნვის ნაკადები, რუსეთის სასანქციო იზოლირების შემდეგ, სამხრეთ დერეფანში გადმოინაცვლებს.

განვითარებადი ქვეყნები განვითარებადიდან - განვითარებამდე გზის

გავლისას ინსტიტუციურ და სოციალურ-ეკონომიკურ მოდერნიზაციასთან ერთად, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის კუთხითაც პრიორიტეტებს ცვლიან, რაც მოზიდული უცხოური ინვესტიციების რაოდენობრივ, ხარისხობრივ და მოცულობით მაჩვენებლებზეც აისახება. თუ თავდაპირველად განვითარებადი ქვეყნები უცხოელი ინვესტორებისთვის მიმზიდველია იაფი რესურსებისა და მუშახელის გამო, ქვეყნის განვითარებასთან ერთად იზრდება ხელფასები, იცვლება სამომხმარებლო ბაზრის სტრუქტურა, მოთხოვნა და კონფიგურაცია. შესაბამისად, იაფ მუშა ხელს აღარ აკმაყოფილებს „ძველი და დაბალი ხელფასი“ და იაფი რესურსების მაძიებელი ინვესტორისთვის თავდაპირველის მსგავსი მიმზიდველი აღარაა ქვეყანა. შესაბამისად, მცირდება ან საერთოდ ქრება მსგავსი ტიპის ინვესტიციები (ტანსაცმლის მსოფლიო ბრენდები, რომელთა პროდუქციის წარმოებას განსაკუთრებული ტექნოლოგიური სიახლეები არ სდევს, თან უმეტესად სამხრეთ აზიის განვითარებად ქვეყნებში იწარმოება). აღნიშნულის საპირისპიროდ, გაზრდილ ხარისხობრივ და სამომხმარებლო მოთხოვნებს სახელმწიფომ უნდა დაუპირისპიროს უფრო მეტად მეცნიერებადტევადი და კაპიტალტევადი ინვესტიციების მოზიდვა, რისთვისაც ქვეყანაში მომზადებული უნდა იყოს შესაბამისი მაღალკვალიფიციური მუშახელი, ინფრასტრუქტურული და საკანონმდებლო ბაზა. უცხოური ინვესტიციას, რომელიც მეცნიერებად ტევადია და ტექნოლოგიური სიახლე ახლავს, გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი მოთხოვნები აქვს, ვიდრე იაფი მუშა ხელი და რესურსებია. ამ ეტაპზე უცხოური ინვესტიციების ქვეყანაში შემოსვლას ხელს უშლის საბანკო სესხის მაღალი პროცენტები, განუვითარებელი საფონდო ბაზარი, კონფლიქტური რეგიონები (რუსული აგრესია მთელს რეგიონში ამწვავებს სიტუაციას და უარყოფით მოლოდინებს აჩენს), სამუშაო ძალის სიმცირე და დაბალი კვალიფიკაცია, ენერგოდამოუკიდებლობის დაბალი დონე. ამ პრობლემათაგან რამდენიმე რთული გამოწვევაა

და სახელმწიფოს საკუთარი ძალებით დაძლევა უახლოეს მომავალში გაუჭირდება. რაც შეეხება საფონდო ბაზრის განვითარებას, განათლების რეფორმას და ენერგოდამოუკიდებლობის ზრდას, მათ გადასაჭრელად საკმარისია შესაბამისი პოლიტიკური ნება და მცირე ძალისხმევა. (De Mello, 1999)

ჩვენი აზრით, საქართველო ბუნებრივად უკვე ტოვებს უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის იმ ნიშას, რის მიხედვითაც ის მხოლოდ იაფი მუშახელისა და რესურსების გამო იყო მიმზიდველი. მართალია ევროკავშირისა და ჩრდილო ამერიკის ქვეყნებთან შედარებით, ჩვენი ქვეყნა კიდევ რამდენიმე წელი დარჩება რესურსებითა და მუშა ხელით იაფი და ნაკლებ კვალიფიციური, მაგრამ ჩვენ ყველანაირად უნდა ვცადოთ მოვიზიდოთ მაღალტექნოლოგიური უცხოური ინვესტიციები, რაც მომავალში ადგილობრივი ტექნოლოგიური სიახლეების წარმოშობასაც შეუწყობს ხელს. ზღვაზე გასასვლელი (აუცილებელია საზღვაო პორტების მოდერნიზება), ზომიერი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, კორუფციის შედარებით დაბალი დონე (2021 წელს 180 ქვეყანას შორის საქართველო 45-ე ადგილს იკავებს 55 ქულით კორუფციის აღქმის ინდექსში), რეფორმატორი ქვეყნის სახელი, სხვა ქვეყნებთან შედარებით ნაკლებად ბიუროკრატიული და მარტივი კანონმდებლობა, საერთაშორისო კანონმდებლობასთან ეროვნული კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის მაღალი დონე, ევროკავშირთან და ჩინეთთან გაფორმებული თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებები, ბიზნესის დაწყებისა და კეთების სიმარტივე, ქონების რეგისტრაციის სიმარტივე, მცირე გადასახადები ის უპირატესობებია, რომლებსაც უცხოელ ინვესტორებამდე სწორად მიტანის შემთხვევაში აუცილებლად მოუტანს საქართველოს მსხვილ ტექნოლოგიურ სიახლეებზე დაფუძნებულ უცხოურ ინვესტიციებს. ეს გაზრდის ეკონომიკას, სამუშაო ძალის კვალიფიკაციასა და ხარისხს, ახალ პრიორიტეტებს გააჩენს განათლებაში და ქვეყნას მიწოდების მსოფლიო ჯაჭვში მნიშვნელოვან ადგილს დაუმკვიდრებს.

ლიტერატურა

1. გელაშვილი მ., (2000), ინვესტიციური გადაწყვეტილების მიღება როგორც სოციალური მოვლენა. („საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში“).
2. გრეკემი ე., (1999), პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და ვაჭრობა. „ეკონომიკური რეფორმები დღეს“, №1.
3. კვარაცხელია დ., (2007), პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოს ეკონომიკაში: ტენდენციები, შედეგები და პერსპექტივები, „სოციალური ეკონომიკა“, №2
4. სიხარულიძე დ., (2012), „უცხოური ინვესტიციების მოტივაციები და მისი გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე (ინგლისურ ენაზე), ეკონომიკა და ბიზნესი, №6, თბილისი
5. ჭარაია ვ., (2015) პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების როლი და მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისათვის (საქართველოს მაგალითზე). სადისერტაციო ნაშრომი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი, თბილისი. URL: https://www.tsu.ge/data/file_db/library/Disertacia%20-%20Charaia.pdf (ხელმისაწვდომია 11.10.2022)
6. ხარხერაული ხ. (2013), პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის პერსპექტივები საქართველოში, სადისერტაციო ნაშრომი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი.
7. De Mello, L.R. (1999), Foreign direct investment-led growth: Evidence from time series and panel data, Oxford Economic Papers, 51, 133-151, Economist, “Just Awful”, Issue 7798 (February 13, 1993).
8. Dunning, J. (2008), Institutional reform, FDI and the location competitiveness of European transition economies, in Dunning, J.H. and Gugler, P. (eds.), Foreign direct investment, location and competitiveness, Elsevier, Oxford.

THE ROLE OF FORING DIRECT INVESTMENTS IN THE ECONOMY AND THEIR STIMULATION MECHANISM

Alim Kherkhadze

Affiliated Assistant, Doctoral student of Kutaisi
University, Georgia
alimi.kherkhadze@unik.edu.ge

KEY WORDS: Investments; Economic Growth; capital; GDP; Technological innovation

J.E.L. classification: E220, F620, O140
DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.03>

For citation: Kherkhadze A. (2022) The role of foreign direct investments in the economy and their stimulation mechanism (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 104-116. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.03>

Summary

In the era of globalization, the attraction of foreign investments has become an important factor in promoting the economic growth of countries. Investors are constantly looking for favorable conditions for investing their capital, which involves a combination of several important factors. The investor, who is focused on getting the maximum profit with the minimum cost, before making an investment decision, will study the investment environment of the host country, the proximity to large key markets, the barriers to entry from the host country to international markets, the availability of production and energy resources, the level of political and economic stability, the number of labor force, qualifications, etc. .sh. In terms of investments in the modern world, two types of trends have been identified:

1. High-tech investments, which are mainly located in developed countries, due to the developed country's intellectual resources, key market and good opportunities for business development, and
2. Investment, which is focused on obtaining

maximum profit at the expense of cheap resources and labor force, and there is no or minimal technical innovation in it.

It is important for the state to attract such direct foreign investments, which will not only be focused on making profits, but will also ensure the raising of the qualifications of local staff, the introduction of technological innovations, and the social protection of employees.

Thanks to the economic reforms implemented after the post-Soviet upheavals, Georgia has become an attractive place for foreign investment, however, due to the shortage of labor force and low qualifications, investments focused on cheap resources and labor force are entering the country more than high-tech ones. The entry of relatively large, high-tech investments is hindered, in addition to the scarcity of the country's workforce and relatively low qualifications, the low level of energy independence, the territories occupied by the Russian Federation of Georgia, the generally politically and economically unstable region (Tskhinvali, Abkhazia, Karabakh regions), the aggressive state - the Russian Federation. Neighborhood and high probability of potential armed conflicts. The positive factors that make Georgia attractive for foreign investors are a favorable geopolitical location with land access, moderate natural and climatic conditions, low level of corruption, less bureaucratic and simple legislation compared to other countries, high level of harmonization of national legislation with international legislation, with the European Union in 2014 and in 2017 Free trade agreements signed with China, which allow a foreign investor to export products produced on behalf of Georgia to two of the world's largest markets without any problems.

Due to the fact that one of the most important factors of production - «capital» - is needed to develop the economy, and the country does not have it at this stage, attracting foreign investments is a vitally important task for the economic growth of Georgia. In developing countries like Georgia, the level of domestic savings is relatively low. In addition to

this, apart from the banking system, there is no stock market.

In the period 1996-2021, a total of about 23.12 billion dollars of investment came into Georgia. The first and only investor country in 1996 was Ukraine with 3753.45 thousand US dollars. In the following years, significant investments were made in Georgia from the USA (1.81 billion USD), the European Union, CIS countries and Great Britain. According to the latest data, foreign investment has entered Georgia from 74 countries, which is almost 2 times less than the number of countries with which Georgia has trade relations (export-import).

Since 2003, the growth of investments had an irreversible character, however, the 2008 world economic crisis and Russia's military attack on Georgia sharply reduced this figure, and it took 6 years to restore the pre-war figure. In addition, since 2017, foreign investments in Georgia have been characterized by a decreasing trend. Pandemic year 2020 was particularly notable in terms of investment decline. Despite the fact that after the signing of the Georgia-EU association in 2014, foreign investments should have increased due to the desire to access the EU market, until 2017, their volume was decreasing. In 2017, in the history of independent Georgia, the largest level of foreign investments - 1.98 billion USD was recorded. In the same year, the agreement on free trade between Georgia and China was signed, which should also increase foreign investments due to the desire to access the Chinese market, although the country has not returned to the level of foreign investments made in 2017.

On December 31, 2013, the Organic Law of Georgia «On Economic Freedom» adopted in 2011 entered into force. The law, on the one hand, regulates the limit of the amount acceptable from taxpayers - in case of the desire to increase the tax rates of income, profit, VAT and import taxes, citizens' consent is required through a referendum, and on the other hand, the amount of spending of collected taxes is controlled by the limits of the established macroeconomic parameters.

After the implementation of this law, the tax burden

of taxpayers was not supposed to increase, but the government took advantage of the loophole in the law and in 2017 the excise duty rate was sharply increased on cars (the excise duty on right-hand drive cars was doubled), fuel and tobacco products. The property tax has also been increased, since it does not belong to the general state tax. Since January 1, 2017, when the Estonian model of profit tax came into force, the state budget received about 500 million GEL less. To make up the deficit, either government spending had to be cut, or debt had to be incurred, or taxes had to be raised. In 2017, the government's expenses increased by 800 million GEL, we took on a debt of 400 million GEL, and the excise and property tax rates were also increased, according to which if the family had an annual income of more than 40,000 GEL, they would have already paid property tax on the car.

As of May 2021, the foreign debt has increased to 24.8 billion GEL and has already violated the macroeconomic parameter written in the Law on Economic Freedom, according to which the government's debt cannot exceed 60% of GDP.

From 2011, when the law was adopted, until 2013, when the law entered into force, the volume of direct foreign investments did not increase, on the contrary - it even decreased, although this can be blamed on the caution caused by the change of government in 2012. - Investors are likely to observe the possibility of a change in the country's political vector. When the law came into force in December 2013, that is, in fact from 2014, the volume of investments increased by leaps and bounds, and this dynamic continued until 2017, when taxes were increased. Since 2018, the volume of direct foreign investments has dropped almost to the level of 2011.

Based on all of the above, we believe that in order to attract foreign investments, Georgia should make maximum use of those competitive advantages that will attract the attention of foreign investors. The country, which has historically been a corridor of regional and world importance, has yet to fully utilize its transport function.

References

1. Gelashvili M., (2000), Investment Decision Making as a Social Event. see “Problems of formation and functioning of market economy in Georgia”
2. Graham E., (1999), Foreign Direct Investment and Trade. “On the Day of Economic Reforms” No. 1
3. Kvaratskeli D., (2007), Foreign Direct Investments in the Georgian Economy: Trends, Results and Prospects, Social Economy, N2
4. Sikharulidze D., (2012), “Foreign investment motivations and its impact on the economy of Georgia (in English), Economy and Business, No. 6, Tbilisi
5. Charaya V., (2015) The role and importance of foreign direct investments for the economic growth of the country (on the example of Georgia). Dissertation thesis, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of Economics and Business, Tbilisi. URL: https://www.tsu.ge/data/file_db/library/Disertacia%20-%20Charaia.pdf (Available 11.10.2022)
6. Kharkherauli Kh. (2013), Prospects of Attracting Foreign Direct Investments in Georgia, Dissertation Thesis, Technical University of Georgia, Tbilisi.
7. De Mello, L.R. (1999), Foreign direct investment-led growth: Evidence from time series and panel data, Oxford Economic Papers, 51, 133-151, Economist, “Just Awful”, Issue 7798 (February 13, 1993).
8. Dunning, J. (2008), Institutional reform, FDI and the location competitiveness of European transition economies, in Dunning, J.H. and Gugler, P. (eds.), Foreign direct investment, location and competitiveness, Elsevier, Oxford.

ტურიზმი და რეგიონების განვითარება

TOURISM AND REGIONAL DEVELOPMENT

ტურიზმის ინდუსტრიის აღდგენის ტენდენციები პოსტკოვიდურ პერიოდში (იმერეთის მაგალითზე)

ციცინო დავითულიანი

გეოგრაფიის დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, tsitsino.davituliani@unik.edu.ge

მაია აზმაიფარაშვილი

ეკოლოგიის დოქტორი, გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის პროფესორი, maia.azmaiparashvili@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: იმერეთი; კორონავირუსი; ტურიზმი; ვიზიტორები; სასტუმროები

J.E.L. classification: L83, R1

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.09>

ციტირებისთვის: დავითულიანი ც., აზმაიფარაშვილი მ., (2022) ტურიზმის ინდუსტრიის აღდგენის ტენდენციები პოსტკოვიდურ პერიოდში (იმერეთის მაგალითზე). ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 118-127. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.09>

ანოტაცია. კორონავირუსმა საქართველოს ტურიზმს დარტყა შორის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი დარტყმა მიაყენა და ეკონომიკური კრიზისი გამოიწვია. ნაშრომის მიზანია საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურისა და ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის სტატისტიკური მასალების შედარებითი ანალიზისა და შესაბამისი ლიტერატურის დამუშავების საფუძველზე დავადგინოთ რამდენად შეცვალა კოვიდ 19-მა მოსალოდნელი შედეგები ტურიზმის სექტორში, მთლიანად ქვეყანაში და იმერეთის რეგიონში. კვლევისათვის გამოყენებულია საქსტატიდან და საქართველოს ტურიზმის ადმინისტრაციიდან მოპოვებული მასალა და პანდემიის პერიოდში გამოქვეყნებული პუბლიკაციები, სადაც მოცემულია COVID-19 ზეგავლენა ტურიზმის

ინდუსტრიაზე. ნაშრომი შესრულებულია სტატისტიკური, შედარებითი ანალიზის და სინთეზის მეთოდების გამოყენებით.

შესავალი

კორონა ვირუსი (COVID-19) მნიშვნელოვან საფრთხედ მოგვევლინა, როგორც გლობალური, ისე რეგიონული ეკონომიკისათვის. პანდემიის ნეგატიურმა ზეგავლენამ მსოფლიოს ეკონომიკაზე შეუქცევადი ხასიათი მიიღო და შეუძლებელი გახადა ზუსტი პროგნოზის გაკეთება დღევანდელ სწრაფად ცვლად გარემოში.

აზიის განვითარების ბანკმა 2021 წლის ანგარიშში საქართველოს ეკონომიკის 12,7%-იანი ზრდა დააფიქსირა – მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის, მშენებლობის, ტრანსპორტისა და მომსახურების სფეროში. მიუხედავად არსებული სირთულეებისა დაფიქსირდა საერთაშორისო ტურიზმის ეტაპობრივი აღდგენაც.

ბოლო პერიოდში ტურიზმი საქართველოს ეკონომიკის ერთ-ერთ წამყვან სექტორად იქცა, მასზე მოდიოდა ქვეყნის მშპ-ის 11%. 2019 წელს შემოსული ვიზიტორების

რაოდენობამ 9,3 მლნ-ს გადააჭარბა, რაც წინა 2018 წელს 7,8%-ით აღემატებოდა. ზრდადობა ყოველწლიურად თვალსაჩინო იყო. აღნიშნულის გათვალისწინებით 2020 წლის პროგნოზით ვიზიტორთა რაოდენობის 10 მლნ-მდე გაზრდას ელოდებოდნენ, მაგრამ პანდემიამ სრულიად შეცვალა მოსალოდნელი პროგნოზები მთლიანად ეკონომიკაში და მათ შორის ტურიზმის სექტორშიც.

ძირითადი ტექსტი

COVID-19-მა ყველაზე ნეგატიური ზეგავლენა სწორედ ტურიზმის ინდუსტრიაზე მოახდინა ჩაკეტილმა საზღვრებმა და მოგზაურობის შიშმა. მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) ანალიზის მიხედვით, რომელიც პოტენციურ მოდელად 2003 წელს გავრცელებულ პანდემიის SARS-ის სცენარს განიხილავდა, მსოფლიო ტურიზმი ვიზიტორების 1-3%-იან შემცირებას ელოდა, მაშინ როცა 2019 წელს გაკეთებული პროგნოზის მიხედვით ვიზიტორთა რაოდენობა 2020 წელს 3-4%-ით უნდა გაზრდილიყო, რამაც მსოფლიო ტურიზმს ჯამში 30-50\$ მილიარდამდე ზარალი მიაყენა (UNCTAD, 2020).

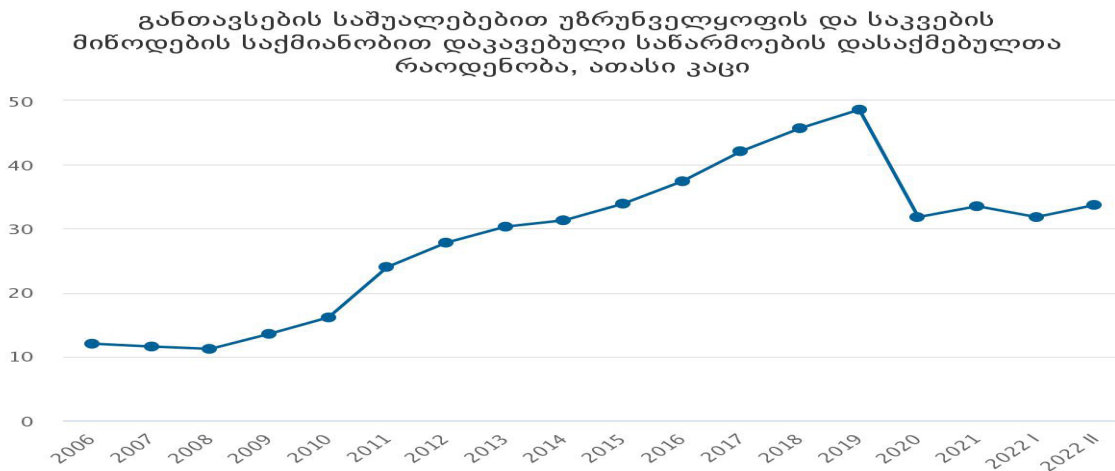
მსოფლიო ტურიზმის კრიზისმა დიდი გავლენა მოახდინა საქართველოზეც. უკვე 2020 წლის თებერვლის თვეში საერთაშორისო ტურისტთა რაოდენობა წინა წლის იგივე მონაცემთან შედარებით 0,7 %-ით შემცირდა. კლება მკვეთრი იყო მარტსა და აპრილშიც -62,3% - 94,5%, რაც დაკეტილი საზღვრებისა და შეჩერებული ფრენების ლოგიკური შედეგი იყო. კლება შემდეგ თვეებშიც გაგრძელდა და ივლისში -94,5 % მიაღწია. თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტორს, რომ 2019 წლის მეორე კვარტალში ქვეყანას 1,9 მლნ ტურისტი სტუმრობდა და მათი საშუალო დანახარჯი 890 ლარს შეადგენდა, ტურიზმიდან მინიმალური დანაკარგი 2 მილიარდ ლარამდეა. ამან ირიბი მულტიპლიკაციის ეფექტი გამოიწვია მომიჯნავე დარგებზე, სასტუმროებისა და

რესტორნების ბიზნესზე (გურული, 2020:6).

ევროკავშირიდან, მეზობელი ქვეყნებიდან და ისრაელიდან შემოსული ვიზიტორები მნიშვნელოვან სეგმენტს შეადგენენ ქართულ ტურიზმში. 2019 წელს შემოსულ ვიზიტორთა სრული რაოდენობის 6.28%-ს შეადგენდნენ ევროკავშირის ქვეყნებიდან შემოსული ვიზიტორები, რაც 2018 წლის მაჩვენებელს 26%-ით აღემატებოდა. ირანელი ვიზიტორების წილი შედარებით მცირე იყო, თუმცა საერთო ვიზიტორების 1.52%-ს შეადგენდა. იგივე ტენდენცია აღინიშნა 2020 და 2021 წლებში - ირანიდან მხოლოდ 1500-1400 ვიზიტორი დაფიქსირდა.

საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის 2022 წლის მონაცემებით თუ შევადარებთ 2019 წლის და 2022 წლის 8 თვის მონაცემებს ასეთ სურათს მივიღებთ: ყველაზე დიდი ზრდადობა მოდის ცენტრალურ და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებზე, კერძოდ: უზბეკეთზე (185%), საუდის არაბეთზე (59%), ყაზახეთზე (35%), ისრაელზე (6%). 94%-იანი ზრდადობა დაფიქსირდა ბელორუსზე. რეგიონებიდან კვლავ ლიდერობს ევროპა, მასზე მოდის 82 %, მეორე ადგილზეა შუა აღმოსავლეთი 5,1% და მესამეზე აზიურ-წყნაროკეანური სექტორი - 5%. საერთო ჯამში 2019 წლის 10 თვის მონაცემის შედარებით ანალიზით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ 2022 წლის იგივე პერიოდში 45%-იანი კლება დაფიქსირდა, 2022/2021 წლებში 166,2%-იანი ზრდადობა, ხოლო 2022/2021 წლებში 188,5%-იანი ზრდადობა.

კრიზისი აღინიშნა არამარტო უშუალოდ ტურიზმის სექტორში, არამედ მასთან პირდაპირ და ირიბად დაკავშირებულ დარგებზეც. ტურისტების შემცირება აისახა განთავსების საშუალებების დატვირთვაზე, სარესტორნო ბიზნესზე, სავაჭრო ობიექტების ბრუნვაზე და ა.შ. ამ ბიზნესებზე ზეგავლენას ახდენდა არა მხოლოდ ტურისტების შემცირება, არამედ სხვადასხვა შეზღუდვები, რომლებიც დისტანციების დაცვას ისახავდა მიზნად (იხ. ნახ. 1).

წყარო: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია (<https://gnta.ge/ge/>)

2018 წლის საქსტატის ოფიციალური მონაცემებით, მხოლოდ სასტუმროებსა და რესტორნებში 44 663 ადამიანი იყო დასაქმებული; 2019 წელს 48 634, იგივე მონაცემები 2020 წლის I კვარტალში 38 661 კაცს შეადგენდა, რომელიც მეორე კვარტალში 30 215 კაცამდე შემცირდა. გამოდის, რომ 2019 წელთან შედარებით მხოლოდ სასტუმროებსა და რესტორნებში დასაქმებულთა რიცხვი 18 ათასზე მეტი კაცით შემცირდა.

2022 წლის 2 კვარტლის მონაცემებით 33 700 კაცი იყო დასაქმებული. კაპიტალის ბრუნვა წინა 2019 წელთან შედარებით 2089.1 მლნ ლარიდან 690, 1 მლნ ლარამდე შემცირდა (2020 წლის 2 კვარტლის მონაცემები), 2021 წელს აღნიშნულ სექტორში კაპიტალის ბრუნვამ 1722,9 მლნ მიაღწია. იგივე ტენდენციებია იმერეთის რეგიონშიც 2019 წელს. აქ აღნიშნულ სექტორში 2536 კაცი იყო დასაქმებული, 2020 წლისათვის მათი რიცხვი 1725 – მდე შემცირდა, 2021 წლისათვის კი უმნიშვნელო ზრდა დაფიქსირდა და 1745 კაცი შეადგინა.

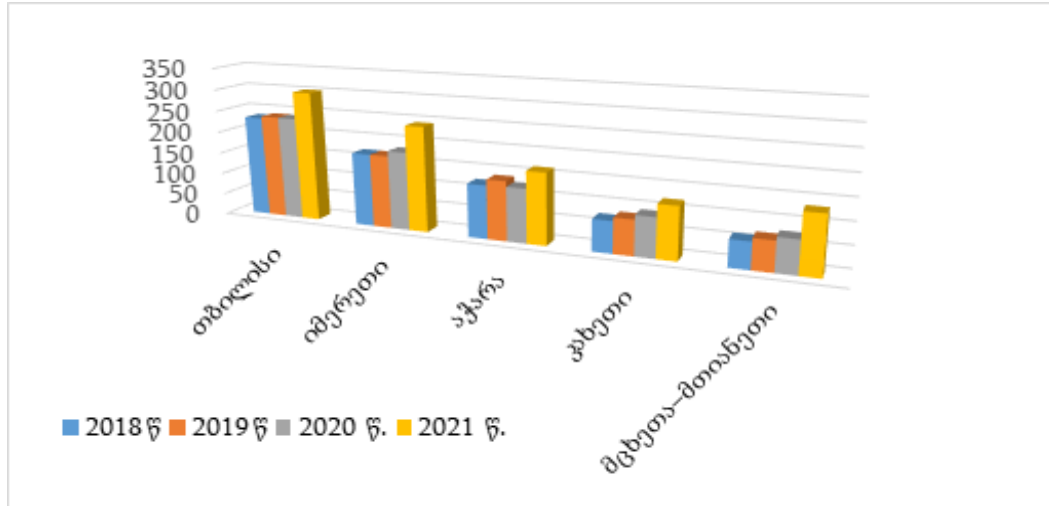
საქართველოში ადგილობრივ ვიზიტორთა მიერ მონახულებადი რეგიონების სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით ბოლო

6 წლის განმავლობაში იმერეთს თბილისის შემდეგ მეორე ადგილი უჭირავს, ხოლო საერთო პროცენტული მაჩვენებელი 17–21% ფარგლებში მერყეობს.

2021 წელს დაფიქსირდა შიგა ვიზიტორების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი, როგორც მთლიანად ქვეყანაში, ისე ცალკეულ რეგიონში და მიშვნელოვნად გადააჭარბა პანდემიამდელ პერიოდს. მარტო იმერეთში 34 ათასიანი ზრდადობა დაფიქსირდა (რეგიონში არსებული მრავალფეროვანი ტურისტული რესურსების არსებობის გამო), ხოლო მთლიანად ქვეყანაში 314 ათასიანი ზრდადობა. ეს, ჩვენი აზრით, საზღვრების გადაკვეთის გამკაცრებულმა პირობებმა გამოიწვია. 2022 წლის 2 კვარტლის მონაცემებით რეგიონს 224,8 ათასი ვიზიტორი ეწვია (იხ. ნახ. 2).

ნახაზი 2

შიგა ვიზიტორების საშუალო თვიური რაოდენობის განაწილება მონახულელებული რეგიონების მიხედვით (ათასი კაცი)

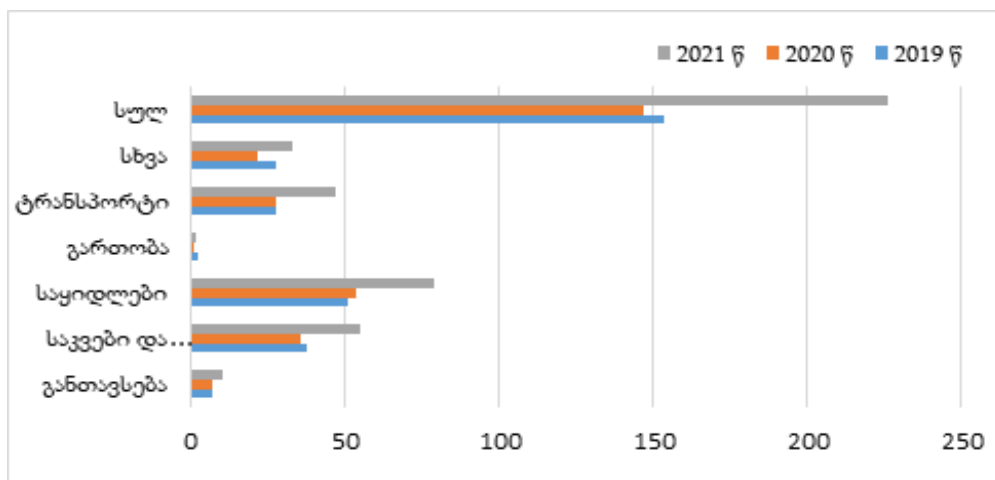

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2019–2021 წლიან პერიოდში გაიზარდა 15 წლის განხორციელებული ვიზიტებისას გაწეული და უფროსი ასაკის საქართველოს რეზიდენტი საშუალო თვიური ხარჯი კატეგორიების ვიზიტორების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე მიხედვით (იხ. ნახ. 3).

ნახაზი 3

საქართველოს რეზიდენტი ვიზიტორების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე განხორციელებული ვიზიტებისას გაწეული ხარჯები კატეგორიების მიხედვით, მლნ ლარი

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

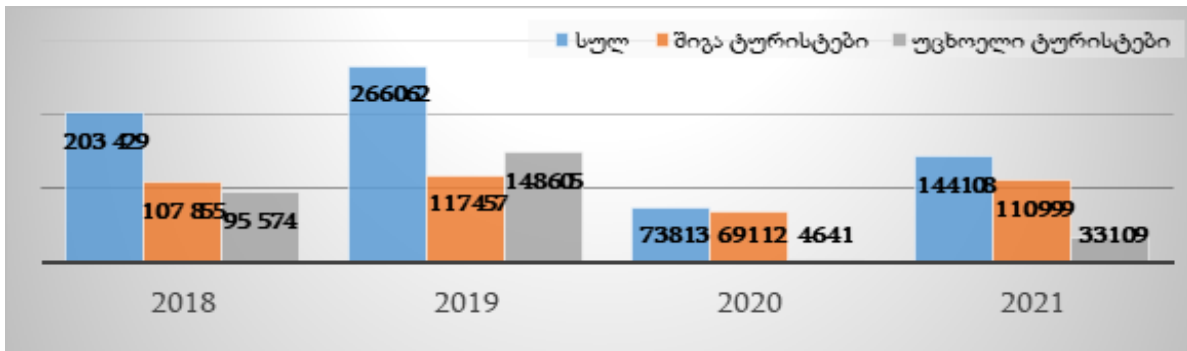
როგორც მე-3 ნახაზიდან ჩანს შიგა ვიზიტორების მიერ დახარჯული ხარჯები ქვეყნის შიგნით მნიშვნელოვნად გაიზარდა და მიაღწია 226 მლნ ლარს, რაც 73,5 მლნ-ით აღემატება იგივე მაჩვენებელს პანდემიამდე (153 მლნ ლარი). კატეგორიების ხარჯებიდან პირველ ადგილზეა საყიდლები, შემდეგ საკვები და ტრანსპორტი. განთავსება მე-4 ადგილზეა, რადგან ვიზიტორთა უმრავლესობა ადგილობრივები იყვნენ და ღამის საკუთარ სახლებში ათევენ. გაწეული ხარჯებიდან ბოლო ადგილზეა გართობა.

საინტერესოა იმერეთის რეგიონის სასტუმროებში აღრიცხულ სტუმართა

რაოდენობა პანდემიამდე და პანდემიის შემდეგ პერიოდში. 2019 წელს, წინა წელთან შედარებით, იმერეთის სასტუმროებში სტუმართა რაოდენობა 63 ათასით გაიზარდა, აქედან 53 ათასი უცხოელ ვიზიტორებზე მოდის. სრულიად განსხვავებულია 2020 წლის მაჩვენებლები, კერძოდ პანდემიით შექმნილი ეკონომიკური კრიზისის გამო შემოღებულმა რეგულაციებმა, მათ შორის საზღვრების ჩაკეტვამ მინიმუმამდე შეამცირა უცხოელი ვიზიტორების რაოდენობა და მხოლოდ 4641 უცხოელი სტუმარი დაფიქსირდა. საერთო ჯამში კი სტუმართა რაოდენობა 42%-ით შემცირდა და 73 813 შეადგინა (იხ. ნახ. 4).

ნახაზი 4

იმერეთის რეგიონის სასტუმროებში აღრიცხულ სტუმართა რაოდენობა 2018–2021 წწ

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

რეგიონში შემოსული ვიზიტორების მოტივაცია პანდემიამდე და პოსტპანდემიურ პერიოდშიც %70 რეკრეაციასა და დასვენებაზე მოდის, მეორე ადგილზე საქმიანი და პროფესიული ვიზიტები, ხოლო მესამე ადგილზე მკურნალობაა.

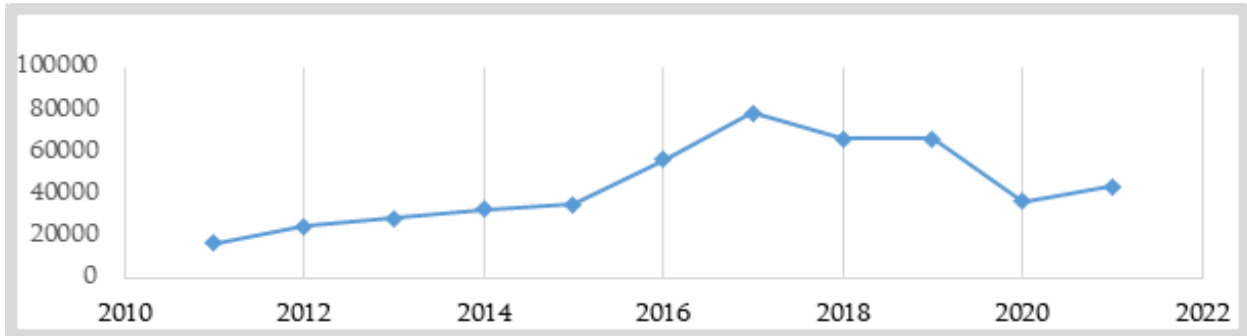
პანდემიის პერიოდში იმერეთში მოქმედებდა 6 კოვიდსასტუმრო, აქედან 5 ქუთაისში და 1 წყალტუბოში, სულ საქართველოში 261 ასეთი სასტუმრო აღირიცხა და 2020 წლის მარტიდან, 2022 წლის მარტამდე სახელმწიფოს ბიუჯეტიდან

109276896 ლარი დაიხარჯა. თითოეულ ბენეფიციარზე თავიდან 59 ლარი მოდიოდა, ბოლოს კი 120 ლარი შეადგინა. ამან ხელი შეუწყო აღნიშნული სასტუმროების უწყვეტ ფუნქციონირებას და მომსახურე პერსონალის დასაქმებას (ბიზნესფორმულა, 2022)

განვიხილოთ იმერეთის რეგიონში განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფისა და საკვების მიწოდების საქმიანობის ეკონომიკური მაჩვენებლები ათწლიან პერიოდში (2011–2021წწ). (იხ. ნახ. 5).

ნახაზი 5

განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობების ეკონომიკური მაჩვენებლები იმერეთის რეგიონში 2011–2021 წწ

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

გრაფიკიდან ჩანს, რომ 2016 წლისათვის აღნიშნული ეკონომიკური მაჩვენებელი 16 მლნ ლარს შეადგენდა 2019 წლამდე აღირიცხა ყოველწლიური ზრდადობა და მიაღწია 66 მლნ ლარს, მაქსიმუმი დაფიქსირდა 2017 წელს 78,1 მლნ ლარი, 2020 წლისათვის 36 მლნ–მდე შემცირდა, 2021 წლისათვის კი წინა წელთან შედარებით 50%-იანი ზრდადობა დაფიქსირდა.

მულტიპლიკაციის ეფექტების გამოყენებით შეუძლებელია განთავსების საშუალებებზე მსჯელობა, რადგან სასტუმროების ბიზნესი დამოკიდებულია მრავალ რესურსზე, რომელსაც იყენებს თავისი მომსახურების სერვისისათვის (თეთრეული, საკვები, დასაბანი საშუალებები და ა.შ.). სასტუმროების დახურვა იწვევს მისი მიმწოდებლების საქმიანობის შეფერხებასაც. მულტიპლიკაციის ეფექტი დამოკიდებულია იმპორტირებულ პროდუქციის რაოდენობაზე, რაც მეტია აღნიშნული პროდუქციის წილი მიწოდებაში, მით ნაკლებია მულტიპლიკაციის ეფექტი, რადგან ნაკლები ფინანსების გადინება ხდება ქვეყნიდან (ბრეგაძე, 2021).

ამერიკული სამოგზაურო გამოცემა „Thrillist“ 13 საუკეთესო ქვეყანას აღწერს, სადაც ცხოვრებას ურჩევს ამერიკის მოქალაქეებს, რომელშიც პოპულარული ტურისტული ქვეყნების გვერდით საქართველოსაც ასახელებს. გამოცემის

ჟურნალისტი საქართველოში ჩამოსასვლელად ვიზიტორებს პროექტ „იმუშავე საქართველოდან“ გამოყენებას ურჩევს. აღნიშნულ პროექტში მონაწილეებს საქართველოს მთავრობამ სავიზო მოთხოვნები შეუმსუბუქა. (National Geographic, 2020).

ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემებით პროექტის “იმუშავე საქართველოდან” ფარგლებში 27 აგვისტოდან 25 ოქტომბრის ჩათვლით სხვადასხვა ქვეყნის 1,100-მდე მოქალაქე დარეგისტრირდა. უნდა აღინიშნოს, რომ პროექტმა მოსალოდნელი პროგნოზი ვერ გაამართლა.

დღეს კორონა ვირუსი ფაქტობრივად დაძლეულია მსოფლიოსა და საქართველოშიც. დაიწყო ეკონომიკური წინსვლა და მათ შორის ტურიზმის სექტორშიც. იმედის მომცემი იყო ის ფაქტი, რომ მსოფლიოში ერთ-ერთმა ყველაზე გავლენიანმა სამოგზაურო გამოცემამ National Geographic-მა საქართველო და სვანეთის რეგიონი 2021 წელს მსოფლიოს 25 საუკეთესო მიმართულებებს შორის დაასახელა, რომელსაც ტურისტი პოსტპანდემიურ პერიოდში უნდა ეწვიოს. ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის განზოგადების შედეგად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ კორონავირუსით გამოწვეული პანდემია უპრეცედენტო მოვლენაა, რომელმაც გავლენა

მოახდინა ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროზე მთელს მსოფლიოში. ეკონომიკის ყველაზე მეტად დაზარალებული სფერო კი არის ტურიზმი, მათ შორის სასტუმროებისა და ავიაშიმოსვლის ბიზნესი.

მუშაობის განახლების პროცესში სირთულეები წარმოიქმნა საქართველოს ტურიზმის სექტორში. შიდა ტურიზმი განახლდა განსაზღვრული განრიგით, მაგრამ საერთაშორისო მგზავრობის განახლება შეფერხდა. 2021 წლის 8 ივნისიდან სასტუმროებს ნება დართეს, განეახლებინათ მუშაობა; აღდგა საქალაქთაშორისო ტრანსპორტი. რკინიგზამ ოპერირება 15 ივნისს განაახლა. შიდა ტურიზმის გახსნის ბოლო ფაზა აღინიშნა შიდა ფრენების განახლებით 24 ივლისიდან. 8 ივლისს საქართველომ საზღვრები 5 ევროპულ ქვეყანას გაუხსნა (გერმანია, საფრანგეთი, ესტონეთი, ლიეტუვა და ლატვია). აღნიშნულ ქვეყნებთან საზღვრების ორმხრივად უპირობოდ გახსნა განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ საქართველო მოხვდა ევროკავშირის მიერ 30 ივნისს გამოქვეყნებული სამოგზაუროდ უსაფრთხო 15 ქვეყნის სიაში. დღეისათვის საქართველოს სამივე საერთაშორისო აეროპორტში მგზავრთა ნაკადი თითქმის გაუტოლდა პანდემიამდე პერიოდს, კერძოდ 2022 წლის 8 თვის მონაცემებით – ქუთაისის აეროპორტში დაფიქსირდა 2019 წლის იგივე პერიოდის 95%-იანი, ბათუმის აეროპორტში – 94%-იანი, ხოლო თბილისის აეროპორტში – 74%-იანი აღდგენა.

რეგიონში ტურიზმის აღორძინებას ხელი შეუწყო იმან, რომ ოფიციალურად გაიხსნა ქუთაისის საერთაშორისო აეროპორტი ახალი ტერმინალით, 6-ჯერ გაზრდილი ტერიტორიითა და 4-ჯერ გაზრდილი გამტარუნარიანობით, უახლესი სერვისებით. თუ ძველი ტერმინალი წელიწადში 000 600 ვიზიტორის მიღებას ახერხებდა ახლა 2,5 მილიონ ტურისტს უმასპინძლებს, აქვს 7 გასასვლელი და საათში 1200 ზე მეტი მგზავრის გატარებას შეძლებს შეუფერხებლად.

პოსტპანდემიის პირობებში მიმდინარეობს

ტურიზმისა და მისი ცალკეული სექტორის გამოცოცხლება, როგორც საქართველოში, ისე მთლიანად მსოფლიოში. იმედის მომცემია 2022 წელს საქართველოში შემოსული ვიზიტორების რაოდენობა, კერძოდ ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს მონაცემებით 2022 წლის მარტში 484 211 ვიზიტორი შემოვიდა, რაც 210,6%-ით აღემატება წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს და 2019 წლის მარტის თვის 48,5%-ს შეადგენს. 2022 წელს ყველგან, მათ შორის საქართველოშიც დაიწყო ტურიზმის სექტორის სწრაფი აღდგენა. ტურიზმის აღდგენის დაჩქარებული ტემპი ჩვენს ქვეყანაში 2022 წლის მაისიდან დაფიქსირდა. 2022 წლის პირველ ნახევარში 2019 წელთან შედარებით ტურისტული ვიზიტების 56,8%-იანი ზრდადობა დაფიქსირდა, ივნის-აგვისტოში კი 78,7%-იანი ზრდადობა. უფრო სწრაფად აღდგა ტურიზმის შემოსავლები, კერძოდ 2022 წლის პირველ ნახევარში 78,3%-იანი, ხოლო ივლის-აგვისტოში 123,6%-იანი ზრდადობა დაფიქსირდა, რაც მიგრანტების შემოდინებითა და მაღალი ინფლაციით აიხსნება. ამასთანავე სასტუმროების შემოსავლები უფრო სწრაფად აღდგა რეგიონებში, ვიდრე დედაქალაქში. ერთ-ერთი მიზეზი შიდა ტურიზმის გაზრდითაა გამოწვეული. პანდემიამ ინვესტორთა ინტერესები შეამცირა, რამაც საშუალო და დიდი ზომის სასტუმროების მშენებლობის პროცესი შეანელა.

სს საქართველოს ბანკის ჯგუფის „Galt & Taggart“ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად კეთდება პროგნოზი, რომ 2022 წლის ბოლოსათვის მოხდება ტურიზმის სრულად აღდგენა პანდემიამდე დონესთან, ხოლო 2023 წლისათვის 10%-იანი ზრდადობა დაფიქსირდება. ამასთან საქართველოს ტურიზმის სექტორმა აქცენტი უნდა გააკეთოს ისეთ მაღალშემოსავლიანი მიმართულებების განვითარებაზე, როგორცაა ღვინის, ზამთრის. საკურორტო და MICE ტურიზმის განვითარებაზე (ტურიზმის მიმოხილვა, 2022).

დასკვნა

საქართველოს, როგორც ღია ეკონომიკის ქვეყანას, რომელიც მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული საერთაშორისო ტურიზმიდან შემოსავლებზე, ვაჭრობაზე, ინვესტიციებზე და ფულად გზავნილებზე, შეზღუდული შესაძლებლობა აქვს, დამოუკიდებლად გაუმკლავდეს მსოფლიო პანდემიის გლობალურ ეკონომიკურ შედეგებს. ჯერ ნაადრევია კოვიდ-19-ის ეკონომიკური და სოციალური ზეგავლენის სრულად შეფასება. თუმცა, ვირუსის ზემოქმედების მამუტაბები მეტ-ნაკლებად ცხადია. ნელ-ნელა ხდება ტურიზმისა და მისი ცალკეული სექტორის გამოცოცხლება.

ქვეყნის ეკონომიკის სწრაფი აღდგენიდან გამომდინარე სამთავრობო პროგრამაში „ევროპული სახელმწიფოს მშენებლობისთვის 2021-2024“ ჩამოყალიბდა ახლებური ხედვა ტურიზმის განვითარების სფეროში. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ ტურიზმი და მომიჯნავე ინდუსტრიები არის ყველაზე დაზარალებული პანდემიის შედეგად. ტურიზმის განვითარების ახალი სტრატეგია დაეფუძნება დივერსიფიკაციისა და ხარისხობრივი გაუმჯობესების მოთხოვნებს.

იმედია, ზემოაღნიშნული ტენდენციები გაზრდის ვიზიტორთა ნაკადებს და მათ მიერ გაწეულ ხარჯებს, არამარტო მთლიანად ქვეყანაში, არამედ ცალკეულ რეგიონში და მათ შორის იმერეთშიც. ყველაფერი ერთად კი ხელს შეუწყობს პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის დაძლევას.

ლიტერატურა

1. ბრეგაძე გ., (2021) – COVID-19-ის ეფექტი ტურიზმის ინდუსტრიაზე 2020 წელს. საქართველოს ახალი ამბების სააგენტო (GHN).

URL:<https://www.ghn.ge/news/257316-covid-19-is-efekti-turizmis-industriaze-2020-tsels>

(გადამოწმებულია 8.11.2022)

2. გურული ი., (2020) – პანდემიის მიმოხილვა: ეკონომიკური ზეგავლენა და შედეგები საქართველოსთვის. ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი (EPRC). თბილისი

URL:<https://eprc.ge/wp-content/uploads/2022/02/>

[covid19georgia_geo.pdf](https://eprc.ge/wp-content/uploads/2022/02/covid19georgia_geo.pdf)

(გადამოწმებულია 8.11.2022)

3. დავითულიანი ც. (2020) – COVID-19-ის გავლენა საქართველოს ტურიზმის სექტორზე. ეკონომიკური პროფილი. ტ.15, N1(20), გვ.53–43

URL:<http://economicprofile.org/pdf/e29bc5229867b6a6a528cc51b35821eb.pdf>

(გადამოწმებულია 8.11.2022)

4. ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი(EPRC).COVID-19ეკონომიკურიშედეგები მსოფლიოსა და საქართველოსთვის. 2020, გვ.9

https://eprc.ge/wp-content/uploads/2022/02/covid_fin-geo.pdf (გადამოწმებულია 8.11.2022)

5. კოვიდ-სასტუმროებზე ბიუჯეტიდან ლ109 მილიონზე მეტი დაიხარჯა - დეტალები. ბიზნესფორმულა. URL:<https://businessformula.ge/News/7938>, 29.03.2022 (გადამოწმებულია 8.11.2022)

6. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური – URL:<https://www.geostat.ge/ka>

7. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია– URL:<https://gnta.ge/ge/>

8. სამთავრობო პროგრამა „ევროპული სახელმწიფოს მშენებლობისთვის 2024-2021“. URL:www.gov.ge/files/68_78117_645287_gov-programme2021-2024.pdf

(გადამოწმებულია 8.11.2022)

9. Asian Development Bank (2020) The Economic Impact of the COVID-19 Outbreak on Developing Asia. URL:<https://bit.ly/2UpeGe9> (გადამოწმებულია 8.11.2022)

10. United Nations -UNCTAD (2020). The Coronavirus Shock: a Story of Another Global Crisis Foretold and What Policymakers Should Be Doing about It. URL: <https://bit.ly/2WwcW5O> (გადამოწმებულია 8.11.2022)

11. Destinations on the rise for 2021. URL:<https://www.nationalgeographic.com/travel/features/best-of-the-world-2021/> (გადამოწმებულია 8.11.2022)

12. Galt & Taggar (2022) Tourism overview. URL:https://api.galtandtaggart.com/sites/default/files/2022-09/report/tourism-overview_september-2022_eng_final.pdf; (გადამოწმებულია 8.11.2022)

TRENDS IN THE RECOVERY OF THE TOURISM INDUSTRY

(ON THE EXAMPLE OF IMERETI)

Tsitsino Davituliani

Ph.D., Akaki Tsereteli State University and Kutaisi University Associate Professor
tsitsino.davituliani@unik.edu.ge

Maia Azmaipharashvili

Ph.D., Associate Professor of Gori State University, Professor of Kutaisi University
maia.azmaipharashvili@unik.edu.ge

KEY WORDS: *Imereti; coronavirus; tourism; visitors; hotels.*

J.E.L. classification: L83, R1 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.09>

For citation: Davituliani Ts., Azmaipharashvili M., (2022) Trends in the recovery of the tourism industry (on the example of Imereti). (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 118-127. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.09>

Summary

The Coronavirus along with other sectors of the economy, has caused great damage to the tourism sector and related industries. The number of international tourists decreased by 0.7% in February 2020 compared to 2019. The decrease in the number of visitors has affected the restaurant business, airlines, shopping and catering establishments. In 2020 with the period before the pandemic, the number of employees in hotels throughout Georgia decreased by 17 000 people. According to the statistical data the increase was recorded in the 2nd quarter of 2022. The same trends were observed in the research region in particular in Imereti in 2019. In the mentioned sector by 2020, 2536 people were employed and their number decreased to 1725. By 2021 a slight increase was recorded in amount to 1745 people. In 2021, the highest rate of domestic visitors was recorded, both in the country as a whole and in the regions that exceeded the pre-pandemic period. An increase

of 34 000 was recorded in Imereti alone, and the increases of 314 000 in the country as a whole. It were caused by broader crossing restrictions. Although, the income from international tourism decreased significantly during the research period, the opposite result was observed in the case of local visitors, the expense within the country increased significantly and reached 226 million GEL, higher than the same period before the pandemic with is 73,5 million GEL.

In post-pandemic conditions, tourism and its separate sector are being revitalized, both in Georgia and in the world as a whole. According to the National Tourism Agency the number of visitors to Georgia in 2022 is promising. In March 2022 211 484 visitors arrived, which is 210,6% higher than the previous years and comprises 48,5% of March of 2019.

Difficulties arose in the process of renewal of work in the tourism sector of Georgia. Domestic tourism resumed on schedule, but resumption of international travel was delayed. From June 8, 2021, hotels were allowed to resume operations; Intercity transport was restored. The railway resumed operations on June 15. The final phase of the opening of domestic tourism was marked by the resumption of domestic flights from July 24. On July 8, Georgia opened its borders to 5 European countries (Germany, France, Estonia, Lithuania and Latvia). The mutual unconditional opening of the borders with the mentioned countries was caused by the fact that Georgia was included in the list of 15 safe countries for travel published by the European Union on June 30. To date, the flow of passengers in all three international airports of Georgia has almost equaled the period before the pandemic, in particular, according to the data of the 8th month of 2022, Kutaisi airport recorded a 95% recovery of the same period of 2019, Batumi airport - 94%, and Tbilisi airport - 74%.

In 2022, the rapid recovery of the tourism sector began everywhere, including Georgia. An accelerated pace of tourism recovery has been observed in our country since May 2022. In the first half of 2019, compared to 2019, a 56.8% increase in tourist visits was recorded, and in June-August, a 78.7% increase.

Tourism revenues recovered faster, in particular, in the first half of 2022, 78.3% growth, and 123.6% growth was recorded in July-August, which is explained by the influx of migrants and high inflation.

It was observed, which is explained by the influx of migrants and high inflation. At the same time, hotel revenues recovered faster in the regions than in the capital, one of the reasons being the increase in domestic tourism. The pandemic reduced the interest of investors, which slowed down the construction process of medium and large hotels.

As a result of the research conducted by JSC Bank of Georgia group “Galt & Taggart”, a forecast is made that by the end of 2022, tourism will be fully restored to the pre-pandemic level, and by 2023, a 10% increase will be recorded. In addition, the tourism sector of Georgia should focus on the development of such high-income destinations as - wine, winter. Resort and MICE tourism development (Tourism Review, 2022).

Hopefully, the above-mentioned trends will increase the flow of visitors and their spending, not only in the country as a whole, but also in individual regions, including Imereti. Together, everything will contribute to overcoming the economic crisis caused by the pandemic.

References

1. Bregadze G., (2021) – The effect of COVID-19 on the tourism industry in 2020. Georgian News Agency (GHN). URL:<https://www.ghn.ge/news/257316-covid-19-is-efekti-turizmis-industriaze-2020-tsels> (verified on 8.11.2022)
2. Guruli I., (2020) - Overview of the pandemic: economic impact and consequences for Georgia. Economic Policy Research Center (EPRC). Tbilisi URL:https://eprc.ge/wp-content/uploads/2022/02/covid19georgia_geo.pdf (verified on 8.11.2022)
3. Davituliani Ts. (2020) – Impact of COVID-19 on Georgia’s Tourism Sector. economic profile. Vol.

15, N1(20), pp. 43–53

URL:<http://economicprofile.org/pdf/e29bc-5229867b6a6a528cc51b35821eb.pdf>

(verified on 8.11.2022)

4. Economic Policy Research Center (EPRC). Economic consequences of COVID-19 for the world and Georgia. 2020, p. 9 URL:https://eprc.ge/wp-content/uploads/2022/02/covid_fin-geo.pdf

(verified on 8.11.2022)

5. More than L109 million was spent on Covid-hotels from the budget - details. business formula. URL:<https://businessformula.ge/News/7938>, 29.03.2022 (verified on 8.11.2022)

6. National Statistics Office of Georgia – URL:<https://www.geostat.ge/ka> (verified on 8.11.2022)

7. Georgian National Tourism Administration – URL:<https://gnta.ge/ge/> (verified on 8.11.2022)

8. Government program “For the construction of the European state 2021-2024”. URL:www.gov.ge/files/68_78117_645287_govprogramme2021-2024.pdf (verified on 8.11.2022)

9. Asian Development Bank (2020) The Economic Impact of the COVID-19 Outbreak on Developing Asia. URL:<https://bit.ly/2UpeGe9> (verified on 8.11.2022)

10. United Nations -UNCTAD (2020). The Coronavirus Shock: a Story of Another Global Crisis Foretold and What Policymakers Should Be Doing about It.

URL: <https://bit.ly/2WwcW5O> (verified on 8.11.2022)

11. Destinations on the rise for 2021.

URL:<https://www.nationalgeographic.com/travel/features/best-of-the-world-2021/>

(verified on 8.11.2022)

12. Galt & Taggart (2022) Tourism overview.

URL:https://api.galtandtaggart.com/sites/default/files/2022-09/report/tourism-overview_september-2022_eng_final.pdf; (verified on 8.11.2022)

იმერეთის რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ზოგიერთი ასპექტი

ნაირა ვირსალაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი naira.virsaladze@atsu.edu.ge

მალვინა ყიფიანი

ასოცირებული აფილ.პროფესორი, ქუთაისის უნივერსიტეტი, mavlina.kiphiani@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: იმერეთის რეგიონი; აგროზონა; შემოსავლების სიმცირე; მიგრაცია; სიღარიბე

J.E.L. classification: R3; Q4

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.04>

ციტირებისთვის: ვირსალაძე ნ., ყიფიანი მ., (2022) იმერეთის რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ზოგიერთი ასპექტი. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 1(24), გვ. 128-137 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.04>

ანოტაცია. გლობალური პრობლემების ფონზე აქტუალური ხდება ქვეყნის ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დამახასიათებელი ძირითადი ტენდენციები. ისინი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ ქვეყნის მდგრად განვითარებაზე. რეგიონული პრობლემების სრულფასოვანი შეფასების მიზნით უპირველესი და აუცილებელი პირობაა კონკრეტული ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულების თავისებურებათა შესწავლა და მეცნიერული ანალიზი, რეგიონების განვითარებისა და კონკურენტუნარიანობის უთანაბრობის გამოწვევის რეალური მიზეზების დადგენა. იმერეთის რეგიონის განვითარების ძირითად ასპექტებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქვეყნის წინაშე მდგარი უმთავრესი პრობლემები: უმუშევრობის ზრდა, მიგრაციისა და სოციალურ დახმარებაზე დამოკიდებულების მაღალი მაჩვენებელი, დაბალი შემოსავლები.

შესავალი

მსოფლიოში არსებული გამოწვევები (კოვიდი, ომი რუსეთსა და უკრაინას შორის) სერიოზულ და საკმაოდ უარყოფით გავლენას ახდენს ეკონომიკურ ზრდაზე, სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებზე. მნიშვნელოვან წილად ფერხდება და სერიოზულ წინააღმდეგობებს აწყდება საერთაშორისო ურთიერთობების პოლიტიკური და ეკონომიკური მიმართულებები. არსებული მოვლენების ზეგავლენა საკმაოდ დიდია როგორც მთლიანად ქვეყნის, ისე მისი ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულების განვითარებასთან. იმერეთის რეგიონი (მხარე) მიუხედავად თავისი მრავალმხრივი შესაძლებლობებისა და ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობებისა, მაქსიმალურად ვერ ახერხებს არსებული პოტენციალის სრულფასოვან ათვისებასა და გამოყენებას, ჯერ კიდევ სერიოზულად „ებრძვის“ დაბალ შემოსავლებს, ახლგაზრდა თაობის მიგრაციულ პროცესებს, დემოგრაფიული დაბერების მაღალ მაჩვენებელს. რეგიონის სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს მძიმე ტვირთად დააწვა ფასების ზრდა სურსათისა და ფართომომხმარებლის საგნებზე, ინფლაცია, უმუშევრობა, ფინანსური რესურსებისა და სახელმწიფოსაგან დახმარების ნაკლებობა.

ძირითადი ტექსტი

მიმდინარე მოვლენების გავლენა და ზემოქმედება საკმაოდ ანგარიშგასაწევ თემად იქცა რეგიონული ეკონომიკის თვალსაზრისით. დღეს საკმაოდ აქტუალურ და მნიშვნელოვან საკითხად ითვლება ქვეყნების ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულების მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებული პრობლემები. შესაბამისად, რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი ასპექტები და მათზე მოქმედი ფაქტორები დროულ და სრულფასოვან შესწავლას საჭიროებს. მსოფლიოში დაგროვილმა საკმაოდ მდიდარმა გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ რეგიონის მართვასა და განვითარებას საფუძვლად უნდა დაედოს კონკრეტული ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი, სამეურნეო და პოლიტიკური ცხოვრების ისტორიული წარსული, კულტურული და ბუნებრივ-რესურსული თავისებურებანი. რომელიც ისტორიული წინაპირობების შედეგია. ამ თვალსაზრისით საქართველო საკმაოდ მრავალფეროვანი და საინტერესო ქვეყანაა. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ სწორედ ეს მრავალფეროვნება და მკვეთრად განსხვავებული ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობების საფუძველზე ჩამოყალიბებული სამეურნეო ცხოვრების წესები და ტრადიციები ქმნის ქვეყნის ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულების (მხარეების) განვითარებისა და კონკურენტუნარიანობის მდგომარეობისა და ტენდენციების უთანაბრობას.

ბოლო წლებში მნიშვნელოვანი აქცენტი გაკეთდა რეგიონული განვითარების სამთავრობო პეროგრამებზე, რომელიც საკმაოდ სერიოზულ და მნიშვნელოვან ინფორმაციას მოიცავს რეგიონული ინფრასტრუქტურის SWOT ანალიზისათვის.

ჩვენი ყურადღება მიიქცია იმ გარემოებამ, რომ იმერეთის რეგიონი (მხარე) გამოირჩევა მოსახლეობის შემოსავლების სიმცირით, მიგრაციული პროცესების და დემოგრაფიული დაბერების მაღალი მაჩვენებლებით და, შესაბამისად, სოციალურ დახმარებაზე მაღალი დამოკიდებულებით (იმერეთის განვითარების სტრატეგია 2014-2021:34-40).

რეგიონი (მხარე) საქართველოს

ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობს და მისი ერთ-ერთი ულამაზესი კუთხეა. მას საქართველოს ტერიტორიის 9,4% უჭირავს და 12 მუნიციპალიტეტს აერთიანებს. მისი მთავარი და საკმაოდ მნიშვნელოვანი დადებითი ფაქტორებია: სიახლოვე საზღვაო პორტებთან და საერთაშორისო აეროპორტებთან, მდებარეობა ენერგეტიკულ და საავტომობილო კორიდორებზე, ურბანიზაციის მაღალი დონე, წიაღისეულის მრავალფეროვნება, სასოფლო კულტურების განვითარების ხელსაყრელი ეკოლოგიური პირობები, ტურისტული და რეკრეაციული რესურსების მრავალსახეობები.

2022 წლის იანვრის მდგომარეობით ოფიციალურ სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით მის წილად მოდის საქართველოს მოსახლეობის 12,6%. მოსახლეობის 49,5% ქალაქის, ხოლო 50,5% სოფლის მოსახლეობას მიეკუთვნება. ქალაქის მოსახლეობის 28% ქუთაისის მაცხოვრებელია. სამწუხაროა ის ფაქტი, რომ დამოუკიდებლობის დღიდან მოყოლებული რეგიონის მოსახლეობა სულ უფრო და უფრო მცირდება, 1994-2022 წლებში ის 315.8 ათასით არის შემცირებული, ხოლო 2019-2022 წლებში 30.8 ათასით (საქსტატი, 2022).

ამ მაჩვენებელთა რეალური შედეგი ისაა, რომ დღეს იმერეთის რეგიონის ფაქტობრივ სუსტ მხარედ ითვლება უმუშევრობის და სიღარიბის მაღალი დონე. ნაკლებად განვითარებული მუნიციპალური სერვისები, კომერციული და ბიზნეს ინფრასტრუქტურა, მუშახელის პროფესიული განათლებისა და კვალიფიკაციის დაბალი დონე, ბუნებრივი კატასტროფების მართვის ქმედითი სისტემის არარსებობა, რეგიონული და ადგილობრივი ადმინისტრაციული სტრუქტურების შეზღუდული უფლებები, მწირი შემოსავლები და ქონებრივი რესურსები (იმერეთის განვითარების სტრატეგია 2021:34-40-2014).

არსებული პრობლემები და გამოწვევები მკვეთრად ახდენს გავლენას რეგიონის დღევანდელ სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. მაშინ, როდესაც იგი გამოირჩევა ხელსაყრელი მდებარეობით და ბუნებრივი რესურსების, ფლორისა და

ფაუნის მრავალფეროვნებით, მინერალურ-სანედლეულო რესურსების საბადოებით (100-ზე მეტი), მძლავრი ენერგეტიკული ბაზის ჩამოსაყალიბებლად ხელსაყრელი ბუნებრივი პირობებით, სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის, ტურიზმის განვითარებისათვის დიდი პოტენციალით. მხოლოდ მათი ეფექტური და გონივრული გამოყენება გადააქცევს მას ეკონომიკის აღორძინების მძლავრ ბერკეტად და მოსახლეობის სოციალური უზრუნველყოფის მნიშვნელოვან წყაროდ. ამ საქმეში კი გადამწყვეტი როლი უნდა შეასრულოს მოქნილმა რეგიონულ-ეკონომიკურმა პოლიტიკამ და ქვეყნის სტაბილურმა მდგომარეობამ.

რეგიონში არსებული მდგომარეობის შეფასებისა და მისი შემდგომი გაუმჯობესების საქმეში მნიშვნელოვანი წვლილი უნდა შეიტანოს აღრიცხვისა და სტატისტიკის მუშაკებმა

და მათ მიერ გაკეთებულმა ეკონომიკურ-სტატისტიკურმა კვლევებმა. მათში უნდა აისახოს რეგიონის რეალური სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა (და არა თავის მოსაწონებლად ხელოვნურად შელამაზებულ ციფერებში), მხოლოდ სინამდვილის გამომწვეურებით და არსებული სუსტი ადგილების სწორი დანახვით შევძლებთ როგორც რეგიონის, ისე ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღებას და სასურველი შედეგების მიღწევას. სწორედ რეალურ მონაცემებზე დაყრდნობით უნდა მოხდეს რეგიონის შემდგომი განვითარების სტრატეგიის, ახალი პროექტებისა და პროგრამების შემუშავება. რეგიონში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესწავლისა და მათი დეტალური ანალიზისათვის, კანონზომიერების დადგენის მიზნით, შეიძლება გამოვიყენოთ სხვადასხვა აგრეგირებული მაჩვენებლები.

ცხრილი 1.

საქართველოს და იმერეთის რეგიონის მნიშვნელოვანი კრებსითი მაჩვენებლები 2012-2020 წლებში

მაჩვენებლები	2012	2016	2020
მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზრო ფასებში (მლნ.ლარი)			
საქართველო სულ	27 227.3	35 836.0	49 266.7
იმერეთის რეგიონი	2 360.6	2 906.	4 151.6
ხვედრითი წილი%	8.67	8.11	8.42
ბრუნვა (მლნ. ლარი)			
საქართველო სულ	42 048.0	64 081.8	114348.5
იმერეთის რეგიონი	1 886.0	2 860.0	4 311.3
ხვედრითი წილი%	4.48	4.46	3.77
გამოშვებული პროდუქცია (მლნ. ლარი)			
საქართველო სულ	23 096.6	34 156.9	46 227.3
იმერეთის რეგიონი	1 185.4	1 645.0	2 772.4
ხვედრითი წილი%	5.13	4.81	5.99
დამატებული ღირებულება (მლნ.ლარი)			
საქართველო სულ	11 190.7	16 772.4	22 263.0
იმერეთის რეგიონი	514.9	720.1	1 218.6
ხვედრითი წილი%	4.60	4.29	5.47
უმუშევრობის დონე (%)			
საქართველო	26.7	21.7	18.5
იმერეთის რეგიონი	22.3	24.1	19.8

დასაქმებულთა საშუალოთვიური ხელფასი (ლარი)			
საქართველო სულ	714.3	938.3	1 222.9
იმერეთის რეგიონი	481.0	619.3	929.5
ხვედრითი წილი%	67.33	66.0	75.68
ინვესტიციები ფიქსირებულ აქტივებში (მლნ.ლარი)			
საქართველო სულ	3 245.6	4 665.4	4 350.1
იმერეთის რეგიონი	133.4	110.2	178.1
ხვედრითი წილი%	4.11	2.35	4.09

წყარო: ცხრილი შედგენილია სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით.

მოტანილი კრებსითი მაჩვენებლებიდან ნათლად ჩანს რეგიონში არსებული ეკონომიკური მდგომარეობა და მისი ხვედრითი წილი ქვეყნის ეკონომიკაში (იხ. ცხრ. 1). 2021 წლის ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემების არ არსებობის გამო გამოვიყენეთ 2020 წლის მონაცემები და შევადარეთ წინა პერიოდის მაჩვენებლებს. 2020 წელს რეგიონულმა მშპ-მა 4148,3 მლნ. ლარი შეადგინა, რაც საქართველოს მშპ-ის 8,42%-ია და იმერეთს მესამე ადგილი უჭირავს თბილისისა და აჭარის შემდეგ. საანალიზო პერიოდში რეგიონული მშპ-ის დინამიკა ცვალებადი კონიუნქტურით ხასიათდება, თავდაპირველად იკლებს, 2016-2018 წლებში იზრდება, 2019 წლიდან კვლავ მცირდება. რეგიონის მშპ-ის სტრუქტურაში მაღალი ხვედრითი წილით ხასიათდება დამამუშავებელი მრეწველობა (13.2%); სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობა(12,4%) და უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული საქმიანობები (12%); შემდეგ მოდის საბითუმო და საცალო ვაჭრობა, ავტომობილებისა და მოტოციკლების რემონტი; მშენებლობა და ა. შ. (საქსტატი, 2021)

2019-2020 წლებში შემცირებულია ბიზნეს სექტორის ბრუნვისა და გამოშვების მაჩვენებლები: დაბალია სამუშაო ძალის აქტივობის დონე და, შესაბამისად, დასაქმების დონე (34.5%). მართალია 2020 წელში წინა პერიოდთან შედარებით უმუშევრობის დონე - 19.8%-მდე შემცირდა, მაგრამ 2021 წლისათვის 23.1%-მდე გაიზარდა, რაც საერთო ქვეყნის

მაჩვენებელს 2,5%-ით აღემატება; რეგიონის ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის დაახლოებით 30,6% თვითდასაქმებულია, რაც განპირობებულია სასოფლო-სამეურნეო სექტორში შინამეურნეობების მაღალი ხვედრითი წილით. რეგიონში საშუალოთვიური ანაზღაურება (925.5 ლარი) 293.4 ლარით (ანუ 24.4%-ით) ჩამორჩება ქვეყნის საშუალოთვიურ ანაზღაურებას (1 222.9 ლარი), რაც რეგიონის დარგობრივ სტრუქტურაში აგრარული სექტორის სიჭარბითაა გამოწვეული (სადაც შედარებით დაბალი ანაზღაურებაა) (საქსტატი, 2022)

რეგიონის ეკონომიკა ძირითადად აგრარული ხასიათისაა. მიუხედავად იმისა, რომ მოსახლეობის ნახევარზე მეტი ამ სექტორშია დასაქმებული, მასზე მოდის მთლიანი რეგიონული პროდუქტის მხოლოდ 12,4%, რაც გამოწვეულია იმით, რომ თვითდასაქმებულები ძირითადად ოჯახურ მეურნეობაში საქმიანობენ, რომელთა უდიდესი ნაწილი მცირემიწიანია (საშუალო ფართობი 1,4 ჰექტარია) და დაბალმოსავლიანობით ხასიათდება, რაც ამცირებს დარგის პროდუქტიულობას. აგრარული სექტორის დასუსტება ქვეყანაში ძირითადად გამოიწვია ეკონომიკური სისტემის რღვევის დროს დაშვებულმა შეცდომებმა, არასწორად წარმართულმა განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის პროცესმა, რამაც ნეგატიური გავლენა მოახდინა როგორც ქვეყნის, ისე თითოეული რეგიონის სასოფლო-სამეურნეო სექტორის განვითარებაზე.

არასწორი რეორგანიზაციის გამოძახილია ისიც რომ, განვითარების დონის მიხედვით რეგიონის სოფლის მეურნეობა ძირითადად სამომხმარებლო ხასიათისაა. რეგიონში განუვითარებელია ფერმერული მეურნეობები, დაბალია სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის დონე, პროდუქტების წარმოების ტექნოლოგიები და მეთოდები მოძველებულია და განახლებას საჭიროებს. სოფლის მეურნეობის სექტორი ძირითადად ორიენტირებულია შინამეურნეობის (ოჯახის) სასურსათო მოთხოვნილების დაკმაყოფილებაზე და არა სარეალიზაციო პროდუქციის წარმოებაზე. მდგომარეობას ართულებს ისიც, რომ ბოლო პერიოდში (როგორც მსოფლიოში), საქართველოში კლიმატი არსებითად შეიცვალა, რამაც სტიქიური მოვლენების (გვალვა, წყალდიდობა, ქარიშხალი, ხანძარი) საოცარი გახშირება გამოიწვია. ამ პროცესებმა სამეურნეო აქტივობაზე უარყოფითად იმოქმედა, გაიზარდა ნიადაგის ეროზია, კიდევ უფრო შეამცირა ისედაც დაბალი მოსავლიანობა.

აგრარული მეურნეობის გაძლიერების, შრომის მწარმოებლურობის გაზრდის მიზნით პირველ რიგში უნდა მოხდეს მცირემიწიანი მეურნეობების დამსხვილება, რაც ხელს შეუწყობს დარგის ტექნიკურ გადაიარაღებას და წარმოების ინტენსიფიკაციას.

რეგიონის აგრარულ სექტორში აღნიშნული ნაკლოვანებები გამოვლინდა ჯერ კიდევ 2019 წელს „ევროკავშირის ბაზარზე პროდუქციის (მწვანლის) მიწოდების, იმერეთის აგროზონის საექსპორტო პოტენციალის შესაძლებლობების“ საგრანტო პროექტის ფარგლებში ჩატარებული კვლევის პროცესში. კვლევა ჩატარდა აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა და სტუდენტთა მონაწილეობით. კვლევის ფარგლებში საგრანტო პროექტი მიზნად ისახავდა სამიზნე ტერიტორიაზე მოსახლეობის და მოქმედ მეწარმეთა გამოკითხვას. კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, პირველადი ინფორმაციის მოპოვებისა და სათანადო დასკვნების გამოტანის მიზნით თერჯოლის, წყალტუბოს და სამტრედიის მუნიციპალიტეტებში სულ გამოიკითხა 180 რეზიდენტი და 27 მეწარმე

სუბიექტი, რომლებიც ძირითადად დაკავებული იყვნენ მწვანლის წარმოებით ან/და რეალიზაციით. კვლევის საფუძველზე გამოიკვთა შემდეგი ძირითადი საკითხები:

1. „ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების ხელშეკრულებისა და ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმების (DCFTA) და მცირე და საშუალო მეწარმეობის (SME) ხელშეწყობის მიმდინარე პროექტების შესახებ“ ინფორმაციას ფლობს გამოკითხულთა უდიდესი ნაწილი (75.5%).

2. იმერეთის აგროზონის ტერიტორიაზე რეალურად არსებობს ევროკავშირის ბაზარზე მწვანლის უწყვეტად მიწოდებისათვის წარმოების მატერიალური და შრომითი რესურსები და ხელშემწყობი კლიმატური პირობები.

3. მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი მწვანლის რეალიზაციას ძირითადად ახდენს ადგილობრივ ბაზარზე, ხოლო ნაწილს პროდუქცია გააქვს რუსეთსა და უკრაინაში. მეწარმეები ძირითად საექსპორტო ქვეყნად რუსეთსა და უკრაინას ასახელებენ.

4. გამოკითხული რესპოდენტების აბსოლუტური უმრავლესობა ეფექტიანად მიიჩნევს კაპიტალურ სათბურს.

5. მეწარმეთა აზრით საბითუმო (ჩასაბარებელი) ფასი მწვანელზე გაცილებით მაღალი უნდა იყოს, ვინაიდან (ხშირ შემთხვევაში სეზონზე) რეალიზაციიდან მიღებული თანხით არა თუ მოგება რჩება, ხარჯებსაც კი ვერ ფარავენ.

6. მწვანელზე ფასების მკვეთრი ცვლილება ძირითადად სეზონის მიხედვით ხდება. ყველაზე მაღალი ფასი ზამთარში ფიქსირდება, როდესაც ტემპერატურა ძალიან დაბალია. ფასები ასევე მკვეთრად იზრდება ზაფხულშიც, განსაკუთრებით ცხელ ამინდებში და გვალვებში.

გამოკითხული რესპოდენტებიდან კოოპერატივის წევრი არის მხოლოდ 2%. საკანონმდებლო ბაზის მოწესრიგების, ფინანსური მხარდაჭერის და პროდუქციის რეალიზაციაზე გარანტიის არსებობის შემთხვევაში კოოპერატივის წევრობა მისაღებია გამოკითხულთა 20.5 %-სათვის. მიღებული შედეგები კიდევ უფრო ამყარებს დასკვნას,

კოოპერატივების შესახებ, მოსახლეობასთან არასაკმარისი მუშაობის შესახებ.

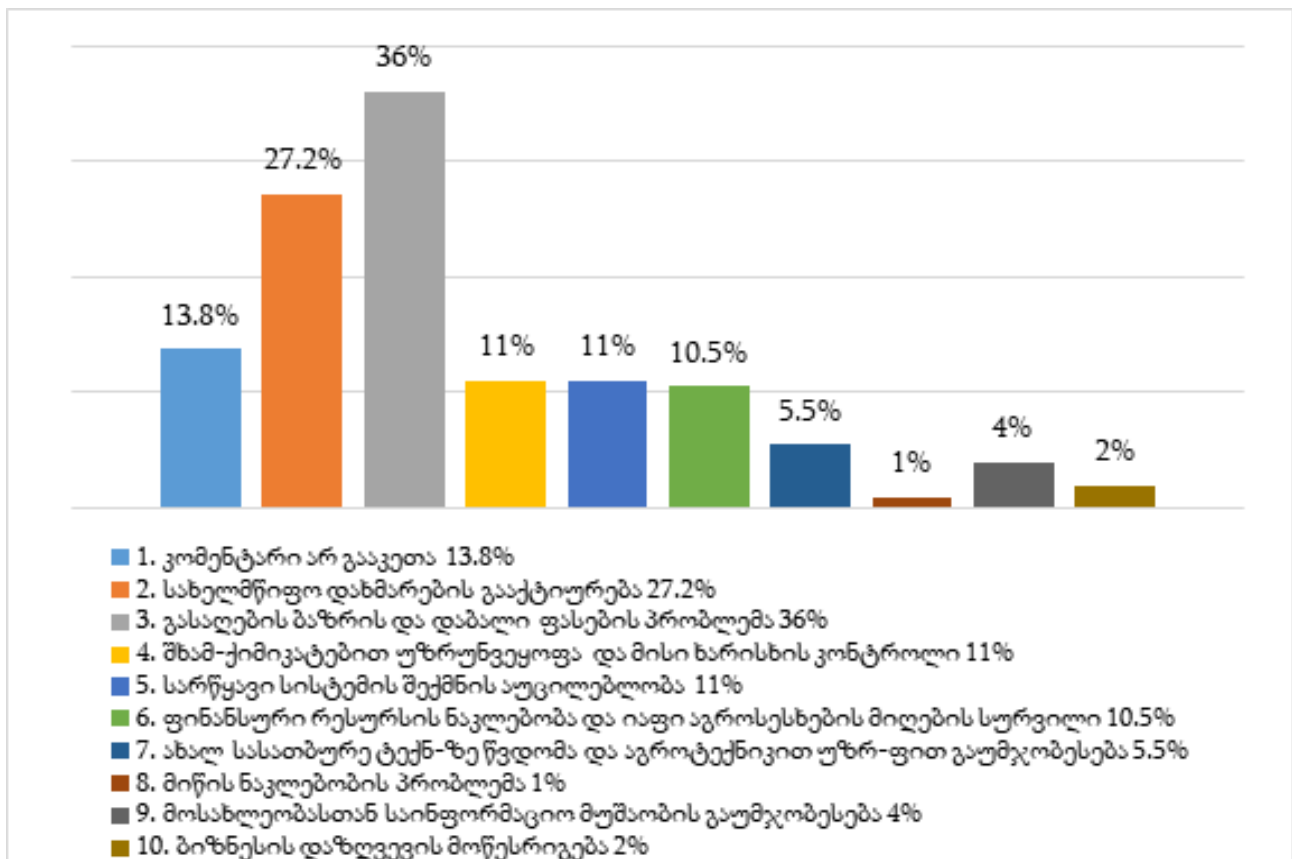
7. მწვანე წარმოებით დაკავებული და სასათბურე მეურნეობების შექმნა-გაფართოებით დაინტერესებული მოსახლეობა საჭიროებს მიზნობრივ სახელმწიფოებრივ ხელშეწყობას კრედიტების ხელმისაწვდომობის და მოქნილი სადაზღვევო სისტემის უზრუნველყოფის, ხარისხიანი სათესლე მასალებით, მავნებლებთან ბრძოლის ეფექტური საშუალებებით მომარაგების და სარწყავი ინფრასტრუქტურის განვითარების მიზნით.

8. სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან მიმართულებად ისახება მდგრადი საექსპორტო ბაზრის მოძიება - ათვისებისა და სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჩამოყალიბების მხარდამჭერი პროექტების განხორციელება და კვალიფიციური სასოფლო-სამეურნეო კადრებით (აგრონომები) უზრუნველყოფა.

მოსახლეობის შემთხვევითი ანონიმური გამოკითხვის შედეგად გამოკვეთილი პრობლემები წარმოდგენილია 1-ლ ნახაზზე.

ნახაზი 1

ანონიმური გამოკითხვის ანკეტებით გამოკვეთილი პრობლემები

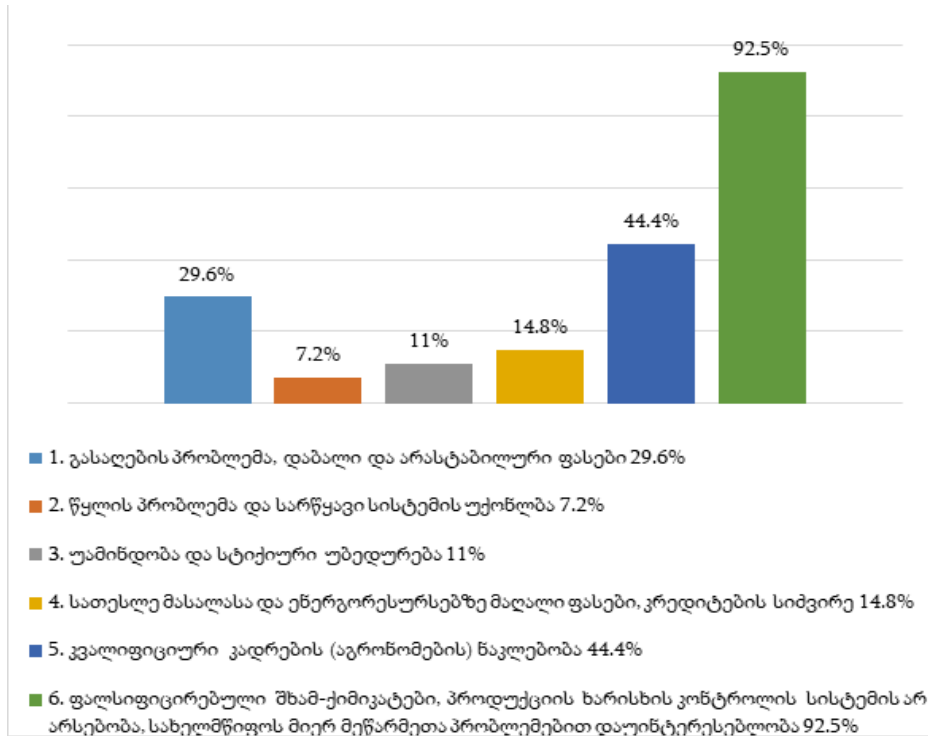

წყარო: გრაფიკი შედგენილია ავტორთა მიერ კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით

მწვანილის წარმოებით ან ექსპორტით გამოკვეთილი პრობლემები წარმოდგენილია დაკავებულ მეწარმეთა გამოკითხვით მე-2 ნახაზზე.

ნახაზი 2

დეტალური გამოკითხვის ანკეტებით გამოკვეთილი პრობლემები

წყარო: გრაფიკი შედგენილია ჩვენს მიერ კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით

იმერეთის რეგიონში ჩატარებული კვლევის შედეგად აგრარულ სექტორში გამოკვეთილი პრობლემების შემდეგ მალევე გამოჩნდა COVID-19 პანდემია და მოსახლეობა კიდევ უფრო რთული გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა. უფრო გამოიკვეთა რეგიონში არსებული პრობლემები. მოსახლეობის ეკონომიკური აქტივობების დაქვეითების პარალელურად მცისიერად დაიწყო სამუშაო ადგილების შემცირება და პანდემიანდელ არსებულ სამუშაო ძალის მიწოდებასა და მოთხოვნას შორის დისბალანსი, ახალგაზრდების დასაქმების პრობლემები, დასაქმების გენდერული პრობლემები, არაფორმალური დასაქმების მაღალი წილი, გრძელვადიან ანუ ქრონიკულ უმუშევრობას დაემატა დასაქმების კიდევ უფრო შეზღუდული შესაძლებლობები, უკვე არსებული

სამუშაო ადგილის დაკარგვის მაღალი რისკი, დასაქმებულთა უფლებების დარღვევა და ა. შ.

დასკვნა

სამწუხარო რეალობაა, რომ ქვეყნის მასშტაბით იმერეთი ითვლება სოციალურ დახმარებაზე მნიშვნელოვნად დამოკიდებულ რეგიონად. სოციალურად დაუცველია არა მარტო დაუსაქმებელი, არამედ დასაქმებულ ადამიანთა უმრავლესობა, რადგან ანაზღაურება საკმაოდ დაბალია. ანალოგიური სიტუაციაა არა მარტო იმერეთში, არამედ მთელ ქვეყანაში. ხელფასის საკმარისობის სიდიდე განისაზღვრება მისი მსყიდველუნარიანობით. პოსტპანდემიური პერიოდი ფასების ზრდით და არასტაბილური ინფლაციური პროცესებით გამოირჩევა. დიდია როგორც შიგა, ასევე გარე ფაქტორების გავლენაც.

თითოეულ მათგანს კი სერიოზული და ღრმა ანალიზი ჭირდება. ბოლო პერიოდში ძალიან ხშირად ახსენებენ „ღირსეულ ხელფასს“, რომელიც ალბათ უახლოეს პერსპექტივაში კიდევ არ ექნება საქართველოში დასაქმებულთა საკმაოდ მნიშვნელოვან ნაწილს. ამ მხრივ კიდევ ერთხელ და სერიოზულ გადახედვას საჭიროებს მინიმალური ხელფასისა და სამომხმარებლო კალათის სიდიდე. დასაქმებულთათვის ნორმალური ანაზღაურების გაცემის მიზნით მთავრობამ უნდა მიიღოს კანონი მინიმალური ხელფასის შესახებ.

ცხოვრების დაბალი დონისა და სიღარიბის გამოვლენა არ უნდა იქცეს მთავარ მიზნად. მუდმივადსაუბარია პრობლემის დაფიქსირებაზე, გამოვლენაზე, მის პროცენტულ ზრდასა თუ კლებაზე. ნომინალური მაჩვენებლები ღრმა ანალიზის გარეშე საკმაოდ შორს არის რეალური მდგომარეობისგან. მთავარი და მნიშვნელოვანი მხლოდ გამოიწვევი მიზეზების დადგენა კი არ არის, არამედ მათთან ბრძოლა და მათი დროული აღმოფხვრა. პრობლემა კომპლექსურია და ის გადასაწყვეტია არა მარტო იმერეთში, არამედ მთელ ქვეყანაში. როდესაც საუბარია ევროინტეგრაციაზე, სხვა მრავალ საკითხთა შორის აუცილებელი და უმთავრესი საკითხი სწორედ მოსახლეობის შემოსავლების და ცხოვრების დონის სტანდარტების გადახედვა და ევროპულ ქვეყნებთან დაახლოება უნდა იყოს. მსოფლიოში შექმნილმა მდგომარეობამ კიდევ ერთხელ ნათლად დაგვანახა ადგილობრივი წარმოებისა და ეკონომიკური დამოუკიდებლობის ზრდის აუცილებლობა, რომლის მიღწევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბერკეტი თითოეული რეგიონის გაძლიერება და მათ ხელთ არსებული რესურსების მაქსიმალური გამოყენებაა.

ლიტერატურა:

1. ვირსალაძე ნ. ყიფიანი მ. (2021). პანდემია, გლობალური ეკონომიკური კრიზისი და ქვეყნის სასურსათო უზრუნველყოფა. ეკონომიკური პროფილი, N21. DOI: <https://doi.org/1052244/ep.2021.21.05>
2. ინგოროყვა ვ. (2019) საქართველოს რეგიონები, თბილისი.

3. იმერეთის რეგიონის განვითარების სტრატეგია 2021-2014 წწ.

4. კოლუაშვილი პ., ჩიხლაძე ნ. (2017); სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი - სამეწარმეო მობილიზაციის ეფექტური ფორმა. ბიზნეს ინჟინერინგი, №3, გვ.72. URL: <https://drive.google.com/file/d/1DaMoBmpC4lqEC9dGrO87ERCpII4WXZuX/view>

5. ჩიხლაძე ნ., (2021), რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული და პრაქტიკული მიდგომები, ქუთაისის უნივერსიტეტი.

6. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო სამსახურის მასალები (URL: www.geostat.ge)

7. ოქრუაშვილი ნ., ფარესაშვილი ნ., მეტონიძე ლ., (2018) რეგიონული მართვა: პრობლემები და გადაჭრის გზები.

SOME ASPECTS OF THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION OF IMERETI

Naira Virsaladze

Doctor of Economics, Associate Professor of Kutaisi University and Akaki Tsereteli State University, naira.virsaladze@atsu.edu.ge

Malvina Kipiani

Associate professor of Kutaisi University, mavlina.kipiani@unik.edu.ge

KEY WORDS: Imereti Region; agricultural zone; lack of income; migration; poverty

J.E.L. classification: R3; Q4 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.04>

For citation: Virsaladze N., Kipiani M., (2022) Some aspects of the socio-economic situation of Imereti (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 128–137. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.04>

Summary

The Covid pandemic and hostilities developed in the post-Soviet space had a heavy impact on the world economy, sharply slowing economic growth and

increasing socio-economic problems. The impact of current events has become a significant topic in terms of regional economies.

The rather rich experience accumulated in the world has shown us that the management and development of the region should be based on the economic potential of a particular country, the historical past of economic and political life, cultural and natural-resource characteristics, which are the result of historical preconditions. From this point of view, Georgia is quite diverse and interesting country.

This diversity and the rules and traditions of economic life formed on the basis of sharply different natural-economic conditions create the inequality of the state and trends of the development and competitiveness of the territorial-administrative units (parties) of the country.

Our attention was drawn to the fact that the Imereti region is distinguished by low incomes of the population, high rates of migration processes and aging and, accordingly, high dependence on social assistance.

Imereti region is located in the central part of Georgia, it is one of the most beautiful places. It occupies 9.4% of the territory of Georgia and unites 12 municipalities. Rather important positive factors of the region are: proximity to seaports and international airports, location on energy and automobile corridors, a high level of urbanization, a variety of minerals, favorable environmental conditions for the development of crops, various types of tourist and recreational resources.

The real result is that today the actual weakness of Imereti region is the high level of unemployment and poverty. Less developed municipal services, commercial and business infrastructure, low level of professional development and qualification of the workforce, absence of effective natural disaster management system, limited rights of regional and local administrative structures, meager income and property resources.

It is a fact that the region cannot effectively use the existing resources for the purpose of development. In order to strengthen agriculture and increase labor productivity, first of all small-land farms should be enlarged, which will contribute to the technical

rearmament of the sector and the intensification of production.

It is a sad reality that Imereti is considered a region significantly dependent on social assistance. Not only the unemployed, but also the majority of employed people are socially vulnerable, because the payment is quite low. A similar situation is a problem not only in Imereti, but in the entire country.

The post-pandemic period is characterized by price increases and unstable inflationary processes, the influence of both internal and external factors is great. Revealing the low standard of living and poverty should not become the main goal.

There is constant talk about identifying the problem, revealing it, its percentage increase or decrease. Nominal indicators without deep analysis are quite far from the real situation. The main and important thing is not only to determine the causes, but also to fight against them and eliminate them in time.

Enumeration and statistics workers and their economic-statistical studies should make a significant contribution to the assessment of the existing situation in the region and its further improvement.

The real socio-economic situation of the region should be reflected (and not in numbers artificially beautified to please ourselves), only by revealing the reality and seeing the existing weak points correctly, we will be able to improve the economy of both the region and the country and achieve the desired results. It is on the basis of real data that the further development strategy of the region, new projects and programs should be developed.

Recently, they often mention the “decent salary”, which probably a significant part of the employed people in Georgia will not have in the near future. In this regard, the minimum wage and the size of the consumer basket need to be reconsidered once again. In order to provide normal wages to the employees, the government should adopt a law on minimum wages.

When it comes to European integration, among many other issues, the most important and necessary issue is the review of the population’s incomes and living standards, and bringing them closer to the European countries should be the main goal.

Reference:

1. Virsaladze N., Kipiani M., (2021). Pandemic, Global economic crisis and the country's food supply. Economic Profile, N21. DOI: <https://doi.org/1052244/ep.2021.21.05>
2. Ingorokva P., (2019) Regions of Georgia, Tbilisi.
3. Strategy for Development of Imereti Region 2014-2021.
4. Koguashvili P., Chikhladze N., (2017). Agricultural cooperative- An effective form of entrepreneurial mobilization: Business engineering, №3, pg.72. URL: <https://drive.google.com/file/d/1DaMoBMpC4lqEC9dGrO87ERCpII4WXZuX/view>
5. Chikhladze N., (2021) Theoretical and practical approaches of regional economic policy, Kutaisi University.
6. Materials of the State Statistical Service of Georgia (URL: www.geostat.ge)
7. Okruashvili N., Pharesashvili N., Metonidze L., (2018) Regional Management Problems and Solutions.

ტურისტული ბიზნესის პოლიტიკა საქართველოში პოსტ-პანდემიურ პერიოდში

გოდერძი შანიძე

ბიზნესისა და მართვის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის
და აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი, goderdzi.shanidze@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: პოსტ-პანდემიური პერიოდი; ტურისტული ბიზნესი; ტურიზმის სტრატეგია; უცხოური ტურისტები; ტურისტული ბიზნესიდან შემოსავლები;

J.E.L. classification: L83, E59

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.08>

ციტირებისთვის: შანიძე გ., (2022) ტურისტული ბიზნესის პოლიტიკა საქართველოში პოსტ-პანდემიურ პერიოდში. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 17, 2(24), გვ. 138-144. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.08>

ანოტაცია. ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში ტურისტულ ბიზნესს დიდი წვლილის შეტანა შეუძლია. ეკონომიკის სტატისტიკური მაჩვენებლები იმაზე მეტყველებს, რომ რა დროიდანაც მოიხსნა შეზღუდვები ტურისტულ ბიზნესში სექტორს აღმავლობა დაეცო და გაიზარდა, როგორც უცხოელი ტურისტებიდან შემოსავლები, ასევე მშპ-ში ტურიზმის წილი.

აღსანიშნავია, რომ აქცენტი უნდა გაკეთდეს ქვეყანაში მაღალ დაგახდისუნარიანი ტურისტების შემოყვანაზე და არა მხოლოდ ტურისტების რაოდენობის ზრდაზე. ასევე საყურადღებოა შიდა ტურიზმის სტიმულირების საკითხები. თუკი საქართველოში მოხდება გეგმაზომიერად ტურისტული ბიზნესის ხელშეწყობა, დარგს ნამდვილად აქვს პერსპექტივა განვითარდეს და მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში.

შესავალი

საქართველოში, ტურისტული ბიზნესი დღესაც, პანდემიის შემდგომ პერიოდში საკმაოდ აქტუალურია. ქვეყანაში ტურისტული ნაკადების ზრდამ წარმოშვა პერსპექტივა იმისა, რომ ეკონომიკაში ტურისტული სექტორის წილი გაიზარდება, რაც საქართველოს

ტურიზმის სტრატეგიის 2025 წლის ხედვებს სრულად ემთხვევა. აქ საყურადღებოა, რომ მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს ვიზიტორთა ხარისხსა და მრავალფეროვნებას და არა ვიზიტორთა რაოდენობას.

ძირითადი ნაწილი

ქვეყნის ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციას, ტურისტული ბიზნესის განსანვითარებლად დასახული აქვს შემდეგი მიზნები:

➤ მაღალგადახდისუნარიანი ტურისტული ბაზრებიდან საჭირო მგზავრობის გამარტივება, ასევე შიდა სატრანსპორტო ქსელების გაუმჯობესება, ქვეყანაში ვიზიტორთა ნაკადების თავისუფალი გადაადგილების უზრუნველსაყოფად.

➤ ქვეყნის უნიკალური კულტურული და ბუნებრივი სიმდიდრის გამოყენებით ამალღებული შთაბეჭდილებების მიღების შესაძლებლობების შექმნა.

➤ ვიზიტორთა მომსახურების გაუმჯობესება, რათა გამართლდეს ქვეყნის შესახებ მიზნობრივი მარკეტინგული აქტივობების შედეგად ჩემოყალიბებული წარმოდგენები და ასევე ტურისტებს გაუჩნდეთ სურვილი იმისა, რომ განმეორებით ესტუმრონ ჩვენს ქვეყანას.

➤ ბაზრისკვლევა მაღალგადახდისუნარიანი ტურისტული ბაზრების მოთხოვნებისა და თავისებურებების შესწავლის მიზნით.

➤ მაღალდაგახდისუნარიანი ტურისტული

ბაზრისათვის, საქართველოს, როგორც მსოფლიო დონის ტურისტული დანიშნულების ქვეყნის ცნობადობის ამაღლება. (ტურიზმის სტრატეგია, 2019:9).

აღსანიშნავია, რომ „საქართველოს ტურიზმის სტრატეგიის 2025“ წლის გეგმაში, რომელიც შემუშავდა 2018 წელს და საბაზისო პერიოდად 2015 წელი არის აღებული, დასახულია, რომ ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების ზრდა

უნდა მოხდეს (არსებული 1,9 მილიარდი აშშ დოლარიდან) - 6,6 მილიარდ აშშ დოლარამდე. მშპ-ში ტურიზმის დარგის წილი უნდა შეადგენდეს 7,9%-ს. ვიზიტორების მიერ საშუალო დანახარჯების თანხის გაზრდა არსებული 300 აშშ \$-დან 600 აშშ \$-მდე. ასევე ვიზიტის საშუალო ხანგრძლივობის 7 დამემდე გაზრდა და დასვლეთ ევროპის, აზიისა და ჩრდილოეთ ამერიკის მადალგადახდისუნარიანი ბაზრებიდან ვიზიტორთა რაოდენობის გაორმაგება.

ცხრილი 1

საბაზისო და სამიზნე ინდიკატორები

ინდიკატორი		2015 წელი	2025 წელი
საერთაშორისო მოგზაურების ვიზიტები		6,305,635	11,000,000
შემოსავლები საერთაშორისო მოგზაურობიდან		1.9 მლრდ. \$	6.6 მლრდ. \$
ტურიზმის წილი მშპ-ში		6.7%	7.9%
ვიზიტორის საშუალო დანახარჯი		300 \$	600 \$
გაჩერების საშუალო ხანგრძლივობა (დამე)		5	7
საერთაშორისო შემოსვლების სტრუქტურა	თურქეთის, უკრაინის, თურქმენეთისა და დსთ-ს ქვეყნების წილი საერთაშორისო შემოსვლებში	91%	70%
	სხვა ქვეყნების წილი საერთაშორისო შემოსვლებში	9%	30%

წყარო: საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025 https://bsu.edu.ge/text_files/ge_file_1_9385.pdf

ქვეყანაში ტურიზმის პრიორიტეტული აქტივობებია: ტურიზმის სფეროში სახელმწიფო და კერძო ინვესტიციების გაზრდა; ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესება ვიზიტების რაოდენობის, უცხოური და ადგილობრივი ინვესტიციების გაზრდის ხელშეწყობის მიზნით; ეფექტიანი მარკეტინგისა და საინფორმაციო კამპანიის საშუალებით ვიზიტორების მოზიდვა მადალგადახდისუნარიანი ბაზრებიდან, ასევე შიდა ტურიზმის სტიმულირება; კონკურენტუნარიანობის გაზრდა მსოფლიო დონის ტურისტული მომსახურების შეთავაზების გზით; ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის რესურსების გამოყენებით

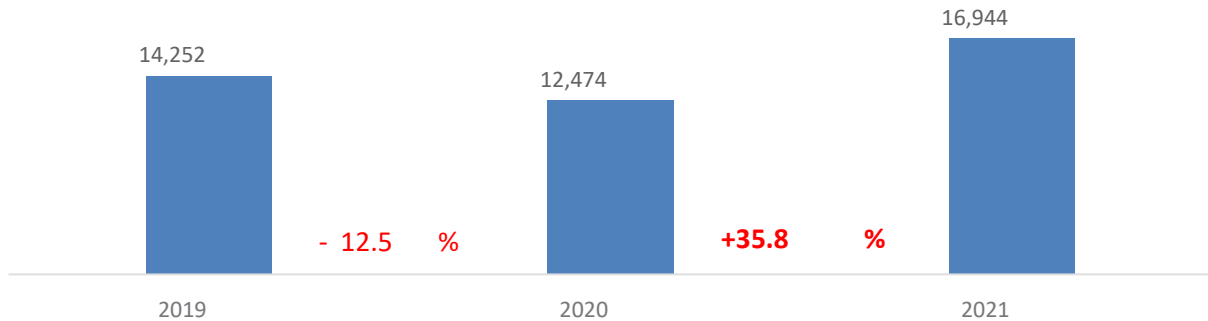
ტურიზმში უნიკალური და ავთენტური შეთავაზებების შექმნა.

ქვეყნის ტურიზმის სექტორის წინსვლაში შიდა ტურიზმის განვითარებამ, დიდი მნიშვნელობა შეიძინა. არაერთი ღონისძიება განხორციელდა პანდემიის და შემდგომ პერიოდში შიდა ტურიზმის სტიმულირებისათვის.

2021 წლის შიდა ტურიზმის ჯამური ვიზიტების რაოდენობამ 16.9 მილიონი შეადგინა, რაც +35.8%-ით მეტია წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, ასეთი მკვეთრი ზრდა იმითაც არის გამოწვეულია, რომ წინა წლებში

პანდემიურ პერიოდში ტურისტული სეზონები ჩავარდნილი იყო (გრაფიკი 1).

გრაფიკი 1

შიდა ვიზიტები 2021-2019 წლები (ათასი)

წყარო: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია <https://gnta.ge/ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99>

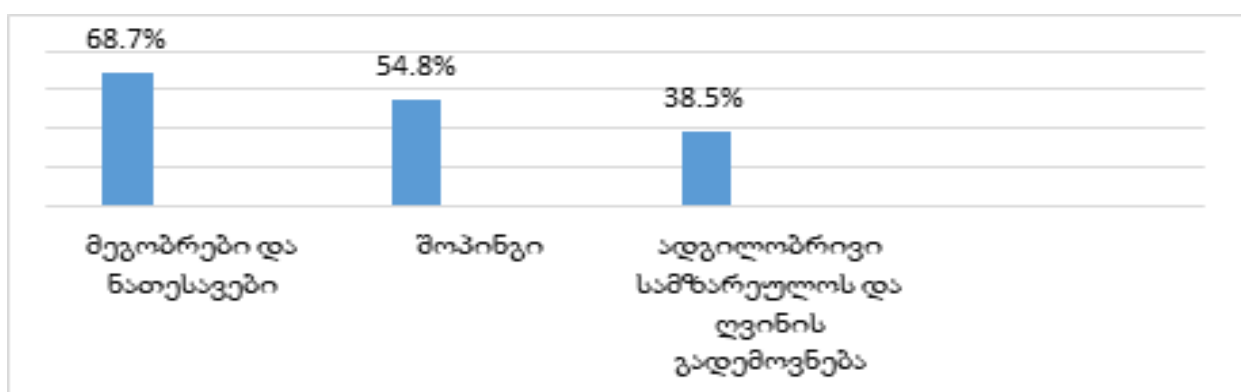
[%E1%83%90/](#)

შიდა ვიზიტორები მოგზაურობისას სხვადასხვა აქტივობებში მონაწილეობდნენ. შიდა მოგზაურების ყველაზე პოპულარულ აქტივობას

მეგობრების და ნათესავების მონახულება (68.7%), შოპინგი (54.8%) და ადგილობრივი სამზარეულოსა და ღვინის დაგემოვნება

წარმოადგენდა (38.5%) (გრაფიკი 2).

გრაფიკი 2

ტურიზმის პოპულარული აქტივობები, 2021 წელი

წყარო: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია <https://gnta.ge/ge/%E1%83%1A%1E%1>

[%83A%2E%90%83%1E%83%1A%2E%98%83%1E%83%1A%1E%83%1A%2E%98%83%1E99%83%1E90%83%1/](#)

დასვენების მიზნით განხორციელებულ ვიზიტებს შორის ყველაზე ხშირად მონახულებადი რეგიონები იყო: აჭარა (22.5%), მცხეთა-მთიანეთი (15.9%) და სამცხე-ჯავახეთი (15.6%). შიდა ვიზიტორებისათვის ყველაზე სასურველ ქალაქებს წარმოადგენდა: თბილისი (21.2%), ბათუმი (7.7%) და ქუთაისი (5.8%). (შიდა მოგზაურობა საქართველოში, 2021:3).

ეროვნული ბანკის მონაცემებით, 2021 წელს საქართველომ საერთაშორისო მოგზაურობიდან დაახლოებით 1,2 მილიარდი აშშ დოლარი მიიღო, რაც 2020 წლის მაჩვენებელს 130 %-ით აღემატება, ხოლო 2019 წლის მაჩვენებელს 62 %-ით ჩამოუვარდება.

ტურიზმი საქართველოსთვის პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს. პანდემიამდელ პერიოდში, საერთაშორისო ვიზიტორთა რაოდენობა და შესაბამისად, საერთაშორისო მოგზაურობიდან მიღებული შემოსავლები ყოველწლიურად იზრდებოდა. ტურისტული

სფეროს აღდგენა კრიზისის გადალახვის მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს.

ცხრილი 2

შემოსავლები საერთაშორისო მოგზაურობიდან (ათასი აშშ დოლარი)

	2019	2020	2021	2022*
სულ	3 268 654	541 687	1 244 942	2 517 184
მათ შორის:	↓	↓	↓	↓
I.კვ.	578 442	427 699	53 551	393 708
II.კვ.	877 626	28 842	246 123	748 822
III.კვ.	1 126 771	42 534	565 981	1 374 653
IV.კვ.	685 814	42 611	379 287	0

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი

როდესაც ტურიზმის ბიზნესი პიკზე იყო, 2019 წელს, საქართველოს ეკონომიკამ ტურიზმიდან 3,2 მლრდ აშშ დოლარი შემოსავალი მიიღო. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის სტატისტიკით 2019 წელს ტურიზმის წილმა მთლიანი მშპ-ის 8,4 % შეადგინა. შემოსავლები ტურიზმიდან, საქართველოს მსგავსი, განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისთვის, რომლებსაც

განვითარებისთვის კაპიტალის დიდი ოდენობა ესაჭიროება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ასევე ბოლო წლებში ტურიზმის სფეროდან მიღებული უცხოური ვალუტა მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის შემცირების მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენდა. პანდემიასთან დაკავშირებულ მკაცრ შეზღუდვებს, საერთაშორისო და შიდა ტურიზმის მკვეთრი შემცირება მოჰყვა.

ცხრილი 3

ტურიზმის წილი მშპ-ში (მლნ ლარი)

	2019	2020	2021
სულ	3 630	2 558	3 385
მათ შორის:	↓	↓	↓
სახმელეთო ტრანსპორტი და წყლის ტრანსპორტი	1 099	1 235	1 456
საჰაერო ტრანსპორტი	154	87	161
განთავსება	1 559	637	1 018

საკვებით და სასმელებით მომსახურება	664	568	707
ტურისტული სააგენტოები, ტურ-ოპერატორები და სხვა დაჯავშნის მომსახურება და მათთან დაკავშირებული საქმიანობები	154	32	43
საქართველოს მშპ საბაზისო ფასებში	43 138	43 137	52 603
ტურიზმის წილი მშპ-ში	8,4%	5,9%	6,4%

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი

პოსტ-პანდემიურ პერიოდში ტურიზმის განვითარებას საქართველოში ისევე, როგორც მთელს მსოფლიოში უდაოდ დიდი პერსპექტივა აქვს, რასაც მოწმობს ტურიზმის მსოფლიო საბჭოს მონაცემები. მოგზაურობისა და ტურიზმის ინდუსტრია მომსახურებებს შორის ერთ-ერთი სწრაფად აღდგენადი სექტორია მსოფლიოში. მოგზაურობისა და ტურიზმის მსოფლიო საბჭოს (WTTC) მონაცემებით, 2021 წელს ამ დარგის კონტრიბუციამ მთლიან მშპ-ში 5,8 ტრილიონი აშშ დოლარი შეადგინა (ზრდა წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან +21.7%) და ხელი შეუწყო 289 მილიონი სამუშაო ადგილის შექმნას. მისი პირდაპირი და გვერდითი ეფექტების მხედველობაში მიღების შემდეგ, აღნიშნული სექტორის წვლილი მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში შემდეგია: მსოფლიოს მშპ-ს 6.1 %, ერთი ადგილი ყოველი 11 სამუშაო ადგილიდან. (საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა, 2021:3)

დასკვნები

1. იმ ქვეყნებიდან, საიდანაც შესაძლებელია მაღალგადახდისუნარიანი ტურისტების მოზიდვა ჩვენს ქვეყანაში, უნდა გამარტივდეს საჰაერო და სხვა სატრანსპორტო საშუალებების მიმოსვლა.
2. მაღალგადახდისუნარიანი ტურისტების მოსაზიდად საჭიროა დანიშნულების ადგილებისა და შესაბამისი ღონისძიებების სათანადოდ მოწყობა.
3. უნდა მოხდეს შიდა სატრანსპორტო ქსელების გაუმჯობესება, ქვეყანაში ვიზიტორთა ნაკადების თავისუფალი გადაადგილების უზრუნველსაყოფად.
4. გასაუმჯობესებელია ვიზიტორთა მომსახურების ხარისხი, რათა ტურისტებს

განმეორებით კვლავ გაუჩნდეთ სურვილი იმისა, რომ იმოგზაურონ ჩვენს ქვეყანაში.

ლიტერატურა

1. „საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025“ (საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია; საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო). URL: <https://gnta.ge/wp-content/uploads/2015/01/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%A2%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%96%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%90.pdf> (გადამოწმებულია 7.11.2022)
2. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია; საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. „საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025“. URL: https://bsu.edu.ge/text_files/ge_file_9385_1.pdf (გადამოწმებულია 7.11.2022)
3. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია. „შიდა მოგზაურობა საქართველოში“ URL: <https://gnta.ge/ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90/> საერთაშორისო ვიზიტორების კვლევა (გადამოწმებულია 7.11.2022)
4. საქართველოს ეროვნული ბანკი URL: <https://nbg.gov.ge/media/news> (გადამოწმებულია 7.11.2022)
5. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია. ეკონომიკური მაჩვენებლები URL: <https://gnta.ge/ge/%e1%83%a1%e1%83%a2%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%a1%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%90%e1%83%94%e1%83%92%e1%83%98%e1%83%90.pdf>

[e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%90/](#)
(გადამოწმებულია 7.11.2022)

6. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია. საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა, 2021. URL:https://gnta.ge/wp-content/uploads/2022/10/2021_GEO.pdf (გადამოწმებულია 7.11.2022)

POLICY OF TOURISM BUSINESS IN GEORGIA IN THE POST-PANDEMIC PERIOD

Goderdzi Shanidze

Doctor of Business and Management, Associate Professor of Kutaisi University and Akaki Tsereteli State University goderdzi.shanidze@unik.edu.ge

KEYWORDS: *post-pandemic period; tourism business; tourism strategy; foreign tourists; revenues from tourism business;*

J.E.L. classification: L83, E59 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.08>

For citation: Shanidze G., (2022) Policy of tourism business in georgia in the post-pandemic period (in Georgian). Economic Profile, Vol. 17, 2(24), p. 138–144. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.24.08>

Summary

In Georgia, even today, in the post-pandemic period, the tourism business is quite relevant. The increase in tourist flows in the country has given rise to the prospect that the share of the tourism sector in the economy will increase, which is fully in line with the 2025 vision of the Georgian Tourism Strategy. The point to note here is that more attention should be paid to the quality and variety of visitors rather than the quantity of visitors.

In the 2025 “Tourism Strategy of Georgia” plan, which was developed in previous years and 2015 is taken as the base period, it is planned that the income from tourism should increase (from the existing 1.9 billion US dollars) to 6.6 billion US dollars. The share of the tourism sector in the GDP should be 7.9%.

Increasing the average amount spent by visitors from the current \$300 to \$600. as well as increasing the average length of stay to 7 nights and doubling the number of visitors from the high-paying markets of Western Europe, Asia and North America.

Priority tourism activities in the country are: increasing state and private investments in the field of tourism; improvement of the business environment in order to promote the increase of the number of visits, foreign and local investments; attracting visitors from high-paying markets by means of effective marketing and information campaigns, as well as stimulating domestic tourism; Increasing competitiveness by offering world-class tourism services; Creating unique and authentic offers in tourism using natural and cultural heritage resources.

In the development of the country’s tourism sector, the development of domestic tourism has gained great importance in the recent period. A number of measures were implemented during the pandemic period and in the subsequent period to stimulate domestic tourism.

The total number of domestic tourism visits in 2021 amounted to 16.9 million, which is +35.8% more than in the same period of the previous year, such a sharp increase is also due to the fact that in previous years, the tourism seasons during the pandemic period were unsuccessful.

According to the data of the National Bank, in 2021, Georgia received approximately 1.2 billion USD from international travel, which is 130% higher than the 2020 figure, and 62% lower than the 2019 figure.

Tourism is a priority direction for Georgia. In the pre-pandemic period, the number of international visitors and, accordingly, the income from international travel increased every year. Restoring the tourism sector is an important precondition for overcoming the crisis.

In the post-pandemic period, the development of tourism in Georgia, as well as around the world, has an undeniably great perspective, as evidenced by the data of the World Tourism Council. The travel and tourism industry is one of the fastest growing service sectors in the world. According to the World Travel and Tourism Council (WTTC), in 2021, the contribution of this industry to the total GDP amounted to 5.8 trillion

USD (+21.7% growth compared to the previous year) and contributed to the creation of 289 million jobs. After taking into account its direct and side effects, the contribution of the mentioned sector to the development of the world economy is as follows: 6.1 % of the world GDP, one place for every 11 jobs.

From all of the above, we can conclude that: 1. from those countries, from which it is possible to attract high-paying tourists to our country, air and other means of transport should be simplified. 2. In order to attract high-paying tourists, it is necessary to properly arrange destinations and relevant events. 3. Internal transport networks should be improved to ensure free movement of visitor flows in the country. 4. It is also necessary to improve the quality of visitor services, so that tourists will have the desire to travel to our country again and again.

References:

1. “Georgian Tourism Strategy 2025” (National Tourism Administration of Georgia; Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia) URL:<https://gnta.ge/ge/publication/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%A2%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%96%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%A0/> (updated on 7.11.2022)
2. National Tourism Administration of Georgia; Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. “Georgian Tourism Strategy 2025”. URL:https://bsu.edu.ge/text_files/ge_file_9385_1.pdf (updated on 7.11.2022)
3. National Tourism Administration of Georgia. “Domestic travel in Georgia” URL:<https://gnta.ge/ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90/>

[A2%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90/](https://nbgsurvey.com/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90/) International Visitors Survey (updated on 7.11.2022)

4. National Bank of Georgia URL:<https://nbg.gov.ge/media/news> (updated on 7.11.2022)

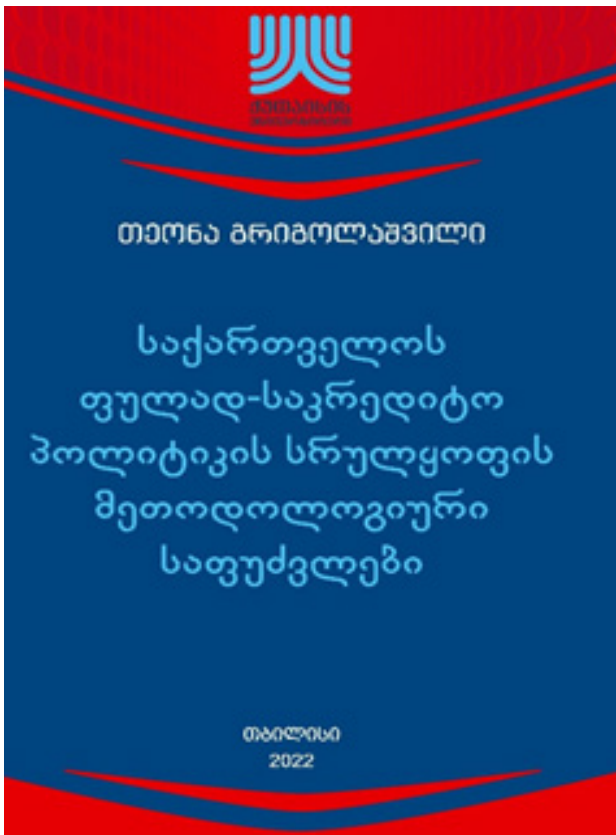
5. National Tourism Administration of Georgia. Economic data URL:<https://gnta.ge/ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90/> (updated on 7.11.2022)

6. National Tourism Administration of Georgia. Statistical overview of Georgian tourism in 2021. URL:<https://gnta.ge/ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90/>

გამოხმაურება ახალ წიგნებზე

RESPONSE TO NEW BOOKS

გამოხმაურება

ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორის თეონა გრიგოლაშვილის ნაშრომზე „საქართველოს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის სრულყოფის მეთოდოლოგიური საფუძვლები“

ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებულმა პროფესორმა, თეონა გრიგოლაშვილმა გამოსცა მონოგრაფია „საქართველოს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის სრულყოფის მეთოდოლოგიური საფუძვლები“ (გამომცემლობა „ივერიონი“. თბილისი 2022, -174 გვერდი, ISBN 978-9941-8-4627-4)

ნაშრომის აქტუალობა ექვზარეშა. ქვეყანაში ეკონომიკის განვითარების მიზნებთან შესაბამისობაში არსებული, ფულის მიმოქცევა წარმოადგენს მნიშვნელოვან საკითხს და იმყოფება როგორც ხელისუფლების, ასევე მეცნიერ-მკვლევართა მუდმივი ყურადღების ცენტრში. როგორც წესი, კლასიკურ სამეცნიერო ლიტერატურაში განიხილება ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის რეალიზების

ტრადიციული სქემა: ამოცანების, მეთოდების და ინსტრუმენტების ჩამონათვალი, რომლითაც ცენტრალური ბანკი ახდენს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის მიზნების რეალიზებას.

ამასთან, ხშირად განხილვის მიღმა რჩება, თუ როგორ ხდება ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ამა თუ იმ მექანიზმის ეფექტიანი გამოყენება გარე შოკების და ეროვნული ეკონომიკის საბაზრო მექანიზმის თვითრეგულირების განუვითარებლობის პირობებში და ამ ფონზე რამდენად არის შესაძლებელი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ტრადიციული მეთოდებით მისი ეფექტიანობის ამაღლება.

მონეტარული ხელისუფლების მიერ ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის მიზნებისა და მათი განხორციელების ინსტრუმენტებს შორის წყვეტა აფერხებს როგორც საბანკო სექტორის, ასევე მთლიანად ეკონომიკის ევოლუციური პროცესის განვითარებას. ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ფორმალურად გამოყენებადი მეთოდები ზემოთაღნიშნული მიზეზების გამო ხშირად ატარებენ დისკრეციულ ხასიათს. კერძოდ, ამა თუ იმ მეთოდის ან ინსტრუმენტის არასწორი შეფასება იწვევს ანალოგიურ ნეგატიურ შედეგს. ამიტომ, მნიშვნელოვანია არა მარტო ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის მეთოდების ყოველმხრივი ანალიზი, არამედ ახალი მეთოდების შემუშავება, რასაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს განვითარებადი ეკონომიკის ეფექტიანად ფუნქციონირებისათვის.

საქართველოს საბანკო სისტემის ევოლუცია წარმოადგენს საქართველოს ეროვნული ბანკის (სებ) ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის თანდათანობითი გარდაქმნის პროცესს. საქართველოს ეკონომიკის ზრდისა და მისი სხვადასხვა სექტორის განვითარების დაბალანსების თვალსაზრისით

საქართველოს ეროვნული ბანკის ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის შესწავლა უმნიშვნელოვანეს საკითხს წარმოადგენს. ეს იმით არის მნიშვნელოვანი, რომ ფულად-საკრედიტო პოლიტიკას განმსაზღვრელი ადგილი უჭირავს ქვეყნის ეკონომიკურ პოლიტიკაში. ცხადია, ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ინსტრუმენტები, ზოგადად მისი გატარების მეთოდოლოგია უნდა უზრუნველყოფდეს ეფექტიან საპროცენტო პოლიტიკას და ბანკთაშორისი საკრედიტო ბაზრის მეშვეობით გავლენა მოახდინოს ეკონომიკის არასაფინანსო სექტორში მიმდინარე პროცესებზე.

მიგვაჩნია, რომ ნაშრომი დიდ სარგებლობას მოუტანს ამ სფეროთი დაინტერესებულ პირებსა და ინსტიტუტებს.

ნიკოლოზ ჩიხლაძე,

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
ქუთაისი უნივერსიტეტის პროფესორი

REVIEW OF ASSOCIATED PROFESSORS TEONA GRIGOLASHVILI'S MONOGRAPH "METHODOLOGICAL BASICS TO PERFECTION GEORGIAN MONETARY POLICY"

In accordance with the country's development, money turnover is the main topic of scientists and the government's attention. As a rule, classical scientific literature shows the traditional scheme of monetary policy: a list of objectives, methods and instruments by which the central bank conducts monetary policy. Beyond discussion remains the effectiveness of monetary policy tools during undeveloped self-regulation of the market economy, and in the given condition how is possible to maintain the country's economic growth using traditional monetary policy methods.

The gap between monetary policy targets and tools interrupts not only the development of the banking sector but the process of economic development. Methods which are formally used by the government have discretionary character. To specify incorrect evaluation of methods and tools causes negative consequences. It is important to analyze monetary policy conduction methods to receive determined meaning for the effective functioning of developing economics.

The evolution of the Georgian banking system represents the process of gradual transformation of the national bank's monetary policy. Studying NBG's (National Bank of Georgia) monetary policy is important for the economic growth and development of other economic sectors in Georgia. Monetary policy takes a significant place in economic policy. It is obvious, that, tools of monetary policy and the methodology of their conduction, should provide effective interest rate policy, and influence the nonfinancial sector of economics, by interbank credit market.

The book will be of great service to students, field specialists and researchers, and public sector representatives. We believe that it would be a good purchase for the general readership interested in monetary policy studies.

Nikoloz Chikhladze,

Doctor of Economic Sciences, Professor
Kutaisi University

გამოხმაურება

ქუთაისის უნივერსიტეტის პროფესორის იოსებ არჩვაძის და საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორის ლია ქურხულის ნაშრომზე „ეკონომიკური ფსიქოლოგია“

პროფესორებმა იოსებ არჩვაძემ და ლია ქურხულმა გამოსცეს ნაშრომი „ეკონომიკური ფსიქოლოგია“ („მწიგნობარი“, 2022 წ., თბილისი, -326 გვ.), რომელიც ჯეროვან ყურადღებას იმსახურებს.

ეკონომისტებსა და ფსიქოლოგებში დიდი ხანია არსებობს თანხვედრა შეხედულებისა, რომ ეკონომიკას ფსიქოლოგიის გარეშე უნარი არ შეეწევს წარმატებით გაართვას თავი ეკონომიკური პროცესების შესწავლას, ისევე, როგორც ფსიქოლოგიას არ შეუძლია ეკონომიკის გარეშე იკვლიოს ადამიანური ქცევის ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტები. შეიძლება ითქვას, რომ ეკონომიკაში ზუსტად იმდენია ეკონომიკური, რამდენიც ფსიქოლოგიური.

ეკონომიკისა და ფსიქოლოგიის ინტერესები ტრადიციულად ძალიან ახლოს დგანან ერთმანეთთან – როგორც ერთი, ისე მეორე, ადამიანთა ქცევის საკითხებს სწავლობს. ამ კუთხით ეკონომიკურ და ფსიქოლოგიურ მიდგომებს ეკონომიკური კვლევები ახალ საფეხურზე აყავთ, ახალ თვისობრიობას სძენენ მათ.

ეკონომიკის ფსიქოლოგიის სახელმძღვანელოთი სარგებლობა ყველაზე მეტად გაუადვილებათ მათ, ვინც უკვე ფლობს ეკონომიკური თეორიისა და განვითარების ფსიქოლოგიის საბაზო ცნებებს და კატეგორიებს. ავტორები ცდილობდნენ მაქსიმალურად გასაგები და გამოყენებადი გაეხადათ სახელმძღვანელოს ტექსტი. წინა გამოცემასთან შედარებით, აღნიშნული ვარიანტი მნიშვნელოვნადაა გადამუშავებული, დამატებულია რამდენიმე თავი. სახელმძღვანელო, ასევე, შეივსო თემატიკის შესაბამისი უახლესი, მათ შორის სტატისტიკური ინფორმაციით. ყოველი თავის ბოლოში გამოტანილია ძირითადი საკვანძო სიტყვები და საკონტროლო კითხვები, მოტანილია შესაბამისი პროფილის ტესტები და სავარჯიშოები, რაც მთლიანობაში შესაძლებლობას აძლევს მკითხველს არა მარტო სრულყოფილად გაეცნოს და აითვისოს აღნიშნული მასალა, არამედ ეფექტიანად გამოიყენოს თავის ყოველდღიურ ყოფასა თუ ბიზნეს-საქმიანობაში.

აღნიშნულისა და მისი მზარდი შემეცნებითი და გამოყენებითი მნიშვნელობის გათვალისწინებით, მიგვაჩნია, რომ ეკონომიკის ფსიქოლოგია, ოცდამეერთე საუკუნის სამეცნიერო და სასწავლო დისციპლინაა. მისი შესწავლა საინტერესო და გამოყენებადი უნდა იყოს არა მარტო ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური პროფილის სტუდენტებისა და აკადემიური

პერსონალის, არამედ მომხმარებელთა გაცილებით ფართო წრის – სამეცნიერო-აკადემიური საქმიანობით დაკავებული ადამიანების, ბიზნესმენების, სახელმწიფო მოხელეებისა და მას-მედიის წარმომადგენლებისათვის.

გოჩა თუთბერიძე
ეკონომიკის დოქტორი, ევროპის უნივერსიტეტის პროფესორი

Review

To the textbook “Economic Psychology” by professor of Kutaisi University Joseph Archvadze and professor of Georgian National University Lia Kurkhuli

Professors Joseph Archvadze and Lia Kurkhuli published the textbook “Economic Psychology” (Tbilisi, “Mtsignobari”, 2022. - 328 p. - in Georgian), which deserves special attention.

There has long been a common understanding between economists and psychologists that without psychology, economics will not be able to successfully cope with the study of economic processes, just as psychology will not be able to successfully cope with the study of the most important aspects of human behavior. It can be said that there is as much economic aspects in economy, as there is psychological aspects. The interests of economics and psychology traditionally stand side by side, for both study questions of human behavior. From this point of view, economic and psychological approaches are elevated to a new level, giving them a new quality.

Using the textbook on economic psychology is most easy for those who already know the basic concepts of economic theory and developmental psychology. The authors of the textbook tried to present all the material in the most accessible and understandable text, thus increasing its cognitive and applied value. Unlike the previous edition, the proposed version is seriously revised, several new chapters have been added to it. The textbook is also supplemented with the latest relevant statistical information. At the end of each chapter, key words and control questions, as well as tests and exercises of the corresponding profile are given, which, ultimately, give the reader the opportunity not only to fully familiarize and master the specified material, but also to use it effectively in their daily life and business activities.

Taking into account all of the above and the increasing cognitive and applied significance of economic psychology, we are sure that it is a scientific and educational discipline of the twenty-first century. Its study should be interesting and applicable not only for students and academic staff of an economic and psychological profile, but also for a wider range of consumers - people involved in scientific and academic activities, businessmen, government officials and representatives of the media.

Gocha Tutberidze
Doctor of Economics, Professor of European University